

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KUBBETÜ'L HAZARAT
(İNCELEME- METİN-TRANSKRİPSİYON)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YELİZ AKBAŞ

**ANABİLİM DALI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
PROGRAMI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

KOCAELİ- 2009

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KUBBETÜ'L HAZARAT
(İNCELEME- METİN-TRANSKRİPSİYON)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YELİZ AKBAŞ

**ANABİLİM DALI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
PROGRAMI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

DANIŞMAN: PROF. DR. AYNUR KOÇAK

KOCAELİ- 2009

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KUBBETÜ'L HAZARAT
(İNCELEME- METİN-TRANSKRİPSİYON)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi hazırlayan: YELİZ AKBAŞ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Kurulu Tarihi ve No: 30.12.2009-2009/30

Prof. Dr. Aynur Koçak

Prof. Dr. İ. Güven Kaya

Doç. Dr. Gencay Zavotçu

ÖN SÖZ

Alevilik-Bektaşilik öğretisi, Anadolu topraklarında gelişmiş ve büyük kitleleri etkisi altında bırakmış bir öğretimdir. Tasavvuf anlayışı içerisinde oluşturulan bu öğreti, milyonlarca insanı yüzyıllardır peşinden sürüklemiş ve Anadolu'nun Türkleşmesinde büyük rol oynamıştır. *Hacı Bektaşî Veli* ile başlayan süreç, günümüzde de devam etmektedir.

Bu çalışma, yukarıda önemine dikkat çekilen bu öğretinin kaynaklarından birine dayanmaktadır. Çalışmaya esas olan eserin yazarı, *Ferişteoğlu Abdülmecid*'dir. Ferišteoğlu'nun eserinin adı "Kubbetü'l Hazarat"tır. Eser, Alevi-Bektaşî öğretisinin âdâp ve erkânını ele alması açısından önemli bir eserdir. Bu öğretinin hemen hemen bütün kuralları eserde verilmiştir. Bu yönüyle eser, erkân-name tarzında bir eser olarak da adlandırılabilir.

Ferişteoğlu Abdülmecid'in "Kubbetü'l Hazarat" adlı bu eseri *Sermet Çifter Kütüphanesi*'nden temin edilmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmuştur. Her bölüm kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Bölümlerden önce yer alan "Giriş" kısmında eserin yazarının yaşadığı yüzyılla ilgili genel bilgiler verilerek sosyal hayatın edebi hayatla bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır. Yüzyılı tanımadan yazar hakkında değerlendirme yapmanın sağlıklı olmayacağı düşüncesinden yola çıkılarak, bu bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın "İlk Bölümü"nde *Ferişteoğlu Abdülmecid*'in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri incelenmiştir. Bu incelemeler yapılırken yazar hakkında bilginin kısıtlı olduğu anlaşılmıştır. Yapılan araştırmalarda üzerinde çalışılan bu eserin de kaynaklarda yer almadığı görülmüştür.

Eserin incelemesinin yapıldığı "İkinci Bölüm", bölümler arasında en önemli bölümdür. Çünkü eseri incelemek çoğu noktada eseri okumanın önüne geçmektedir. Eserin sadece okunmasıyla oluşturulacak bir yüksek lisans tezi, gerçek amacına ulaşamazdı. Bu bağlamda en çok uğraşılan ve araştırılan bölüm, ikinci bölümdür. Alevilik -Bektaşilik öğretisi üzerine oturtulan bu eserde öğretinin önemli ismi *Şeyh Safiyüddin* temel kişilik olarak ele alınmıştır.

Erdebili Şey Sâfi olarak literatürde geçen *Şeyh Safiyüddin* Alevi-Bektaşî anlayışı açısından önemli bir kişiliktir. 13.yüzyılda yaşayan *Şeyh Safi*, yüzyılının *Hacı Bektaşî Veli*'si gibi görülür. Eserde *Şeyh Safiyüddin*'e, oğlu ve aynı zamanda talebesi *Şeyh Sadreddin*'in sorduğu sorularla bu öğretinin bir bakıma ilkeleri, âdâbı,

erkânı anlatılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde eserde yer alan inançsal anlamdaki bütün kavramların üzerinde durulmuştur. Bu kavramlar inanç, ibadet, tasavvuf ve âdâp-erkân başlıklarıyla ele alınmıştır ve gerektiğinde alt başlıklara ayrılarak konunun farklı yönlerine de dikkat çekilmiştir. Soru-cevap temeli üzerine oturtulan eserde bu sorulara ve cevaplarına ayrı bir başlık açılarak öğretinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olunmuştur.

Eserin metninin yer aldığı “Üçüncü Bölüm”de ise eserin transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda yer alan “Ekler” bölümünde eserin başlangıç ve son sayfalarından örnekler verilmiştir.

En iyi şekilde okuyucunun dikkatine sunmaya gayret ettiğimiz bu çalışmada eksiklerimiz olabilir. Eksiklerimizin ve olası hataların hoşgörü ile karşılanacağını ümit ediyoruz. Tezimin danışmanlığını üstlenen, bilgi ve birikimiyle beni yönlendirerek, her daim bana yürekten destek veren, hakkını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim kıymetli hocam *Prof. Dr. Aynur Koçak*'a değerli katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamın okuma kısmında yardımını hiç esirgemeyen, sıkıntımı sıkıntısı bilen kadim dostum *Selma Üstünel*'a; eserin transkripsiyonlu metninin yazılmasında yardımcı olan *Süleyman Gezer*'e; çalışmamın her aşamasında bana destek olup, kol kanat geren değerli eşim *Vedat Akbaş*'a yürekten teşekkür ederim.

Kocaeli, Aralık 2009

Yeliz AKBAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1
1.XV. Yüzyılın Siyasi ve Sosyal Görünümü.....	1
2.XV. Yüzyılın Edebi Görünümü.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

FERİŞTEOĞLU ABDÜLMECİD'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.Hayati.....	5
2.Edebi Kişiliği.....	6
3.Eserleri.....	7
3.1. İşknâme.....	7
3.2. Ahiretnâme.....	7
3.3.Tercüme-i Hâbname.....	7
3.4. Hidayetnâme.....	7
3.5.Lügat-ı Kânun-i İlâhî.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN ŞEKİL VE İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

1.Şekil Özellikleri.....	9
1.1.Nesir Kısmı.....	9
1.2.Nazım Kısmı.....	9
2.Dil ve Üslup Özellikleri.....	10
2.1.Dil Özellikleri.....	10
2.2.Üslup Özellikleri.....	12
2.2.1.Anlatım Şekilleri.....	12
2.2.1.1.Karşılıklı Konuşma, Soru-Cevap Yoluyla Anlatım.....	13
2.2.1.2. Tahkiye Yoluyla Anlatım.....	14
3. İçerik Özellikleri.....	15
3.1.İnançlar.....	15
3.1.1.Hak-Muhammed-Ali.....	16

3.1.1.1.Hak-Allah.....	18
3.1.1.2. Hz. Muhammed.....	19
3.1.1.3. Hz. Ali.....	21
3.1.2. Diğer Genel İslami İnançlar.....	28
3.1.2.1.Peygamberlere İman.....	31
3.1.2.1.1.Musa Peygamber.....	32
3.1.2.1.2.Adem Peygamber.....	33
3.1.2.1.3.İbrahim Peygamber.....	34
3.1.2.1.4.Yusuf Peygamber.....	35
3.1.2.1.5. İlyas Peygamber.....	35
3.1.2.1.6.Muhammed Peygamber.....	37
3.1.2.2.Kitaplara İman.....	38
3.1.2.3.Meleklerle İman.....	39
3.1.2.4. Ahirete İman.....	40
3.1.3.Tasavvufi Anlayışlar.....	40
3.1.3.1.Dört Kapı-Kırk Makam.....	40
3.1.3.2.Üç Sünnet-Yedi Farz.....	49
3.2.İbadetler ve Âdâp-Erkân.....	52
3.2.1.Genel İslami İbadetler.....	52
3.2.1.1.Namaz.....	53
3.2.1.2.Oruç.....	54
3.2.1.3.Zekat.....	55
3.2.1.4.Hac.....	57
3.2.2.Âdâp-Erkân.....	58
3.2.2.1.Cem'in Kaynağı-Kırklar Meclisi.....	60
3.2.2.2.Cem'de On İki Hizmet.....	65
3.2.2.3.Cem Çeşitleri.....	67
3.2.2.4. On İki Şart.....	69
3.3. Eserde Yer Alan Kişiler.....	72
3.3.1.Dini ve Tasavvufi Kişiler.....	72
3.3.1.1.Hz. Ali.....	72
3.3.1.2.Ehl-i beyt.....	72
3.3.1.3.On İki İmam.....	73
3.3.1.4.On Yedi Kemerbest.....	76

3.3.1.5. On iki Masum-u pak.....	78
3.3.1.6. Şeyh Safiyüddin.....	79
3.3.1.7. Şeyh Sadreddin.....	80
3.3.2.Şairler.....	80
3.3.2.1. Şah Hatayi.....	81
3.3.2.2.Pir Sultan Abdal.....	84
3.3.2.3. Kul Himmet.....	85
3.3.2.4. Kul Adli.....	85
3.4.Eserde Yer Alan Soru ve Cevaplar.....	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUBBETÜ'L HAZARAT'IN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

1. Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol.....	102
2. Trankripsiyon Alfabeti.....	102
3. Metin.....	103
SONUÇ.....	282
ÖZGEÇMİŞ.....	284
KAYNAKÇA.....	285
EKLER.....	288
EK-1 Eserin Künyesi.....	288
EK-2 Eserin Dış Kapağından Görüntü.....	289
EK-3 Eserin İlk Varağı.....	290
EK-4 Eserin Son Varağı.....	291

ÖZET
KUBBETÜ'L HAZARAT
(İnceleme-Metin)
Yeliz AKBAŞ

Bu çalışmada, Alevi Bektaşi anlayışıyla *Ferişteoğlu Abdülmecid* tarafından oluşturulan “Kubbetü'l Hazarat” adlı eseri araştırmacıların hizmetine sunmak hedeflenmiştir. Ayrıca kayıtlarda bu eserden bahsedilmeyişi bu vesileyle bir eseri gün yüzüne çıkarma, bu şekilde kültürel mirasımıza katkıda bulunmak amacı çalışmaya yön vermiştir. Birinci bölümde Ferişteoğlu Abdülmecid'in yaşadığı dönemin siyasi ve edebi açıdan bir değerlendirilmesi yapılmış; yazarımızın hayatı, edebi kişiliği ve eserinin incelenmesi bu zemine oturtularak işlenmiştir. İkinci bölümde eserin incelenmesi yapılmıştır. Bu bölümde esere yön veren Alevi-Bektaşi öğretisinin temel kavramları üzerinde durularak, eser bu noktadan aydınlatılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde metin transkripsiyon alfabesiyle yeniden yazılmıştır. Bu çalışmanın en dikkat çeken yönü ise *Ferişteoğlu Abdülmecid*'in hayatı incelendiğinde kayıtlarda bu eserinin geçmemesidir. Ayrıca 13. yüzyılda yaşayan *Şeyh Safiyüddin*'in “Buyruk” adlı eseriyle benzerlik göstermesidir. Üzerinde çalışılan eser, soru-cevap temeli üzerine oturtulmuştur. *Şeyh Sadreddin*'in, *Şeyh Safiyüddin*'e sorduğu sorularla Alevi-Bektaşi öğretisinin temel kavramları aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu kavramlara yer verilirken aralara da bu öğretinin önemli şairlerinin şiirleri serpiştirilmiştir. Burada dikkat çeken nokta ise yazarın yaşadığı yüzyılla yer verilen şairlerin yaşadığı yüzyılların birbirini tutmamasıdır. Bütün bunlara rağmen bu çalışma, gözden kaçmış bir eserin ortaya çıkartılması, Alevi-Bektaşi adab ve erkânının en güzel şekilde anlatıldığı bir eser olması yönüyle araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ferişteoğlu Abdülmecid, Kubbetü'l Hazarat, Alevilik-Bektaşilik, buyruk, erkanname.

ABSTRACT
KUBBETÜ'L HAZARAT
(Research-Text)

The aim of this study was to present the work known as Kubbetü'l Hazarat written by Ferišteoğlu Abdülmecid with the Alevi-Bektaşî understanding to the researchers. In addition to this, also to bring to light it and to contribute to cultural inheritance were aimed because of the non-mentioning about this work at literature. At first chapter, living period of Ferišteoğlu Abdülmecid was assessed with literary and political views and author life, literary personality, and investigation of work were processed according to these background. At second chapter, investigation of work was done. In this chapter, main concept of Alevi-Bektaşî understanding that guide this work was mentioned and the work was tried to explain by this point. At third chapter, the text was rewritten by transcription alphabet and original text was given in appendix section with a thought of researchers utility. The most attractive section of this study was that this work was not mentioned in literature when the life of Ferišteoğlu Abdülmecid was investigated. Also it showed similarity with a work known as "Buyruk" written by Şeyh Safiyüddin at 13. century. This study was written according to question-answer base. Main concept of Alevi-Bektaşî understanding was explained by the question of Şeyh Sadreddin to Şeyh Safiyüddin. In addition of this concept, also poems that were written by poets who were member of this understanding were scattered in this study. An attractive point at this section was that the period of author and period of other poets who were mentioned in text did not match.

In spite of these circumstances, because it exposed a work that was overlooked and it was the most beautiful explanation of Alevi-Bektaşî understanding, this study was presented to the researchers.

Keywords: Ferišteoğlu Abdülmecid, Kubbetü'l Hazarat, Alevi-Bektaşî, buyruk, erkname.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geen eser
a.g.m.	Adı geen makale
Bl.	Bölüm
C.	Cilt
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
İÜ	İstanbul Üniversitesi
İSAM	İslâm Araştırmaları Merkezi
MEB	Mili Eğitim Bakanlığı
No.	Numara
s.	Sayfa
S.	Sayı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
Ünv.	Üniversitesi
vr.	Varak
Yay.	Yayımları
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

GİRİŞ

1. XV. Yüzyılın Siyasi ve Sosyal Görünümü

15. yüzyıl Türk tarihinin önemli yüzyıllarından biridir. Bu yüzyılda, Türklerin yerleştikleri topraklar üzerinde doğudan batıya büyük bir hareketlilik yaşanır. Yüzyılın başında, Timur Hindistan'ı fethetmiş, Altınordu Hanlığı'nı egemenliği altına almış güçlü bir hükümdardır. Batı Türkleri için tehlike olmaya başlamıştır. Nitekim 1402 Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid yönetimindeki Osmanlı ordusunu yenerek Anadolu'yu eline geçirir. Ancak, Timur'un Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan çok geniş topraklar üzerindeki gücü uzun ömürlü olmaz. Doğu Türk Hakanlığı çözülmeye başlar ve hemen bütün bir yüzyıl boyunca iç isyanlar ve hanedan çekişmeleri sürer. Siyasi istikrar sağlanamamasına rağmen Timur'un oğlu Şahruh ve torunu Uluğ Bey zamanında Herat ve Semerkânt doğunun en ileri merkezleri olmuşlar, özellikle kültür hayâtı şaşırtıcı bir yükseliş göstermiştir. 15. yüzyılın ikinci yansında ise Timur'un torunlarından bir başkası, Hüseyin Baykara Horasan yöresinde ayrı bir devlet kurmayı başarır ve yarım yüzyıla yalçın bir süre Orta Asya'da saltanat sürer. Hüseyin Baykara'nın 40 yıl süren saltanatu, Timur sülalesinin Maveraünnehr ve Horasan'daki son parlak dönemidir. Bu dönemde de fikir ve sanat hareketleri bütün canlılığıyla varlığını sürdürür. 16. yüzyılın başında Özbek Ham, Şeybani, Timur sülalesinin Orta Asya'daki topraklarını alarak bu imparatorluğa son vermiştir.

15. yüzyılda Azerbeycan ve Irak, önce Karakoyunlu daha sonra da Akkoyunlu yönetimi altındadır. Önce Timur sülalesine bağlı kalan bu iki Türkmen beyliği, Timur'un oğulları ve torunları arasındaki taht kavgalarının yarattığı otorite boşluğundan yararlanarak bağımsızlıklarını kazanırlar ve bu yüzyılda yörenin güçlü devletleri olurlar. Ancak yerleşik ve kalıcı devletler haline dönüşemezler. Genelde, 15. yüzyılda Azerbeycan yöresi sürekli savaflara sahne olmuş ve söz konusu iki beylik çökerek, yöre kısmen Safavilerin kısmen de Osmanlıların eline geçmiştir.

Anadolu'da 15. yüzyılın başında, Anadolu'da daha önceki yüzyılda kurulmuş ve siyasi faaliyet göstermiş olan beyliklerden Karamanoğulları ve Candaroğulları dışındaki bütün beylikler Osmanlı yönetimine girmişlerdir. 1402'de yapılan Ankara Savaşı sonucunda Osmanlı Hükümdarı *I. Bayezid*'in *Timur*'a yenilerek esir düşmesi Osmanlı Devleti'nin büyük sarsıntı geçirmesine neden olmuş, Anadolu parçalanmıştır. 1402 sonrası, Anadolu'da siyasi kargaşanın ve belirsizliğin yaşandığı

bir dönem başlar. Bu dönem Fetret Devri olarak bilinir. Fetret yıllarında *Yıldırım Bayezid*'in dört oğlundan *Süleyman Şah*, Rumeli (Edirne) de; *İsa*, Balıkesir'de; *Çelebi Mehmed*, Amasya'da; *Musa Çelebi* ise Bursa ve yöresinde yönetimi ele geçirerek saltanat mücadelesini sürdürmüşlerdir. On yılı aşkın bir süre devam eden kardeşler arasındaki taht mücadelesinin sonunda *Çelebi Mehmed* kazanarak 1413 yılında Osmanlı Devleti'nin başına geçmiştir. *Çelebi Mehmed* (I. Mehmed) ve oğlu *II. Murad*'ın saltanatları döneminde Anadolu birliğinin yeniden kurulmasına çalışılmış; *II. Murad*'ın Rumeli'deki toprakları genişletmesiyle Rumeli'nin Türkleşmesi ve Müslümanlaşması sağlanmıştır. Öte yandan hem dünya tarihi hem de Türk tarihi için 15. yüzyılda yaşanan en önemli olay İstanbul'un *II. Mehmed* (Fatih Sultan Mehmed) tarafından fethidir. İstanbul'un Türkler tarafından alınması gerek dünya tarihi, gerekse Türk tarihi için yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. 1453'te İstanbul'un fethiyle Anadolu ve Rumeli arasındaki Bizans engeli ortadan kalkmış, Balkanlar'da elde edilen yeni topraklarla Osmanlı Devleti giderek imparatorluk görünümünü kazanmıştır.

15. yüzyılda Anadolu'daki eski merkezler kültür merkezleri olarak önemlerini korur, buralardaki bilim, sanat, edebiyat faaliyetleri sürdürülür. Özellikle Osmanlı şehzadelerinin vali buldukları yerlerde edebi faaliyetler daha canlı ve hareketlidir. Balkanlar'da, Rumeli'de, Filibe, Selanik, Üsküp, Serez gibi şehirlerde Osmanlı kültürü iyiden iyiye yerleşir. Ancak, İstanbul en büyük kültür merkezidir.¹

İstanbul'un fethi ile Bizans başkentine yerleşen atalarımız, Bursa ve Edirne'de zaten geleneği kurulmuş olan saray ve konak hayatını geliştirdiler. Anadolu ve Orta Doğu'nun birçok şairleri, gerek Sultan Mehmet, gerekse onun beyleri, paşaları, ağaları tarafından korundular.²

2. XV. Yüzyılın Edebi Görünümü

15. yüzyılda Türk edebiyatı Horasan ve Maverâünnehr'de büyük bir gelişme gösterir. Bu yüzyılda Herat ve Semerkând merkez olmak üzere *Timur*'un çocuklarının ve torunlarının hükümet sürdükları bu yerlerde Doğu Türkçesi ile çok

¹ Mine Mengi, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1994, ss.93-94.

²Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, C.2, 6.Baskı, İstanbul 1985, s.292.

parlak bir edebiyat meydana gelmiştir.³ 15. yüzyılda Türk Edebiyatı, bir önceki yüzyılda olduğu gibi üç büyük alanda (Orta Asya, Azerî ve Anadolu) varlığını ve gelişmesini sürdürmüştür. Türk edebiyatının eser verdiği her üç alanda da önceki yüzyıllara oranla büyük bir gelişme kaydedilmiştir. Bu yüzyılda Türki şairlerinin verdiği eserlerin 14. yüzyıla göre daha dolgun eserler olduğu göze çarpar. 15. yüzyıl, Anadolu'da nazımın belirli bir olgunluğa eriştiği, her üç sahada büyük sanatçıların yetişip dolgun eserlerin verildiği yüzyıl olarak bilinir. Özellikle, yüzyılın başında yetişen *Şeyhî* ile yüz yılın ikinci yarısında *Ahmed Paşa* ve *Necâtî* ile şiirde aruz hatalarının azaldığı, Anadolu'da aruzla şiir söyleme geleneğinin yerleştiği söylenebilir. Ancak, bu yüzyılda şiir dilinin 14. yüzyıla oranla daha ağır olduğunu belirtmek gerekir. Şiir dilinin ağırlaşmasındaki en önemli etkenin Doğu dillerinden (Arap-Fars) giren ve her geçen; gün artan sözcük, deyim ve dilbilgisi kuralları olduğu söylenebilir. Şairler, Türk diline bütünüyle yabancı, Arap kökenli aruz ölçüsünü dilimize uydurabilmek için daha çok Arapça-Farsça sözcük kullanma yoluna gitmişler, bu durum da dilin giderek ağırlaşmasına neden, olmuştur. Gerçi bu durum aruz hatalarının azalmasını ve en az düzeye inmesini sağlamıştır. Ancak, dilin ağırlaşması halk tarafından anlaşılmasını güçleştirmiştir. Özellikle ikinci-üçüncü sınıf şairler tarafından önemsenip uygulanan edebî sanatlar ve söz sanatları, mecaz, teşbih, 'seci' ve tamlamalarla süslü dil saray çevresinde ilgi görmüştür. Sanat gösterme eğilimindeki ikinci-üçüncü sınıf sanatçılar elinde giderek halktan uzaklaşan süslü ve ağır dilin yanında açık ve anlaşılır bir dille yazan şairler de vardır. Bunlar çoğunlukla anlaşılır olmayı ilke edinen ya da Türkçecilik (Türkî-i Basît) taraftarı şairlerdir.⁴ Bu yüzyılda saz şiiri, divan şiiri ve tekke şiirinin gelişimine bakılacak olursa şunlar söylenebilir:

15. yüzyılda saz şiiri gelişmesine devam etmiş, ruh ve eda bakımından eski saz şiiri geleneğini devam ettirmekle beraber artık âşık adını almış olan ozanlar eski saz şiirini geliştirerek fert ve cemiyet hayatının bütün konularını şakımaya başlamışlardır. Bunlar hemen her sınıf içinde ve geniş bir şekilde faaliyetlerine devam etmekte ve aralarında büyük şair şahsiyeti kazanan şuurlu sanatkârlar çıkmaktadır. Fakat eserleri sözlü olduğu için ekseriyetle kaybolan saz şiirinden bu yüzyıla ait bazı örnekler ve isimler elde kalabilmiştir. Bunlardan bir kısmı on yedinci yüzyılda

³ Türk Ansiklopedisi, MEB, C. 32, Ankara 1983, s.96.

⁴Gencay Zavotçu, *Eski Türk Edebiyatı Yüzyıllara Göre Nazım ve Nesir*, Aydın Kitap Evi, Ankara 2005, s.24.

tertiplenmiş yazma dergilerde, on beş ve on altıncı yüzyıl eserleri arasında yer almıştır.⁵

15. yüzyılda divan şiirinin gelişimine bakacak olursak dikkat çekecek şekilde ilerleme kaydettiğini söyleyebiliriz. Bu yüzyılda Anadolu ve Orta Doğu'nun birçok şair, gerek *Sultan Mehmet*, gerekse onun beyleri, paşaları, ağaları tarafından korundular. Bu hal divan şiirinin büyük ölçüde gelişmesine yol açtı. Nitekim, 15. yüzyıl sonunda Türk Divan şiiri, artık Kuruluş devrini tamamlayarak millî özellik taşıyan klâsik bir edebiyat olmaya başladı. Yüzyılın büyüklerinden *Şeyhi*, her ne kadar İstanbul fethinden çok önce ölmüşse de *Ahmet Paşa* ve *Necati* en güzel şiirlerini İstanbul'da meydana getirdiler.⁶

15.yüzyıl Fars kültürü içinde yetişmiş olan bu "iki dilli" şairlerin, gene aynı kültür içinde yetişmiş Timuroğulları ile seçkin kişiler için Fars edebiyatı örneklerine uygun eserler vermesi doğaldır. Halkla ilişkisi kopmuş olup, yalnız saray çevresinde gelişen bu edebiyat dış ve iç yapıları (dil, ölçek, nazım biçimi, ayak, mecaz, üslûp, konu, düşünce, dünya görüşü v.b.) bakımlarından Fars edebiyatının kuvvetli etkisi altındadır.⁷

15. yüzyılda dini edebiyat da büyük gelişme göstermiştir. Dini konularda çeşitli eserler meydana getirildiği gibi *Hz. Muhammed* için mevlitler de yazılmıştır. Bu tarz edebiyatın belli başlı temsilcileri: *Devletoğlu Yusuf*, *Hatipoğlu*, *Rûşenî*, *Süleyman Çelebi* ve *Yazıcıoğlu Mehmet*'tir. Bu yüzyıl, Dini-Tasavvufî Edebiyatında yine *Yûnus* tesiri devam etmiştir. *Kaygusuz Abdal*, *Hacı Bayram Velî*, *Eşrefoğlu Rûmî*, *Kemâl Ümmî* gibi şahsiyetler *Yûnus* tarzında şiirler vermişlerdir. Nesir sahasında ise *Sinan Paşa*, *Mercimek Ahmet*, *Yazıcıoğlu Ahmet Bican* Dini-Tasavvufî Edebiyatın belli başlı temsilcileri olmuşlardır.⁸

⁵ Vasfî Mahir Kocatürk, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Edebiyat Yayın Evi, Ankara 1970, s.202.

⁶ Ahmet Kabaklı, a.g.e., s.292.

⁷ Cevdet Kudret, **Örneklî Türk Edebiyatı Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basım Evi, 1.Baskı, Ankara 1995, s.303.

⁸ Abdurrahman Güzel, Ali Torun, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2003, s.387.

BİRİNCİ BÖLÜM

FERİŞTEOĞLU ABDÜLMECİD'İN HAYÂTI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. Hayatı

Eserin 4b varağında yer alan “*ben faķır za ‘îf ki ferîşte oğlı ‘Abdü’lmeċîdim* ” ifadesinden yola çıkılarak bu eserin ona ait olduğu düşünöldü. Buna bağlı olarak *Ferîşteoğlu Abdölmecid*'in hayâtı araştırılmaya başlandığıında hayatıyla ilgili bilgi veren yeterli kaynak olmadığı anlaşıldı. Sadece birkaç ansiklopedide yer alan bilgiyle sınırlı kalan tarama sonucunda hayâtıyla ilgili bilgilerin azlığı ve net bilgiler olmadığı dikkat çekti. Hakkında edinilen bilgilerden hareketle şunlar söylenebilir:

İzmir'in Tire kazasında doğdu. Hayâtı hakkındaki bilgiler oldukça çelişkilidir. *Taşköprizâde, Aydınoğlu Mehmed Bey'in hocası İzzeddin Abdöllatîf b. Melek*'i anlatırken âlim ve fâzıl olan bu zatın kardeşinin "sapık Hurûfî fırkasının reisi Fazlullah'ın ashabından" olduğunu söyler, ancak adını vermez. Bu iki kardeşin meşreplerinin çok farklı olmasına rağmen aralarının gayet iyi olduğunu belirten Mecdî de Hurûfî olan kardeşin adından bahsetmez.

Eserlerinde *Abdöllatîf b. Abdölazîz el-Ma'rûf ibni Melek. Abdöllatîf b. Ferîşte, Firişte oğlu Abdöllatîf* gibi farklı isimler kullanan *Abdöllatîf*'in babasının adının *Abdölaziz* olduğu, "Melek" veya kelimenin Farsça'sı olan "Firişte" lakabıyla tanındığı anlaşılmaktadır. *İbn Battûta*'nın Anadolu'da karşılaştığını söylediği *Kadı İzzeddin Firişte* muhtemelen bu zattır.

Huruffiliğe dair telif ve tercüme eserleriyle tanınan diğer *Firişteoğlu* eserlerinde *Abdölmecid b. Firişte İzzeddin et-Tirevî* künyesini kullanmıştır. “Lugat-ı Kânûn-ı İlâhî” adlı eserin bazı nüshalarında ise künyesi *Abdölmecid b. Abdöllatîf b. Firişte* şeklindedir. *Ferişteoğlu Abdölmecid*'in Huruffiliğe nasıl intisap ettiğine dair eski kaynaklarda bilgi yoktur. XIX. yüzyıl müelliflerinden Hoca İşhak Efendi

Hurüfler ve Bektaşîler'e dair kâleme aldığı “Kâşifü'l-esrar ve dâfiu'l-esrar” adlı eserinde *Ferişteoğlu Abdülmecid*'in *Bayezid* adlı birine intisap ettiğini, bu zatın *Fazlullah*'ın halifelerinden *Şemseddin*'e mensup olduğunu ve *Abdülmecid*'in 864 (1459-60) yılında öldüğünü kaydeder; ancak bu bilgiyi nereden aldığını belirtmez.

Son zamanlarda yapılan bir çalışmada, “Lugat-ı Kânûn-i İlâhî”nin bazı nüshalarında rastlanan *Abdülmecîd b. Abdüllatif b. Ferište* şeklindeki isim zincirinden hareketle eski kaynakların verdiği bilgilerin aksine *Abdülmecid* ile *Abdüllatif*'in kardeş olmadıkları, *Abdülmecid*'in *Abdüllatif*'in oğlu olduğu ileri sürülmüşse de söz konusu kayıt bu iddia için yeterli bir gerekçe teşkil etmez. Aynı araştırmada *Abdüllatif*'in 821'den (1418) sonra, *Abdülmecid*'in ise 864 (1459) veya 874'te (1469) vefat ettiği, iki kardeş arasında bu kadar yaş farkı bulunamayacağından hareketle, ileri sürülen iddianın ispat edilmeye çalışılması da isabetli değildir. Zira *Abdüllatif*'in ölümü için 794 (1392), 801 (1398), 820 (1417), 885 (1480) gibi farklı tarihler verilmekte olup bu durumda onun *Abdülmecid*'den sonra vefat etmiş olması dahi mümkündür.⁹

İslam Ansiklopedisinde yer alan bu bilgilerin yanında Türk Ansiklopedisi'nde, Meydan Larousse Ansiklopedisi'nde de aynı bilgiler bulunmaktadır. Hepsindeki ortak görüş *Ferişteoğlu Abdülmecid*'in hayâtı hakkındaki bilgilerin kesin olmadığıdır. Ayrıca var olan bilgilerin yetersizliliği de dikkat çekmektedir.

2. Edebi Kişiliği

Ferişteoğlu Abdülmecid'in edebi kişiliğine bakıldığında göze çarpan ilk özelliğinin tasavvuf düşüncesiyle eserlerini oluşturduğudur. Bazı kaynaklarda yer alan bilgilere göre Hurufiliğin öncüsü olması ve bu düşünce sistemini Anadolu'da yaymaya çalışması, onun edebi kişiliğine büyük ölçüde yön vermiştir. Eserlerinin genelde tercüme eserlerden oluşması da onun iyi şekilde dil bildiğini de ortaya koymaktadır. İncelenen eserin de tercüme eser olması dikkat edilecek hususlardan biridir. Eserin 4b varlığında yer alan “*ben fakîr za'îf ki ferişte oğlu 'Abdü'lmeçîdim bu hutbe-i düvâzdeh imâmi 'Arâbî dilinden Türkiye döndürdüm*” ifadelerinden yola çıkarak bu sonuca ulaşıldığı söylenilebilir.

⁹ Hüsamettin Aksu, “Ferişteoğlu Abdülmecid”, TDV İslam ansiklopedisi, C.13, s.134-135

3. Eserleri

3.1. İşknâme

Fazlullah-ı Hurûfî'nin “Câvidânnâme-i Sağîr”ının muhtasar tercümesidir. Çeşitli nüshaları bulunan “İşknâme” 1288'de (1871) İstanbul'da basılmıştır. Bu eser “Dîvân-ı Nesîmî” den (İstanbul 1260) sonra Hurufiliğe dair Türkiye'de basılan ilk kitaptır.

3.2. Ahiretnâme

Hurûfîler'in âhiretle ilgili inançlarını anlatan eserin en eski nüshaları Millet Kütüphanesi ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

3.3. Tercüme-i Hâbname

Seyyid İshâk-ı Esterâbâdî'nin “Hâbnâme” adlı Farsça eserinin tercümesidir. Kitapta *Fazlullah-ı Hurûfî*'nin hayâtı ve tasavvuf yoluna girişi anlatılmakta, ayrıca onun rüya tabir ve te'villerinden bahsedilmektedir. Eserin en iyi nüshalarından biri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmua içindedir.

3.4. Hidayetnâme

Firisteoğlu'nun 838'de (1434) tamamladığı bu eser, *Fazlullah*'ın “Muhabbetnâme” adlı Farsça eserinin tercümesidir. Farsça bir önsöz ihtiva eden eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki bir mecmua içinde bulunmaktadır.

3.5. Lügat-ı Kânun-i İlâhî

854'te (1450) telif edilen bu Kur'an lügati XV. yüzyıl Türkçesi bakımından önemlidir. Eserde Kur'an-ı Kerim'de geçen 2300 kelime ilk harflerine göre alfabetik olarak sıralanıp Türkçe karşılıkları verilmiş, kelimelerin içinde geçtiği âyetler gösterilmiştir. “Lugat-ı Kânûn-ı İlâhî”, Arap alfabesindeki yirmi sekiz harfin karşılığı olarak yirmi sekiz bölüme ayrılmıştır. En eski nüshaları Manisa İl Halk, Süleymaniye, Topkapı Sarayı Müzesi ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde bulunan eser *Cemal Muhtar* tarafından neşredilmiştir.¹⁰

¹⁰ Hüsametdin Aksu, a.g.m., s.134-135.

Yukarıda da görüldüğü üzere kayıtlarda, üzerinde çalışılan eserden hiç bahsedilmemektedir. Yapılan çalışma bu yönüyle de önem arz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN ŞEKİL VE İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

1. Şekil Özellikleri

Öğretici özelliğe sahip eser, manzum ve mensur olarak düzenlenmiştir. Sermet Çifter Kütüphanesi'nden temin edilen eser, toplam 92 varaktan oluşmaktadır. Varak 92 boştur. Eserin demirbaş numarası 184'tür.

1.1. Eserin Nesir kısmı

Eserin büyük bir kısmı düz yazı şeklinde oluşturulmuştur. Bu kısımlara egemen olan düşünce de tasavvuf düşüncesidir. Tasavvuf düşüncesi içerisinde de Bektaşîlik öğretisidir. Bu öğretiyi, *Şeyh Sadrettin*'in, babası *Şeyh Safiyüddin* 'e sorduğu sorularla aydınlatılmaya çalışılmıştır. Büyük oranda soru cevap şeklinde oluşturulan eserde tasavvufi terimler kullanılmaya dikkat edilmiştir.

1.2. Nazım Kısmı

Eserin belkemiğini her ne kadar nesir kısmı oluştursa da nazım kısmı da eserde önemli bir yer kaplamaktadır. Nesir kısmında ön plana çıkarılmaya çalışılan Bektaşîlik öğretisi, bu öğretinin önemli şairlerinin şiirleriyle desteklenerek daha da anlamlı hale getirilmiştir. Özellikle *Şah Hatayi*, *Pir Sultan Abdal*, *Kul Himmet*, *Kul Adli* gibi şairlerin şiirlerine yer verilmesi, tabii ki tesadüfî değildir. Bu şairler arasından da en fazla *Hatayi*'nin şiirlerinin tercih edilmesi, dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur. Eserde toplam 52 şiir metni bulunmaktadır. Bu şiirlerin şairlere göre dağılımı şöyledir:

Şah Hatayi: 33 şiir

Kul Himmet: 4 şiir

Pir Sultan Abdal: 3 şiir

Kul Adili: 2 şiir

Kul Mazlum: 2 şiir

Hüdayî: 1 şiir

Bunların dışında 7 şiirin de şairi belli değildir. Eserde bu şiirlerle ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bu şiirlerin 31 tanesi dörtlük şeklinde, 20 tanesi beyit şeklinde, 1 tanesi de tahmis şeklinde oluşturulmuştur.

Şah Hatayî'ye ait şiirler eserin 22a, 23b, 25b, 27a, 29a, 30a, 47a, 48a, 51a, 54a, 55b, 56a, 57b, 58b, 59b, 60b, 61b, 62b, 63a, 63a, 66a, 69b, 71a, 74a, 76b, 77b, 81a, 83b, 84a, 85b, 90b numaralı varaklarında yer almaktadır.

Kul Himmet'e ait şiirler eserin 44a, 64b, 72a, 78b numaralı varaklarında yer almaktadır.

Pir Sultan'a ait şiirler eserin 52b, 57a, 74b numaralı varaklarında yer almaktadır.

Kul Adilî'ye ait şiirler eserin 49a ve 66b numaralı varaklarında yer almaktadır.

Kul Mazlum'a ait şiirler eserin 88a ve 89a numaralı varaklarında yer almaktadır.

Hüdayî'ye ait şiir eserin 75b numaralı varagında yer almaktadır.

2. Dil ve Üslup Özellikleri

2.1. Dil Özellikleri

Eserin, dil özelliklerinden hareketle 15.yüzyıl sularında yazıldığı söylenebilir. Bir bakıma Eski Anadolu Türkçesi dönemi denilebilir. Yazarın yaşadığı yüzyıl da göz önünde bulundurulursa böyle bir sonucun çıkma olasılığı yüksektir.

Eski Anadolu Türkçesi 13., 14. ve 15. asırlardaki Türkçedir. Batı Türkçesinin ilk devrini teşkil eden bu Eski Anadolu Türkçesi bilhassa Türkçe bakımından, kendisinden sonraki ilk devreden çok farklıdır. Bu devreye Batı Türkçesinin "bir oluş, bir kuruluş devresi olarak bakmak yerinde olur. Batı Türkçesini Eski Türkçeye bağlayan birçok bağlar bu devrede henüz kendisini iyice hissettirmektedir. Bu devreden sonraki Türkçede gördüğümüz birçok yeni şekiller bu devrede henüz Eski Türkçedeki eski şekillerinin izlerini taşımaktadırlar. Eski Anadolu Türkçesi bir taraftan böylece, Eski Türkçenin izlerini taşıırken diğer taraftan köklerde ve eklerde bazı ses ve şekil ayrılıkları göstermek suretiyle Osmanlıca ve Türkiye Türkçesinden biraz farklı bir durum arz eder. Öyle ki Batı Türkçesi içinde Türkçe bakımından mevcut başlıca değişiklikler bu devre ile bundan sonraki iki devre, arasındaki

değişikliklerdir. Yani Batı Türkçesini yalnız Türkçe bakımından devrelere ayırırsak, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlıca-Türkiye Türkçesi diye ikiye ayırmamız icap eder. Osmanlıca ile Türkiye Türkçesi arasında Türkçe bakımından, Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlıcanın ilk devirlerine taşan birkaç şekil dışında, bariz bir ayrılık yoktur.

Eski Anadolu Türkçesi, yabancı unsurlar bakımından denilebilir ki Batı Türkçesinin en temiz devidir. Bu devirde Türkçeye, Arapça ve Farsça unsurlar girmeye başlamıştır. Fakat bu unsurlar kesifliğini yavaş yavaş artırmış ve ancak devrenin sonlarında geniş bir istilâ başlangıcı hâlini alarak Osmanlıcanın doğuşunu hazırlamıştır. Eski Anadolu metinlerinde görülen Arapça ve Farsça kelimeler, henüz çok fazla olmadığı gibi, devrenin sonlarına doğru artan terkipler de henüz açık ve basit bir durumdadır. Yabancı unsurlar bakımından bu devirde manzum ve mensur metinler arasında da oldukça fark vardır. Gittikçe artan yabancı kelime ve terkipler daha çok nazım dilinde görülür. Nesir dili ise çok temiz ve duru bir Türkçe olarak devrenin sonunda bile Arapça ve Farsça kelimeler ve bilhassa terkiplerden mümkün olduğu kadar uzak kalmıştır. 15. asrın ortalarına doğru *İkinci Murat* devrinde geniş bir kültür hamlesinin ifadesi olarak meydana getirilen telif ve tercüme pek çok Türkçe eserin dili bunu açıkça göstermektedir. Nazım dilinde ise, şiirin Fars taklitçiliği üzerine kurulması ve vezin, şekil zaruretleri yüzünden duruluk çok muhafaza edilememiş ve Türkçedeki gelişmeler bakımından devre daha bitmeden, 15. asırda, basit de olsa terkipler ve yabancı kelimeler adamakıllı çoğalmış ve Türkçeyi sarmıştır. Bu yüzden asrın ikinci yarısı Osmanlıcanın temelini atan, onun başlangıcını teşkil eden bir devir olmuş, Eski Anadolu Türkçesi, Türkçe hususiyetleri bakımından devrini ancak Osmanlıcanın başlarında tamamlamıştır.

Eski Anadolu Türkçesinin cümle yapısı ise Türkçenin başlangıçtan bugüne kadar hep aynı kalan normal cümle yapısı dışına çıkmamıştır. Gerek nesirde, gerek şiirde Türk cümlesi bu devirde normal, sade, anlaşılabilir, unsurları yerli yerinde ve doğru cümle olarak kalmış, tercüme sadakati yüzünden nadir olarak kırıldığı yerler dışında, umumiyetle sağlam yapısını muhafaza etmiştir.¹¹

Yukarıda da söylediğimiz gibi eser Eski Anadolu Türkçesi dönemine aittir.

Örnek kelimeler verilecek olursa;

¹¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Minnetoğlu Yayınları, İstanbul 1977, s.16.

aña āniñ (1b)	aḥşām (34a)
alıcağ (50a)	bakup (2a)
benün (3a)	bilgil (45b)
deñlü (29b)	dürlü dürlü (16b)
eyü (69a)	eylemekdür (21b)
gelmekligin (6b)	getürmek (75a)
getürdi (9a)	göñli (13a)
hıdmetlerinde (7b)	idersem (13b)
işidicek (3b)	kağı (34a)
kaşu (61a)	kendü (9a)
kimesneniñ (16b)	kaşmak (66b)
kaşmaz (31a)	korkusın (13b)
kaşrı (89b)	nedür (51a)
olavüz (1b)	sevevüz (1b)
şovuk (8b)	şuyı (10a)
tağ (85a)	taşmar (3a)
toğru (62a)	toğuz (53b)
urdu (41b)	virilmez (2b)
virmeysesiz (61b)	yetüre (53a)
yohsa (27a)	

2.2.Üslûp Özellikleri

Edebiyatta üslûp, sözcüklerin bir bütün hâlinde organizasyonu ya da *Ahmet Hamdi Tanpınar*'ın ifadesiyle “kristalizasyonu”dur. Şâir için en önemli malzeme dildir. Dili kullanma yöntemi ve şekli ise üslûbu belirlemektedir. Üslûpta sözcüklerin temel anlamından ziyade mecaz anlamları önem kazanmakta ve sözlükteki herhangi

bir sözcük şiirde değerli bir yapıya dönüşebilmektedir. Aynı kelimelerin farklı tesirler meydana getirmesi insanın mizacı gereğidir. Sözcükler bu sihirli kuvvetlerini seslerinden ziyade bizzat şâirin/yazarın muhayyilesinden almaktadır. Bu nedenle üslup söz konusu olduğunda sözcüklerin kullanıldığı terkiplere göre aldıkları anlamlar önem kazanmaktadır.¹²

Şiirde de günümüze gelinceye kadar iki unsurun varlığından dâimâ söz edildiği görülmektedir: Mânâ ve lafz, yani söz ve anlam. Sözsüz anlam olamayacağı gibi anlamsız söz de olamaz. Bu iki unsur birbirinin tamamlayıcısı olup üslûbu belirleyen hususlardandır. Çeşitli dönemlerde ve edebî cereyanlarda şâir ve yazarlarca bu unsurlar arasında tercihte bulunulduğu bilinmektedir.¹³

2.2.1. Anlatım Şekilleri

2.2.1.1. Karşılıklı Konuşma, Soru-Cevap Yoluyla Anlatım

İnancını yaymaya çalışan her insan, “konuşma ve inandırma” metodunu kullanır. Ancak bunu yaparken kendi seviyesi yerine, içinde yaşadığı cemiyetin ve etrafına toplamak istediği kitlenin bilgi seviyesini, kültürünü, kavrama gücünü dikkate almak zorundadır. Yüksek paraboller için yüksek bir zekâ, yüksek bir düşünce kabiliyeti gerekirken, köy şartlarındaki basit dünya görüşü karşısında izahı çok zor olan manevi kavramlar için elle tutulabilen, basit ve popüler bir izah tarzına ihtiyaç vardır. Mücerret bir kavramın açıklanmasında çoğu zaman antropomorfik benzetmeler kullanılmıştır. Ayrıca bununla da yetinilmemiş, bilhassa din adamları, hitap edecekleri zümreyi çok iyi incelemişlerdir.¹⁴

Eserde de soru-cevap yoluyla Alevî-Bektaşî anlayışının kuralları sergilenmiştir. Soruları *Şeyh Sadreddin* sormuş, anlayışın en önemli isimlerinden *Şeyh Safiyüddin* cevaplamıştır. Sorular cevaplandırılırken gayet açık bir anlatım kullanılarak öğretinin sağlam şekilde anlaşılması amaçlanmıştır.

Eserin büyük bir bölümü soru-cevap temeli üzerine oturtulmuştur. Bu yöntemle açıklanmak istenen düşünceler hemen aydınlatılmıştır. Özellikle adap ve erkân konusuna dikkat çekilerek sorular, bu konulara yönlendirilmiştir.

¹² Mehmet Kaplan, *Tanpınar'ın Şiir Dünyası*, İstanbul 1963, s.136.

¹³ İlhan Genç, *Hoca Neş'et Hayâtı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*, İzmir 2005, s.145.

¹⁴ Aynur Koçak, *Ahmet Bican'ın Eserleri Üzerine Bir İnceleme*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 2003, s.148

“Şeyh Şadre’ddīn hazretleri yine sūāl idüp eyitdi: “ya Şeyh t̄alibiñ gönli nice olıcağ pāk olur didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetullāhi ‘aleyhi buyurdı ki bī-namāz (beynamaz) lokmasın yememek gerek t̄alib olan kişi ‘avām halk ile iħtilāf itmemekdür ya‘ni ‘avām ile alayım vereyim itmemekdür yezīde ‘avret ile yatmaya yezīdiñ lokmasın yemeye kendü cevherin yezīde ħarc itmeye ve kendü loğmasın daħi yezīde yedirmemekdür bir kişi münker ve münāfiğ(etmegin) yese ħurşağında iken ol kişiniñ va‘desi irişüp ölüirse ĩmansız ölü”¹⁵

Yukarıda verilen örnekte de görüldüğü gibi bu iki kişinin arasında geçen konuşmalar eser boyunca devam etmektedir. Eserde yer alan bütün soru ve cevaplar daha sonraki bölümde verileceği için bir örnekle yetiniliyor.

2.2.1.2. Tahkiye Yoluyla Anlatım

Hikāye, en etkili anlatım biçimlerindedir. Bu teknikle en zor konular kolayca anlatılabilmekte ve hatırdaki kalacak bir etkiye kavuşmaktadır. Kutsal kitaplarda anlatılan dinî hikâyelerin çok daha yüksek bir etkiye sahip oldukları bilinmektedir. Bu hikâyelerde, insanlara öğüt vermek amacıyla, peygamberler aracılığı ile yine peygamberlerle ilgili olaylar anlatılmaktadır.

Dinî hikâyelerin başka bir özelliği ise, insanlığın kaynağı ve kaderi ile ilgili zor sorulara cevap vermiş olmalarıdır. Onları aynı zamanda iyi, doğru, güzel, helâl vb. değerlerin ilk insandan beri var olduğunun şahitleridir. Dinî hikâyelerde iyi-kötü, haklı-haksız, âdil-zâlim, dürüst-yalancı, alçak gönüllü- kibirli karakterler sürekli mücadele ederler. Bu mücadeleler sözlü ve yazılı gelenekler içinde korunmuşlar, bütün zamanları aşarak insanlığın ortak mirası haline gelmişlerdir. Hangi zamanda olursa olsun, onları okuyanlar ve dinleyenler, onlardan kendi hayâtları için dersler çıkarabilmekte ve yararlanabilmektedirler.¹⁶

Eserde de yeri geldikçe tahkiye yoluyla anlatıma başvurulmuştur. Özellikle de peygamber hikâyelerine yer verilerek zihinde kalıcılık sağlanmaya çalışılmıştır.

¹⁵ 14b

¹⁶ Aynur Koçak, a.g.e., s.144.

Tekke Edebiyatı bünyesinde eser veren yazarlar, halka hitap ettikleri için bu tür hikâyelerle daha kolay bir anlatım şeklini seçerler.

“bu vaşıyyetler Halilü’rrahmāna geldi İbrāhim Peyğamber ‘aleyhisselām okudu dāim bu isimleri şefi’ getürdi ol vaķit ki Nemrud la’in oda atdı (mancılıķdan) ıkub hevā yüzinde dönüb giderken İbrāhim peyğamber ‘aleyhi’sselām bu isimleri yād idüp şefi’ getürdi hemān sā‘at Haķ subhānehu ve te‘ālā hażreti ol yanan oda buyurdi ulnā yā nāru kevnī berden ve selāmen ‘alā İbrāhim didi ya‘ni ey āteş-i sūzān İbrāhim üzerine (sovuķ) ol ve selāmet ıl didi nār-ı sūzānı Halīle gül-zār eyledi eger ki ‘alā İbrāhīm dimese hemān şovuķ ol dise dunyāda hiçbir iy pişmezdi ātes şöyle olurdu öyle şovuķ alurdu İbrāhīm üzerine ol yanan ātes İbrāhīme gül ü gülistān bāğ u bostān oldu İbrāhīm Halīliñ düşüp dizi toķındığı yerden enhārlar ve şovuķ şular ıķdı revān olup aķdı bu isimler berekātında Halilu’rrahmān daħi bu kerāmetleri görüb Haķ te‘ālā hażretine hezārān şükürler eyledi”¹⁷

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi Hz.İbrahim’in ateşe atılması ile ilgili hikâyeden yararlanılmıştır. Onun ateşten kurtulması da On İki İmam’ın isminin okunmasına bağlanmıştı. Bunun dışındaki hikâyelerde de yine On İki İmam ön plana ıkartılmıştır.

Bu anlatımlar dışında farklı anlatım şekleri de kullanılmıştır; ama en çok kullanılan ve esere hâkim olan anlatım şekilleri yukarıda bahsedilenlerdir.

3.İçerik Özellikleri

3.1. İnançlar

Eserin bel kemiğini dini içerik oluşturmaktadır. Şeyhin ve ona talebe olan müridinin arasında geçen konuşmalar, daima inanç çerçevesinde olmuştur. Eserde müridin sorduğu sorulara verilen cevaplar eserin tamamında yer almaktadır. Bu sorular ise genelde Alevî-Bektaşî inancını yansıtan düşüncelerden oluşmaktadır.

¹⁷ 8b

Esere hâkim olan kişilikler *Hz. Ali* ve *On İki İmam*'dır. Dini unsurlar da bu kişilikler etrafında oluşturulmuştur.

3.1.1. Hak-Muhammed-Ali

Allah-Muhammed-Ali anlayışı Alevîlikte çok büyük yer işgal etmesine rağmen Alevîler arasında bunun yorumuyla ilgili farklı anlayışlar bulunmaktadır. Bektaşî dedebabası *Bedri Noyan*'a göre bu üçleme Hıristiyanlıktaki baba-oğul-rûhulkudüs üçlemesine benzemez. Zira *Hz. Muhammed* ve *Hz. Ali*'nin anne ve babalan bellidir. Kendileri de gökten indiklerini ve sonra yine ortaya çıkacaklarını söylememişlerdir. Her ikisi de kendilerinin bir Tanrı kulu olduğunu daima tekrarlamışlardır. Kaldı ki İslâmiyet'te ulûhiyet, nübüvvet ve velayet diye bir üçleme de vardır. Esasında Bektaşîler-Alevîler *Allah*'ı, *Hz. Muhammed*'i ve *Hz. Ali*'yi çok sever ve derin bir aşk ile muhabbet beslerler. öte yandan Semah Kültür Vakfı'nın kurucu üyeleri arasında yer alan ve bir aralık Alevî-Bektaşî Temsilciler Meclisi başkanlığını da yürüten *Lütfi Kaleli*, "*Hak-Muhammed-Ali*" şeklindeki üçlüde Hakk'ın *Allah* anlamına gelmediğini, aslında bu üçlünün Hıristiyanlıktaki teslisi çağrıştırdığını, sonuçta Alevîlikteki bu üçleme ile Hıristiyanlıktaki teslisin aynı kapıya çıktığını ileri sürer. Başka bir yazarsa Alevîlik-Bektaşîliğin temel felsefesini teşkil eden bu üçlünün tevhid, nübüvvet ve imamet inancını temsil ettiğini söyler. Ona göre bu üçlü, diğer bir ifadeyle zât, risâlet ve vilâyet olup Müslümanlığın koşuludur. Bu üç varlığı birlikte sevmek, sevgilerin en yücesidir. İnsanı kurtaracak olan bu sevgi hakkında Kur'an'da pek çok âyet vardır.¹⁸

Ali Yaman da bu konuyla ilgili olarak Alevî inancının, *Hak-Muhammed-Ali* sevgisi üzerinde şekillenmiş, inanç, kurum ve pratiklere dayanmakta olduğunu söylemektedir. Bu inanç ve ibadet anlayışının kendine özgü yönleri bulunmaktadır. Bu anlayışın temeli biçimden çok özü esas almasına ve şekilciliğe karşı olmasına dayanır. Alevîlikte biçimsel uygulama ve ibadetler de olmakla birlikte, esas olan zahir yani biçim ve dış anlamlar değil, batın, yani öz ve iç anlamlardır. *Hacı Bektaşî Veli* de *Tanrı*'nın bir zahiri bir de batını olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda Kuran-ı Kerim'in bir zahir, bir de batın anlamı olduğuna inanılmaktadır, işte bu özü, yani batını kavrama süreci, ideal insanı betimleyen insan-ı kâmil (olgun insan) olma aşaması şeklinde nitelendirilir. Olgun insan olabilmek, ölmeden evvel ölmek, Hak ile

¹⁸ İlyas Üzüm, *Günümüz Alevîliği*, İsam Yayınları, İstanbul 1997, s.69.

Hak olmak gibi kavramlarla da ilintilidir. *Hak Muhammed Ali Yolu* olarak da ifade edilen Alevîlikteki inanç ve ibadet uygulamalarının temeli işte bu ideal insanı şekillendiren öğelerden oluşmaktadır. Bütün Alevîlik kurum ve kurallarının özünde işte bu amaca varmak için gerekli ayrıntılar bulunmaktadır.¹⁹

Bu inanca göre görüntüler ve adlar açısından *Allah, Muhammed, Ali* tek bir nurdur. Aşamalar açısından insanlığın en yüce ve en son noktasıdır. Bu, Hakk'ın tam ortaya çıkışı demektir. Hakk'ın her sıfatta ve sıfatla görüntülenmesidir.

Allah sözcüğü, hem görünmeyen, hem görünen şeyleri kapsar. *Muhammed* ise öyle bir olanak mim'i ile doludur ki bütün varlık *Muhammed*'dir. *Ali* ise kendi gibi olanların en yücesidir. O, hem ad olarak *Ali* oldu, hem de beden ve ruh bakımından yüce (âli) oldu. Yücelikten amaç, bilgisizlikten sıyrılıp sırf gerçek, sırf nur olmaktır. İşte, "*Allah-Muhammed-Ali*" üçlemesi insanlığın son noktasıdır. *Allah, Muhamed*'de simgelenmiştir. Başka hiçbir şeyde bu görüntü olamaz. Bu nedenledir ki Muhammed'den sonra elçi gelmeyecek denmiştir. Arşta nur kandilinin yandığında da önce *Ali*'nin nuru görülünce demek ki her şey *Ali*'dir. Öyle ise yukarıdaki *Allah Muhammed Ali* birliğine insan yeniden dönebilir. Tanrısal kişilik, *Muhammed* ve *Ali*'de olmuş ve kişileşmiştir. Koninin tabanındaki yoğunluk insanlardan oluşmaktadır. Dolayısı ile her insanda yücelme, yani Tanrılaşma yetisi vardır. Ancak, onların tümü bu yetilerinin ayırımında, bilincinde değillerdir. Ancak, kısmeti olanlar bu perdeyi kaldırıp bu gerçeği bulmaktadırlar.²⁰

Eserimizde de yukarıda bahsettiğimiz bu ayrıntılar, yeri geldikçe ayetlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Düşüncelerin ayetlerle desteklenmesi eserin inandırıcılığını yükseltmesinin yanında temel başvuru kaynağının Kur'an olduğunu da göstermektedir.

Eserin en önemli isimleri tabi ki yukarıda değindiğimiz üç isimdir. Alevî Bektaşî inancı da bu isimler etrafında teşekkül etmiştir. Bu yüzden bu isimleri tek tek ele almak gerekir.

3.1.1.1.Hak-Allah

İnsanı, dünyayı ve topyekûn evreni yaratan *Allah* inancı Alevîlikte oldukça merkezî bir konuma sahip olup, hakkında geniş materyal vardır. Menâkıbnameler

¹⁹ Ali Yaman, *Alevîlik ve Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, 1.Baskı, İstanbul 2007, s.204.

²⁰ Nejat Birdoğan, *Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevîlik*, Berfin Yayınları, 2.Basım, İstanbul 1994, s.302.

O'na hamd ile başlar, bütün gülbanklar O'na yapılan dualarla doludur. Ozanların tümü O'na yakarış ve niyaz ifade eden yüzlerce deyiş söylemişlerdir. Ancak Alevîlikte *Allah* telakkisi tasavvufi unsurlar taşır.²¹

Tasavvuftaki vahdet-i vücud anlayışı Alevîlikte de kendini göstermektedir. Bu noktada Alevîlik, genel anlamda İslâm'ın ulûhîyet inancına ilgisiz kalmamış, ancak bunu tarihî geçmişine bağlı olarak eski inançların ve etkilendiği değişik unsurların çerçevelediği “esnek” bir yapıda benimseyip algılamıştır. Bu algılama, en genel karakteriyle Kur'an'ın tasvir ettiği ulûhîyet anlayışına paralel bir algılamadan, *Tanrı'nın Ali'de* bedenlenmesine (hulul) kadar farklı boyutlar taşımıştır.²²

Alevî inancında *Tanrı*; evrenin sadece yaratıcısı değil, aynı zamanda da evrenin içerisinde yerleşen ve görendir. Yerleşik *Tanrı* anlayışı sonucu, zat'ın, fişkıarak (sudur ederek) sıfatlarını ortaya koyar. Bu bakımdan güzellik, iyilik, adil olmak, aşk hali, zat'la hemhal olmaktır. Bu yerleşik *Tanrı* anlayışı da, Anadolu Alevîliğinin temel felsefesini ve inancının da omurgasını oluşturur.²³

Bektaşî *Allah'a* sevgiyle yaklaşır. Temelinde saygı yatan bir sevgidir bu. *Allah'a* yaklaşımında korkuya yer yoktur. Korku kavramı sadece "yetersiz kalırsam, yeterince hizmet veremezsem!" gibi ürküntülerde daha çok verebilme hizmet edebilme isteği ile dile gelir. *Allah* tarafından cezalandırılma korkusu taşımaz; çünkü bunu gerektirecek bir şeyi yapması eğitimine ve akdine sadıksa mümkün değildir. Suç olmayan yerde cezadan korku olamayacağı düşüncesidir bu.²⁴

İsmail Kaygusuz bu konuda farklı bir yorum getirerek “*Tanrı* halktır, halk da *Tanrı'dır.*” şeklinde bir izah getiriyor. Ayrıca Alevî bir kişinin secdesinin insana olduğunu, yani Tanrının insanda olduğunu açıklıyor.²⁵

Eseri yukarıda bahsettiğimiz noktalardan ele alırsak eserde *Allah* inancı en ağır basan inançlardan biridir. Bu inanış yer yer ayetlerle desteklenmektedir. Farklı konularda yeri geldikçe ayetlerle anlatım, ön plana çıkmaktadır. Bunların yanı sıra hak sevgisi yeri geldikçe vurgulanmıştır. Eser soru cevap temeline oturtulmuştur. *Şeyh Safiyüddin* kendisine yöneltilen sorulara Alevî Bektaşî anlayışıyla cevap

²¹ İlyas Üzüm, *Günümüz Alevîliği*, İsam Yayınları, İstanbul 1997, s. 69-70.

²² İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.74.

²³ Hasan Gülşen, *Anadolu Alevîliği Müslümanlığı*, Can Yayınları, İstanbul 2001, s. 9.

²⁴ Belkis Temren, *Bektaşîliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, TTK Basım Evi, 2.Baskı, Ankara 1995, s.150.

²⁵ İsmail Kaygusuz, *Alevîlik-Kızılbaşlık ve Materyalizm*, Alev Yayınları, İstanbul 1996, s.80.

vermiştir. Bu cevaplar arasında *Hak, Muhammed, Ali* ve şeyh sevgisi önemli bir yer tutmaktadır. Örnek verecek olursak:

“ya Şeyh bî-namaz kimlerdür buyur ki işidelim ve bilelim didi Şeyh Seyyid Şafıyy rahmetu’llahi ‘aleyhi buyurdu “bî-namaz anlardır ki Hâk sevgisin ve peygamber mihrin ve evliyâ muhabetin gönülden çıkara buñların yerine teşvîş-i dünya ve ğill u ğışş ve bed fikr ve bed endiş tolmış ola ve gönli tekebbür ola Hâkka baş indirmeye ve hâk söze huccet idüb belâ dimeye zirâ ki namâzdan murâd olınan niyâzdır Hâkka baş indirüb secde kılmakdur bir kişi secdei terk eylese Hâk te’âlâ hazretine ‘ubûdiyyet ve (perestiş) itmemiş olur şeytân gibi merdûd olur bir kul efendisine serkeş olub baş indirmese ve emrine mu’ti’ olmasa ‘âşî olur öyle ise efendisi ânı kapusunda kıomaz redd ider imdi tâlîb olan kişi (celh) cehd idüb kâdir olduğı kadar göze gönile girmek gerekdür zirâ ki gönül Hâkkin evidir pes ev şâhibi evinden hâlî degildir bir kişi Hâkkin evine girse Hâk ile birlik itmiş olur didi.”²⁶

Eserde ayrıca secdenin Yaradan’a olacağı vurgulanmıştır. Bu da *Allah*’a inancın ne kadar sağlam olduğunun bir göstergesidir.

*“Hâkdan ğayriye secde kılmak küfürdür
secde Hâkkadır Hâkdan ğayriye secde kılmak revâ degildir eger halk için
iderse ol kişi mutlak kâfir olur”²⁷*

3.1.1.2. Hz. Muhammed

Yaygın İslâmî anlayışta *Hz. Muhammed, Allah*’ın insanlara mesajını iletme ve yaşayarak kılavuzluk yapmak üzere gönderdiği peygamberler zincirinin son halkasıdır. Onun "*Allah*’ın kulu ve peygamberi" olduğuna inanmak, imanın temel esaslarındandır. Yirmi üç yıllık peygamberlik döneminde o hem ilahî buyrukları insanlara aktarmış hem de bizatihi yaşayarak örneklik etmiştir. Onun gerek söz ve

²⁶ 15a.

²⁷ 15b.

davranışları gerekse takrirleri Kur'an'dan sonra dinin ikinci kaynağı kabul edilmiştir. Onun ismini anamk bile çoğu şey için yeterli görülmüştür.

“Hak sübhānehü vete‘āla hazreti daḥi habībini ve evlādını sevüp müḥabbet eyledi, daḥī eyeyitdi “ya Muḥammed eger kullarım beni yerde ve gökte on iki biñ ism ile zıkr eyleyüp oḡusa ben daḥi senūñ on iki evlādıñı yād idüb şeffī‘ getüreni ‘azzim celālīm ‘azametim ḥaḡḡıçün ol beni on iki biñ ism ile zıkr iden kulun şevābınca daḥī yerlerde ve göklerde ‘arşda ve kürsde olan melekler ve ferıştalar saḡışınca sevāb virem, didi daḥī eyeyitdi: “ya Muḥammed her kıl ki benim kullarımdan ve her ümmet ki seniñ ümmetiñden tefvīz birle seniñ evlādıñı t̄anık tutub şeffī‘ getürse her ne murādı için olursa dūnyevī ve uhrevī cemi‘ murādını ḥāşıl eyitdim.”²⁸

Hemen ifade olunmalıdır ki, Alevî kültürü Hz. Muhammed’in İslâm'daki genel statüsünü dikkate alarak "*Hak-Muhammed-Ali*" tasavvurunda ona ikinci sırada yer vermiş; peygamberliğini belli ölçüde kabul etmiş, onu saygı ve sevgi kalıpları içinde algılamıştır.

Alevîliğin kültürel kaynaklarında nicelik olarak Hz. Muhammed'le ilgili kayıtlar Hz. Ali ile ilgili kayıtlara göre oldukça sınırlı olmakla birlikte, yine de azımsanmayacak bir yekûn tutmaktadır.²⁹ Yukarıda da bahsedildiği gibi Hz. Muhammed diğer tasavvufi anlayışlar gibi Alevî-Bektaşî anlayışı için de önemlidir. Eserde de hadis ve ayetler vasıtası ile bu konuya dikkat çekilmiştir. Örnek vermek gerekirse:

“levlāke levlāke limā ḥalektü’l eflāk” ve yine buyurur ki “Ḥalaḡtü’l eşyā‘ü li ecelike ve ḥalaḡtüke li-eclī” ya‘ni demek olur ki yā Muḥammed iki cihānda maḡşūd olan baña sensin, seni benim için yarattım ve on sekiz bin ‘ālemi seniñ için yaratdım zirā ki eger sen olmayaydıñ yerleri ve gökleri ve māfihāyı yaratmazdım.³⁰

²⁸ 3b.

²⁹ İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.81-82.

³⁰ 1b.

Eserde yeri geldikçe ve sağlam bir şekilde Hz.Muhammed sevgisi vurgulanmıştır. Onu severek gerçek ibadet seviyesine ulaşmış olunacağı açıklanmıştır.

“Hak subhānehū ve te‘ālā hazretleri buyurdu ki: “ ‘azzim celālim ‘azametim hāḳḳiçün ya Muḥammed her kim seni ve evlādını sevüb muḥabbet eylese eger yerler ve gökler kadar günāhı olsa bağışladım ve aña rahmet hāş kıldım ve her kim seni ve evlādını sevmezse yerler ve gökler kadar ‘ibādet ve ta‘at itmiş olursa da āniñ yeri tamudur ebedi çıkmaya didi, āndan Rasūl hazret buyurur ḥadīs-i şerifinde ki: “men teşeyyuḥa seyḥan min ğayri evlādi faḳat şeyḥa keşeyḥu ‘ş-şeytān” ya‘ni bu ḥadīs-i şerifin ma‘nası budur ki evlād-ı rasūlden ğayri bir kimesne ye kendüni teslim eylese āniñ meşrebi Ḥazret-i Rasul çıkmasa ḥadīs-i şerif mücibince ol kişinin şeyḥi şeytān olur.”³¹

3.1.1.3.Hz. Ali

Hak-Muhammed-Ali" üçlüsünde üçüncü sırada bulunan *Ali*, belirtmek gerekir ki Alevî edebiyatının merkezî kavramlarından biridir. Hakkında en çok deyiş söylenen, çocuklara en çok ismi konulan ve modern dönemlerde resimleri evlere asılan *Hz. Ali*'dir.³²

Hz.Ali, Alevîlikte “yol” un, adımı kendisinden aldığı sembol şahsiyettir. Bir Alevî yazarın ifadesiyle Alevî inancının temel direğidir.³³

Hz. Ali'nin Bektaşîlik düşüncesi içerisindeki yerine değinmeden önce onun hayâtına kısaca göz atalım. Bu konuda *Ali Yaman* ve *Haydar Kaya*, *Hz.Ali* için şunları söylemektedir: “Alevî Bektaşî yolunun en temel şahsiyetidir. *Hz. Muhammed*'in çok sevdiği amcası *Ebu Talib*'in oğlu, damadı ve *On İki İmam*'ların birincisidir.³⁴

³¹ 2a

³² İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.90.

³³ Bozkurt, Fuat, *Alevîliğin Toplumsal Boyutları*, Yön Yayıncılık, İstanbul 1990, s.97.

³⁴ Ali Yaman, *Alevîlik ve Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, I.Baskı, İstanbul 2007, s.179.

Babası: *Hazreti Muhammed*'i büyüten, evlendiren, İslam dininin yayılmasında en büyük desteği veren ve Peygamberin manevi babası, *Adulmuttalib oğlu Ebutalib* Hazretleridir. Annesi: *Hazreti Muhammed*'in, "Anamdan sonra anamdır." dediği kutlu insan *Fatıma Hazretleridir*. *Fatıma* da Haşimoğulları kabilesinden tanınmış insan *Esed*'in kızıdır.

Hazreti Ali, 21 Mart 599 günü dünyaya gelir. Hicrette 23 yıl önce Receb ayının 13. Cuma günü Beytullah'ın içinde gündüz vakti dünyaya şeref verir. Beytullah'ı tavaf etmekte olan annesinin sancılarının artması üzerine, yanında bulunan *Hazreti Muhammed* tarafından Beytullah'ın içine konulur. Dışarıda tavaf devam ederken, içerde Şahı Velayet doğar. Annesinden sonra yüzünü ilk gören *Resul-i Ekrem* olur. Annesinin memesinden önce *Resul-i Ekrem*in dilini emer. Ve *Ali* ismi Peygamber tarafından kendisine verilir. Beytullah'ın içinde dünyaya gelen tek zattır.

Künyesi: *Ebül Hasan* ve Peygamber tarafından kendisine verilen Ebu Turab'dır.

Lakabı: Şâh-ı Velayet, Emir el mü'minin, Aliyyül Mürtezâ, Haydar-ı Kerrar, Kerremallahü veçhe, Esedullah-il galib, Şir-i Yezdan gibi daha pek çok lakabı vardır. Hicretin kırkıncı yılında Ramazan ayının on altısında Küfe camiinde namaz kılarken, İbni Mülcem mel'unu tarafından zehirli hançerle yaralanır. Zehirin vücuda yayılması üzerine üç gün sonra 19 Ramazan 40 hicri tarihinde şehit olur. Miladi olarak 24 Ocak 661 tarihidir.

Ömrü: 61 yıl, 10 ay, 3 gündür. Merkadi Irak'ın Necef şehrinde dir.

Hazreti *Fatıma*'dan sonra birkaç kez evlenmiştir. Evliliklerinden on yedi erkek ve beş kız çocuğu dünyaya gelmiştir. On yedi Kemberbest *Hazreti Ali*'nin on yedi erkek çocuğudur.

Evladları: *Hasan*, *Hüseyn*, *Muhsin* (*Hâdi-i Ekber*), *Zeyneb*, *Ümmügülüm*, *Muhammed Hanefî*, *Abdülvahab*, *Avn*, *Cafer Tahhir*, *Tayyib*, *Abdullah Turab*, *Abdurrauf*, *Abdullah Evsat*, *Abdullah Abbas* (*Celal Abbas*), *Abdurrauf Fazl*, *Muhammed Abdülvahab*, *Abdülcilil Asgar*, *Abdurra-him Yahya*, *Abdulmuin Amr*, *Rukayye*, *Ümmül Has'en*, *Remle-i Kübra*, *Abdulkerim*, *Abdüssamed*.³⁵

Ayrıca Sünni anlayışında dördüncü halifedir. Yaşamı boyunca Peygamber ile birlikte olmuş ve bütün savaşlara katılmıştır. Kahramanlıkları destanlara, halk hikâyelerine konu olmuştur. *Hz. Ali* aynı zamanda ilk Müslüman olan kişidir.³⁶

³⁵ Haydar Kaya, **Alevî-Bektaşî Erkânı, Evradı ve Edebiyatı**, Engin Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul 1993, s.28-29.

³⁶ Ali Yaman, a.g.e., s.179.

İslâm Tarihinde Alevîlikten, Hz. Ali'nin soyundan gelen hanedanlar veya insanlar anlaşılırken tasavvufta, silsile yoluyla Hz. Ali'ye ulaşan tarikatlara da Alevî denildiğini görmek mümkündür. Kelâm ve mezhepler tarihinde Alevîlikten, ehl-i beyt sevgisini öne çıkararak, Hz. Ali'yi diğer sahabeden üstün görmek, hilâfetin öncelikle onun ve evladının hakkı olduğuna inanmak şeklinde, Şia'nın tarifıyla paralellik arz eden bir mânanın anlaşıldığı söylenebilir. Hilafet durumu eserde de bahsedilmektedir.

“bu cihānda evvel ḥalīfe Ādem Şafīyyu’llāh ‘aleyhisselāmdir āniñ ḥaḫḫında Ḥaḫ te‘āla ḥazreti buyurmuşdur ki “ve iz ḫāle rabbūke lilmelāiketi innī cā’ilün fi’lerzı ḥalīfeh” ya’ni Ḥaḫ te‘āla ḥazreti ferīştahlarına bildirdi ki Ādem şafīyyu’llāh yeryüziniñ ḥalifesidir öyle olsa evvel ḥalife Ādemdir ikinci ḥalife Ḥātem’dir daḫi Ādemden Ḥāteme gelinceye deḫin yedi biñ yıl geçdi yüz yigirmi dōrt bin peyḡamberler ve üç yüz on üç mürseller geldiler aralarında bir nicesi ḥalīfelik ḫıldılar ol cümleden Dāvud halifetu’llah ve Süleymān nebiyyu’llāh ve Ḥazreti Yūsuf ve hem İskender Zülḫarneyn gibi kimesneler ḥalīfelik idüp şarḫdan ḡarba ḫūkm eyitdiler dünyāya geldiler ve geyitdiler tāki āḫir zamān peyḡamberi ḫatemü’l-enbiyā Muḫammedü’l Muştafa şallalāhü ‘aleyhi vesellem dünyāya geldi cümlesiniñ ḫukmi bātıl ve āyini mensūḫ oldu āy ve ḡün ve yıldızlar giceler ve gündüzler cemī’ ‘ālem dünyāda her ne var ise ins ü cin vūḫuş ḫuyūr(aña deve keli) müsahḫar ḫıldı Ḥaḫ te‘ālā aña ḫabībim ve Rasūlüm didi yigirmi üç yıl şeri‘atla otuz üç biñ şaḫābe cem’ eyitdi ‘aḫıbet vefāt eyledi dünyādan geyitdi Ḥazreti Ḥaḫḫa vāşıl oldu āniñ yerine her kim ḫāim-i maḫām olsa ḥalīfedir Ḥazreti Rasūlün ḫāim-i maḫāmı ve hem vaşisi Ḥazreti İmām ‘Aliyyibni Ebi Ṭalīb kerrema’llāhü vechehü daḫi on bir evlādı ḥalīfelerdir ve anlarıñ nesli daḫi Halīfelerdir”³⁷

Genel olarak Alevîliğin; Hz. Ali'yi diğer sahabeden daha üstün gören, onun

hayâtından çok sonra onun bazı özellikleri ve meziyetlerini kendilerine düstur edinen veya kendilerini bir şekilde Hz. *Ali*'ye nispet eden insanların aidiyet anlayışını ve dînî kimliklerini yansıtan bir kelime olduğu söylenebilir.³⁸

Bu konuda *Lütfi Kaleli* bir eserinde şöyle bir yorum getirmektedir: “Alevîlik üzerine geniş araştırmaları ve kitapları bulunan *Irene Melikoff*, Alevîlerin tanrısal düzeyde sevdikleri Hz. *Ali*'yi, tapılacak ilah konumunda şöyle dile getirmektedir: ‘Alevîlerin taptığı *Ali* bambaşkadır. Alevîlerin taptıkları Şahı Merdan, tarihi *Ali* değildir. Tarihi *Ali* ile Alevîlerin taptığı *Ali* arasında büyük farklar vardır. Hemen belirtelim ki Alevîlerin taptıkları Şahı Merdan, eski Türklerin Gök Tanrısı'dır. Gök Tanrı, süreç içerisinde yavaş yavaş *Ali* oldu...’³⁹ *Melikoff*'un bu yorumu *Hz. Ali* sevgisine farklı bir boyut kazandırsa da ne olursa olsun o, Alevî Bektaşî düşünce sistemi içerisinde tartışılmaz bir semboldür.

Hazreti Ali, tabiidir ki geniş bir kütleyi peşi sıra sürükleyecek ve onlara rehberlik edecek bütün meziyetlere sahip bulunmaktadır. Zira kütle; doğruluğu, kahramanlığı ve mensup olduğu dinin ruhuna olan vukufu ile şöhret yapan bir rehberin arkasından yürümekte asla tereddüt etmez.⁴⁰

Hz. Ali'nin bu özellikleri eserde de sayılarak onun ahlakına dikkat çekilmiştir.

*Aliyy İbni Tâlib kerrema'llâhü vechehü gürbüz er idi ve anda yüz biñ er kuvveti deñlü kuvvet var idi anıñçün ki ol şâhibi zü'lfikâr ve ehl-i vaqar idi*⁴¹

*'ilm hilm merhamet şefkat 'izzet hürmet hidmet taqvâ kemâl edeb erkân fikr ferâset fütüvvet mürüvvet lütf kerem en'âm ihsân iz'ân fazîlet feşihat naşihat şehâvet şecâ'at sa'âdet mühâbet şalâbet kuvvet kudret erlik dilâverlik hünerverlik serverlik nice ki zeker elinde bunlar Hazret-i 'Aliyyibni Ebî Tâlib kerremallahü vechehüniñ vaşfidır ol kişide bu vaşflar mevcud gerekdür ki şahîb-i Zü'lfikâr olmağa lâyıķ ola*⁴²

³⁷ 27b-28a.

³⁸ Hasan Gümüşoğlu, **İslam Mezhepleri Tarihi**, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2008, s.98.

³⁹ Lütfi Kaleli, **Alevîlik Aklidir, Ahlaki ve İnsanidir**, Can Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2004, s.24.

⁴⁰ Kutbeddin Türkmani, **Alevîlik**, Sakarya Basım Evi, Ankara 1948, s.28.

⁴¹ 81b

⁴² 83a

Rıza Zelyut'un düşüncesine göre, *Ali*'nin nuru ile *Muhammet*'in nuru aynıdır. *Muhammet* bir ilim şehridir; *Ali* ise o şehrin kapısıdır. Alevî inancına göre İslamiyet'e giriş, ancak bu kapıdan olur. Bunun yolu da Alevîliktir.

Alevî felsefesinde, *Muhammet*'le *Ali* özdeşleşmiştir. Bunun sonucunda da "*Muhammet-Ali*" kavramı doğmuştur. Bu ifadenin *Muhammet*'le *Ali* gibi veya *Muhammet* ve *Ali* gibi algılanması yanlıştır.

Burada, iki varlık gibi görünen tek varlık vardır. O varlığın dışı *Muhammet*, içi *Ali*'dir. Dış, nübüvveti (şeriatı) temsil eder; iç ise velayeti (hakikati) ifade eder.⁴³ Eserde yukarıda bahsedilen *Muhammed-Ali*'nin bir olması durumu geniş bir şekilde ele alınmıştır:

*“Rasül hazreti şallallahü te‘alâ ‘aleyhi ve sellem ol minberin üzerine çıktı
Hak te‘alâ hazretine hamd ü şenâ idüp şahâbelerine pend va‘z ü nasîhat
itdüğinden soñra İmâm ‘Ali hazretini ol minber üzerine da‘vet eyledi eyitdi
ya ‘Ali gel sen benimle bi‘at eyle aşhâb seniñle bi‘at eylesünler didi her kim
seniñ bi‘atından temerrüdlük idüp yüz döndürürse benden yüz döndürmüş
gibidir ve her kim benden yüz döndürürse Allâhdan yüz döndürmüş gibidir ve
her kim Allâhdan yüz döndürse ezel ve ebed giriftâr nâr düzah ola didi pes ol
vaqt Rasül hazretinin işâretiyle hazreti emira'l mü'minîn İmâm ‘Aliyyibni
Ebi Tâlib kerrema'llâhü vechehü yürüyüb ol minber üzerine çıktı hazreti
Rasül Hazreti İmâm ‘Aliniñ elin tutub yanına oldu dañi buyurdu ki “ya
ma‘şere’nnâsi min (evliküm) bi enfuseküm” ya‘ni siziñ nefsiñizden Allâh ve
Rasül yekdir didi dañi buyurdu ki “men küntü mevlâhü ve hâzâ ‘aliyyü
mevlâhü” ya‘ni ben her kimiñ mevlâsısam ‘Ali dañi aniñ mevlâsıdır ve
imâmıdır didi Peygamber hazreti İmâm ‘Aliyi kâim-i maqâm idüp kendü
yerine naşb eyledi ve aniñ (iñâ‘atini) aşıl aşhâba vâcib eyledi naşş-ı kûrân ile
ile ki kavlihi te‘alâ “eñ‘ullâhe ve eñ‘ırrasüle ve üli'l emri minküm” ya‘ni*

⁴³Rıza Zelyut, **Türk Alevîliği Anadolu Alevîliğinin Kültürel Kökeni**, Kripto Yay.,Ankara 2009, s.449.

Allah ve Rasül t̄a‘atin idiñ ol vech üzere imāmet gösterin anlar ki ülü’l emrdir dirligi ma‘şüm gerekdür didi H̄azreti Rasül ülül emriñ t̄a‘atin kendü t̄a‘atiyle berāber eyledi ve kendüden soñra imāmetligi H̄azreti ‘Aliye naşb eyledi bir nice hadiṣ-i şerīf dañi söyledi “ene medīnetü’l ‘ilmi ve ‘aliyyi bābhā” ya‘ni ben ‘ilmiñ şehriyim ‘Ali kapusıdır didi ve yine buyurdı ki “ene ve ‘aliyyü min nūrın vañidin” ya‘ni ben ve ‘Ali birle ikimiz bir nurdanuz didi ya ‘Ali Hārūn ile Mūsā nice ise sen baña öylesin didi ya ‘Ali Ādem Peyğamber zamānından bu deme gelinceye degin cemi‘ enbiyāniñ evlādı kendü şulbünden geldi benim evlādlarım seniñ şulbünden gelsün didi dañi kendü mübārek eliyle kuşağın āçdı Muḥammed ‘Ali bir gömlek içine girüb ikisi bir yañadan baş gösterdiler ol meclisde Rasül h̄azreti bu hadiṣ-i bu hadiṣ-i şerīfi buyurdı “laḥmike laḥmi cismüke cismī demke demī rūḥke rūḥi entü minī ve ene minke yā ‘Ali” didi h̄azreti Rasülüñ bu hadiṣ-i şerīfin ba‘zı münāfiqlar işidüp ḥased yüzinden te‘vīl eyitdiler kendü (za‘m-i fāsıdeleri) üzre eyitdiler Muḥammediñ ‘Ali ḥaqqında laḥmuke laḥmi didigi bu ola ki kavimlik ḥaşımlık ya‘ni akraba olmañlığıdır dañi cismüke cismī didigi bu ola ki ‘ammīsi oğlıdır dañi demke demī den murād bu ola ki Faṭımai aña virdi kendü kızıdır H̄asan H̄üseyn āndan oldu anıñün kanı kanımdandır didi dañi rūḥke rūḥi den murād oldur ki cümleñin cānı Rasülüñ rūḥundan peydā olmuşdur pes āniñ için cānı cānımdandır didi uşuldür didiler Rasül h̄azretiniñ hadiṣ-i şerīfine i‘timād itmeyüp eyitdiler ya Muḥammed çünki (bir siz) arkañızdan gömleği çıkarın biz dañi görelim cismiñiz bir midir göz ile bañup bilelim gönümüz emin ola didiler ol dem Rasül h̄azreti ānlarıñ bu kelāmıların işidicek mübārek arkalarından pirāheni çıkardılar ve kendülerin

izhār idüp ānlara gösterdiler çün ol havāricler baqđılar gördiler ki cesed bir baş iki yine eyitdiler ya Muhammed çünki birlik ‘āleminden nişān virersiz cesed bir olup baş iki olmanıñ ne ma‘nisi vardır başlarıñız daħi bir olmaq gerek idi ol fahr-i ‘ālem mübarek başların gömlegin içine çeküb yine çıkardılar bir cesed bir baş oldılar anı görüb havāricler inşāfa geldiler”⁴⁴

Yabancı bir yazar *Anton Josef Dierl*, Hz. *Ali*’nin konuşan Kur’an olduğunu söyleyerek onun şu bilgilere sahip olduğunu kaydetmiştir:

- a) Muhammed’in vecd durumunda söylediği dinsel sözlerin bilgisi
- b) Muhammed’in yol arkadaşlarına verdiği düzyazı şeklindeki değerli bilgiler.
- c) Muhammed tarafından sadece *Ali*’ye verilmiş gizli bilgiler.⁴⁵

Hz.Ali, bahsedildiği üzere Alevî-Bektaşî anlayışının sembol kişisidir. Onun adı sürekli *Hz.Peygamber* ile anılmıştır. Hadislerinde sürekli onun adını da anmıştır.

“ben ‘ilmiñ şehriyim ve ‘Ali ol şehrin kapusıdır, didi, “ene ve ‘Aliyy min nūrun vāhidün(din) ya‘ni ben Ali birle ikimiz bir nurdan halk olmuşuz, didi”⁴⁶

Eserin odak kişisi tabi ki *Hz.Ali*’dir. Halifelik makamında da son kişidir. *Hz.Muhammed* sevgisi ile *Hz.Ali* sevgisi eşdeğer tutulmuştur.

“ey bāri hūdā dost idin ol kimse ki ‘Aliye dost olur ve evlādına muħabbet ider düşmān idin şol kimse ki ‘Aliye buğz ider ve āl ve evlādına düşmān olur daħi fırsat ve nuşret vir ol kimseye ki ‘Aliye mu‘āvenet kılub yardım ider daħi hażelān it ‘Aliye hażelan ider”⁴⁷

Eserde ayrıca *Hz.Ali*’nin nesebine yer verilerek onun ne kadar parlak bir soya sahip olduğuna dikkat çekilmiştir.

neseb nāme daħi budur

⁴⁴ 32b-33b.

⁴⁵ Anton Josef Dierl, **Anadolu Alevîliği**, Çev.Fahrettin Yiğit, Ant Yay.,İstanbul 1991, s.91.

⁴⁶ 13a

⁴⁷ 34a.

“Şāh Dahmāz İbni Seyyid, Şāh İsmā‘il İbni Seyyid, Şāh Hāydar İbni Seyyid, Şeyh Cüneyd İbni Seyyid, Şeyh İbrāhim İbni Seyyid, Kutbu’ddin İbni Seyyid, Şeyh Şālīh İbni Seyyid, Muḥammed İbni Seyyid, ‘Avz İbni Seyyid(Feyrūz) Şāh İbni Seyyid Mehdi İbni Seyyid, ‘Ali İbni Seyyid Muḥammed İbni Seyyid, Hüseyn İbni Seyyid, Ebu’l Kāsım İbni Seyyid, Sābit İbni Seyyid, Dānā İbni Seyyid, Davūd İbni Seyyid, Ahmed İbni Seyyid, İmām Mūsā Kāzım ibni İmām Ca‘fer-i Şādık İbni İmām Muḥammed Bākir İbni İmām Zeyne’l ‘ābidin İbni İmām Hüseyn ibni ‘Aliyy İbni Ebi Tālib kerrema‘llahü ve chehü ve şalavātu‘llahi ‘aleyhim ecma‘ī”⁴⁸

Eserde ayrıca Hz.Ali peygamberlerle aynı kefeye koyularak ismi hep onlarla anılmıştır.

“ḥuṭbe-i tarīkat altıdır evvel Ādem ikinci Nūḥ üçüncü şit dördüncü İbrāhim-i Halil beşinci Muḥammedü’l Muştafa altıncı İmām ‘Aliyyü’l Mürtezādır”⁴⁹

Yukarıda verilen örnekler dışında *Hz.Ali*’nin ismi sürekli anılmıştır. Esere yön veren, eserin yazılma sebebi denilebilecek kişi tabi ki odur. Onu bulan, onu anan ve onunla hayâtına anlam kazandıran kişi hakikata mutlaka ulaşacaktır.

3.1.2.Diğer Genel İslami İnançlar

Alevîler, *Hz. Muhammed*’in Tanrı elçisi ve Kur’an-ı Kerim’in tanrı buyruğu olduğuna, *Hz. Muhammed*’in salt üstün bir insan olmayıp Tanrısal niteliklere de sahip bulunduğu ve ölümüyle bu gücünün, kalıt (miras) ve kalıtım (irsiyet) yoluyla *Hz. Ali*’ye geçtiğine, *Hz. Ali*’nin ve evlatlarının yine *Hz. Muhammed*’in buyruklarıyla İmam (dinsel Önder) ve Halife (siyasal önder) olarak seçilmiş olduklarına ve *Hz. Muhammed*’in Tanrısal niteliklerini özvarlıklarında (nefislerinde) topladıklarına, *On İki İmam*’a ve sonuncu imam *Mehdi*’nin ölmediğine ve kurtarıcı olarak bir gün ortaya

⁴⁸ 38b-39a.

⁴⁹ 52a.

çıkacağına inanırlar. İnanç, tapmış ve tüzeleri, Kur'an ve Hadis yanında, imamların kitaplarına dayanır. Tanrının kötülük (şer) değil, her zaman iyilik (hayır) verdiğini, iyilik ve kötülüğün kişinin istemi sonucu olduğunu kabul ettikleri için yazgıya (kazaya) ve alinyazısına (kadere) inanmazlar. "Hac farzı"nı hem "Kâbe"yi, hem de "Kerbelâ ile Meşhedî"yi ziyaret ederek yerine getirirler. Ayrıca, Muharrem ayında on iki-on beş gün "yas orucu" tutarlar; su içmezler. Muharrem'in onuncu günü "aşure" pişirirler ve dinsel tören yaparlar. Muharrem'den sonra, bir yıllık suçlarından (günahlarından) arınmak için "Baba"ya "baş okuturlar". *Ali*'nin doğum günü saydıkları "Nevruz"u bayram olarak kutlar ve üç gün süt içerler.⁵⁰

Eserde en çok anlatılan konulardan biri de iman konusudur. Özellikle imanın nasıl daha sağlam olacağı yeri geldikçe anlatılmıştır.

“ya Şeyh t̄alibiñ ol nişānı nedir buyur ki bilelim didi Şeyh Seyyid Şafiyū’ddin rahmetu’llāhi ‘aleyh buyurdi ki ol t̄alibiñ nişānı evliyā etegin tutmak ikrār virüb cān-ı gönülden imān getürmekdür ya’ni her fi’line ve her h̄āline belā diyüb inanmağdur menākıb-ı şerifi diñleyüb evliyā nefesiniñ ma’nisin añlayub aña göre ‘amel itmekdür’⁵¹

Tarikat yoluna giren bir kişinin evliyaya can-ı gönülden bağlı olması da sürekli dile getirilmiştir. Böylelikle yola giren kişi evliyanın yolundan giderek hakiki imanı bulacaktır.

“ya Şeyh mürüvvet nedür beyān eyle bilelim didi Şeyh Seyyid Şafiyū’ddin rahmetu’llāhi ‘aleyh buyurdi ki bir t̄alib evliyā kelāmın işide hağ bile evliyāniñ menākıbın diñleye her ne dirse aña göre ‘amel eyleye mürşidin emrin yerüne getüre ol t̄alibe herkiz ölüm yoğdur dünyādan āhirete imānla gide cümle enbiyā ve zümre-i evliyā āndan hoşnūd ola Hağ te’āla hağreti daği āndan rāzı ve şākir ola cemālin göstere didi Şeyh Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyh bir t̄alib evliyādan yüz döndürse h̄āli nice olur didi Şeyh Seyyid Şafiyū’ddin rahmetu’llāhi ‘aleyhi hağretleri eyitdi “bir t̄alib evliyādan yüz döndürse

⁵⁰ A. Nevzad Odyakmaz, **Bektaşılık, Mevlevilik, Masonluk**, Mephisto Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 2005, s.56.

⁵¹ 21a

*pirden dönmüş olur beni kabül itmemiş iblîsi kabül itmiş olur münkir
münâfîkdur yüzi karadur dünyâdan âhirete imânsız gider didi*⁵²

Talibin evliya duyacağı sevgiyle iman konusunda eksikliklerin gideceğine değinilmiştir.

*“bir t̄alib bir mürşid etegin tutub evliyâ t̄arîkına s̄alik olsa ânîñ üzerine hiç
korku yokdur melûl ve mahzûn olmasun heman sıdqla bel bağlasun girdüğü
yerde rehberiñ izin izlesun ve her işde p̄iriniñ rızâsın gözlesün”*⁵³

Metinde bütün sevgilerin kaynağının evliyaya duyulan sevgi olduğu vurgulanarak, ona duyulan sevgi imanla eşdeğer tutulmuştur.

*“ya Şeyh t̄alibiñ muşibeti nedür ve münâfîkiñ muşibeti nedür lütf idüb
buyuruñ işidelim bilelim didi Şeyh Seyyid Şafîyyüddin hazreti buyurdu ki
t̄alibiñ ol muşibeti evliyâdan cüdâ olmağdur ve münâfîkiñ muşibeti
cehennemlik olmağdur didi ve daği eyitdi t̄alibiñ üç muşibeti vardır evvel
birisi budur ki ğıybet ü mesâvi eyleye üçünci muşibeti oldur ki evliyânîñ
mihri ve muhabbetin gönülden çıkara her kankı t̄alib ki bu üç dürlü işi idecek
olursa dergâh da kabül olmaz dünyâdan âhirete imânsız gider”*⁵⁴

İmanın kâmil olması yani tam olması için de eserde şunlar anılmaktadır:

*“ya Şeyh t̄alibiñ imâni ne ile tamâm ve kâmil olur didi Şeyh Seyyid Şafiy
hazreti buyurdu ki ol t̄alib evliyâ dergâhına varub külli eksikliğini ele virüb
günâhından ‘özü ü niyâz idüb tevbe eylese evliyânîñ pend ü naşîhatın ve şafâ
nazar-ı himmetin kabül idüp evliyâ nefesine ĩmân getürse menâkıbın dinleyüp
ma’nîsin añlayub anıñla ‘amel eylese ĩmânı kâmil olur didi”*⁵⁵

Eserde imanın kısımları yeri geldikçe anılmıştır.

⁵² 20a

⁵³ 22a

⁵⁴ 22b

⁵⁵ 24b

“*dīn dahī imandandır ve ĩmān iki kısım üzerinedir biri “taḥḳīkdir” ve biri “taklīddir”*”⁵⁶

3.1.2.1. Peygamberlere İman

İlahî dinlerde ulûhiyet inancının yanında, melek ve kitaplara iman gibi peygamberlik inancı da temel iman esaslarından olup, İslâm'da bu doğrultuda diğer peygamberlerle birlikte, Hz. *Muhammed*'in peygamberliğini tasdik etmek özel önem taşımaktadır.

Kültürel kaynaklarında işaretlendiği kadarıyla Alevîlikte peygamberlik inancı, esnek ve vurgusuz olmakla birlikte, kabul edilen bir iman esasıdır ve Hz. *Mûsâ* ve Hz. *İsâ* gibi büyük peygamberlere nispeten daha fazla atıf bulunmaktadır.⁵⁷

Bütün Müslümanlar gibi Alevî-Bektâşiler de Hz. *Muhammed*'in peygamberliğini kabul ve tasdik ederler. Hz. Peygamber Alevîliğin ilk kaynağıdır ve Hz. *Muhammed*'siz İslâmiyet'ten söz edilemez. Alevîlere göre, Peygamber ve onun kitabında dile getirilen görüşlerin amacı, insanı gerçek insan yapmaya yöneliktir. Buna göre, Hz. Peygamberle ilgili inanışlarını şu başlıklar altında özetlemek mümkündür:

1. Alevî-Bektâşî yolunun esası sevgidir; bu sevgi *Allah-Muhammed-Ali* muhabbetiyle başlar ve birbirinden ayrılmaz
2. İlahî kelâmı dile getiren Hz. *Muhammed* hak Peygamber, dinin/vahyin tebliği ile görevlidir.
3. Hz. Peygamber bütün peygamberlerin önderidir.
4. Hz. Peygamberin sözleri Allah'ın kelâmı gibi değerlidir.
5. Hz. Peygamber ahirette mü'minlerin şefaâtçisidir.
6. Hz. Peygamber (s.a) güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilmiş, son peygamberdir.
7. Hz. Peygamber âlemin yaratılış sebebi, ilki ve diğer bütün şeriattan hükümsüz kılındır.
8. Hz. Peygamber mucize ortaya koyan birisidir.

⁵⁶ 14b

⁵⁷ İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.115.

9.Hz.Peygamber'e inanmamak murdarlık (manevi kirlilik) ve hayvanlıkla eşdeğerdir; O'nu inkar edenler cehennemlidir.

10. Bütün Peygamberler günahsızdırlar.⁵⁸

Eserin ilk bölümlerinde peygamber kıssalarına yer verilmiştir. Eserin 2a varağından itibaren peygamber kıssalarıyla başlamış olması esere inandırıcılık katması açısından önemlidir. Eserde yer alan peygamber isimleri ve onların anlatıları tek tek ele alınarak esere nasıl bir ayrıcalık kattıkları başlıklar halinde incelenecektir.

3.1.2.1.1.Musa Peygamber

Eserin hemen ilk varağında *Allah*'ın âlemleri *Hız.Muhammed* için yarattığına dair söylediği ayetler yer almaktadır. Arkasından da her kim ki Hz. Peygamberi sevip ona yoldaş olursa kazanacaklarından bahsedilmektedir. İşte bu noktada *Musa Peygamber* ile *Allah*'ın konuşmaları yer almaktadır. *Musa peygamber Hz. Muhammed*'e nasip olan bazı şeyleri *Allah*'tan istemekte, yaradan ise onların *Hız. Muhammed*'e verildiğini söyleyerek Musa peygamberi geri çevirmektedir. Bu duruma örnek verecek olursak;

Mūsā Nebī ‘ aleyhisselām bakup ümmet-i Muḥammediñ ervāḫların göricek Ḥaḫ sübhānehü ve te‘ālā ḫazretine münācāt idüp eyitdi “ yā ilāhe'l ‘ālemīn, dilerim kemāl-i keremiñden ki ānları baña viresin” didi, Allāh tebāreke ve te‘āla ḫazretlerinden ḫıṭāb müsteṭāb iriṣdi ki “ yā Mūsā ol benim ḫabībim Muḥammediñdir saña virilmez” didi, āndan Mūsā Peygamber ‘aleyhisselām eyitdi” yā rabbe'l ‘ālemīn āy içinde bir āy gördüm ānı baña vir” didi, Ḥazreti rabbi'l ‘izzet ḫıṭāb eyledi ki ol mübārek Ramażān āyıdır benim rasūlüm Muḥammediñ dir saña virilmez, velḫāşıl Mūsā Nebi ‘aleyhisselām Ḥaḫ te‘ālā ḫazretinden Ḳadir Gicesin ve cum‘a gününñ istedi, Ḥaḫ sübhānehü ve te‘ālā

⁵⁸ Yıldırım, Ahmet, “Alevî-Bektaşîlerin Dinin Temel Kaynaklarından Kur'an ve Sünnete Bakışı” Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Uluslar Arası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu'na sunulan bildiri, 28-30 Ekim 2005 Isparta, s.293.

h azreti hitab ve 'it ab id p eyitdi.'" "anlar benim hab bim Muhammedi ndir sa na virilmez"⁵⁹

Bu konuŐmanın devamında *Musa Peygamber* Yaradandan *On İki İmam* Őemi  erağını ve bedr-i m niri istiyor. Yaradan da onların da *Hz.Peygambere* ait olduğunu s yl yor. Bu konuŐmaya *Cafer-i Sadık* Hazretleri de katılarak bu cevherlere yalnız *Hz.Peygamberin* vakıf olabileceğini s yleyerek konuŐmayı tamamlıyor ve sonunda *Musa Peygamber* Rabbine secde kılıyor.⁶⁰

3.1.2.1.2.  dem Peygamber

Peygamberlerden bahsedip de  dem Peygamberden bahsetmek olmaz. Eserin 5b varağında "*Der beyan-ı fazail-i ehl-i beyti Rasulullah sallallah  aleyhi vesellem*" başlığı altında  dem Peygamberle başlamıştır. Onunla ilgili kısım Öyledir:

 dem Őafiyyull h 'aleyhissel m cenneti' l me'v da ve firdevs-i a'l da seyr n iderdi n g h bir yeşil nurdan z m rr d  ubbe g r ndi g zine Őoyle ki h riler ve  ılmanlar nurı fi'l c mle ol  ubbeden olurlar  unki H zreti  dem Nebi 'aleyhissel m  nı g rdi hayr n olup y ridi ol  ubbeye yağ n vardı  vre e r fını devr id p gezdı hi   ni  bir  apusın bulmadı ve ol kubbeye  anden giril r bilmedi  har H k te ' l  h zretine m n c t id p eyitdi: "il hi ve seyidi ve Mevl i 'azzi  cel li  'azameti  h k i n bu  ubbe nedir ba a bildir ve bunu   apusı ( andend r) ba a g ster g reyim bileyim" didi pes oldum H k s bh neh  ve te' l  h zretinden hit b-ı 'izzet irişdi ki y   dem ol  ubbe beş katdır ve her katında bir  apusı vardır daği  apu  apu  st nde yazılmış hatvardır ol hatı o uyup Şefi' get resin  apu  cıla giresin i inde ne var g resin" didi.⁶¹

Bu konuŐmadan sonra  dem Peygamber s ylenilenleri yaparak en sonunda *Hz.Fatımayı* g rm Ő ve o, * dem Peygamber*'e on iki imamın ismini her ne zaman

⁵⁹ 2a

⁶⁰ 3a

⁶¹ 5b.

okursa saadet bulacağını söylemiştir.⁶² *Âdem Peygamber* de söyleneni yapmış ve kendisi de bu sırta mazhar olmuştur. *Âdem Peygamber* on iki imamın isminin okumasını oğlu *Hazret-i Şit*'e vasiyet eder. *Hazret-i Şit* de *İdris Peygamber*'e; *İdris Peygamber* de *Nuh Peygamber*'e; *Nuh Peygamber* de *Sam Peygamber*'e; *Sam Peygamber* de *Hud Peygamber*'e; *Hud Peygamber* de *Lut Peygamber*'e; *Lut Peygamber* de *Salih Peygamber*'e; *Salih Peygamber* de *İbrahim Peygamber*'e; *İbrahim Peygamber* de oğuldan oğula vasiyet eder. Böylelikle Hz. *Abdullah* ve Hz.*Hamza*'ya ulaşır. Burdan da Hz.*Muhammed*'e, ondan da Hz.*Ali*'ye ulaşır. Hz.*Ali*'den de on iki imama ulaşarak silsile tamamlanır.⁶³

Eserde bu şekilde bir sıralama yapılması, peygamber silsilesini sıralaması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca on iki imama dikkatleri çekmek yönünden de önemlidir.

3.1.2.1.3. İbrahim Peygamber

Eserin 8b varağında herkesçe çok bilinen bir kıssaya dikkat çekilmiştir. Bu kıssa *İbrahim Peygamber*'in ateşe atılması ama ateşin onu yakmamasıdır. Yalnız, burada yazarımız olayı farklı bir noktadan ele alarak *İbrahim Peygamber*'i ateşin yakmamasını onun on iki imamın isimlerini okumasına bağlamıştır. Şöyle ki:

Nemrud la'in oda atdı (mancılığdan) çıķub hevā yüzinde dönüb giderken İbrāhim peygamber 'aleyhi'sselām bu isimleri yād idüp şefi' getürdi hemān sā'at Haķ subhānehu ve te'ālā hazreti ol yanan oda buyurdi ķulnā yā nāru kūnī berden ve selāmen 'alā İbrāhim didi ya'ni ey āteş-i sūzān İbrāhim üzerine (sovuķ) ol ve selāmet ķıl didi nār-ı sūzānı Halīle gül-zār eyledi eger ki 'alā İbrāhīm dimese hemān şovuķ ol dise duniyāda hiçbir çiy pişmezdi ātes şöyle olurdi öyle şovuķ ķalurdi İbrāhīm üzerine ol yanan ātes İbrāhīme gül ü gūlistān bāğ u bostān oldı İbrāhīm Halīlīñ düşüp dizi toķındığı yerden enhārlar ve şovuķ şular çıķdı revān olup aķdı bu isimler berekātında

⁶² 7a.

⁶³ 7b-8a.

*Halilu'rrahmān daḥi bu kerāmetleri görüb Ḥak te'ālā ḥazretine hezārān şükürler eyledi*⁶⁴

Yazarımız olayı bu şekilde anlattıktan sonra yine bir vasiyet sıralamasına geçmiştir. *İbrahim Peygamberin İsmail Peygambere; İsmail Peygamberin İshak Peygambere; İshak Peygamberin Yakup Peygambere; Yakup Peygamberin de Yusuf Peygambere* bu isimlerin okunmasını vasiyet ettiklerini söylemiştir. Daha önce de söylediğimiz gibi sıralama inançlarımızda var olan şekliyledir. Arada bazı peygamberlerde durarak önemli olaylar hatırlatılmaktadır. Bu isimlerin manevi gücü de bu olaylar vasıtasıyla gözler önüne serilmektedir.

3.1.2.1.4. Yusuf Peygamber

Eserde *Yusuf Peygamber* ile ilgili olarak da onun kuyuya atılması, kuyudan çıkıp Mısır'a sultan olması anlatılmıştır.

*Yūsuf peygamber 'aleyhi'sselām bu isimleri okuyup şefi' getürdi ve hem 'izzet idüp kendü de getürdi Ḥaḫ sübhānehü ve te'ālā ḥazretiniñ 'avn-i 'ināyetiyle kuyudan çıkdı Mısır'a sultān oldı āḥar ḥasretlerine kavuşdı*⁶⁵

Yusuf Peygamber'le ilgili kısımlar da bu isimlerin okunmasına bağlandıktan sonra yine peygamber silsilesi verilmiştir. *Yusuf Peygamberin Şuayb Peygamber; Şuayb Peygamberin Musa Peygambere; Musa Peygamberin Üzeyr Peygambere; Üzeyr Peygamberin Davud Peygambere; Davud Peygamberin Süleyman Peygambere; Süleyman Peygamberin Zekeriyya Peygambere; Zekeriyya Peygamberin Yahya Peygambere; Yahya Peygamberin İsa Peygambere; İsa Peygamberin de Muhammed Peygambere* vasiyet ettiğini söyler.

3.1.2.1.5. İlyas Peygamber

Eserde *İlyas Peygamber* ile ilgili farklı bir anlatı yer almaktadır. Esere göre Azrail, *İlyas Peygamberin* ruhunu almaya geldiğinde O, ağlamaya başlamıştır. Yaradan ona ağlamasının sebebini sorduğunda o, on iki imama ulaşmak ve onların yüzüne yüz sürmek istediğini dile getirmiştir. Bu isteğe karşılık Yaradan da ona

⁶⁴ 8b

⁶⁵ 9a

kıyamete kadar hayât verdiğini, böylelikle de on iki imama ulaşabileceğini söylemiştir. Bahsi geçen metin de şöyledir:

Hazreti İlyās ‘aleyhisselām va‘desi irişup hâlet-i nez‘a vardı ‘Azrâil ‘aleyhisselām anîñ rûhun kabz itmek diledi İlyās Peygamber ‘aleyhisselām feryād-ı figân idüp ağladı ve zārî kıldı Hağ sübhānehü ve te‘ālā hazreti aña hitâb ve ‘itâb idüp eyitdi yâ İlyās baña vâşıl oldığıña incünür misin eger bu huşuşda seniñ hâtırın rencide olursa ‘azzim celâlim ‘azametim hağkıçün âdını peygamberler defterinden kazıyup ihrâc ideyim didi, İlyās Peygamber eyitdi”
yâ rabbü’l ‘âlemin hâşâ ki ben kul öldüğüm için ağlıyam veyâ hazretine vâşıl olduğum için incinem gamü guşşa yiyem didi Hağ te‘āla hazreti eyitdi ya bu âh nedür yâ İlyās didi İlyās Peygamber eyitdi “ey bār-Hüdā bāzârım budur ki ol on iki imâmlar ki seniñ habîbiñ Muhammedü’l Muştafa evlâdlarıdır ânların ululuğun ve fazîletin görem cümle enbiyâ ü evliyâ bunlarıñ yüzi şuyına ve hürmetine ‘afv idüp yarlıgadıñ ve her birine dürlü kerâmet virüp kendüne dost kıldın kiminiñ menzîlin ‘alâ ve kiminin mağâmın (evednâ) kıldın kimine oddan ve kimine şudan necât virdin kimini halil ve kimini kelîm kıldın kimin halife ve kimin (meleke emin) kıldın kimine rûhum deyu hitâb eyitdin imdi ey Hağ ganiy dergâhından iltimâsım oldur ki bu on iki isimler berekâtında ben za‘îf kuluñı koyasın tâ ki ânlarıñ mübârek cemâlin görem hâk-i pâyi şerîflerine yüzüm sürem ve nice meşâlihlilerinde bulunam ve hizmetlerinde olam” didi, Hağ sübhānehü ve te‘ālâ kerem lütfundan buyurdu ki: “selâmün ‘alâ İlyāsîñ innâ kezâlike neczi’l muhsinîn” ya İlyās ‘azzim ve celâlim ‘azametim hağkıçün saña yine tağdîr eyledim tâ kıyâmete degin hayât bul

*ḥabībim Muḥammed Muştafa devrine iriş ānıñ on iki evlādlarına buluş ve görüş ḥidmetlerinde buluñ ḥabībimiñ ḥāş ümmetlerinden ol*⁶⁶

Bu metinde dikkat çeken nokta ise, aslında yazarın amacının okuyucunun bakış açısını her an on iki imama çevirmek olduğunu anlayabiliriz.

3.1.2.1.6. Muhammed Peygamber

Eserde sıkça *Hz. Muhammed*'den bahsedilmektedir. Eser *Hz. Ali* ve *On İki İmam*'ı ön plana çıkaran bir eser olması sebebiyle gerektiği ölçüde *Hz. Muhammed* sevgisi yer almaktadır. Yalnız bu sevgi bugünkü anlamda bir bakış açısıyla yansıtılmamış, aksine bütün sevgilerin başına öncelikle *Hz. Muhammed* sevgisi koyulmuştur.

Eserde *Hz. Muhammed*'den bahsediş çoğu zaman hadislerle desteklenmektedir. Eserde yer alan hadis örnekleri şunlardır:

*“Rasūl ḥazret buyurur ḥadīş-i şerīfinde ki: “men teşeyyeḥa seyḥan min ḡayri evlādi fakat şeyḥa keşeyḥaşşeyṭān” ya ‘ni bu ḥadīş-i şerīfin ma‘nası budur ki evlād-ı rasūlden ḡayri bir kimesne ye kendüni teslim eylese ānıñ meşrebi Ḥazret-i Rasul çıkmasa ḥadīş-i şerīf mūcibince ol kişinin şeyḥı şeyṭān olur”*⁶⁷

*“Rasūl ḥazreti şallalāhü te‘ālā ‘aleyhi vesellem buyurur- “küllu ḥasebin ve nesebin yenḡati‘ illā ḥasebi ve nesebī”- pes ma‘lūm ola ki cümle ḥasebler ve nesebler münḡati‘ olur”*⁶⁸

*“ḥadīş-i şerīf “elmü’minüne lā yemütüne bel yenḡalibū min dāru’l fenāi ilā dāru’l bekā’i” ya ‘ni Rasūl Ḥazreti şallalāhü te‘ālā ‘aleyhi vesellem buyurdu ki: “mü‘minler ölmezler dar-i fenādan dar-i bekāya naḡl iderler”*⁶⁹

⁶⁶ 9b-10b

⁶⁷ 2a

⁶⁸ 7a

“ḥadīṣ-i şerīfler daḥi söyledi “ene medinetü’l ‘ilmi ve aliyy(in) bâbhâ” didi ya’ni ben ‘ilmiñ şehriyim ve ‘Ali ol şehrin ḳapusıdur, didi, “ene ve ‘Aliyy min nûrun vâḥidün(din) ya’ni ben Ali birle ikimiz bir nurdan ḥalk olmuşuz, didi”⁷⁰

“Rasûl Ḥazreti İmâm ‘Aliniñ elin ḫutub yanına oldı daḥi buyurdu ki “ya ma’şere’nnâsi min (evliküm) bi enfüsekü” ya’ni siziñ nefsiñizden Allâh ve Rasûl yekdir didi daḥi buyurdu ki “men küntü mevlâhü ve hâzâ ‘aliyyü mevlâhü” ya’ni ben her kimiñ mevlâsısam ‘Ali daḥi anıñ mevlâsıdır ve imâmıdır didi”⁷¹

“Peyḡamber ḫazreti buyurmuştur şol kimsenin ki ‘ahdi olmazsa dîni daḥi olmaz”⁷²

“Rasûlullâh şallallâhü ‘aleyhi vesellem buyurmuştur “eddünyâ mezra’atü’l âḫiret ya’ni dünyâ âḫiretiñ ekinligidür bunda ne ekersen anda anı biçersin”⁷³

“benim etime ḫoḳınan âteşe yanmaz”⁷⁴

3.1.2.2. Kitaplara İman

Alevîlik gerek diğerk semavî kitaplar gerekse Kur'an konusunda, genellikle bunu bir inanç esası olarak kabul eden; ancak yüzeysel, zaman zaman da kendisine mahsus, yer yer farklı yorumlar sergileyen bir tutum içinde olmuştur. Kültürel

⁶⁹ 12a

⁷⁰ 13a

⁷¹ 32b

⁷² 40 b

⁷³ 47a

⁷⁴ 69a

kaynaklar bir bütün hâlinde göz önünde bulundurulduğunda, Alevîliğin "dört kitab"a göndermelerde bulunduğu; Kur'an'a karşı saygı beslediği, ancak onu kendi karakterine paralel olarak belli bir esneklik içinde ele aldığı; temel anlayış ve yaklaşımlarını Kur'an temelli inşa etme konusunda kimi küçük çaplı gayretler sergilemekle birlikte, çoğu defa böyle bir kaygıya sahip olmadığı görülmektedir.⁷⁵ Eserde islamın ve imanın şartlarına özellikle yer verilerek bu konulardan taviz verilemeyeceğine sık sık değinilmiştir.

*“sorsalar ki başda ne var alnında ne var kaçında ne var gözinde ne var
kulağında ne var burnuında ne var ağzında ne var göğsünde ne var eliinde ne
var beliinde ne var dizinde ne var ayağında ne var arkaında ne var önünde ne
var cevâb başında tâc-ı devlet alnında namâz tâ‘at kaçında kâlem-i kudret
gözümde nûr-ı velâyet kulağında pâk-ı Muhammed burnumda bûy-i cennet
ağzında imân-ı şehâdet göğsümde Kûr‘ân-ı hikmet elimde dest-i velâyet
belimde kemer-i hidâyet dizimde dem-i hizmet ayağında erkân-ı meşâyih
arķamda ecel önümde naşib var”⁷⁶*

3.1.2.3. Meleklerle İman

Alevîlikte melek inancı genel olarak belli bir esneklik ve kapalılık içinde kabul edilen bir inanç şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çok vurgulu ve işlenmiş olmamakla birlikte, bu konuda yaygın İslâmî anlayışa yakın bir muhtevanın bulunduğu söylenebilir.

Erkân kitabı “Buyruk” ta meleklerle gönderme yapan çok sayıda kayıt vardır. Söz gelimi, bunlardan birinde, Tanrı'nın Âdem'i yarattıktan sonra meleklerden ona secde etmelerini istediği, biri hariç tüm meleklerin ona secde ettiği; Tanrı'nın kendisini Âdem'in kalbinde gizlediği, bu bakımdan melekler Âdem'e secde ettiklerinde gerçekte bu secdenin Tanrı'ya secde olduğu belirtilir. Diğer bir kayıta ise zikrin önemi üzerinde durulurken, "yer ile gök arasında zikir görevi yapan yetmiş bin nur kanatlı melek"ten söz edilir. Ayrıca eserde vahiy meleği Cebrail'e birçok gönderme

⁷⁵ İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.111.

⁷⁶ 51a

bulunduğu gibi, yazıcı meleklerden bahseden kısmen uzun sayılabilecek bir bölüm de vardır.⁷⁷

“Buyruk” ta bahsedilen olaya bu eserde de yer verilmiştir. Ayrıca *Cebrail* meleği en sık anılan melektir. Çünkü o *Allah* ile *Hz.Muhammed* arasındaki irtibatı sağlamaktadır.

3.1.2.4. Ahirete İman

Alevîlik, bağdaştırmacı yapısına uygun olarak "ölümden sonra insan ruhunun başka bir kalıba girerek yaşaması" biçiminde tanımlanan tenasüh anlayışına yer veren kabuller kadar, yer yer kapalılık içerse de, önemli ölçüde bir âhîret anlayışına da sahiptir. Kültürel kaynaklarda hem tenasüh hem de âhîret inancının unsurlarına yönelik çok sayıda kayda tesadüf edilmektedir.

Tenasüh anlayışını konu edinen bir çalışmada, kültürel kaynaklar incelenerek başlıca üç tür tenasüh olduğu ortaya konulmuştur: Birincisi, aynı ruhun *Hz. Âdem*'den başlayarak *Hz. Muhammed*'e kadar sırasıyla bütün peygamberlerin bedeninde şekillenen kalıp değişikliğidir. İkincisi, *Hz. Ali*'nin, başta *Hacı Bektaşî Veli* olmak üzere, bütün velilerin bedeninde zuhur etmesidir. Üçüncüsü ise, bir velinin ruhunun ölümden sonra bir başka velinin bedeninde zuhur ederek hayâtiyetini devam ettirmesidir.⁷⁸

Alevîlerde ahiret inancı konusunda en önemli nokta kul hakkı konusudur. Tanrı'nın kul hakkı hariç insanoğlunun diğer eksikliklerini affedebileceğine inanırlar. Bu nedenle üzerinde kul hakkı olan kişi düşkündür, Alevî ibadetlerine katılamaz; ancak o sorun çözüldükten sonra katılabilir. Bu şekilde herkesle razılık içerisinde yaşayan ve Hakka yürüyen (vefat eden) bir Alevî ahirete gider. Ahirete gidiş yani ölüm bir ayrılık değil Hakka kavuşmaktır.⁷⁹

Eserde örnek verilecek gibi bir ahiret anlayışına yer verilmemiştir. Fakat sorularla öbür dünya sürekli hatırlatılmıştır.

3.1.3. Tasavvufi Anlayışlar

3.1.3.1. Dört Kapı-Kırk Makam

⁷⁷İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.108.

⁷⁸İlyas Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik*, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.118.

⁷⁹Ali Yaman, a.g.e., s.203.

Bektaşî inancında Dört Kapı Kırk Makam tarîkât mensubunun geçeceği maddî ve manevî aşamalarıdır. *Hacı Bektaşî Velî*, “Makâlât” adlı eserinde tarikatının öğretisini bu şekilde düzenlemiştir. Ona göre kul, Çalap Tanrı'ya Kırk Makam'da erer. Dört Kapı ile kastedilen dört esas: Şerîat, Tarîkât, Marifet ve Hakîkât'tir. Bunların her biri de onar bölümden oluşmaktadır. Toplamı Kırk Makam'dır.⁸⁰

Ahmet Yesevî, tarikatının erkânını Kırk Makam esasına göre tanzim etmiş ilk Türk sûfisidir. Kendisini tâkîp eden pek çok Türk sûfisinde de Dört Kapı sisteminin var olduğunu görmekteyiz. *Ahmet Yesevî* Dört Kapı Kırk Makam anlayışının kaynağını *Hz. Ali*'ye dayandırmaktadır. Türk İslam sufilerinin sülûk sistemini Dört Kapı, Kırk Makam anlayışı oluşturmaktadır.⁸¹

Ahmet Yesevî'nin “Fakrnâme”sindeki Dört Kapı Kırk Makam anlayışı ile *Hacı Bektaşî Velî*'nin “Makâlât”ındaki Dört Kapı Kırk Makam anlayışı birçok benzerlikler gösterir. Dört Kapı'da zikredilen Kırk Makam'dan otuzu birbiriyle ayniyet derecesinde benzerlik arz etmektedir. Diğer on tanesi birbirini nakzedecek kadar olmayıp sadece ifade farkından ibarettir.

Bu durum Türkistan kaynaklı olan *Hacı Bektaşî Velî* ile *Ahmed Yesevî*'nin arasındaki ilgiyi ve bağı göstermesi bakımından önemlidir. *Ahmet Yesevî* ile muasır olmayan *Hacı Bektaşî Velî*, birçok menakıpnâmede *Ahmet Yesevî* ile muasırımı gibi gösterilmiş onun müridi olarak anlatılmıştır. Bu benzerlikler ile Bektaşîliğin kaynağının Orta Asya'daki ilk Türk Mutasavvıfı *Ahmet Yesevî*'ye uzandığını ifade edebiliriz. *Hacı Bektaşî Velî*'nin de Türkistanlı bir mutasavvıf olduğu düşünülürse onun beslenme ve etkilenme kaynaklarının *Ahmet Yesevî* olması tabiidir.⁸²

Dört Kapı Kırk Makam son derece hassas bir sistemleştirmeye dayanır. *Hacı Bektaşî Velî*'nin “Makâlât”ında yer alan Dört Kapı, İslâm tasavvufunun âmentüsüdür. Dört Makamın sağladığı dünya görüşü, tutum ve davranış biçimlerini kişiye aşlamak suretiyle onu yüceltir; duygularını asilleştirir.⁸³

Bektaşî şairleri Dört Kapı Kırk Makam'ı şiirlerinde sıkça işlemişlerdir. Bektaşî şiirinin temelini Dört Kapı Kırk Makam oluşturmaktadır. Halkın belleğinde yüzyıllardır canlı bir şekilde yaşayan bu deyişler bize Alevî-Bektâşî yoluna, erkânına ilişkin değerli bilgiler, ipuçları sunar. Alevî Bektaşî yolunun yazılı kaynaklarının yok denecek kadar az olduğu göz önüne alınırsa yüzlerce yıllık bir birikimin eseri olan

⁸⁰ Hüseyin Özcan, **Alevî-Bektaşî Kültürüne Bakışlar**, Horasan Yayınları, İstanbul 2003, s.73.

⁸¹ Hamiye Duran, “Yunusta Sülûk Sistemi”, **Hacı Bektaşî Velî Dergisi**, S.2(Ağustos 1997) s.12-13.

⁸² Hüseyin Özcan, a.g.e., s.73.

deyişlerin değeri ve anlamı kendiliğinden ortaya çıkar. Alevî Bektaşî erkânı damıtılmış bir biçimde deyişlerde kendisini ifade eder. Yol'a ilişkin bilgiler, hareketler, ritüeller, buyruk ve sakınmalar deyişlerden öğrenilebilir.⁸⁴

Bektaşî erkânının temelini oluşturan ve tarikatın pîri olan *Hacı Bektaşî Velî* tarafından düzenlenen Dört Kapı Kırk Makam anlayışı aynı zamanda Bektaşîliğin ilk temel erkânâmesidir. Bektaşî dervişi hayâtını bu makamlara göre düzenlemekte ve bu makamlar doğrultusunda tasavvuf yolunda (seyr ü sülûk) ilerlemektedir. Bu sistemin *Hacı Bektaşî Velî*'nin eseri olarak genel kabul gören "Makalât"ta bulunması da önemlidir. Bu sistemle *Hacı Bektaşî Velî*, tarikatının temel değerlerini ve tercihlerini belirlemiştir. Bu adeta tarikatın anayasasıdır. Sonradan düzenlenen erkânâmeler bu sistemle ilgili herhangi bir değişikliğe gitmemiştir. Onların yaptıkları pratikleri sistemleştirme ve kurumsallaştırmalarla sınırlıdır.⁸⁵

Hacı Bektaşî Velî kâmil insan olma yolunda tespit ettiği ilkelerini "Kul Tanrı'ya kırk makamda erer, ulaşır, dost olur." şeklinde özetlemiştir. Bu ilkeler sayesinde insan yavaş yavaş ve aşama aşama olgunluğa ulaşır.

"Dört Kapı" şunlardır: 1. Şeriat, 2. Tarikat, 3. Marifet, 4. Hakikat

Her bir kapının on makamı vardır:

Şeriat kapısının makamları:

1. İman etmek, 2. İlim öğrenmek, 3. İbadet etmek, 4. Haramdan uzaklaşmak, 5. Ailesine faydalı olmak, 6. Çevreye zarar vermemek, 7. Peygamberin emirlerine uymak, 8. Şefkatli olmak, 9. Temiz olmak, 10. Yaramaz işlerden sakınmak.

Tarikat kapısının makamları

1. Tövbe etmek, 2. Mürşidin öğütlerine uymak, 3. Temiz giyinmek, 4. İyilik yolunda savaşmak, 5. Hizmet etmeyi sevmek, 6. Haksızlıktan korkmak, 7. Ümitsizliğe düşmemek, 8. İbret almak, 9. Nimet dağıtmak, 10. Özünü fakir görmek.

Marifet kapısının makamları

1. Edepli olmak, 2. Bencillik, kin ve garezden uzak olmak, 3. Perhizkârlık, 4. Sabır ve kanaat, 5. Hayâ, 6. Cömertlik, 7. İlim, 8. Hoşgörü, 9. Özünü bilmek, 10. Ariflik.

Hakikat kapısının makamları

1. Alçakgönüllü olmak, 2. Kimsenin ayıbını görmemek, 3. Yapabileceğin hiçbir iyiliği esirgememek, 4. Allah'ın her yarattığını sevmek, 5. Tüm insanları bir görmek, 6.

⁸³ Orhan Türkoğan, *Alevî Bektaşî Kimliği*, İstanbul 1995, s.182.

⁸⁴ Ali Yıldırım, *Alevî Bektaşî Deyişleri*, Ankara 1995, s.12.

⁸⁵ Hüseyin Özcan, "Alevî Bektaşî Şiirinde Adap ve Erkân", *Uluslar Arası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu*, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 28-30 Ekim 2005 Isparta, s.149.

Birliğe yönelmek ve yöneltmek, 7. Gerçeği gizlememek, 8. Manayı bilmek, 9. Tanrısal sırrı öğrenmek, 10. Tanrısal varlığa ulaşmak.⁸⁶

Bu kapıların içeriği eserde sık sık hatırlatılmıştır. Talibin bu kapılarda durup neler yapması gerektiği de söylenmiştir.

“ol iki maḳāmı yerine getirse evliyā ile ol yetmiş maḳāmı bile yerine getürmiş olur didi Şeyḫ Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyḫ ol iki maḳāmı muḳābelesinde ola ve ol iki maḳāmı yerine götüren evliyā ile ol yetmiş maḳāmı bile yerine getürmüş gibi olur didi Şeyḫ Seyyid Şafiyiyy raḥmetu’llāhi ‘aleyh ḫazreti buyurdı ki ol iki maḳāmın evvel maḳāmı evliyāya vefā eylemekdür çünki iḳrār virüp geldi belā didi ṭarīḳat içinde yol oḒlu oldu gerektir ki ol iḳrār üzerine ‘ahdin bekleye ḳavlihi te‘ālā ve men ūfiye bimā ‘āheda ‘aleyhi’llāhi (feseye’ti yehū) ecran” ‘azīman” ya‘ni Ḫaḳ te‘ālā ḫazreti buyurur bir kiři ki benim yolıma bel baḒlayub ‘ahdine vefā eylese ben aña nice dürlü ecirler ḫasanātlar viririm şöyle ki her biri bin ecr-i ‘azim ola daḒı ikinci maḳāmı taṣdīḳ-i kalbdır kavlihi te‘ālā “ve yeḒülüne metā ḫāze’l va’dü in küntüm ṣādıḳın “ ya‘ni Ḫaḳ te‘ālā ḫazreti buyurdı ki ya ḳulum sen eylediḒiñ ‘ahdiñe va’diñe vefā eyle nice ki elest deminde belā dimiş idin ḳavliñde dürüst ol ve ṣādıḳ ol ya‘ni inancı ol buyurur”⁸⁷

Bu kapıların ve makamların her birinin kuşkusuz sırları vardır. Bu sırta dikkat çekmek isteyen *Esat Korkmaz*, “Dört Kapı öğretisinde kapılar, Tanrı yolunda yürüyen bir insanın yükselmek ve derinleşmek zorunda olduğu manevi aşamalar olarak algılanır.

Dinsel bilgiye ve deneyime açılan bu dört kapı, ilk olarak Cebail tarafından *Âdem*'e tanıtıldı: *Hz. Muhammed* de, “Şeriat benim sözlerimdir; yol, tarikat benim işlerimdir; marifet, tüm şeylerimin başıdır; hakikat, benim ruhsal durumumdur” diyerek bunları öğretti.

Bu kapsamda, insan-ı kâmil aşamalarından ilkinin temsil eden ve ahitlerle özdeşleştirilen şeriat kapısı; benliğini henüz kötülüklerden arındıramayan, gelişmemiş ve olgunlaşmamış insanların din kuralları ve yasalar zoruyla eğitildiği bir manevi evredir. İnsan-ı kâmil aşamalarından ikincisini temsil eden ve zahitlerle özdeşleştirilen tarikat

⁸⁶ Ali Yaman, a.g.e., s.245.

⁸⁷ 21b

kapısı; kötülüklerden arınmanın ve herkese iyilik etmenin sağlandığı bir manevi evredir.

İnsan-ı kâmil aşamalarından üçüncüsünü temsil eden ve ariflerle özdeşleştirilen marifet kapısı; gönül yolunda en yüce düzeye ulaşma ve tanrısal sırlara erime evresidir. İnsan-ı kâmil aşamalarından sonuncusunu temsil eden ve muhiplerle özdeşleştirilen hakikat kapısı; Hakk'ı görme, zaman ve mekânda tanrısal âlemin gücü içinde erime evresidir.

Kimi kaynaklar, kapı sıralamasını şeriat, tarikat, hakikat ve marifet biçiminde yapar; marifeti, insanın tanrısal varlıkta belirmesi anlamında en son evre olarak görür. Normal insan, bu dört kapı ve bu dört kapıya bağlı kırk makamdan geçerek, ruhunu ve benliğini ergin duruma getirir; kâmil insan olarak ilahi sırı ulaşır.” der.⁸⁸

Eserde de insan-ı kâmil olmak için yapılması gerekenler sıralanmıştır:

biri insân-ı kâmil ki şerî'at tarîkat ma'rifet hakikat bâbında kâmil-i

mükemmel ola anîñ muşâhabeti ve irşâdı az yemek az uyumağdur ve biri dañi

*salik niyyeti hâliş ve muhliş şâf ve şâdık gerekdür*⁸⁹

Lütfi Kaleli, bu dört kapının anlamsal açıdan içeriğini şu şekilde vermeye çalışmıştır:

1. ŞERİAT: Dinin abecesinin öğrenildiği yerdir. Bu kapı şekilcilik ve kuralcılık ağırlıklıdır. Yönetme siyaseti güder. Değişime kapalıdır. Ayet ve Hadis'lere sıkı sıkıya bağlıdır. Bunlardan ayrılmayı ve bunları değiştirmeyi, hatta eleştirmeyi "kâfîrlik" sayar; bu yola sapanların katline ferman okumayı mubah görür.

2. TARİKAT: Kuralcılık olmakla beraber Şeriatı aşmış kişinin kendi istenciyle bir mürşide teslim olduğu ve kötülüklerden arınmak istediği tövbekârlık kapısıdır.

Alevî inancına göre Tarikatın içinde de dört kapı vardır:

a. Rehber Kapısı

b. Müsahib Kapısı

c. Pir Kapısı

d. Mürşid Kapısı

⁸⁸ Esat Korkmaz, **Yorumlu İmam Cafer Buyruğu**, Anahtar Kitaplar Yayın Evi, 3.Basım, İstanbul 2007,s.196.

⁸⁹ 46a

3. MARİFET: Bilimle algılamak ve duyumsama yoluyla Tann'ya ulaşmak kapısıdır. Gelişmek için değişmeyi öngörür. İnsanlık için hizmet vereni, buluş sahibi olanı yüceltir, baştacı yapar. Hünkar *Hacı Bektaşî Veli* der ki:

"Benim gönlüm Marifet evidir. Pes, Marifet, dünyadan ve ahiretten yeğdir. İmdi, Marifetli can, erenler canıdır; Marifetsiz can ise hayvanlar canıdır."

4. HAKİKÂT: Tanrısallığa ermek; her mekan ve zamanda Tanrı'da eriyip O'nda yok olmak; O'nunla bütünleşmek kapısıdır. Daha ilerisi "Sırrı Hakkat"tır. Burada, Tanrı'nın *Âdem*'i gömlek edip üzerine giymesi vardır. Mansur'un "Enel-Hak"ı, Yunus'un "Yere göğe sığmayan, sığmış bu can içine" diyerek, "Ben kuluma şah damarından daha yakınım" diyen Tanrı'yı Özüne almasıdır...⁹⁰

Dört Kapı aynı zamanda evrenin yaratılışındaki dört unsur olan ateş, hava, su, toprak ile de simgelenmiştir. İlk kapı şerîat kapısı, simgesi yel (hareket eden hava)dir. Bu grupta yer alan kişilere abidler denilmiştir. İkinci kapı, tarîkât kapısı, simgesi od (ateş). Bu grupta yer alan kişilere zahidler denilmiştir. Üçüncü kapı, marifet kapısı, simgesi sudur. Bu grupta yer alan kişilere arifler denilmiştir. Dördüncü kapı, hakikât kapısı, simgesi topraktır. Bu grupta yer alan kişilere muhibler denilmiştir. *Hacı Bektaşî Velî*, muhibler grubunu "teslim u rıza olan grup" olarak tanımlamakta ve her şeyin aslına döneceğini vurgulamaktadır.

Dört Kapı çeşitli şekillerde tarif edilir. Şerîat, dünyaya gelmek ve bilgi sahibi olmak ve kendini kurtarmaktır. Tarîkât; dürüst olarak yaşamak, ettiği bazı hatalara tevbe etmektir. Marifet; bilgisinin meyvesini almak, çevresine memleketine ve insanlığa yararlı hale gelmektir. Hakikât; ebedi hayâta doğmak, insanlığın gönlünde yaşamaktır.

Tasavvufta ilk kapı şerîat kapısıdır. Bu kapı kutsal emri bildirir. İkinci kapı tarîkâttir. Bu kapıda kulluğa bel bağlanır. Üçüncü kapı marifettir. Gönül gözü bu kapıda açılır. Mana sarayı bu kapıda yükselir. Dördüncü kapı hakikât kapısıdır. Bu kapıda ere eksik bakılmaz. Bu makama ulaşmanın gündüzü bayramdır. Şerîat güçtür, Tarîkât yokuştur, Marifet sarplıktır, yücesi de hakikâttir. Dervişin dört yanında dört ulu kapı gerektir. Nereye bakarsa gecesi gündüz olmalıdır. O makama erişen dervişe iki evren de keşfolur.⁹¹

Eserde de bu makamlara ulaşmak isteyen talibin bazı şeylerden vazgeçerek hakikate ulaşacakları vurgulanmıştır.

⁹⁰ Lütüfî Kaleli, **Binbir Çiçek Mozaîği Alevîlik**, Can Yayınları, 2.Baskı, İstanbul 1995, s.26-27.

⁹¹ Hüseyin Özcan, **Alevî Bektaşî İnançına Bakışlar**, Fatih Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007, s.64

*“bel bağlamak yedi benddür her bendin de bir fâide vardır evvel buhlin
(bahlin) bağlarlar saḥāvetin açarlar ikinci hırşın bağlarlar zihnin açarlar
üçüncü ‘ehlin bağlarlar ḥavfin açarlar dördüncü şehvetin bağlarlar lezzetin
açarlar beşinci toklığın bağlarlar açlığın açarlar altıncı ḥarāmın bağlarlar
helâlin açarlar yedinci şeytânın bağlarlar rahmânın açarlar anıñ belin böyle
Allāh için bağlayalar ki ism-i ma‘rifet aña şābit ola”⁹²*

Alevî- Bektaşîler; "Dört Kapı Kırk Makam"ı tarih boyu çeşitli biçimlerde, çoğu kez simgelerle tanımlayarak anlatmaya ve sınıflamaya çalışmışlardır. Bu kapı ve makamların çeşitli sınıflandırılmaları, simgeleştirilmeleri ve tanımlamaları genellikle şöyle yapılmıştır.

I-Tasavvuf ehlinin sınıflamasına göre;

Şeriat: Âlem- i nasut.

Tarikat: Âlem- i ceberut.

Marifet: Âlem- i melekut.

Hakikat: Âlem- i lahut.

II- Organlara benzetme:

Şeriat: Göz.

Tarikat: Kulak.

Marifet: Ağız.

Hakikat: Burun.

III- Dört öğeye benzetme;

Şeriat: Yel

Tarikat: Ateş.

Marifet: Su.

Hakikat: Toprak.

IV- Bektaşî çevrelere göre;

Şeriat: Anadan doğmak.

Tarikat: İkrar vermek.

Marifet: Nefsini bilmek.

Hakikat: Tanrı'yi kendi öz varlığında bulmak.

⁹² 36b

V-Şeyh Safî Buyruğu'na göre;

Şeriat: Peygamberlerin makamı.

Tarikat: Evliyanın(erenlerin) makamı.

Marifet: Peygamberlerin ve evliyaların yoluna bağlanma.

Hakikat: Hak ile Hak olmak, Hakk'a kavuşmak.

VI-

Şeriat: Peygamberin sözleri. .

Tarikat: Peygamberin eylemleri.

Marifet: Peygamberin içinde bulunduğu durumlar.

Hakikat: Peygamberin gizi(sırrı).

VII-

Şeriat: Ana.

Tarikat: Baba.

Marifet: Oğul.

Hakikat: Torun(oğulun oğlu).

VIII- Dört yöne göre;

Şeriat: Doğu.

Tarikat: Batı.

Marifet: Kuzey.

Hakikat: Güney(Kıble).

IX-

Şeriat: Ba's;

Tarikat: Haşr- û neşr.

Marifet: Hilkat.

Hakikat: Hayât.⁹³

Eserde de bu kapıların benzetmesi yapılmıştır.

*“dört kapu vardır şerî‘at tarîkat ma‘rifet haķîkat cehâr ‘anāsır muķabelesinde
insaniñ terkîbidür şerî‘at yel hükmünde tarîkat âteş hükmünde ma‘rifet şu
hükmünde haķîkat toprak hükmündedir bunların birisi eksik olsa terkîb
bozılır ten dürüst olmaz didi”⁹⁴*

⁹³Baki Öz, **Bektaşîlik Nedir?** , Der Yayınları, İstanbul 1997, s.466-467.

⁹⁴ 90a

Eserimizde de yukarıda bahsettiğimiz şekilde bu kapılar ve onların makamları yer almaktadır. Bu öğreti eserin genelinde bulunmakla birlikte şeriat ve tarikat kapılarında özellikle durulmuştur. Erkân-name tarzında yazılan eserin daha çok bunların üzerinde durması gayet normaldir. Tarikata yeni giren müritlere öncelikle bu kapılarda durup nefislerini terbiye etmeleri gösterilecektir ki diğer kapılara kolaylıkla ulaşabilsinler. Bunun yanı sıra bu kapılar ve makamlar yukarıda sıraladığımız şekilde tabi ki alt alta sıralanmamıştır. *Şeyh Safî* ve oğlunun karşılıklı konuşmaları vasıtasıyla eserin geneline dağıtılmıştır. Ağırlıklı olarak soru cevap şeklindeki eserde *Şeyh Safî* oğlunun sorduğu soruları tarikattaki en alt kademedden başlayarak cevaplandırmıştır. Bu durum neticesinde de Alevîlikle ilgili inanç, adap, erkân vb. konular aydınlanmıştır.

Eserde bu dört kapıya sürekli atıfta bulunularak ne kadar önemli oldukları yeri geldikçe vurgulanmıştır.

“şeri‘at enbiyāniñ tariqat evliyāniñdur ma‘rifet sülükdür ve ānlarıñ yolına sâlik olup gitmekdür haqîkat vuşlat maqâmıdur Haq’la Haq olmaqdur”⁹⁵

evliyā-yı kirām ve meşāyih-ı ‘izām olan kimesneler ki tariqat ve haqîkat içinde yetmiş iki maqâmı vardır ol yetmiş iki maqâmiñ yetmiş maqâmı t̄alibiñdir”⁹⁶

“t̄alib evliyā dergāhına varub külli eksikliğini ele virüp günāhından ‘özr ü niyāz idüp tevbe eylese evliyāniñ pend ü naşîhatın ve şafā nazār-ı himmetin kabül idüp evliyā nefesine ĩmān getürse menāqıbın dinleyüp ma‘nīsın añlayub anıñla ‘amel eylese ĩmānı kāmil olur”⁹⁷

Eserde özellikle şeriat ve tarikat kapılarında daha fazla durulmuştur. Bu iki kapının anlamı yeri geldikçe hatırlatılmıştır.

⁹⁵ 12b

⁹⁶ 21a

⁹⁷ 24b

“eger şorsalar kâlib misin gâlib misin tâlib misin cevâb vir ki ne kâlibim ne gâlibim beli tâlibim şorsalar neye tâlibsın cevâb evvel şerî‘ate ikinci tarîkate üçüncü ma‘rifete dördüncü hakîkate eger suâl şerî‘at şorsalar ki şerî‘at nedür tarîkat nedür ma‘rifet nedür hakîkat nedür cevâb vir ki şerî‘at şartım tarîkat terkım ma‘rifet derdim hakîkat merdim eger şorsalar şerî‘atde kimin oğlusın tarîkatde kimin oğlusın ma‘rifetde kimin oğlusın hakîkatde kimin oğlusın cevâb şerî‘atde Âdem oğluyım tarîkatde yol oğluyım ma‘rifetde kemâl oğluyım hakîkatde gök atam yer anamdur diye”⁹⁸

“tarîkatuñ aşlı toğruluktur ve tarîkatıñ gevheri (miskinlikdür) ve tarîkatüñ genci ‘ilm ü kemâl ve ma‘rifetdür ve tarîkatüñ yemişi mihr ü muhabbetdür ve tarîkat bir maqâmudur tâlib (emziren) kişi gerekdür ki bu maqâmları bile aña göre ‘amel kıla eger biñ bir maqâmı bilmezse kırk dört makâmı veyâ on altı maqâmı bilmek gerek ve yâhüd sekiz maqâmı bilüp öğrenmek gerek tarîkat içinde vâcib ve lâzımdır dañi bilmeyecek olursa cümle müridleri ve muhibbleriyle kıyâmet gününde yüzi kara koyalar”⁹⁹

Ayrıca dört kapıdan şeriat ve tarikat kapıları Hz.Muhammed ve Hz.Ali ile özdeşleştirilmiştir.

“şerî‘at Muhammediñ ve tarîkat ‘Alîñdür ve birbirinden ayrı degüldür ikisi cümle ‘âleme şu‘le virmişdür”¹⁰⁰

3.1.3.2.Üç Sünnet-Yedi Farz

Yaygın İslâmî anlayışta sünnet, Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerini; farz ise, Allah'ın kesin olarak yapılmasını istediği hükümleri ifade ettiği halde; Alevîlikte

⁹⁸ 50b-51a

⁹⁹ 52b

¹⁰⁰ 75a

"üç sünnet-yedi farz" tasavvurundaki sünnet ve farz, tamamen farklı bir anlam ifade eder.

"Dört kapı-kırk makam" gibi Alevîlikte özel önem verilen, talibin mutlaka bilmesi ve uygulaması gerektiği belirtilen üç sünnet-yedi farz şöyle sıralanabilir:

Üç sünnetten ilki, inananların *Tanrı* adını dillerinden, sevgisini gönüllerinden düşürmemeleridir. İkinci sünnet, *Hz. Muhammed* olup bunun gereği kin, büyülenme ve düşmanlığı kalpten söküp atmak ve toplumla uyum içinde yaşamaktır. Üçüncü sünnet ise, *Hz. Ali* olup bunun da gereği "yol"a teslim olmak ve teslimiyetin gereklerini yapmaktır.

Yedi farza gelince... Bunlardan ilki musahip edinmek, ikincisi mürebbiye düşmek, üçüncüsü rehber sahibi olmak, dördüncüsü mürşide tabi olmak, beşincisi tövbe almak, altıncısı sır tutmak, yedincisi Hak'la sohbet kılmaktır.¹⁰¹

Rıza Zelyut da üç sünnet yedi farzı Alevîliğin temel kitabı "Buyruk" ta yer alan şekliyle ele alarak şunları söylemiştir: Alevî yolunun dinsel cephesinin anlaşılması için, sünnet ve farz kavramının da basit olarak bilinmesi gerekir. Bu sünnet ve farzlar, insanların eğitimlerinin bir aracıdır.

"Buyruk"ta şöyle açıklanıyor sünnet ve farz: Birinci sünnet budur ki; daima Allah'ın kelamı dilinden gitmeye. Kelimeyi tevhit kalbinden gitmeye. İkinci sünnet budur ki; kalbinden adaveti (düşmanlığı) gidere. Üçüncü sünnet budur ki; eğer talip bin ise bir gibi otura, hemen biri söyleye.

Birinci farz budur ki, zahit dinini şeytandan nice sakınırsa, tarikat ehli de yolunu, dinini öyle sakına.

İkinci farz budur ki, dest-i kudret makamına iletmiş ola. Yani candan geçe, haktan dönmeye.

Üçüncü farz odur ki dünya kendine zerre kadar gelmeye. Dördüncü farz oldur ki halifeden tövbe ala.

Beşinci farz oldur ki halifeden, musahip hakkını cemiyete ve-dire.

Altıncı farz oldur ki halifeden hırka giye.

Yedinci farz oldur ki halifeden tac urunmaktadır.

Ve dahi, sufiliğin bir şartı dahi vardır. Şart odur ki özün meşayih yetüre.

İmdi, üç sünnet yedi farz üzerine olmayan sufiye, sufi deyip inanmayasın.

Eserde de üç sünnet yedi farz yukarıda anıldığı şekliyle yer almıştır.

¹⁰¹ İlyas Üzüm, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik**, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.135.

şūfiligin üç sünneti ve yedi farzı vardır evvel sünneti budur ki şūfî olan kimesne dilini kelime-i tevhidten hālî itmeye ikinci sünneti budur ki kalbinden ‘adāveti götüre kimseye kibr ü kîn tutmaya buğz ü hased itmeye hırşa uyup şeytāna gönül katmaya üçüncü sünneti budur ki nuṭkı kudret-i Hāk ola kimse ile cenk ü cidāl ve kimseye düşmānlık itmeye daḥî şūfiligin evvel farzı budur ki şūfî olan kimesne gāyetde serdār ola zāhid īmānın şeytāndan nice şaḳınursa şūfî daḥî sırrını halkdan öyle şaḳına ikinci farzı budur ki tālib biñ bir ise bir otura ve bir dilden söyleye üçüncü farzı budur ki mīzān-ı Hākka muṭî‘ ola bir günāhına biñ ‘özü ü niyāz eyleye kimseniñ gıybetin itmeye ve yalān söylemeye ve yalān yere and içmeye dördüncü farzı budur ki gāyret kuşağıñ kuşanup hāk menzilinde ola beşinci farzı budur ki mürebbisine muṭî‘ ola emrine fermān-ber ola altıncı farzı budur ki muşāhibin ḥaḳīkat-ı ḥaḳ cem‘iyyete yetüre yedinci farzı budur ki ḥalīfeden tāc ü kisve kābül eyleye ve şūfiligin bir şartı daḥî budur ki özini meşāyihā yetüre bu ṭarīk üzere olmayana şūfî dirlerse inanmayasız¹⁰²

“ol emānet bunlardır ki el ayak göz kulaḳ dil tudaḳ nuṭḳ bu yedi kapu ahlāk-ı zemimeniñ aşıdır ki yedi şıfatdır ne kadar şıfatlar var ise bu yedi şıfatdan ḥāşıl olur ve şūfî gerekdür ki bu yedi kapuyu zabt idüp maḥalline şarf eyleye cehennemiñ yedi kapısı anıñ üzerine baḒlu ola”¹⁰³

Görüldüğü gibi, söz konusu kavram yine genel mistik ve ahlākî prensipler içermektedir.¹⁰⁴

¹⁰² 53a

¹⁰³ 19a

¹⁰⁴Rıza Zelyut, **Türk Aleviliği Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni**, Kripto Yay.,Ankara 2009, s.462.

“fālib oldur ki evvelā ādāb bekleye ikinci ‘avamdan beşinci kesile üçünci mahremın bile dördüncü cemi‘ bed fi‘lin terk ide beşinci evliyâyı hāzır ve nāzır bile altıncı hakka ve halka yarāmaz iş itmeye yedinci her kıanda olsa şeyh korkusın çeke”¹⁰⁵

3.2.İbadetler ve Adap-Erkân

3.2.1.Genel İslami İbadetler

Alevîlikte biçimsel anlamda ibadetin bir araç, olgun insan olmanın ise esas amaç olduğu kabul edildiğinden cemlere katılmak, oruç tutmak yetmez. Eline, diline, beline bağlı olmayan, en kutsal varlık olan insanı sevmeyen, olgunlaşmamış insanların ibadetleri de boşunadır. Özünü, gönlünü arındırmadan Hakk'a varılamaz. İnsan-ı kâmil olabilen kişi, Hak ile Hak olmuş, Hakk'a varabilmiş kişidir. Alevîlikte Kabe, Tanrı'nın en şerefli varlığı olan insanın gönlüdür. En büyük Hac ise gönül ziyaretidir, gönül kazanmaktır, razılıktır. Böylece Alevî inancında Tanrı'nın hoşnutluğunun da insanın hoşnutluğuna bağlı olduğu görülmektedir. Alevîlik insan merkezli bir inanç anlayışı olup, "72 milleti bir gözle görmek" ve "Yaratılanı hoş görmek" yaklaşımını vurgulamaktadır. Özetlenen bu ilkelere uymayanlar cem ibadetlerine alınmadıkları gibi toplumdan da dışlanırlar.¹⁰⁶

Eserde ibadetlerden bahsedilerek bunların mutlaka yapılması gerektiğine de dikkat çekilmiştir.

“Şeyh Seyyid Şafıyy rahmetu’llāhi ‘aleyhi hāzretleri buyururlar ki şūfî gerekdür ki bir gicei beş kısım üzerine taķsim eyleye evvel kısım tã‘āt ve ‘ibādet itmege meşgūl ola ikinci kısım kıl ü kāl den ferāgat idüb rāhat itmege meşgūl ola üçüncü kısım şöhet itmege meşgūl ola dördüncü kısım vahdet itmege meşgūl ola beşinci kısım halvet itmege meşgūl ola Şeyh hāzreti her

¹⁰⁵ 13b

¹⁰⁶ Ali Yaman, a.g.e., s.205

dāim bu minvāl üzeriñe ‘ādet itmişdi zirā ki nefsine mücāhede bunda zıya virir anınçün ki bir gicenîñ on iki sâ’atin beş kısım idüp ve her kısmın bir dürlü hāl üzerine geçiresin ve her hāl sırrı üzerine ola tālib olan kişi kendüyi şöyle tak̄sīm eyleye didi.”¹⁰⁷

3.2.1.1.Namaz

Alevîliğin kendine özgü bir İslam anlayışı bulunmakta olup, Sünni İslam anlayışı ile farklılıklara sahip bulunmaktadır. Alevîler ibadetlerini cem evlerinde yerine getirirler. Kentleşme öncesi kırsal alanda belli büyük bir oda cem evi işlevi görebileceği gibi, farklı evlerin büyük odaları da cem evi işlevi görebilmekteydi. Alevîlerde, beş vakit namaz şeklinde bir ibadet uygulaması yoktur. Dedelerin Cemleri temel Alevî ibadet uygulaması olarak görmektedirler. Sünnilerdeki beş vakit namaz uygulamasına karşılık olarak, Cem ibadetindeki niyazı gördüklerini de şu şekilde açıklamaktadırlar. Buyruk'ta niyaz, Hakka baş indirip secde etmek olarak ifade edilmektedir. Kuran'ı Kerim'de namaz sözcüğü yerine salat sözcüğünün geçtiğini ve bu sözcüğün de anlam bakımından dua etmek olduğunu ifade etmektedirler. Bu bağlamda Buyruklarda da yazılı olduğu üzere "Namaz'dan kastedilen niyazdır" yani duadır görüşü savunulmaktadır. Böylece camide kılınan namazın karşılığı Alevîler için cemlerdeki ibadetlerde yapılan dualar ve niyazlar olmaktadır. Cem ibadetini halka namazı olarak adlandıranlar da bulunmaktadır.¹⁰⁸

Alevî ve Bektaşîlikte namaz inkar edilemez. Ancak Sünnilik kadar namaza önem verilmez. Bunun iki temel nedeni vardır. Birincisi ibadetlerini zikirle yapması. İkincisi ise camiye hoş bakmamalarıdır.¹⁰⁹

Her ne kadar gelenekte namazın kılındığı ile ilgili şeyler anlatılsa, namaz kılmamalarının hata olduğu yönünde görüşler beyan edilse ve çoğunlukla bayram namazları ve cenaze namazı kılınsa ve Cuma namazını kılanlar bulunsa da istisnası olmakla beraber Alevîler kimi Hz. Ali'nin camide öldürülmesinden dolayı camiye gitmediklerini ve namazı terk ettiklerini, kimi bu namazın beş vakit olarak Hz.

¹⁰⁷ 17b

¹⁰⁸ Ali Yaman, a.g.e., s.201.

¹⁰⁹ Haydar Kaya, a.g.e.,s.97.

Peygamber'in vefatından sonra, Hz. Ömer ve özellikle Emevîler ile Abbasîler döneminde düzenlenmiş olduğunu, kimi de kendilerinin tarikat ehli olmaları sebebiyle şeriat makamının gereği olan namazdan sorumlu olmadıklarını söyleyerek birtakım gerekçelerle beş vakit namaz kılmamaktadırlar. Ancak Alevîler, yukarıda bahsettiğimiz doğrultuda beş vakit namaz yerine, sadece adı aynı olan bir uygulama ikame etmişlerdir. “Buyruk” nüshalarında namaz konusunun bîatını/tasavvufi yorumlarla da verildiği görülmekle birlikte günümüzde Alevîler arasında namaz denilince "halkacık namazı" ya da "halka namazı" denilen tarikat namazı anlaşılır.¹¹⁰

Alevîlik, tarihsel yapısına uygun olarak namaz ibâdetine karşı olumsuz bir tavır sergilememekle birlikte; daha serbest, daha az ilgili yahut ilgisiz bir tutum takınmıştır. Kültürel kaynaklarda abdest, günlük namazlar ve cuma namazına yönelik sınırlı ve zayıf içerikli göndermeler bulunduğu gibi, farklı ve çelişkili göndermeler de vardır.¹¹¹

Eserde yer geldikçe namaz konusuna değinilmiştir ve bu ibadetin mutlaka yapılması gerekliliği de hatırlatılmıştır.

“Şeyh Şadre’ddin hâzretleri yine su’al eyitdi ya Şeyh evliyânîñ ol altı kavli nedir buyur ki anı dañi bilelim kâdir olduğımızca yerine getürelim didi Şeyh Seyyid Şafiyü’ddin hâzretleri rahmetu’llâhi ‘aleyh buyurdılar ki ol altı kavliñ evvelkisi namâz ü niyâzdır ikinci kavli mücâhededir ki tâlib birbirine çok varmağ gerek üçüncü kavli budur ki tâlib olan kişi ‘avâm halkından münkatı’ olub kesilmekdir ve ‘avâm loğmasın yememekdür ve kendü dañi ‘avâma loğmasın yedürmemekdür dördüncü kavli budur ki tâlib olan kişinin takvâsı temiz olmağ gerek ya’ni her dâim pâk tahâretle olmak gerek beşinci kavli budur ki tâlib olan kişi Hağ nefesine (nefsine) mu’î’ olmağ gerek her hâl üzerine karşılaşmak câiz degildir ve dañi evliyânîñ altıncı kavli budur ki dilinde her dâim zikr-i Hağ ola”¹¹²

¹¹⁰Üçer, Cenksu, “Geleneksel Alevîlikte İbadet Telakkileri” ,Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, **Uluslar Arası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu**, 28-30 Ekim 2005 Isparta, s.302.

¹¹¹ İlyas Üzüm, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik**, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.137.

¹¹² 17a

3.2.1.2.Oruç

Alevî ve Bektaşîlikte iki oruç vardır. Bunlardan birincisine oruç denilemez, matem denilir. Muharrem ayı ve Ramazan ayı. Muharrem ayı orucu 12 gündür. Ramazan ayı orucu da Sünnilikteki gibidir.¹¹³

Ramazan orucu, bâtinî yorumları merkeze alan kesimler dışında, bütün Müslümanlar tarafından büyük bir coşku içinde yerine getirilen bir ibâdet olmuştur. Alevîlik bâtinî karakterine bağlı olarak Ramazan orucu konusunda da, diğer İslâmî ibâdetlerde olduğu gibi, daha serbest ve mesafeli bir tutum sergilemiştir. Kültürel kaynaklarda bu ibâdetle ilgili kayıtlar yok denecek kadar azdır.¹¹⁴

Alevîler arasında istisnalar dışında Ramazan ayında oruç uygulaması olmamakta, bunun yerine on iki günlük Muharrem Orucu tutulmaktadır. Diğer oruç uygulamaları ise Masum-i Pak ve Hızır oruçlarıdır.¹¹⁵

Alevîlikte otuz günlük ramazan orucu tutulmaz. Buna karşılık 12 gün süren Muharrem orucu tutulur. Bu oruç Muhammet'in torunu Hz.Hüseyin ve 72 yakınının Kerbela'da öldürüldüğü günlerde onların anısına tutulur. Oruç, öldürme gününden (10 Muharrem) 11 gün önce başlar. Orucun sonunda aşure dağıtılır. Orucun tutulduğu günler süresince gülünüp eğlenilmez, yas tutulur. Elden geldiğince az su içilir, sulu içkilerden kaçınılır. Sulu yiyeceklerle yerinilir. Aynaya bakılmaz. Kimi bölgelerde erkekler tıraş olmazlar. Kadınlar kara giysiler giyerler.

Eserde yukarıda bahseldiği şekilde bir oruç tarifi yoktur. Genel İslam anlayışı içerisinde oruç nasılsa bu eserde de öyledir.

“şerî’at ehli olan kimesneye lâzım olan namâz kılmak oruç tutmak hacca varmakdur güci yeterse daği mālınıñ zekâtın virmekdür pes şarîkat ehli olan kimesneye daği lâzım olan meskenet essî olup bir kerre cân-ı gönülünden ve derün-i dilden yüz yere koyup tazarru’ niyâz eylese Hâk katında maqbûle geçe şöyle ki beş vakit namâz kılmışca şevâb bula daği şerî’at kavlince namâzı cemâ’atle kılmagıñ hayrı ve şevâbı çokdur dirler”¹¹⁶

¹¹³ Haydar Kaya, a.g.e., s.104.

¹¹⁴ İlyas Üzüm, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik**, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.141.

¹¹⁵ AliYaman, a.g.e., s.201.

¹¹⁶ 73a

3.2.1.3.Zekât

Zekât İslamda dinsel vergi ve dayanışma sistemidir. Her Müslümanın her yıl mal ve parasından kırkta birini yoksullara dağıtma zorunluluğu vardır. Mal ve paranın helalliyini sağlama gerekçesiyle birlikte yoksullara yardım amacı taşır. Zekât bütün Müslümanlar için değil, yalnızca varlıklı Müslümanlar için zorunludur.¹¹⁷

Alevî ve Bektaşî Türkleri Zekâtlarını verme konusunda denilebilir ki en dürüst davrananlardır.

Alevîlik, temel dokusu doğrultusunda diğer ibâdetler gibi zekâta da çok sınırlı sayıda ve lafzî bir surette göndermeler yapmış, ancak bunu öne çıkaran ve dindeki yerini işaretleyen bir tutum içinde olmamıştır. Söz gelimi, “Buyruk”ta şeriat kapısının üçüncü makamında ibâdetler zikredilirken zekâta da yer verilmiş; ayrıca bâtinî bir surette yol mensuplarının birbirlerini niyaz etmelerinin zekât olduğuna işaret edilmiş, ancak bunların dışında zekâtın önemine, bunun ilahî bir farz olduğuna yönelik bir kayıt düşülmemiştir. Denilebilir ki zekât gerek kültürel kaynaklarda yer alma sıklığı gerekse toplumda uygulama imkânı bulmak bakımından namaz ve orucun gerisinde kalmıştır. Şüphesiz bunun sebeplerinden biri, diğer iki ibâdete göre zekâtın malî bir genişliğe sahip olmayı gerektirmesi, toplumun ise genelde varlıklı bir konumda olmamasıdır.¹¹⁸

Zekât kavramı Alevîlerce kullanılmayıp, onun yerine başka anlamları da olan lokma sözcüğü kullanılmaktadır. Lokma adı altında, ihtiyaç sahipleri için, türbe, tekke, ziyaretgâh gibi belli inanç mekanları için insanlar gönüllerinden kopan yardımları yaparlar.¹¹⁹

Zekât kavramı da İslam anlayışı içerisinde verilmiştir. Yani gücü yetenin zekâtını vermesidir.

“şerî‘at ehli olan kimesneye lâzım olan namâz kılmak oruç tutmak hacca varmakdur güci yeterse daği mâliniñ zekâtın virmekdür pes tarîkat ehli olan kimesneye daği lâzım olan meskenet essî olup bir kerre cân-ı gönülden ve derûn-i dilden yüz yere koyup tazarru‘ niyâz eylese Hâk katında maqbûle

¹¹⁷ Fuat Bozkurt, a.g.e., s.141.

¹¹⁸ İlyas Üzüm, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik**, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.144.

¹¹⁹ Ali Yaman, a.g.e., s.203.

*geçe şöyle ki beş vakit namâz kılmışca şevâb bula daği şerî‘at kavlınce
namâzı cemâ‘atle kılmagın hayrı ve şevâbı çokdur dirler¹²⁰*

3.2.1.4.Hac

Hac kavramı ise daha geniş anlamda uygulanmaktadır. Alevîler Tanrı'nın evi olarak insanın gönlünü benimsedikleri için, önemli olanın Gönül Kabesi'ni ziyaret olduğunu vurgulamaktadırlar. Sadece Kabe değil, On iki İmamlara ait Türkiye dışındaki ziyaretgahları ziyaret de Hac olarak görülmekte ancak coğrafi uzaklık nedeniyle daha çok yerel din ulularının türbeleri ziyaret edilmektedir. Bunlardan Türkiye'deki en önemli Hac merkezi *Hacı Bektaşî Veli*'nin türbesi olarak görülebilir. Onun dışında *Abdal Musa, Karaca Ahmet, Sarı Saltuk, Keçeci Baba, Hubyar Sultan, Üryan Hızır* gibi velilerin türbelerinin ziyareti de Hac olarak görülmektedir. Dedelere göre Hakkın cemali yani Tanrı her nereye dönülse o yandadır. En büyük Hac Tanrı'nın evi olarak görülen gönül yapmaktır. Kul hakkının yenmemesi, kimseye haksızlık edilmemesi Gönül Kabesi'nin ziyareti demektir ki esas Hac budur.¹²¹

Haydar Kaya da *Ali Yaman* gibi düşünerek haccı zahiri ve batini hac olarak ikiye ayırmış ve bunları şu şekilde açıklamıştır: Alevî ve Bektaşî Türkleri hacca iki anlam vermişlerdir. Birincisi, kutlu makamlar sayılan peygamberimizin türbesi de dahil olmak üzere Mekke ve Medine'deki önemli yerlerin ziyareti ve Arafat dağında kurban kesme ile biten zahiri hac. Ki bu hac Tanrı evini ziyaretle sonuçlanan hacdır. İkincisi ise, bizatihi evin sahibinin varlığında sonuçlanan hacdır ki buna da Batınî hac denilir. Evi ziyaretten ziyade, ev sahibinde yok olup, evin sahibi durumuna gelmek elbette ki en yüce makamdır. O zaman kişi istediği an evi ziyaret edebilir. Zahiri hac için “hali vakti yerinde olan gidebilir.” koşulu vardır. Manevi hac içinse hiçbir engel ve koşul yoktur. Oraya maddiyatsız gidilir.¹²²

*“şerî‘at ehli olan kimesneye lâzım olan namâz kılmak oruç tutmak hacca
varmağdur güci yeterse daği mâlınıñ zekâtın virmekdür pes tarîkat ehli olan
kimesneye daği lâzım olan meskenet essî olup bir kerre cân-ı gönülden ve*

¹²⁰ 73a

¹²¹ Ali Yaman, a.g.e., s.203.

¹²² Haydar Kaya, a.g.e., s.109.

*derūn-i dilden yüz yere koyup tazarru‘ niyāz eylese Hāḫ atında maḫbūle
gee Şöyle ki beş vakit namāz ılmıŐca Őevāb bula daḫi Őerī‘at avlince
namāzı cemā‘atle ılmađıñ ḫayrı ve Őevābı oḫdur dirler”¹²³*

*“Őerī‘at avmi güci yeterse ḫacca giderler yol yürürler varup Beytu’llāhi avāf
iderler ve hem Ka‘beniñ iine girmege ceḫd iderler”¹²⁴*

Hac konusunda eserde yaygın anlayıŐtan farklı olarak insanın kendi iine yapacağı yolculuğun da hac olacağı dūŐuncesi getirilmiŐtir. İnsanın kendi iine yapacağı yolculuktan kasıt ruhunu temizlemesi ve Yaradan’ının huzuruna tertemiz bir Őekilde ıkmasıdır.

*“Hāḫ sūbhānehü ve te‘ālā ḫazretiniñ beytu’llāhi Őerīfi mü‘minleriñ göñlidür
nitekim Rasūl ḫazreti buyurmuŐdur “albū’l mü‘minü ‘beytu’llāh ve albū’l
mü‘minü ‘arşu’llāh” ya‘ni mü‘minleriñ göñli Hāḫ te‘ālā ḫazretiniñ
nazargāhıdır ḫāliŐ göñle günde yetmiş kerre nazār ‘ināyet ve merḫamet ve
Őefat ile nazār ider her kimin göñlünde Hāḫ orkusu ve muḫabbeti var ise ol
nazārın eşeri zāhir olur eger yoḫ ise seng dildür ol aŐ göñüllüdür aŐa Şu
te’Őir itmez aña daḫi söz te’Őir itmez imdi ma‘lūm ola ki ariat iinde
varmaḫ mürebbi göñline girmekdür zāhira Ka‘beye varan ayağıyla yürür
varur dūnyā pādiŐāḫları daḫi Ka‘beye arŐu baŐların yere oyup yüzlerin
toprağa sürerler ya‘ni namāz ılurlar Hāḫa niyāz iderler pes ‘ārif olan kişi
Hāḫı bilür kendüye secde ider bilmeyen tā ebed müşkil iinde alur hemān
ceḫd idüp bir göñül getürmege ğayret eyle ki Ka‘beye varasın Hāḫı
kendinde göresin”¹²⁵*

¹²³ 73a

¹²⁴ 73a

¹²⁵ 73b

3.2.2. Adap-Erkân

Diğer tasavvufî yapılarda olduğu gibi, Alevîlik ve Bektaşîlikte de adap-erkân, diğer bir ifadeyle yolun temel usul ve uygulamaları önemli bir yer tutar. Tarikat nizamnamesi veya yol mensuplarının "insan-ı kâmil" oluncaya kadar uymaları gereken kurallar olarak adlandırılabilir olan adap-erkân, Alevîlik ve Bektaşîlikte büyük benzerlikler taşımakla birlikte, belli ölçüde farklılıklar da içermektedir.¹²⁶ Eserde tac urunmak yani yola girmek ve tacın içeriği anlatılmıştır. Tac kelimesiyle aynı zamanda da adap ve erkân konusuna da değinilmiştir.

*tâc nedür tacıñ istivâsı nedür tâciñ kubbesi nedür tacıñ (kanâdı) nedür tâciñ
lengeri nedür tâciñ imâni nedür tâciñ kelimesi nedür tâciñ kıblesi nedür tâciñ
(ğasli) ğusli nedür tâciñ kelidi nedür tâciñ farzı nedür tâciñ sünneti nedür
tâciñ hayatı nedür tâciñ memâti nedür ve hem tâciñ aşlı nedür ve tâciñ fer‘i
nedür **elcevâb** min hâzihi‘l mezkûrât tâcdan murâd Muhammed ‘Alidür tâciñ
istivâsı (sefeliden) ‘Alevîye tebdîl olmağdur tâciñ kubbesi nokta-i haķîkatdur
tâciñ kenârı iki ‘âleme hüküm itmekdür tâciñ lengeri sâlikler istivâcıdır tâciñ
imâni haķîkat menzîlidir tacın kelimesi tekbîrdür tacın kıblesi pîrdür tacın ğasli
halkdan uzlet idüp (‘alâyağdan) biri olmakdur tâciñ kelidi her müşkili hâl
eylemekdür tâciñ farzı erenler sohbetidür tâciñ sünneti erenler hıdmetidür
tâciñ hayatı pâklıkdur ya‘ni hıdmet hûda geçirüp erenler nazarında mağbûl
olmağdur tâciñ memâti halk eli degmekdür tâciñ aşlı tövbe ve istiğfârdur tâciñ
fer‘i ‘avâmdan irâğ olmağdur eğer sūâl itseler ki tâciñ kubbesinde ne
yazılmışdur tâciñ ortasında ne yazılmışdur tâciñ eteginde ne yazılmışdur tâciñ
içerüsünde ne yazılmışdur tâciñ taşrasında ne yazılmışdur el cevab tâciñ
kubbesinde yazılmışdur ki “külli şey‘in hâlikün illâ vecheh” tâciñ ortasında
yazılmışdur ki “Allâhü lâ ilâhe illâ hüv tâciñ eteginde ki” yâsin ve‘l kurâni‘l*

¹²⁶İlyas Üzüm, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik**, İsam Yayınları, İstanbul 2007, s.147.

ḥakīm yazılmışdur tāciñ içerüsinde (senürihim) āyatūna filāfāki ve fi enfüsehüm yazılmışdur tāciñ taşrasında “lāilāhe illallāh muḥammedün rasūlüllāh ‘aliyyü veliyyullah yazılmışdur¹²⁷

3.2.2.1.Cemin Kaynağı-Kırklar Meclisi

Cem, Alevîlikte en önemli dinsel törenin (ibadetin) adıdır. Cem'e ayrıca; Ayin-i Cem(Cem âyini), Ali Cemi, Görgü Cemi, İçeri Kurbanı da denir. Kış aylarında, özellikle cuma akşamı başlaması kuraldır.¹²⁸

Alevîlikte ibadetin adına "Cem" denir. Cem; Alevîlerin temel ibadet şeklidir. Dinin temel kuralları sembollerle ifade edilir. Sembolleri de her kişi değil, dinde derin düşünenlerin, tefekkür edenlerin anlayacağı inançtır. Cem, dünya nimetlerinden soyutlanıp, manevi bir dünyada yaratana bütünleşme yani tevhid halidir. Bütünleşebilmek için de masumiyet gerekir onun içindir ki, kusurlarının bağışlanmasını dileyerek ve kırdıklarını onararak, bir lokmalarını bin lokma edip paylaşarak cem olunur.

Cem, bir olmak, toplanmak anlamındadır. Cem, her türlü gösteriştten, riyadan uzak, direk Tanrı'ya yönelmenin adıdır. Cem de kişi, dileğini, yakarışını doğrudan O'na yapar, haddini aşmadan, tüm benliğiyle onunla bütünleşir. Ulaşabilmenin yolu, her türlü kötülüklerden, nefsinin arındırılmadan geçer. Cem de arınamayanlar yargılanır, kul hakkı sorgulanır ve iyiliğe yönlendirilir. "Ölmezden evvel ölmenin," kendisiyle hesaplaşmanın ve insan olmanın adıdır, yani "Vahdet-i vücut" olmaktır.¹²⁹

Şüphesiz Alevî-Bektaşî âyinlerinin en önemlisi cemdir. Alevîliğin sırrı olarak kabul edilen cem¹³⁰ kökeni itibariyle Türkler'in İslâmîyet'e girmeden önceki devirlerde sıkı disiplin kuralları içerisinde uygulaya geldikleri kıymetli dinî toplantılar olup İslâm'ın kabulü ile birlikte bir ölçüde İslâmî unsurlarla şekillendirilmiş meclislerdir. Bu uygulama bazılarınca "Kırklar Cemi" ile ilgili rivayetlere dayandırılmıştır. Cemin dayandırıldığı bu rivayet "Buyruk"ta etraflı olarak geçmektedir. Konu şöyle özetlenebilir: *Hz. Muhammed* mi'raca çıkarken bir aslan yolunu keser, kükreneye başlar. *Muhammed* ne yapacağını şaşırırken gaipken duyduğu söze uyarak yüzüğü aslanın ağzına verir. Aslan sakinleşir. *Muhammed*

¹²⁷ 48b-49a

¹²⁸ Mehmet Yaman, **Alevîlikte Cem**, Ufuk Matbaacılık, İstanbul, 1998, s.72.

¹²⁹ Ali Rıza Uğurlu, **Aşk-ı Muhabbet**, Der Yayınları, İstanbul 2006, s.61.

yoluna devam eder. Göğün en yüksek katına erişir. Orada dostuna kavuşur. Onunla doksan bin kelâm konuşur. Mi'racdan dönerken de bir kubbe görür. Yaklaştığında birilerinin içeride sohbet etmekte olduğunu fark eder. İçeri girmek için kapıyı çaldığında kendisine kim olduğu sorulur. O da peygamber olduğunu söyler. İçeridekilerden birisi: "Bizim aramıza peygamber sığmaz, peygamberliğini ümmetine yap" der. *Hz. Muhammed* ayrılırken o kapıyı tekrar çalması için *Allah*'tan emir alır. İkincisinde de kapı açılmaz. Üçüncüsünde *Hz. Muhammed* kendisini yoksullara hizmet eden bir kişi olarak tanıtır ve içlerinde yer varsa girmek istediğini söyler. Kapı açılır, *Hz. Muhammed* besmele ile içeri girer. Mecliste yirmi ikisi erkek, on yedisi kadın olmak üzere otuz dokuz canın sohbet ettiğini görür. *Hz. Ali* de o meclistedir. *Hz. Muhammed*, *Ali*'nin yanına oturur ama onun *Ali* olduğunu bilmez, oradakilere kimler olduklarını sorar. Onlar "bizler kırklarız" derler. *Hz. Muhammed*: "Sizin ulunuz kim, küçüğünüz kim" diye tekrar sorar. Onlar: "Bizim ulumuz da uludur, küçüğümüz de uludur. Bizim kırkımız birdir, birimiz kırktır" derler. O "Biriniz eksik, ne oldu" diye sorar. Onlar: "O birimiz Selman'dır. Taşraya gitti. Ama sen onu da burada say" derler. O zaman *Hz. Ali* kolunu uzatır, kırklardan biri destur diyerek *Ali*'nin koluna bıçakla vurur. Aynı anda tüm canların kolundan kan çıkmaya başlar. O sırada pencereden bir damla kan girip ortaya damlar. Bu Selman'ın kanıdır. Sonra kırklardan biri *Ali*'nin kolunu bağlar ve bütün canların kanı durur. Biraz sonra Selman gelir. Elinde bir üzüm tanesi getirmiştir. Kırklar bu üzümü *Hz. Muhammed*'in önüne koyup paylaşırmasını isterler. *Hz. Muhammed* bir tek üzüm tanesini bütün kırklara nasıl paylaşacağını düşünürken *Allah*, meleği *Cebrail*'i göndererek yardımına koşturur. *Cebrail* cennetten bir tabak getirerek *Muhammed*'in yanına gelir ve "Şerbet eyle ey *Muhammed*" diyerek yol gösterir. *Hz. Muhammed* nurdan bu tabağa su koyar ve üzümü ezerek şerbet yapar ve kırkların önüne koyar. Kırklar bu şerbetten içerler ve tümü ilk yaratılıştaki gibi sarhoş olurlar ve "yâ *Allah*" diyerek üryan büryan semaha kalkarlar. *Muhammed* de bunlarla birlikte semaha girer. Semah ederken *Hz. Muhammed*'in mübarek imamesi başından yere düşer. Kırk parça olur. Kırkların her biri bir parçasını alır ve etek yapıp bağlar. *Muhammed* onlara pîr ve rehberlerini sorar. Onlar: "Pîrimiz *Şâh-ı Merdân Ali*, rehberimiz *Cebrail aleyhisselâmdır*" derler. Bunun üzerine *Hz. Muhammed*, *Ali*'nin orada olduğunu anlar. *Ali*, *Muhammed*'in yanına doğru gelir. *Muhammed* tecellâ ve temenna ile *Ali*'ye

¹³⁰ Ö.Uluçay, **Alevîlikte Toplu İbadet Cem Erkânı**, Hakan Ofset,1.Baskı, Adana 1997,s.32.

yol gösterir. Bu sırada Hz. Muhammed Hz. Ali'nin parmağında mi'raca giderken aslanın ağzına verdiği yüzüğü görür.¹³¹

Yukarıda bahsedilen olayın aynısına eserde de yer verilmiştir.

*“bir gün Rasül hazreti şallallahü te‘āla ‘aleyhi vesellem şuffe-i şafānıñ
kapusına vardı kırklar anda şöbet iderlerdi ol hazret deķka bāb idüp kapuyı
kaķdı içerüden kırklar işidüp kimsin didiler hācetüñ nedür didiler Rasül
hazreti eyitdi Peyğamberim āçuñ kapuyı içeru girelim siz erenler ile dem-i
dīzār görelim didi eyitdiler bizim aramızda peyğamber şıgmaz
peyğamberligini var ümmetiñe eyle didiler Peyğamber hazreti buñları işeyitdi
fi‘l hāl girü döndi Haķ te‘ālā hazretinden ol vaķt nidā geldi ki “ya
Muhammed dön girü ve ol kapuya var Rasül hazreti ol nidāyı işeyitdi fi‘l hāl
giru döndi yine geldi ol kapu halkasına el urdı daķka bāb eyledi yine kimsin
didiler Hazreti Rasül eyitdi āçuñ kapuyı içeru gireyim mübārek cemāliñizi
göreyim Rasülüm didi kırklar eyitdiler bizim mābeynimizde Rasül şıgmaz ve
hem bize hācet deguldür kimseye rasül göndermek didiler Rasül
‘aleyhisselām bu sözi işidicek yine giru döndi diledi ki ferāğat gele kendü
maķāmına gide sākin ola yine Hazreti ‘izzetden seyyidiñ kulağına hitāb-ı
müsteṭāb irişdi ki yā Habībim yine ol kapuya var ol meclīside dāhil ol ķande
gidersin dön giru didi Seyyid giru döndi geldi yine ol dünüp kapunuñ
halkasına el urdı işāret eyledi ya‘ni giru geldi gün bildirdi eyitdiler kimsin
rasül eyitdi “seyyide‘l kavmi hādimü‘l fuķarāyım” didi kırklar eyitdiler
“merħaba merħaba ehlen ve sehlen” ya‘ni hoş geldin ķadem getürdin
gelmekligin mübārekdür hemīşe mübārek olsun didiler “eyā miftahü‘l ebvāb”
diyüp ol kapuyı açdılar Rasül hazreti şallallahü te‘ālā ‘aleyhi vesellem “ifteħ*

¹³¹ İlyas Üzüm, **Günümüz Alevîliği**, İsam Yayınları, İstanbul 1997, s.104-105.

lenā ḥayru'lbābi bismillāhirrahmānirrahim” didi ol kapudan içeru girdi evvel mübārek şāğ ayāğın başdı bakdı gördi ki otuz dokuz şahābe oturlar meger ki birisi taşra çıkup Pārsāya gitmiş idi ol Selmān-ı Fārisi idi ammā Ali daḥi ol şöhetde ḥāzır idi bunlar Rasūl ḥāzretini göricek kıyāma tūrdılar yer gösterdiler seyyīd geçüp ‘Alinin yanına oturdı lākin ‘Ali olduğın ol demde bilmedi ḥaber şorub eyitdi siz kimlersiz size kim dirler eyitdiler biz kırklarız bize çihilten dirler cümlemiz dil-i pek (dil-i yek) cihetiz birimiz ne ise varımız oldur didiler Rasūl eyitdi neden ma‘lūm didi eyitdiler birimizden kan aḫar olsa cümlemizden aḫar didiler Rasūl işbāt eylemek gerek söziñizi didi pes ol dem şāh-ı merdān ‘Ali mübārek ḫolun uzatdı (ve verk) aña bir neşter urıcaḫ ḫan revān oldı cümlesinden bile akdı bir ḫān daḥi ḫapudan aḫdı meydāna döküldi meger ki kırkların birisi taşra pād sāye çıkmış idi Selmān-ı Fārisi dirlerdi ol ḫan anıñ ḫolından idi Mürtezā Aliniñ ḫolun baḫladılar cümlesiniñ ḫanı tūrdı ol dem anı gördiler ki Pārsādan Selmān-ı Fārisi daḥi irişdi geldi bir dāne engür ya‘ni bir üzüm dānesi getürdi seyyidiñ önüne ḫodılar eyitdiler “ḫādimü’l fuḫarā” ḫādimlik idüp bu üzüm dānesin ḫısmet eyle didiler Seyyid çevre yaña baḫup fikre vardı bunlar kırḫ kişidir bu bir üzümü nice ḫısmet ideyim didi derḫāl Ḥāzreti ‘izzetden Cibrīl-i Emīn ‘aleyhisselāma emr oldı ki “ya Cebrāil ḫabībim fikrde ḫaldı tīz iriş cennetden bir nūrdan ḫabaḫ al ḫabībime ilet ol engüri bu ḫabaḫ içinde ezüp şerbet eylesün kırḫlara baḫş idüp içürsin didi Cebrāil ‘aleyhisselām cennetden bir nūrdan ḫabaḫ aldı Rasūluñ ḫuzūruna geldi Ḥāḫ te‘ālā ḫāzretiniñ selāmın ‘arḫ kıldı ol ḫabaḫı önüne ḫodı şerbet eyle yā Muḫammed didi pes kırḫlar daḥi ol bir üzümü nice ḫısmet ider görelim deyüp baḫup dururken anı gördiler ki seyyidiñ önünde bir nūrdan ḫabaḫ zāhir olup āşikāre gün gibi şu‘le virdi

seyyid ol řabađıñ içine řu koyup şakşa'l kamer parmaşlarıyla ol üzümü şerbet eyledi kırřlarıñ öñüne şodı Hař te 'ālā řazretiniñ bunda şikmeti var idi şudret zāhir olsa gerek idi kırşlar ol şerbetden içdiler cümlesi mest-i elest aldılar kendülerin (yāvī) şıldılar bunda bir řālet el virdi ki oturdışları yerden ayağa turdılar bir kerre "yā Allāh deyüp dest urdılar 'üryān ü püryān semā'a girdiler Seyyid dađi bunlarla semā' iderken mübārek başından 'imāmesi yere düşdi ol 'imāmei aldılar kırş pāre şıldılar bellerine bağlayup tennūra eyitdiler"¹³²

Kırşlar Meclisi, Alevilere örgütlenme, toparlanma, sorunlarını konuşma, tartışma esini veren, temelini Hz. Ali sevgisinden alan, zamanla bu geleneğe bu menkıbeyi geliştirerek sürdüren Aleviler dinsel tavırla birlikte, toplumsal olayların konuşulup tartışıldığı bir kurum olarak da geliştirmişlerdir.¹³³ Bu anlayışla toplanan kırş kişi bir meclis oluşturur.

*"řālibiñ kırşı bir yerde olsa řarīk-i meřāyıđdır kırşlar mařāmıdır"*¹³⁴

Cem'i, toplumsal işlev bakımından derin içerikli bir kavram olarak değerlendiren *Cumali Türk*, Cem içerisinde yapılan toplumsal birimin, mezra, köy, kasaba veya kentlerde konuşulup çözüme ulaşıldığı bir halk meclisi olduğunu da söyler. Cem aynı zamanda topluma ve bireylere karşı haksızlık yapmış, suç işlemiş kişilerin yargılandığı adalet mahkemesi olarak kabul edilir. Cem; tarih, felsefe, edebiyat, semah, müzik, yaşamsal bilgilerin öğretildiği ve öğrenildiği bir okuldur. Bir öğretmen ve öğrenci topluluğudur.

Cem'de hiç kimse, kimseye kötü gözle bakamaz. Kimse kimseden ayrı değildir. Kesinlikle cinsiyet ayrımı yoktur. Herkes eşittir. Kötü huylu insanlar ceme alınmaz, böyle kişiler nasihat yerilerek topluma kazandırılmaya çalışılır.¹³⁵

Cem'in en önemli yanlarından biri de Alevî-Bektaşî olan insanların bu mecliste dünya işlerinin sorgulanması, halkın sorunlarının dinlenerek, küskün ve dargın olanların barıştırılmasıdır. Cem kurumu, özellikle Osmanlı Devleti zamanında halkın mahkemeleri gibi görev yapmış, sorunların çözümü için Osmanlı Devleti'nin mahkemelerine gidilmemiş, gerek kişisel, gerek ailevi ve gerekse toplumsal sorunlar

¹³² 41b-43a

¹³³ Gülağ Öz, **İslamiyet, Türkler ve Alevilik**, Uyum Yayınları, 2.Baskı, İstanbul 1997, s.118.

¹³⁴ 23b

¹³⁵ Cumali Türk, **İnançsal Bazda Alevilik**, Can Yayınları, İstanbul 2004, s.65.

Cem'de görüşülerek çözüme bağlanmıştır. Bugün bile yasal yaptırım gerektiren suçlar dışında, dargınlık, küskünlük vb. durumlarda belli bir işlevi yerine getirmektedir. Burada amaç; 'insanı toplum birliğine, ortak sevgiye götürmek, barışı, kardeşliği ve birliği sağlamaktır.¹³⁶

Cemlerdeki temel amaç insanın eğitimidir. Alevî-Bektaşîler, Cem'i bir toplanma merkezi ya da bir toplantı yeri olarak değerlendirmemektedir. Onlara göre Cem, kutsaldır ve bu kutsallığı da insana dayanmasından kaynaklanmaktadır.¹³⁷

3.2.2.2.Cemde On İki Hizmet

Alevî törenlerinde "On İki Hizmet" başlığı ile sürdürülen görevler hemen hemen tüm Alevî bölgelerinde birbirinin eşidir. Ancak, kimi hizmetlerin adı ve yeri belki birbirinden değişik oluyor. Bu da belli bir yazılı kurala dayanmayan, salt kulaktan kulağa ulaşan halk kültürünün tüm dallarında olduğu gibi doğaldır, hoş görülebilir. Törenlerin türlerinin değişik olması (Söz gelimi: Muhabbet, görgü, ikrar verme, dardan indirme, Muharrem matemi v.b.) bu hizmetlerin de sayısının azaltılıp çoğalmasına neden oluyor. Şöyle ki, büyük cemlerde tümü ile On İki Hizmet ana koşul olmasına ve hizmet için bir post, bir baba gerekmesine karşın, daha küçük hizmetli cemlerde, muhabbette, adak kurbanlarında bu hizmetlerin birkaçı bir kişide toplanabiliyor. Öyle törenler de var ki rehberlerce yönetiliyor.¹³⁸

1) Dede: Cem'i yöneten kimsedir. Birinci hizmet dedenindir. Töreni, Dede yönetir. Sorunların çözümünü Dede yapar. Küsleri barıştırır. *Hz. Muhammed* ve *Ali'nin* soyundan geldiğine inanılır. Bu da Seyyitler unvanıyla Ehli-beyt'e ulaştırılır. Seyyitlik, *Hz. Hüseyin* soyundan gelen kimseye denir. *Hz. Hasan*'ın soyundan gelenlere ise Şerif denmektedir.

2) Rehber: Dedenin yardımcısıdır. Görgüsü yapılanlara ve Cem'e katılanlara yardımcı olur. Yol Eri, Mürebbi, Baba da denmektedir. Rehberlik aynı zamanda Alevîliğin eğitim kurumu niteliğini de taşır. Dede, Rehber olarak halk içinden uygun

¹³⁶ Neşe Ayışıt Onatça, **Alevî-Bektaşî Kültüründe Kırklar Semahı**, Bağlam Yayınları, 1.Basım, İstanbul 2007, s.30.

¹³⁷ Yaşar Nuri Öztürk, **Tarihi Boyunca Alevîlik**, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1998, s.221.

¹³⁸ Nejat Birdoğan, **Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevîlik**, Berfin Yayınları, 2.Basım, İstanbul 1994, s.277.

bulduğu kişiyi seçer. Rehberin seçimi konusunda Dede çok titiz davranır. Rehber, sevilen sayılan kişi olmak durumundadır.

3) Çerağcı: Çerağ'ın ya da diğer adıyla Delil'in yakılması, aydınlatılması işini yapan kimsedir. Çerağ, yağ ile çalışır. Bu ise güncel aydınlatma araçlarının bulunmadığı bir dönemden kalmaz. Günümüzde sembolik olarak yine yağ ile yakılıyor.

4) Gözcü: Cem'de tertip ve düzeni sağlar. Törende uygun davranmayanları uyarır, gerekirse cemden çıkartır. Kimsenin yüksek sesle ve Cem'i dinlemeden birbirleriyle konuşmalarını engeller. Hizmet sahipleriyle ilgili konuşmaları duyurur.

5) Sazcı: Zakir de denir. Duvaz ve miraçlama söyler. Uzun bir deneyim geçirmiştir. Sözler ve çizgiler ezberindedir. Hangi zamanlarda hangi deyişleri çalacağını çok iyi bilir. Bazen birkaç sazcu birden görev yapar. -

6) Süpürgeci (Feraş): Tören anında benzetme olarak ortadaki alanı süpürür. Her hizmetin ardından süpürgeci ortaya çıkar, üç kez koltuğunun altındaki süpürgeyi çıkararak süpürür. Bu hizmet sahibine diğer adıyla çarcı da denmektedir.

7) İbrikçi (Dolucu ya da Saka): Saka, suyu dağıtır.

8) İznikçi: Dinsel törenlerin yapıldığı cem evi ile dışarı arasındaki ilişki kurma görevini yapar. Dedenin buyruklarını köylüye iletir. Köylünün durumlarını da Dedeğe taşır. Köyde doğabilecek kargaşayı engelleme işini de yapar.

9) Kurbancı: Sofacı da denmektedir. Kurbanların tığlanması (dede tarafından dualatılıp) kesilmesinden, pişirilmesinden sorumludur:

10) Kapıcı: Tören yapılan evin ya da cem evinin kapısında bekler, içeri, dışarı girip çıkanı denetler. Gelenleri karşılar.

11) Kuyucu: Kurban kemiklerinin ya da deri ve bağırsaklarının rastgele atılmamasını sağlar. Kurban sonunda kuyu kazarak, artıkların bu kuyuya atılması işini yerine getirir.

12) Selman: Hizmet kurban yendikten sonra aralarda dolaşarak su dağıtır. Dedenin duasından sonra, kurbanlar yenmesi esnasında dualanmış sudan, toplumda bulunan kimselere serper. Üç kez yapar bunu *Allah, Muhammed, Ya Ali*.¹³⁹

Eserde de bu hizmetler anılmıştır.

‘tarīkat içinde on iki hıdmet vardır on iki imām muḫābelesindedir evvel mürşidlik hıdmetidir ki ṭālībi ḫaḫ yolına irşād idicidir şah-ı keremdür mürtezā

‘Aliniñ sırrıdur fāfhem ol on iki hıdmet ki didik bunlardur mürşīd pīr ḫalīfe

zākir çoraqçı gözci tariqci cem'iyet başı nakīb sakā ferāş hādīm bundan soñra her hıdmet ki var buña göredür bir kişi erenler nazarında bir hıdmete tālib ise gerekdür ki cem'iyet başı olan kimesne zāhır ve bāṭın aña nazar idüp göre ol kimseniñ üzerine lāzım olan ne hıdmetdür bile ol hıdmetiñ eri olup haqqından geldigin bile ol istedügi hıdmeti aña vire cem'iyet ehli daḥi mahal münāsib göreler hıdmetiñde kāim ola ve dāim ola mübarek olsun diyeler şafā nazar-ı himmet ideler eger ol kişi hıdmetinde taqşīrāt itmeyüp kādir olduğı deñlü gayret iderse kullukdan uluğa irişür ve her kişi şan'atından yarlığanur ve hem hıdmetinden yarlığanur ve eger ol istedügi hıdmetiñ eri olmayup haqqından gelmeyüp kādir olmazsa hıdmetinde kuşurı bulunursa yol içinde lāzım gelür ki ol hıdmeti āniñ elinden alup bir haqqından gelen kişiye vireler ve aña bir gayrı hıdmet vireler kendü üzerine düşer ola”¹⁴⁰

Eserde ayrıca bu hizmetlerden kimlerin sorumlu olduğu da yer almıştır. Bu hizmetlerin kimlerden miras kaldığı da söylenmiştir.

“evvel pir İmām Ca'fer-i Şādık üçüncü gözci İmām Zeyne'l 'Abidin dördüncü tariqci İmām Muḥammed Bākīr beşinci ḥalīfe İmām Muḥammed Taqi piriñ şartı cism gözlemek zākir zikr eylemek gözci günāhkārı tutup gözlemek tariqci tariq çalup Allāhı yād eylemek Muḥammed ortağı 'Ali ḥalīfe irşād buyurmak kisvet giydirmek hādīm daḥi hıdmet itmek gerek eger şorsalar hādīmlik evvel kime geldi cevāb Muḥammede geldi Muḥammed kime virdi Selmān pāka virdi şofra şalmaḳ Ḥazreti İbrāhim halīlullāha geldi ve şofra getürmek Ḥazreti Selmān-ı Fārisīden kaldı”¹⁴¹

3.2.2.3.Cem Çeşitleri

¹³⁹ Gülağ Öz, a.g.e., s.124-125.

¹⁴⁰ 83a-83b

¹⁴¹ 50a

Âyin-i Cem, Alevî ibadetinin temel taşıdır. Alevîler'de Âyin-i Cem'i Ocakzade Alevî dedeleri yönetir. Âyin-i Cem, Cem Evlerinde, tekkelerde veya Alevî dedelerinin evlerinde bu amaç için önceden büyük tutulmuş bir odada yapılır.

Âyin-i Cem, amacına göre çeşitli isimler altında yapılır. Âyin-i Cemler'in en çok bilinen ve yürütülenleri;

- Görgü Cem'i
- Musahip Cem'i
- İkrar Verme Cem'i
- Abdal Musa Cem'i
- Lokma Cem'i
- Düşkün Kaldırma Cem'i
- Dardan İndirme Cem'idir.

Görgü Cem'i Alevîlerin en büyük dini törenidir.

Musahip Cem'i iki Alevî genci arasında Musahip kardeşliği veya Ahiret kardeşliği de denilen bağın kurulması için Musahip olacakların talepleri üzerine yapılan bir törendir.

İkrar Verme Cem'i bir Alevî'nin yola alınma törenidir. Yola alınmayan kişi Alevî sayılmaz.

Abdal Musa Cem'i bütün köyün katılımı ile gerçekleştirilen birlik Cem'idir. Tohumlar toprağa atılmadan önce yapılır.

Lokma Cem'i, Alevîlerce kutsal olan perşembeyi cumaya bağlayan gece ihtiyaçtan ve istek üzerine yapılan Alevî törenidir.

Düşkün Kaldırma Cem'i düşkün ilan edilip cemiyetin dışına itilen birinin yola alınması için yapılan Cem'dir.

Dardan İndirme Cem'i ölen kişinin ardından alacağını vereceğini halletmek ve toplumdaki rızalık almak için yapılan masrafı ölenin çocukları ve musahibi tarafından karşılanan Cem'dir.¹⁴²

Eserde en çok musahiplik üzerinde durulmuştur. Bunun yanında yola girmek için ikrar vermenin önemine dikkat çekilmiştir.

“ya Şeyh iki t̄alib birbiriyle muşāhib olmak dilese nice itsünler didi Şeyh Seyyid Şafi rahmetu’llāhi ‘aleyh hazreti eyitdi bir t̄alib bir t̄alibe muşāhib olmak dilese gerekdür ki evvel birkaç gün birbiriniñ gözliginde olalar t̄arīkat içinde aña kazanç dirler bir t̄alib şöyle kazanç kazanmak gerekdür ki birbirinin yükün götüreler ve birbiriniñ gözine ve gönline gireler birbiriniñ yolına ve ugrına baş cāndan geçeler cem’iyyet ehli daḥi bakup bunların ḥālını göreler eger ānlar da erkān-ı t̄arīkat mūcibince muşāhib ḥālī var ise hoş erkāndan geçurup kurbanın yiyüp anları birbirine vireler ve eger birbiriniñ ḥālinde nesne yağ ise ānlar muşāhib degüldür ālup ānı bir muşāhibe virün deyu buyurmuşdur zirā ki muşāhib muşāhibiñ her ḥālīne ḥaldāş ve her ḥālīne yoldāş gerek hattā işbātī cān virüp ‘ömr harc itmek gerekdür tāki birbiriniñ kadrin ve kıymetin bileler daḥi muşāhib muşāhibiñ yolına kesik baş gerek bu t̄arīk içinde pes imdi bilürsen muşāhibligin erkānı budur ey t̄alib sen daḥi bir kimesne ile muşāhib olayım dirseñ bu t̄arīk ile yūri bu tertīb ile var didi tāki işin temiz ola kemāle iresin nokşāniñ olmaya erenleriñ nuṭkı budur didi”¹⁴³

3.2.2.4. On İki Şart

Alevî-Bektaşî yol evladının uymak zorunda olduğu ahlaki öğretinin özünü, on iki yol erkânı oluşturur:

¹⁴² Erdoğan Çınar, **Alevîliğin Gizli Tarihi**, Chiviyazıları Yayın Evi, 4.Baskı, İstanbul 2004, s.115.

1. Nefsine göre değil, ihtiyacına göre davranmak. Kanaat ehli olmak.
2. Kendi yol ve erkân ölçülerine göre davranışta bulunmak. Bu noktada sabır ehli olmak. Şer minderinde olmamak. Hak ve adalet sahibi olmak. Hak ve adalette kararlı olmak ama kendi ölçülerinle olmak şerrin diliyle yoluyla olmamak.
3. Yumuşak huylu olmak. Hal dilini elden ve dilden bırakmamak. Didişmeye meyil etmemek.
4. Cömert olmak. Yol kardeşine nefis ölçülerine göre değil yol ölçülerine göre davranmak. Ondan malını esirgememek. Paylaşıcı olmak. İhtiyacı olana sende olanı saklamamak, mühanet olup başa kakıcı olmamak.
5. Gözünün gördüğüne görmedim dememek. Kulağın duymadığını duydum dememek. Kimsenin hakkına, canına, malına; dil ile, kulak ile, göz ile, el ile, ten ile ruh ile tecavüzde bulunmamak.
6. İkrar verdiğin meydandan, pirden, rehberden, musahipten rızasız ve habersiz iş yapmamak.
7. Dövene ve sövene kul olmamak. Haksız kapısına varmamak. Zâlim kapısından adalet dilenmemek.
8. Yol sırrını yol düşmanıya konuşmamak, onunla dil sahibi ve yol sahibi olmamak.
9. Ne yalan söylemek ne de yemin etmek.
10. Mutlaka bir işin ve bir mesleğin sahibi olmak, çalışmayı ibadet saymak. Hünlerle üretmek hürmetle tüketmek.
11. Bildiğine bilmiyorum dememek. Bildiğini, öğrendiğini bildirmeyi öğretmeyi zahmet saymamak. Bildiğinin piri bilmediğinin talibi olmak.
12. Yol dışından yola karşı bir yönelme olursa canı başı hak yoluna koymakta tereddüt etmemek. Zâlime dahi onun araçlarıyla cevap vermemek. En zor şartlarda dahi hak ve adalet yolundan ayrılmamak. Kendi dilince ve kendi yolunca bir cevabın sahibi olmak.¹⁴⁴

Eserde on iki şarta yer verilerek talibin yol haritası çizilmiştir.

Ḥazreti Selmân-ı Fârisi kendü ile bi'at ve inâbet idüp belin bağladuğı kimesnelerin her birine bir naşîhat eyledi ve bu on iki kelime-i telkîn idüp söyledi zirâ ki tariķatde farz-ı 'ayındır Selmânîñ kulağına İmam 'Ali dimişdi

¹⁴³ 59a

¹⁴⁴ Haşim Kutlu, **Kızılbaş Alevîlikte Yol Erkân Meydan**, Yurt Kitap Yayınları, Ankara 2007, s.86.

Rasūl ḥazreti izniyle ānı telkīn ider evvel tövbe eylemekdür ikinci yaramaz işlerden sakınmakdur üçüncü nefsi murādın virmeye dördüncü şehvetden ferāğat itmekdür beşinci Ḥaḳ nefese muṭi‘ olmaḳdur altıncı ikrārına dürüst olmaḳdur yedinci gönülden şekk ve gümānı tarḥ idüp gidermekdür sekizinci ḥıdmetde ādāb üzerine olmaḳdur tokuzuncı kendü nefsiçün ḥalkdan maḳdūrünü dirīğ itmemekdür onuncı kimseye kem nazar ile bakmamakdur on birinci teslim ve tevāzu‘ ehli olmaḳdur on ikinci dāimā tevekkül üzere olmaḳdur¹⁴⁵

“evvel gözi baḡlu gerek kendü ‘aybından ğayrı kimesneniñ ‘aybın görmeye settār şıfat ola göziyle gördüġin etegiyle örte ikinci kulağı baḡlu gerek yaramaz ḥaberlerden ġıybet sözlerden işidüp diñlemeye üçüncü dili baḡlu gerek üstādı yanında dil olmaya dördüncü eli baḡlu gerek kimesneye el olmaya ve bir nesneyi komaduğı yerden dest-dırāzlık idüp getürmeye beşinci gönli baḡlu gerek Ḥaḳdan ğayriye meyl ü muḥabbed itmeye altıncı hırşı baḡlu gerek ṭuma‘ ġālib olmaya yedinci nefsi baḡlu gerek nefesine zebün olmayup şehvet elinde bīçāre ve zelil olmaya sekizinci boynı baḡlu gerek da‘vet alınan yere muḥālefet itmeye tokuzuncü ġazabı baḡlu gerek kimse ile da‘vā ve nizā‘ itmeye onuncü beli baḡlu gerek ğayret kuşağıyla ki Ḥaḳdan ğayrı kimesneye muḥtācyüzün göstermeye on birinci āyağı baḡlu gerek yaramaz yerlere varmaya on ikinci şıdķı baḡlu gerek yapışduğı yerde muḥkem ṭura ve i‘tikādı muḥkem ola”¹⁴⁶

Bu on iki şart eserde yeri geldikçe hatırlatılarak zihinlerde kalıcılığı sağlanmaya çalışılmıştır.

¹⁴⁵ 36b

“on iki şartı daği beyân idelim evvel saĥâvet ikinci sa‘âdet üçüncü ‘ibret dördüncü ġayret beşinci ĥurmet âltıncı şoĥbet yedinci mürüvvet sekizinci şefkat toĥuzuncu ikrâr onuncu îşâr on birinci tevellâ on ikinci teberrâdır”¹⁴⁷

3.3. Eserde Yer Alan Kişiler

3.3.1.Dini ve Tasavvufi Kişiler

Eserimiz dini içerikli bir metin olması sebebiyle dini, tasavvufi kişilikler de ön plandadır. Alevî-Bektaşî öğretisinde önem kazanmış bütün kişilikler esere hâkimdir. Bunlar tek tek alınacak olursa eser bu yönüyle daha iyi bir şekilde anlam kazanmış olur.

3.3.1.1. Hz. Ali

Alevîliğin sembolü haline gelmiş *Hz. Ali*'yi daha önceki bölümlerde geniş bir şekilde ele alındığı için bu bölümde sadece ismi anılmakla yetinilecek.

3.3.1.2.Ehl-i beyt

Din tarihimizde sıkça rastlanan bu mefhumun ne olduğunu, hangi zatların mensup olduklarını bilmekte fayda vardır.

Ehl-i Beyit, *Hazreti Muhammed* ile dört yakınından ibaret olup sırası ile şöyledir:

1-Hazreti Muhammed

2 -Hazreti Muhammed'in kızı *Hazreti Fatma*.

3-Hazreti Peygamberin damadı ve aynı zamanda amca çocuğu olan *Hazreti Ali*.

4-Hazreti Muhammed'in büyük torunu *Hazreti Hasan*

5-Küçük torunu *Hazreti Hüseyin*.¹⁴⁸

Ehl-i Beyt, kısaca "ev halkı" demektir. "Ev", *Hz. Muhammed* 'in evi, ailesi ve ocağıdır.

Alevî kültüründe fevkalâde önemli bir yer tutan Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerîm'de, tâbir olarak üç yerde geçer. Doğrudan doğruya *Hz.Peygamber*'in " ev

¹⁴⁶ 37a

¹⁴⁷ 29a

¹⁴⁸ Yakup K. Necefzade, **Ehl-İ Beyt ve On İki İmam**, Neşriyat Yurdu, 1966, s.105.

halkından söz edeni meâlen şöyledir: "... (Ey Peygamberin) Ev halk! Şüphesiz *Allah* sizden kusuru gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister."

Alevî-Bektaşî inancında Ehl-i beyt aynı zamanda kurtuluşa ermiş olan topluluktur.¹⁴⁹

Kur'an'ı Kerim'de de ehl-i beyt sık sık anılmıştır. Birkaç örnek verecek olursak; Al-i İmran suresinin 61. ayetinde :“Sana gelen ilimden sonra artık her kim seninle münakaşaya kalkarsa şöyle deyiver: Gelin, oğullarımızı ve oğullarımızı, kadınlarımızı ve kadınlarımızı, kendilerimizi ve kendilerinizi çağırâlim. Sonra can-u gönülden dua edelim de Allah'ın lanetini yalancılara boynuna dolayâlim! "El-Ahzap suresinin 33. ayetinde: “Ey Ehl-i beyt, Allah sizden sadece kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” Eş-Şura suresinin 23. ayetinde : “İşte bu (lütufdur ki), Allah onu, iman edip yararlı işler gören kullarıma müjdeler. De ki : ‘Ben, bu tebliğimden dolayı, sizden akrabalıkta sevgiden başka bir ücret istemem.’ Kim güzel bir amel yaparsa, biz onun bu sahadaki güzelliğini ziyadeleştiririz. Çünkü Allah çok bağışlayıcı, mükafat ile mukabele edicidir.”¹⁵⁰

Alevî Bektaşî inancında önemli bir yer tutan ehl-i beyt sevgisi tevella düşüncesinin de özü olmuştur. Eserimizde de sıklıkla anılan ehl-i beyt sevgisi inancın yapı taşlarındandır.

Eserde de ehl-i beyt anılmıştır. Zaten eserin en önemli kişisi *Hz. Ali*'dir. Eserin onun üzerine kurulduğunu da söyleyebiliriz. Diğer kişiler de gerektiği ölçüde zikredilmiştir.

3.3.1.3. On İki İmam

Alevî-Bektâşî kültüründe *On İki İmam*, velayet sahipleri sıfatıyla son derece önemli bir yer tutar. Özellikle edebî mahsullerde düvaz, düvâz-imam, düvâzdeh-imâmân başlıklı On İki İmam'ı anlatan nefesler, âyinlerde özel bir dikkat ve saygı ile tekrar edilir, Anadolu'nun Alevî veya Sünnî sayılan köylerinin pek çoğunda kış gecelerinin değişmez sohbet konusu da olmuştur.¹⁵¹

Bektaşî ve Alevîler, Hz. Muhammed'in kızı *Hz. Fâtıma* ve amcası oğlu ve damadı *Hz. Alî* evliliğinden süren soyu *On iki İmâma* bağlıdırlar. *Hz. Muhammed*'in şerî'atının bunlarla yürütüldüğünü kabul ederler. On iki İmâm sırasıyla şunlardır:

¹⁴⁹ Ethem Ruhi Fığlalı, *Türkiye'de Alevîlik Bektaşîlik*, Selçuk Yayınları, Ankara 1990, s.233.

¹⁵⁰ Şevket Gürel, *İslamda İki Facia On İki İmam, Ehl-İ Beytin Faziletleri*, Sağlam Yayın Evi, İstanbul 2000, s.21-22.

1-Hz. Alî, 2- Hz. Hasan, 3-Hz. Hüseyin, 4-H. Alî Zeyn-el-Âbidîn, 5- Hz. Muhamed Bakır, 6- Hz. Ca'fer-üs-Sâdık, 7-Hz. Mûsâ Kâzım, 8- Hz. Alî Rızâ, 9- Hz. Alî Nakii, 10- Hz. Muhammed Takii, 11- Hz. Hasan-ül-As'kerî, 12- Hz. Muhammed Mehdî.

Bektaşî-Alevî Edebiyatında On iki İmamların adlarını sırayla sayarak yazılmış şiirlere Dûvâzdeh-i İmâmân ve kısaca Dûvâz derler.¹⁵²

Eserde de sürekli On İki İmam'ın isimleri anılmaktadır. Onların kutsallığına da dikkat çekilmiştir. Eserin ilk bölümlerinde adı anılan peygamberlerin sıkıntılarında kurtulmaları On İki İmam'ın ismini okumalarına bağlanmıştır.

*her kimiñ başına bir iş gelse ya bir zaḫmet ya bir fırkat ya bir elem veyā ḡam
gelse hemān sâ'at on iki imāmı yād idüp şefi' getürse her ne dürlü iş ki düşvār
ola bu isimler ḫurmetine Ḥaḫ sübhānehü ve te'āla Ḥazreti Kemāl-i
kereminden ve lütfundan ol müşkil işi āsān ider¹⁵³*

*“İbrāhim peygamber ‘aleyhi’sselām bu isimleri yād idüp şefi’ getürdi hemān
sâ'at Ḥaḫ subḫānehu ve te'ālā ḫazreti ol yanan oda buyurdi ḫulnā yā nāru
künī berden ve selāmen ‘alā İbrāhim didi ya'ni ey āteş-i sūzān İbrāhim
üzerine (sovuḫ) ol ve selāmet ḫıl didi nār-ı sūzānı Ḥalīle gül-zār eyledi eger ki
‘alā İbrāhīm dimese hemān şovuḫ ol dise dünyāda hiçbir çiy pişmezdi ātes
şöyle olurdu öyle şovuḫ ḫalurdu İbrāhīm üzerine ol yanan ātes İbrāhīme gül ü
gülüstān bāḡ u bostān oldu İbrāhīm Ḥalīliñ düşüp dizi toḫındığı yerden
enhārlar ve şovuḫ şular çıḫdı revān olup aḫdı bu isimler berekātında
Ḥalilu'rrahmān daḫi bu kerāmetleri görüp Ḥaḫ te'ālā ḫazretine hezārān
şükürler eyledi”¹⁵⁴*

¹⁵¹ Ethem Ruhi Fıḡlalı, a.g.e., s.237.

¹⁵² Bedri Noyan, **Bektaşilik Alevilik Nedir**, Sanat Kitap Evi, Genişletilmiş 2.Baskı, Ankara 1987, s.56.

¹⁵³ 7a

¹⁵⁴ 8b

Eserde *On İki İmam*'a bağlılığın imanın tamam olmasını sağladığı da vurgulanmıştır.

“Muhammed ‘Ali dostlarına tevellā eylesin on iki imāma ikrār idüp mürşide irādet getüresin tā ki imānıñ dürüst ola bir t̄alib ki beş vakti bu şartla kılmaya lāyık(ı) şāh maqbūl-i dergāh degildir”¹⁵⁵

On İki İmam'ın isimlerinin de mutlaka öğrenilmesine dikkat çekilmiştir.

“İmām Ca‘fer-i Şādık hazretleri buyurur ki bir t̄alib evliyānıñ ve on iki imāmıñ nefesin on iki güne degin öğrenmese ipi çürük yüzi qaradur didi”¹⁵⁶

On İki İmam'a bu makamlarının verilmesi bel bağlamak ritüeliyle yapılarak bu makama kutsiyet kazandırılmıştır.

“Cebrāil ‘aleyhisselām H̄aḡ emriyle hazretin belin baḡladı “nasrun minallāhi ve fetḡun qarīb ve beşşiri’l mü‘minīn” yā Muhammed didi āndan Cebrāil eyitdi “ya Muhammed ben seniñ beliñi baḡladım Allāh rızāsıyla sen daḡi ‘Aliniñ belin baḡla didi ‘urūc oldı Rasūl hazreti eyitdi “ya ‘Ali gel ben daḡi seniñ beliñi baḡlayayım evvel H̄aḡ rızāsıyla ikinci benim muḡabbetimle ki Muhammedim didi ‘Ali Rasūl hazretiniñ huzūruna geldi Muhammed ‘Aliniñ belini baḡladı Cebrāil ‘aleyhisselām bu āyeti getürdi ol maḡalde Rasūl oḡudı kavlihi te‘ālā “innellezine yebāyi‘üneke innemā yebāyi‘üne’llahe yedallāhū fevḡa eydīhim femen nekeş feinnemā yenkeşü ‘alā nefsihi ve inne ūfiye bimā ‘āhede ‘aleyhi’llāhi feseye‘tiyehū ecran ‘azīman” andan yā ‘Ali ben seniñ beliñi baḡladım sen daḡi Ḥasan Ḥüseyniñ bellerin baḡla ki imāmlardır didi pes Rasūl hazretinin işāretiyle imām ‘Ali kerrema’llāhū vechehū H̄azreti İmām Ḥasaniñ belin baḡladı bir āyete’l kürsi üç ihlāş-ı şerīf oḡudı eyitdi “ya Ḥasan sen daḡi qarındāşıñ Ḥüseyniñ belin baḡla evvel H̄aḡ rızāsıyla ikinci

¹⁵⁵ 16a

Rasūl muḥabbetiyle üçüncü ‘Ali ‘akdiyle didi İmām Ḥasan daḥi ḳarındāşı İmām Ḥüseyniñ belin baḡladı mu‘avvezeteyn sūrelerin oḳudı ya‘ni ḳul e‘ūzū birabbi’l felāk ve ḳul e‘ūzū birabbi’nnās sūrelerin ve seb‘al meṣāni sūresin oḳudı ve İmām Ḥüseyn daḥi kendi oḒlu İmām Zeynel ‘Ābidiniñ belin baḡladı ve İmām Zeynel ‘Ābidin daḥi İmām Muḥammed Bāḳırınıñ belin baḡladı ve İmām Muḥammed Bāḳır daḥi İmam Ca‘fer Şādıḳınıñ belin baḡladı ve İmam Ca‘fer Şādıḳ daḥi İmam Mūsā Kāzımıñ belin baḡladı ve İmam Mūsā Kāzım daḥi İmām ‘Ali Mūsā Rızānıñ belin baḡladı ve İmām ‘Ali Mūsā Rızā daḥi İmām Muḥammed Taḳīniñ belin baḡladı ve İmām Muḥammed Taḳī daḥi İmām ‘Ali Naḳīniñ belin baḡladı ve İmām ‘Ali Naḳi daḥi İmām Ḥasan ‘Askeriniñ belin baḡladı ve İmām Ḥasan ‘Askeri daḥi İmām Muḥammed Mehdiniñ belin baḡladı ve İmām Muḥammed Mehdī Şa‘bān āyınıñ on beşinde (surramen ra‘yūde) öldi ve daḥi biz girü sözimize gelem Rasūl Ḥazreti İmām ‘Aliniñ belin baḡladı İmām Ḥasan İmām Ḥüseyniñ belin baḡladıktan soñra ḳālib oldur ki Muḥammed ‘Alīniñ on iki imāmiñ nefesin on iki güne degin ögrenmese ipi çürüktür ve yūzi ḳaradur”¹⁵⁷

3.3.1.4.On Yedi Kemerbest

Hz. Muhammed’in on yedi kişinin belini kuşakla baḡladıḒı insanlara verilen isimdir. Bunlar:

- 1- Selmani Faris
- 2- Kamber
- 3- Caferi Tayyar (Ali'nin Kardeşi)
- 4- Ebuzer Gafar
- 5- Cabir Ensari
- 6- Malik Ejder

¹⁵⁶ 26b

¹⁵⁷ 48a

- 7- Abdullah Abbas
- 8- Hasan Basi
- 9- Zünnun Mısri
- 10- Ebu Derda
- 11- Cömert Kasap
- 12- Amr
- 13- Ammar Yasar
- 14- Suhey Rumi
- 15- Ebu Mihcan
- 16- Süleyman
- 17- Seyfuddin

Kemberbest'in sözcük anlamı: Hakk Tealâ'ya hakkıyla ikrar eyleyen, Muhamamed'de ikrar kılan.

Selmani Farisi, belini kuşakla bağladığı kişilerin yaramazlıktan kurtulan, şehvetini ve nefsini yenen, haksız sözden kaçman, verdiği ikrarda duran, birliğe eren kişiler olduğunu söyler.¹⁵⁸

Eserde *On İki İmam*'ın beli bağlandıktan sonra sıra on yedi kemerbeste sıra gelmiştir.

“aşhâb-ı şuffe hazreti Rasûlden icâzet istediler ki daği risâlete muvâfaqat idelim didler andan Rasûl hazreti İmâm ‘Aliye işâret eyledi ki evvel Hüdâ rızâsıyla ikinci Cibrîl-i Emîn vahyiyle üçüncü benim muhâbbetimle ki Muhammedim dördüncü seniñ ‘ağdinle ki ‘Alisin didi İmâm ‘Ali kerremallâhü vechehü eyitdi “ya Rasûlallah kimiñ belin bağlihayım Rasûlhazreti sallallahü ‘aleyhi vesellem buyurdi ki on yedi kemer besteniñ belin bağla didi evvel Selmân-ı Fârisîniñ ikinci Kanberiñ üçüncü Ca‘fer-i Tayyârîñ ki Hazreti ‘Aliniñ qarındaşıdır daği Rasûl hazretiniñ icâzetiyle bu hıdmeti Hazreti Selmân-ı Fârisîye havâle kıldı kemer bestenin on dördine Hazreti Selmân el virdi Hazreti Rasûl sallallahü ‘aleyhi vesellem âniñ haqqında “Selmân minni” deyu buyurdi öyle olsa dise Hazreti Selmân

kırklardandır ehl-i beyt-i Rasûlûñ hizmetkârıdır ve dahi İmâm ‘Aliniñ havâletiyle on dört kişiniñ belin bağladı inâbet virdi isimleri bunlardır ki zıkr olunur evvel Ebû Zerrî Ğıfârî ikinci Câbir Ensâri üçüncü Mâlik (işterder) dördüncü ‘Abdullah bin ‘Abbâsdır beşinci Hasan Başrîdir altıncı Zünnüni Mısrîdir yedinci Ebu’dderdâdır sekizinci Cömerd Kaşşâbdır tokuzuncı ‘Amir bin Ümeyyedir onuncı ‘Ammâr ibni Yâsirdir on birinci Süheyl ibni Rümîdir on ikinci Ebu’l Mahcurdur on üçüncü Eslimedir on dördüncü Seyfû’ddin-i Şâmidir ki belin bağladı bunlar kemer bestelerdir¹⁵⁹

3.3.1.5. On Dört Masum-u Pak

On Dört Masum-u Pâk, sözcük anlamıyla günahsız, arınmış, suçsuz olan masumlardır. Çocuk yaşta, On İki İmamlar'ın katilleri *Muaviye* ve *Yezid* taraftarları tarafından katledildiler. Bu Masumlar, Alevîler tarafından ermiş insanlar olarak görülürler.

- 1- İmam Ali oğlu, Muhammed Ekber.
- 2- İmam Hasan'ın oğlu, Abdullah.
- 3- İmam Hüseyin'in oğlu, Kasım.
- 4- İmam Hüseyin oğlu, Hüseyin.
- 5- Zeynel Abidin oğlu, Kasım.
- 6- İmam Muhammed Bakır oğlu, Aliyel Aftar.
- 7- İmam Cafer oğlu, Abdullah Asker.
- 8- İmam Cafer oğlu, Yahya.
- 9- İmam Musa-i Kâzım oğlu, Salih.
- 10- İmam Musa-i Kâzım oğlu, Cafer.
- 11- İmam Muhammed Taki oğlu, Cafer.
- 12- İmam Ali Naki oğlu, Kasım.
- 13- İmam Ali Naki oğlu, Cafer.

¹⁵⁸ Cumali Türk, **İnançsal Bazda Alevîlik**, Can Yayınları, İstanbul 2004, s.20.

¹⁵⁹ 35b-36a

14- İmam Ali Naki oğlu, Kasım.¹⁶⁰

Eserde on dört masum-u pakın adları teker teker anılmamıştır ama on iki imamla birlikte dile getirilmiştir.

“on iki imāmı ve (çaride) ma’sūm pākların zıkr idüp āli ve evlādı şefi’ getüre şah-(kereme) gelinceye degin cemi’ meşāyihları añasın anlarıñ rūh-ı münevverlerinden isti’ānet taleb idüp yardım dileyessin ve ehli beyti Rasūlūñ düşmanlarına (teberru) idüp Muhammed ‘Ali dostlarına tevellā eyleyesin on iki imāma ikrār idüp mürşide irādet getüresin tā ki imānıñ dürüst ola”¹⁶¹

3.3.1.6. Şeyh Safiyüddin

Eserimizin temel kişisi *Şeyh Safiyüddin*'dir. Esere yön veren sorular oğlu tarafından ona yöneltilmiştir ve alınan cevaplar mensup oldukları tarikatın özelliklerini ortaya koymuştur. Bu yönüyle tabi ki öncelikle hayatının ele alınması doğru olacaktır. Farklı kaynaklarda yer alan hayât hikâyesine göz atarsak bu konuda *Sönmez Kutlu* ve *Nizamettin Parlak* onu şu şekilde tanıtmışlardır:

Şeyh Safiyüddin Erdebilî 650/1252 yılında Hazar Denizi'nin güney batı kıyılarında yakın bir yerde kurulan Erdebil'e bağlı Gelhoran kentinde, ailenin beşinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Babasının adı, *Emînüddin*'dir. *Şeyh Ebû'l-Feth* lakabıyla bilinen *Safiyüddin*'in adı, *Şeyh Safiyüddin Erdebilî İshak b. Cebrail*'dir. *Şeyh Safiyüddin Erdebilî* 6 yaşında babasını kaybetti. Eğitimine oldukça bilgili, faziletli, takva sahibi ve arif bir kadın olan annesi *Devlet Hanım*'la başladı. *Şeyh Safi*, Türk ve Arap edebiyatını annesinden öğrendi. *Devlet Hanım*, oğlunu Kuran hafızı yaptı ve daha sonra ona tefsir, te'vil, şiir ve aruz ilimlerini öğretti.

Çocuk yaştan itibaren dine ve tasavvufi hayâta büyük ilgi gösteriyordu. Erdebil'de dinî ve tasavvufi sorularının cevabını alacağı âlim ve mürşid bulamadığından, annesinin tavsiyesiyle *Şeyh Safi*, ilimde derinleşmesi için Şiraz'da *Şeyh Necibüddin Bozkuş*'un yanına gitti. *Şeyh Safi* aylar sonra Şiraz'a varınca *Şeyh Necibüddin* (678/1279)'nin ölmüş olduğunu öğrendi. *Şeyh Necibüddin*'in oğlu, bir Halveti şeyhi olan *Gilânlı Şeyh Zahidî*'den bahsetti ve onun yanına gitmeye teşvik etti. *Şeyh Safi*, Şiraz'da pek çok âlim ve dervişle görüştü. Bunlar arasında *Şeyh*

¹⁶⁰ Cumali Türk, a.g.e., s.19.

¹⁶¹ 16a

Rükneddîn Beyzâvi, Amir Abdullah ve Sa'dî Şîrâzî de vardı. *Amir Abdullah*, ona Hazar Denizi yakınlarında bulunan *Gilanlı Şeyh Zahid'e* intisab etmeyi önerdi. *Şeyh Safî*, yaklaşık 25 yaşlarında iken Gîlân'a gitmeye karar verdi ve dört ay sonra Gilan'a ulaştı, şeyhi ve üstadı olacak olan 60 yaşlarındaki *Şeyh Zahid'i* kendi dergahında bularak ona intisap etti.

Şeyh Safî, Gilânlı Şeyh Zâhid ölünceye kadar, yaklaşık 22 yıl onun müridi oldu ve ondan eğitim gördü. *Şeyh Safî*, şeyhinin kızı *Bibi Fâtıma* ile evlendi. *Gilânlı Şeyh Zâhid'in* ölümünden sonra, tarikat reisi olarak onun yerine geçti. Bir süre sonra Erdebil'e döndü ve ömrünün sonuna kadar orada talip ve öğrenciler yetiştirdi. *Şeyh Zahid, Şeyh Safî'nin* tasavvufi kişiliği ve fikir dünyasının gelişmesinde önemli etkiler bıraktı ve kısa sürede ünü halk arasında yayıldı. İntisab ettiği Halvetilik tarikatı ile diğer bazı sûfî anlayışları sentezleyerek Safevîyye ya da Erdebiliyye adıyla bilinen bir tarikat kurdu. İlmî bakımdan elde ettiği mevki ve tasavvufta ulaştığı mertebe dolayısıyla *Şeyh Safî*, yaşadığı asırda büyük bir ün elde etti ve "Tanrıya eren kimse" manasına gelen "arif bil-hakk" unvanıyla anıldı. Şiraz'da kendisiyle görüştüğü âlimler ve hocası *Zahid Gilânî*, ona Pîr-i Türk olarak hitap ederdi. Onun ilmî şeceresinde yer alanların tamamının Türk olması, Türk olduğunun ve Türkçe bildiğinin en önemli delilidir.¹⁶²

3.3.1.7. Şeyh Sadreddin

Eserde *Şeyh Safiyüddin'e* soru soran kişi *Şeyh Sadreddin'dir*. Eserden anladığımızı göre *Şeyh Safiyüddin'in* hem oğlu hem de talebesidir. Bu noktadan ele aldığımızda burada mutlaka anlatılması gereken bir kişilik olmadığını söyleyebiliriz.

3.3.2. Şairler

Eserde nesir kısmının yanında nazım kısımları da yer almaktadır. Bu kısımlar, nesir kısmında ele alınan düşüncenin nazım şeklinde anlatılmış şeklidir. En çok beyit *Şah Hatayi'ye* ait olmakla birlikte *Pir Sultan, Kul Himmet ve Kul Adli'nin* de şiirlerine yer verilmiştir. Bu şairlerin ortak özelliğine baktığımızda ise hepsinin Alevî-Bektaşî inancını, anlayışını ön plana çıkaran şairler olduklarını görebiliriz. Şimdi bu şairleri tek tek ele alalım.

¹⁶²Sönmez Kutlu, Nizamettin Parlak, **Makalat Şeyh Safi Buyruğu**, Horasan Yay., İstanbul 2008, s.17-18

3.3.2.1. Şah Hatayî

Şah Hatayi, Alevîlerin "ulu" bildikleri yedi şairden birisidir. Diğerleri de *Fuzuli, Yemini, Nesimi, Virani, Pir sultan Abdal ve Kul Himmet*'tir.

Yüzyıllardan beri nefesleri zevkle okunan yorumlanan, onunla semah edip, vecd haline gelen, şiirleri dua olarak okunan büyük ozan *Şah Hatayi*, aslında *Şah İsmail Safevi'dir*. Altı yaşında şeyh bilinip eteği öpülen ve 15 yaşında Safevi Devletini kurup şah olan *İsmail Safevi'dir*.

Böylece şeyhlikten şahlığa gelen *Şah Hatayi*, inancını "Alevîlik" olarak açıklamış ve bu yolun inanışını, insanların hal ve davranışını, istek ve umutlarını şiirlerinde dile getirmiştir.¹⁶³

Hüseyin İlhan da Alevî-Bektaşî edebiyatının *Şah Hatayi* ile doruğa ulaştığını kaydederek, Alevî-Bektaşî dinsel törenlerinde, toplantılarında okunan şiirlerinin heyecan ve coşkuyu en üst noktaya taşıdığını da kaydeder.¹⁶⁴

Hatayi'nin hayât hikâyesine bakacak olursak,

1487'de Erdebil'de doğmuştur. Zamanının büyük sufilerinden *Şeyh Safiyuddin Erdebili*'nin soyundandır. Dedesi *Şeyh Cüneyd*, babası ise *Şeyh Haydar'dır*. Daha 14 yaşındayken hükümdar olarak babasının yerine geçen *Şah İsmail Hatayi*, Anadolu'daki Kızılbaş-Alevî boylarının destekleriyle kısa zamanda çok güçlü bir devlet olan Safevi Devleti'ni kurmuştur. Alevî inanç ve geleneğini esas alan *Şah İsmail'in*, Osmanlı padişahı *Yavuz Selim* ile yapılan Çaldıran Savaşı (1514) yenilgisi sonrasında Anadolu'daki Alevîlerle olan bağlantısı bir ölçüde zayıflamıştır. *Şah İsmail'in oğlu Şah Tahmasb'dan* sonra ise Safevi Devleti Alevîlerin inanç anlayışı dışında İmamiye Şiiliği'ne doğru evrilmiştir.

Şah Hatayi mahlasıyla coşkulu şiirler söyleyen *Şah İsmail*, Anadolu'daki Alevî toplulukların duygularına hitap eden Türkçe nefesleriyle gönüllerde taht kurmuştur. Alevî cemlerinde *Şah Hatayi'nin* deyişleri olmadan yapılan bir cem ibadeti düşünülemez. Nefesleri Alevî inanç ve kültürünün Anadolu'nun her yanına ulaşmasını sağlamıştır. Bu nefeslerde dinsel ve sosyal konuları akıcı bir şekilde işlemiştir. Osmanlı sarayında halk dilinin yani Türkçenin yerine Arapça ve Farsçanın kullanıldığı bir sırada o, halkın diliyle onlara seslenmiştir.¹⁶⁵

¹⁶³ Ö.Uluçay, **Şah Hatayi ve Alevîlik**, Hakan Ofset, 1.Baskı, Adana 1993, s.24.

¹⁶⁴ Hüseyin İlhan, **Alevîlik İnanç ve Kültürü**, Barış Matbaası, İstanbul 2005, s.30.

¹⁶⁵ Ali Yaman, a.g.e., s.188.

Şah İsmail, imparatorluk kuran büyük bir Türk'tür. Erdebil'de, şeyh çevrelerinde iyi bir eğitim görmüştür. Farsçası çok iyiydi. *Şah İsmail*, hem bir divan şairi, hem de Türk Halk Şiiri ustasıydı. Ehl-i Beyt sevgisiyle dolu, Ali ve evlatlarına, pirine, müşidine bağlı biriydi. Kendinden önceki şairlerden, *Nesimi ve Habibi'den* etkilenir. Hakk' a yürümesi 1524 yılında gerçekleşmiştir.¹⁶⁶

Eserde de *Şah Hatayi'nin* şiirlerine yer verilmiştir. Eserde toplamda 52 şiir vardır. Bu şiirlerden 33 tanesi *Şah Hatayi'ye* aittir. *Şah Hatayi'nin* şiirlerin içeriğine bakıldığında Alevî-Bektaşî anlayışı içerisinde oluşturulan şiirler olduğu söylenebilir.

Hatayi yola girmeyi şu şekilde açıklamıştır:

*Gel bir pire hizmeteyle
Emek zâyi' olmaz ola
Mürşid etegin muhkem tut
Kimse eliñden almaz ola¹⁶⁷*

Şah Hatayi, Hz.Ali'yi sıklıkla anarak ona bağlılığını dile getirmektedir.

*Şāh Haṭāyi ider pirim 'Alidir
Gidüğimiz imāmlarñ yoludur
Benliğinden geçen 'āşık oğlıdur
Gümānı ḳālî yoḳ kimi cānlarñ¹⁶⁸*

Şiirlerinde yolun erkânına dikkat çekerek talibin yapması gerekenleri sıralamıştır.

*Ḳapudan tā dibe varınca ḳardāş
Gerek kim görine on iki erkān*

*Eyva'llāh ḳıl türāba sür yüziñi
Evvel erkān budur ey şāh hemān*

*İkinci eşige eyle sücūdı
Üçünci şaḡ ayaḡın başar insān*

¹⁶⁶ Cumali Türk, a.g.e., s.18.

¹⁶⁷ 22a

¹⁶⁸ 47b

*Dördüncü cem‘iyyete vire ‘aşkı
Bu cem‘iyyete yeten bulur ĩmān*

*Beşinci yine sücūd idesin
Bu devlete yetendir ehl-i ĩmān*

*Altıncı erkān-ı tarīkat durur
Temennā çerhını çevrile şağdan*

*Yedinci temennāsın mihr eyleye
Sekizinci dāre tıurup diye ĩmān*

*Toğuzuncı saña gülbeng virirler
Yine mürüvvet deyüb kııl secde revān*

*Onuncı saña yer gösterirler
Dolanma toğru geç er nazarından*

*Onbirinci dizi çök secde eyle
Edeb görsün senden pīr civān*

*On ikinci hağ cem‘iyyete yetersin
Bu cemde bulunur her derde dermān¹⁶⁹*

Ayrıca şiirlerinde Şeyh Safī’ye bağılılığını da dile getirmiştir.

*Tarīkı şeyh Şafiniñ tarīkı
Öğrencek isen gel gör Hālıkı
‘Ummāndan āğ kıurar tıutar bālığı
İçinde a‘lāsın yandırman dir şāh¹⁷⁰*

Tasavvufun direğı olan dört kapı da Şah Hatay’ın şiirlerinde şöyle can bulmuştur:

*Şerī‘at tarīkat ma‘rifet sözdür
Hağıkat hem gice ile gündüzdür*

¹⁶⁹ 55b

¹⁷⁰ 58a

*Göñül bir bahridür ‘aşk bir deñizdür
Bahri ol ‘ummāna tol da āndan gel’¹⁷¹*

3.3.2.2.Pir Sultan Abdal

16. yüzyılda Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Banaz Köyü'nde yaşamıştır. Yaşamı hakkında tarihsel bilgiler az olup, menkıbelerle örülüdür. Alevî inancının en yılmaz savunucularından *Pir Sultan* adı haksızlığa karşı başkaldırıyla özdeşleşmiştir. O haksızlıklara boyun eğmeyen, Alevî yolu ve erkânından ödün vermeyen ve bu uğurda kendini feda eden yaşamıyla bir efsane niteliği kazanmıştır. Bu yönüyle Alevîler arasında özel bir yere sahiptir. Adının başında bulunan "Pir" sözcüğü onun Dede soyundan olduğunu ifade etmektedir. Yaşadığı dönemin Osmanlı-Safevi mücadelesi içerisinde Osmanlı iktidarına açık cephe alarak Şah'ın yanında yer aldı. *Şah Hatayi'nin* düşüncelerinden çok etkilendi. Coşkulu şiirlerinde de bu duygularını yansıtmaktan çekinmedi. Yalın bir halk diliyle yazdığı şiirleri, dedeler ve ozanlar tarafından yüzyıllardır nesilden nesile aktarıldı. Onu sevenlerce yazılmış birçok şiir de ona mal edilmiştir.

Pir Sultan'ın şiirlerinde o zamanki Osmanlı idaresinin adaletsizlik ve zulmüne kızgınlık duygusu ve şahın Anadolu'ya gelerek bu düzeni değiştirme arzusu yoğunudur. Yönetime karşı yürüttüğü muhalefet ve bunun için kullandığı devrimci şiirleri nedeniyle daha önce onun müridi olan ama sonra Osmanlı yönetiminde memur olarak atanan *Hızır Paşa* tarafından idam ettirildiği, yüzyıllardır anlatılagelmiştir. *Pir Sultan Abdal'a* öykünerek şiirler yazan ve onun mahlasını kullanan pek çok Alevî ozanı bulunmaktadır. Günümüzde geniş kitleler tarafından haksızlıklara karşı direnmenin ve boyun eğmemenin simgesi olarak yaşatılmaktadır.¹⁷²

Alevî-Bektaşî öğretisinin önemli diğer bir şairi de *Pir Sultan Abdal'dır*. Eserde 3 tane şiirine yer verilmiştir. *Pir Sultan* da *Hatayi* gibi öncelikle *Hz.Ali'ye* dikkatleri çekmiştir.

*Gelsün ikrârına belâ diyenler
(İnildim) derdim Muhammed ‘Alidir
İsmin aınca şalavât virenler*

¹⁷¹ 76b

¹⁷² Ali Yaman, a.g.e., s.190.

*Meşrebim virdim Muhammed ‘Alidir*¹⁷³

Ayrıca yola girenin tarikat adabınca üç sünnet yedi farzı yerine getirmesini söylemiştir.

*Eger bu sırra irerseñ
Dolan kapudan girerseñ
Tarikat farzın sürerseñ
Yedi farz üçü sünnetdür*¹⁷⁴

3.3.2.3. Kul Himmet

Alevî-Bektaşî anlayışının önemli isimlerinden biri de Kul Himmet'tir. Eserde 4 şiirine yer verilmiştir. Bu şiirlerdeki ortak düşünce de yine *Muhammed Ali* sevgisidir.

*Muhabbetdür lailāhe illallāh
Muhabbetdür Muhammedün Rasulullāh

Muhabbetdür ‘Ali veliyyallāh
Üç ism-i ma‘nide birdir muhabbet*¹⁷⁵

Şiirlerde ayrıca bu iki ismin birleştiğini de ifade etmiştir.

*Muhammed ‘Alidür ‘Ali Muhammed
Seveniñ (‘ūzi) dizār-ı cennet
Mürsid-i kāmile getir irādet
Ol hakkın seyidi se‘ādetidür*¹⁷⁶

3.3.2.4. Kul Adili

Eserde Kul *Adili*'nin 2 şiirine yer verilmiştir. Bu şiirlerde de yine *Ali-Muhammed* sevgisi dile getirilmiştir.

*‘Ali Muhammeddür Muhammed ‘Ali
Kahrına lütfuna demişiz beli*

¹⁷³ 57a

¹⁷⁴ 74b

¹⁷⁵ 44a

¹⁷⁶ 64b

*Añlayasın bu erkānı bu yolu
Kırklar meclisine varabilürsen¹⁷⁷*

Bahsettiğimiz bu şairler dışında *Kul Mazlum*'un 2 şiiri, *Hüdayi*'nin de 1 şiiri yer almaktadır.

3.4.Eserde Yer Alan Sorular ve Cevapları

Eserde yer alan soru ve cevapların metnine geçmeden önce bu soruların bizim için çok önemli olduğunu hatırlatmak yerinde olur herhalde. Çünkü eserin bel kemiğini bu sorular ve sorulara verilen cevaplar oluşturmaktadır. Böylelikle, eseri okuyuculara gösterilmek istenen yol, daha sağlam bir şekilde çizilmiştir. Sorular ve cevaplar arasında bazen önemli şahsiyetlerin beyitlerine de yer ayrılması, verilmek istenen mesajı daha da güçlendirmiş ve okuyucunun kafasındaki belirsizlikleri silme çabasını da sağlamlaştırmıştır. Sorular eserin 13b varesinden başlayarak sonuna kadar devam etmektedir. Soruları *Şeyh Sadrettin* soruyor, *Şeyh Seyyid Safiyüddin* de cevaplıyor.

ya Şeyh t̄alib h̄akkı nedür şeyh h̄akkı nedür bize beyān eyle

t̄alib oldur ki evvelā ādāb bekleye ikinci ‘avamdan beşinci kesile üçünci mahremim bile dördüncü cemi’ bed fi‘lin terk ide beşinci evliyāyı h̄azır ve nāzır bile altıncı h̄akkā ve h̄alkā yarāmaz iş itmeye yedinci her kanda olsa şeyh korkusun çeke¹⁷⁸

ya Şeyh t̄alibiñ gönli nice olıcağ pāk olur

bī-namāz (beynamaz) lokmasın yememek gerek t̄alib olan kişi ‘avām h̄alk ile ihtilāt itmekdür ya‘ni ‘avām ile alayım vereyim itmekdür yezīde ‘avret ile yatmaya yezīdiñ lokmasın yemeye kendü cevherin yezīde h̄arc itmeye ve kendü loğmasın dañi yezīde yedirmemekdür¹⁷⁹

¹⁷⁷ 67a

¹⁷⁸ 13b

¹⁷⁹ 14b

ya Seyh bī-namaz kimlerdür

bī-namaz anlardır ki Hâk sevgisin ve peygamber mihrin ve evliyâ muhabbetin gönülden çıkara buñların yerine teşvîş-i dünya ve gill u gışş ve bed fikr ve bed endiş tolmış ola ve gönli tekebbür ola¹⁸⁰

ya Seyh tariķat içinde secde kılmak nedir

tariķat içinde secde kılmak niyâz makâmıdır ya‘ni teslim olmaķdur daħi teslimden murâd olınan oldur ki başımı yolıñda kıdum (ayrık) benim degildir¹⁸¹

ya Seyh secde ne içündür

secde Hâkķadır Hâkdan ğayriye secde kılmak revâ degildir eger halk için iderse ol kişi muılak kâfir olur¹⁸²

ya Seyh evliyânıñ ol altı kavli nedir

ol altı kavliñ evvelkisi namâz ü niyâzdır ikinci kavli mücâhededir ki tãlib birbirine çok varmak gerek üçüncü kavli budur ki tãlib olan kişi ‘avâm halkından münķati‘ olup kesilmekdür ve ‘avâm loķmasın yememekdür ve kendü daħi ‘avâma loķmasın yedürmemekdür dördüncü kavli budur ki tãlib olan kişinin takvâsı temiz olmak gerek ya‘ni her dâim pâk tahâretle olmak gerek beşinci kavli budur ki tãlib olan kişi Hâk nefesine (nefsine) muı‘ olmak gerek her hâl üzerine karşılaşmak câiz degildir ve daħi evliyânıñ altıncı kavli budur ki dilinde her dâim zıkr-i Hâk ola¹⁸³

¹⁸⁰ 15a

¹⁸¹ 15a

¹⁸² 16a

¹⁸³ 17a

ya Seyh ʔarĩk dũřmanı kimdir

ʔalıbiñ ʔařrası halkdır iğerusi evliyādır ve evliyā yañıdır öyle ise ʔalıb dağı gerekdür ki zāhirin ve bātının pāk ide kaçan bir ʔalıb evliyā maķāmın halka gösterse hem ʔarık dũřmānıdır ve hem bizim dũřmānımızdır ¹⁸⁴

ya Seyh ʔalıb bir biriyle nice (dirilsün) anı dağı beyān eyle bilelim

kaçan bir ʔalıb gerekdir ki aña ‘izzet ü ħurmet idüp her neye ķādir olursa mevcüd bulunanı meydāna getüre ve anıñ ķademin mübārek bile geldüğinden řafālar ħāřıl kıla eğer ol ʔalıb anıñ geldüğinden řafā ü řevķ ħāřıl itmeyüp derüninden ara muĥabbet göstermeyüp varını āndan dirĩğ idüp loķmasın şaklasa Ħaķ te‘ālā ħazreti ķatında ve evliyā ķatında yüzi ķaradur iķrārı řāf degildir dağı bir ʔalıb kendü lokmasın bir münķire veya bir münāfıķa yedirse benim etim yedirmiş gibidir ¹⁸⁵

ya Seyh ʔalıb ehliyle nice (dirlesün)

kaçan bir ʔalıbiñ ħātunı bir evliyā dũřmānına görinse yine ol ʔalıb anıñla cem‘ olsa ħıncır ile cem‘ olmuş gibidir āndan ziyāde iĥtirāz gerekdür kaçmak gerekdür didi pes ʔalıb olan kişi evliyā izin izleyüb mürşid rızāsın gözleyüp menāķıbine göre ‘amel itmek gerek tā ki Tañrı dostı ola zirā ki üstād nefesi (nefsi’) ʔarıkate imandır ¹⁸⁶

ya Seyh ol emānet ne idi ki yirler ve gökler tehammül idemeyüp ʔađlar götürebilmedi dağı insān götürdi

ol emānet bunlardır ki el ayak göz ķulaķ dil ʔudaķ nuķķ bu yedi ķapu aĥlāķ-ı zemimeniñ aşlıdır ki yedi şıfatdır ne ķadar şıfatlar var ise bu yedi şıfatdan ħāřıl olur

¹⁸⁴ 18a

¹⁸⁵ 18b

¹⁸⁶ 19a

ve şūfi gerekdür ki bu yedi kapuyı zabt idüp maḥalline şarf eyleye cehennemiñ yedi kapusu anıñ üzerine bađlu ola¹⁸⁷

ya Şeyḫ ṭālib yol içinde nice gerekdür buyuruñ işidelüm

ṭālib olan kimse deve gibi ve eşek gibi ve hıncır gibi gerek ya'ni bunuñ temşili bu oldur ki deve yük getüricidir ve hem kaçār içinde bir ma'süm anıñ mehārına yapışup çekse cümlesi anıñ ardınca giderler muḥālefet pes ṭālib gerekdür ki deve gibi kaçār içinde yük getürici ola ve rehberine muḥālefet itmeye¹⁸⁸

ya Şeyḫ mürüvvet nedir beyān eyle bilelim

mürüvvet oldur ki bir ṭālib evliyā kelāmin işide ḥaḫ bile evliyāniñ menākıbın diñleye her ne dirse aña göre 'amel eyleye mürşidin emrin yerüne getüre ol ṭālibe herkiz ölüm yoğdur dünyādan āhirete imānla gide cümle enbiyā ve zümre-i evliyā āndan hoşnüd ola Ḥaḫ te'āla ḥazreti dağı āndan rāzı ve şākir ola cemālin göstere¹⁸⁹

ya Şeyḫ bir ṭālib evliyādan yüz döndürse ḥāli nice olur

bir ṭālib evliyādan yüz döndürse pirden dönmüş olur beni kaçūl itmemiş iblīsı kaçūl itmiş olur münkir münāfıkdur yüzi karadur dünyādan āhirete imānsız gider¹⁹⁰

ya Şeyḫ münāfıḫ kimlerdir bize beyān eyle

münāfıḫ oldur ki evliyāya dil ile ikrār virüp imān getüre ammā gönli ile taḫḫıḫ idüp i'tikād itmeye idüp ve inanmaya¹⁹¹

¹⁸⁷ 19b

¹⁸⁸ 19b

¹⁸⁹ 20a

¹⁹⁰ 20a

ya Seyh evliyāya nice muḥabbet itmek gerek

kaçan bir t̄alib ben evliyāyı severim dise t̄alibler andan nişān isteyeler zirā ki da‘vāya ma‘ni gerek ‘āşıka nişān gerek ol t̄alibe eger ikrārınıñ ari olup kılduğı da‘vanıñ ma‘nīsın virürse ve nişānının gösterürse hūş q̄abūl ideler ve eger da‘vāsından ‘āciz olup nişān göstermezse t̄alibler anı tarḥ ideler kırk gün içlerinde q̄omayalar eger q̄orlarsa kendüler daḥi murdār olup evliyāya dūşmān olurlar dūnyādan āhirete imānsız giderler¹⁹²

ya Seyh t̄alibiñ ol nişānı nedir buyur

ol t̄alibiñ nişānı evliyā etegin t̄utmak ikrār virüp cān-ı gönülden imān getürmekdür ya‘ni her fi‘line ve her ḥāline belā diyüp inanmaqdur menāqıb-ı şerifi diñleyüp evliyā nefesiniñ ma‘nısın añlayup aña göre ‘amel itmekdür eylemekdür¹⁹³

ya Seyh t̄alibiñ muşibeti nedir ve münāfıqıñ muşibeti nedir

t̄alibiñ ol muşibeti evliyādan cüdā olmaqdur ve münāfıqıñ muşibeti cehennemlik olmaqdur didi ve daḥi eyitdi t̄alibiñ üç muşibeti vardır evvel birisi budur ki ğıybet ü mesāvi eyleye üçüncü muşibeti oldur ki evliyānıñ mihri ve muḥabbetin gönülden çıkara her q̄ankı t̄alib ki bu üç dürlü işi idecek olursa dergāh da q̄abūl olmaz dūnyādan āhirete imānsız gider¹⁹⁴

ya Seyh ḥalka-i şoḥbet ḥaqqında ne buyurursuz

evliyānıñ q̄orusıdır her kim evliyā q̄orusına girse ol kişi evliyānıñ bendelerinden olur daḥi bir t̄alib evliyā q̄orusına q̄âdem başsa yetmiş biñ ḥicābdan q̄urtulur ve her dem

¹⁹¹ 20b

¹⁹² 21a

¹⁹³ 21a

¹⁹⁴ 22b

aña mücellā-yı derūn hāşıl olur göñli gözi beşāretle ʔolar murādı ve maqşudına vāşıl olur ve her kim ol ʔoruda baş ve cāndan geçerse taḥkik şehīd olur¹⁹⁵

ya Şeyḥ bir tālib evliyā sülūkūñ bilmese maqāmı olur mı yoḥsa olmaz mı

tālibiñ üçi bir yerde olsa ḥubb-ı evliyādur üçler maqāmıdır ol üçiñ biri ʔuḫbdur evliyā mertebesindedir ve ol ikisi imāmān mertebesinde olurlar ki biri ʔuḫbuñ şāğ yanında biri sol yanındadır eger ki tālibiñ yedisi bir yerde olsa şıdk-ı evliyādır yediler maqāmıdır ol vaḫit yediniñ biri evliyā mertebesindedir ve eger tālibiñ kırkı bir yerde olsa ʔarīk-i meşāyihdir kırklar maqāmıdır ve yine ol vaḫt tecelli-i zāt hāşıl olur tālibiñ gönli āyinesi silinür pāk-ı mücellā olur¹⁹⁶

ya Şeyḥ eger ol tālib yola (beyūn) virüp kendü eksigin bilse maqāmı olur mı

yoḥsa olmaz mı

ol tālib gerekdür ki tecdīd-i ĩmān getüre ve mürşidiñ emrin yerine getüre andan soñra günāhından yarlıganup mağfūr ola ol evliyā dergāhında maqbul ola¹⁹⁷

ya Şeyḥ tālibiñ imānı ne ile tamām ve kāmil olur

ol tālib evliyā dergāhına varup külli eksikliğini ele virüp günāhından ‘özü ü niyāz idüp tevbe eylese evliyāniñ pend ü naşīḫatın ve şafā nazār-ı himmetin kabül idüp evliyā nefesine ĩmān getürse menāḫıbın dinleyüp ma‘nīsın añlayup anıñla ‘amel eylese ĩmānı kāmil olur¹⁹⁸

¹⁹⁵ 23a

¹⁹⁶ 23b

¹⁹⁷ 24b

ya Şeyh bir t̄alib evliyāyı bulamayınca nice eylesün

ol t̄alib varsun ‘ilm-i meşāyihı diñlesün haqıķātlu kelāmın añlasun benim kelāmım diñlemiş gibidir ve anıñla ‘amel eylesun ol benim dostumdur maħrūm qalmaya¹⁹⁹

ya Şeyh bir t̄alib şāhını görmek dilerse nice itsün

birbirin ziyāret eylesünler hemān beni ziyāret itmiş gibidir²⁰⁰

*ya Şeyh t̄alibe dūnyā hālin bildirdiñ āhıret aħvālin nedür ānı daħi beyān eyle
bilelim*

t̄alib olan kişiye lāzım olan oldur ki evliyānıñ edebin gözleye veliler izin izleye nā-maħrem olan kimesnelerden şaķına evliyānın sırrın āşikār itmeye ve rāst (silsilesi) ve meşrebi hażreti rasūle çıķa aşlı taħkīķa āli Muħammede çıķduğın bile aña göre bi‘at ve inābet kıla kaçan bir kişi hāli etegin t̄utsa maħremın bilmese ol t̄alibden Allāh bīzār ve melāikeler bīzār ve cümle enbiyālar ve evliyālar bīzār olurlar²⁰¹

ya Şeyh ehl-i Haq kimlerdir ve ehl-i Haq olan nice olmak gerek

bu t̄arık içinde olan kimesne her gerekdür ki rızāsız hiçbir iş itmeyeler hattā ki bir bağçeye girseler ve bir elma düşmüş yātur görseler ol elmayı almayalar eger bağbān olan kimesne ālub bir ehl-i rāha kendü ħusn-i rızāsıyla virirse ol yol ehli olan qarındāşa gerekdür ki behāsın virmeyince ālmaya eger alursa kıymetin virüp āndan āla bu t̄arık içinde olan kişiye lāzımdur ki böyle ehl-i rızā ola eger böyle olmazsa t̄arīķī redd ider²⁰²

¹⁹⁸ 24b

¹⁹⁹ 24b

²⁰⁰ 24b

²⁰¹ 25a

²⁰² 26b

ya Şeyh iki t̄alib birbiriyle muşāhib olmak dilese nice itsünler

bir t̄alib bir t̄alibe muşāhib olmak dilese gerekdür ki evvel birkaç gün birbiriniñ gözliginde olalar t̄arīkat içinde aña kazanç dirler bir t̄alib şöyle kazanç kazanmak gerekdür ki birbirinin yükün götüreler ve birbiriniñ gözine ve gönline gireler birbiriniñ yolına ve uğrına baş cāndan geçeler cem‘iyyet ehli daħi bakup bunların h̄alini göreler eger ānlar da erkān-ı t̄arīkat m̄ucibince muşāhib h̄ali var ise hoş erkāndan geçurup k̄urbanın yiyüp anları birbirine vireler ve eger birbiriniñ h̄alinde nesne yağ ise ānlar muşāhib degüldür ālup ānı bir muşāhibe virün²⁰³

yā şeyh kazanç h̄ali nedür ve muşāhib h̄ali nedür

bir t̄alib ikrār virmiş olsa bir k̄arındāşıyla kazanç h̄alinde yā muşāhib k̄apusunda birbiriniñ (gözliginde) olsalar eger muşāhibdür eger kazançdur ikisi daħi şöyle gerekdür ki kendü bildüğinden geçeler bātın gözünden perdei āçalar senlik benlik itmeyeler daħi dünyalık h̄alinde birbiriniñ rızkına ve mālına teklif t̄arīkın itmeyeler²⁰⁴

yā şeyh iki muşāhib birbirine gönül k̄atmasa h̄ali nice olur

bir t̄alib yol erkān ehli olsa mürebbī ve meşāyih kavlince bir cāna ikrār virse muşāhib k̄apusına girse ikisi birlik maķāmına irse biri h̄al ehli olup evliyānıñ yolın erkānıñ bilüp H̄aķ ādābı ve gönül k̄orķusı çeküp t̄arīkat içinde kendü özin ve yolın şaşurmayup toğru yürise ve ammā ol birisi ādāb u erkān bilmeyüp cem‘iyyete daħi gelmeyüp öz başına ve kendü (tuşna) yürise h̄iç aşla bir gönül k̄orķusı bilmesee ve yola gelmesee mürebbī sözün h̄aķlamasa muşāhibiniñ gönlün yoklamasa evliyānıñ ādābın saklamasa daħi ol t̄arīķ ehli olan k̄arındāş her h̄al üzerine bunuñ yükün

²⁰³ 59a

getürse ve adına dağı yansa birkaç def'a bu ĥāl vāķi' olsa dağı Őabr eylese kimesneye Őikāyet yüzün göstermezse iki sebep ile biri bu ola ki kendü faķīr el ĥāl ve keŐīrū'l 'iyal olup dünyālık bābında nefesine kefāf itmek için āndan ricāsı var olsa ve biri dağı bu ola ki 'aşķ muĥabbet olup teslīm temennā ĥaķķında rızāsı var olsa zararī müdārā kılmıŐ olur ve nefsi hevā ārzūsında bilmiŐ olur muŐāĥib olmaz ol kiŐiniñ Őarīķat içinde eli yoķdur ma'rifetde dili yoķdur ĥaķīķatde ĥāli yoķdur²⁰⁵

ya Şeyh bir kişi kendü günāhına mu'teref olmasa ĥāli nice olur

bir kişi Őarīķat de olsa erenlerin izin izlese edeb üzerine evliyāniñ erkānın yürütse (ıŐıŐısın) ve ziyānın fark itmiş olsa yol içinde nāgāĥ kendüden bir günāĥ Őādır olsa ol Őālib gerekdür ki günāĥın eline ala meydāna gele peymānçe yerine Őurup mürüvvet didikte cem'iyette ehli āniñ günāĥın mīzāna uralar göreler ol Őālib ne günāĥıñ Őāĥibidir günāĥ kebāir midür yoĥsa günāĥ Őāgair midür āña göre sitemin süreler erkān yürüderler Őayyib Őāhir ola eger günāĥın ārdına ātsa meydāna varmasa ol kişi hemān Ĥaķķıñ kanlusıdır āni Őālibler cem'iyete ķomayalar zīrāki Őarīķatde ma'rifetde ĥaķīķātde eli yoķdur²⁰⁶

ya Şeyh bir kimesne peymānçeye geķüp gümānla Őurmuş olsa ĥāli nice olur

bir kimesne Őarīķat Őūfīsı olsa ma'rifet bir ķarındāŐı ile muŐāĥib olup ĥaķīķat yolın gözlese evliyā izin izlese kendü özin (tükenleyüp) yürise ķul ĥaķāsız olmaz ĥaķā tövbesiz nāgāĥ ol kiŐiden bir günāĥ Őādır olsa dağı kendü görüp ol günāĥın ele virüp maķām-ı inŐāfa geķüp peymānçe yerine Őursa mürüvvet dise cem'iyet ehli gönül

²⁰⁴ 59b

²⁰⁵ 62a

²⁰⁶ 63a

birliyle anıñ günāhından geseler aña glbeng virseler yz yere oyup niyāz eylese
ol kişi gnāhından ārınup yarlıganup pāk ayyib āhir olur²⁰⁷

ya Şeyh arık tercemānı kimden aldı

arık tercemānı Hāzreti risālet sallallāh te‘āla ‘aleyhi vesellem geldi²⁰⁸

*ya Şeyh arık tercemānı loğmasında ol tercemān viren kişi dağı yesn mi
yāhd yemesn mi*

ol tercemān loğması gāzilerin ve cem‘iyyet ehliniñdr nki kişi gnāhından yundı
mrebb gñline girdi mağbl oldu ol dağı cem‘iyyet ehlinen oldu ammā Őerī‘āt
ğavminden sağınmak gerek ehl-i zāhire gstermeyp virmemek gerek ve
yedirmemek gerek bir kişi tercemān loğmasın ehl-i āhire ve yā bir mnkire ve
mnāfıka virse yedirse benim etim yedirmiş gıbidir²⁰⁹

*ya Şeyh ālibler ve gāziler bir yere gelp ħalka-i Şoğbet ılup cem‘iyyet de
arık tercemānı loğmasın yerken nāgāh Őerī‘at ħavminden bir kimse gelse ol loğmai
grse nice itsnler aña dağı ol loğmadan virsnler mi yoğsa aldırup meydāndan anı
pinhān itsnler mi*

ol loğmai zāhir ehli nki grdi pes lāzım gelr ki aña bir loğma ol a‘āmdan emānet
loğması viresin ol emānet olmiş olur emānete ħād hıyānetlik olmaz²¹⁰

*ya Şeyh bir ālibin muřāğibi ħāl ehli olup kend ehl-i ħāl buyuruñ ālibler
işitsnler*

²⁰⁷ 63b

²⁰⁸ 65a

²⁰⁹ 66b

²¹⁰ 67a

bir t̄alib yol oğlı ve erkān ehli olsa m̄rebbi kavlince muřāhibl̄ü olsa ol biri evliyānın ādābın řaķınup erkānın ḡzleȳp yol iēinde erenler izin izleȳp ȳrise kend̄ü özin (t̄ukenleȳp) fark eylese ammā ki ol biri yola gelmese dağı ādāb erkān bilmese kend̄ü özin fark itmeȳp bild̄ügi ve bilmed̄ügi yerde gez̄p kend̄ü kend̄ü öz hevāsına gitse bu erkān iēinde olan řarındāř ol kimseniñ her hāl̄ine (beli) belā deȳp her adına yansa bir kaç kerre aniñ ȳk̄ün get̄irse ammā ki ol bir muřāhib olan kişi kend̄üyü bilmeȳp inřāfa gelmeȳp bed h̄uyun terk itmese ve yaramaz şamarların kesmese řarīkat iēinde eli ve haķīkat iēinde hāl̄i olmasa ol kimesneler birbirine muřāhib deḡld̄ür zirā ki yol iēinde birbirin bulmamışlardur ve haķīkat hāl̄in bilmemişlerd̄ür²¹¹

ya řeyh bir t̄alibiñ m̄rebb̄isi Haķ emriyle fevt olsa toprađa d̄üře ve yā ūzāk memlekete gid̄up dergāh-ı ‘āliye carsa ūstād eřigine ȳzin s̄irse ol t̄alibiñ aña eli iriřmese nice its̄ün

bir Haķ ehli řarındāř yol t̄alibi ve řarīkat ř̄fisi olup ışşı ve ziyānın bil̄up m̄rebb̄i kavlinde ve muřāhib şapusunda olsa ve ol t̄alibiñ m̄rebb̄isi (hāla) řāğ olsa ūç ḡnl̄ük ol t̄alibe lāzım olan oldur ki kırķ ḡünde bir kerre varup m̄rebb̄isin ḡörmek gerek²¹²

yā şeyh t̄alibiñ ḡünāhı ne ile yarlıғанur

bir kişi ehl-i zāhir olsa ya‘ni şeri‘at kavminden olsa evvel emirden aña lāzım olan oldur ki ĩmān get̄ür̄p Allāhı birlemekdür pes řarīkat iēinde dağı bir kişi dervīřlik ř̄f̄ilik da‘vāsın kılsa yol oğluyum dise evvel emirden aña lāzım olan řeyhā ulaşmakdür ve m̄rebb̄i bilmekdür el vir̄up etek şutup iķrār virmekdür zirā ki iķrār ĩmāndur dağı şeri‘at ehli olan kimesneye lāzım olan namāz kılmāķ or̄uc řutmāķ

²¹¹ 70b

²¹² 71a

ḥacca varmaḳdur güci yeterse daḫi mālınıñ zekātın virmekdür pes ṭarīḳat ehli olan kimesneye daḫi lāzım olan meskenet essī olup bir kerre cān-ı gönülden ve derün-i dilden yüz yere koyup tazarru‘ niyāz eylese Ḥaḳ ḳatında maḳbüle geḫe²¹³

yā Şeyḫ bir ṭālib mürebbi gönüne istese nice girsün

bir kişi ṭālib olsa mürebbi gönüne girmek dilese gerekdür ki ḳādir olduḡınca ṭāliblere ve mürebbsine ḫıdmet eyleye zīrā ki evvel ḳapu ḫıdmetdür ve ḫıdmet Ḥaḳ içündür her kim bu mertebeye irişe ḫıdmetle iriřür²¹⁴

yā Şeyḫ bir ṭālib mürebbsine ve muřāḫibine el virse gönül virmese ḫāli nice olur

bir kiři ‘āmī olsa ya‘ni (hüve) mertebesinde hiḫ bir nesneden ḫaberi olmasa kelime-i şehādet getürmekle Müslümān ve ehl-i İslām olur ve kelime-i şehādet tevḫīd kelimesidür ki “Lāilāhe illallāh Muḫammedün Rasūlüllāhdur bir kiři bu kelime-i dise ammā ne demek olduḡın ma‘nīsın bilmese fehn eylemese islāmı dürüst bir kiři bu kelime-i diliyle söylese gönüliyle inanmasa ĩmānı dürüst olmaz²¹⁵

yā Şeyḫ ṭālib Ḥaḳḳa ne ile vāşıl olur

iki ṭālib birbiriyle muřāḫib olsalar yek dil yek cihet olup daḫi gönül baḡlayup iḳrār virseler bir zamān yola yola varsalar nāḡāḫ biriniñ va‘desi irişüp Ḥaḳḳa vāşıl olsa biri şöyle ḳalsa soñra vārup kendü üzerine bir ḳazanḫ bulsa dürüst erkāndur ammā ol ḫaḳḳına vāşıl olan ḳarındāşınıñ yerinde bir oḡlu ḳalsa iḳrār ĩmān řāḫibi olup ehl-i ḫāl ve ehl-i kemāl olsa muřāḫiblü olmasa ol kişi kendü muřāḫibiniñ oḡlın daḫi

²¹³ 72b

²¹⁴ 74a

²¹⁵ 75a

mürebblü ve muşāhıblü olsa bu kişi kayup varsa kendü özine bir kazanç bulsa dürüst erkândur ve dağı iki kimse birbiriyle muşāhib olsalar ittifāk ol muşāhib olan cānlardan birisi oturağda ęalsā gerekdür ki dergāha gelen ve oturağda ęalana ikisi dağı üzerlerine birer kazanç bulsalar řarıkātde dürüst erkândur ve dağı iki kişi birbiriyle muşāhib olsalar gerekdür ki birbiriniñ ģāline ģādāş ve yolına yoldāş olalar ikisi dağı ehl-i ģāl ve ehl-i kemāl ola biri ģāl ehli biriniñ ģālden ģaberi yoğise řarıkāt içinde ol ģā ehli olan ęarındāş kendü üzerine bir ģāl ehli ęarındāş bulup kazanç ęazansa dürüst erkândur²¹⁶

yā Şeyĥ cem‘iyyet ģālinden ne buyurursın

cem‘iyyet ģālinde bir kimesneye bir şöģbet düşse ya‘ni bir řālibden bir günāĥ řādır olsa şöyle ki řarıkāt içinde bir nokşān gösterüp bu yol ehli ęarındaşlar arasında sitemlü olsa ol cem‘iyyet içinde gözci olan kimesne görüp anıñ eksigin tıtsa sitemine mu‘teref olup yola beyün virdüği tağdırece ol kimesneye erkān sürmek lāzım gelür²¹⁷

yā Şeyĥ günāĥ kaç kısımdur

řarıkāt içinde günāĥ üç kısımdır biri günāĥ-ı kebāirdür ve biri günāĥ-ı řađāirdür ve bir günāĥ dağı vardır ki kebāirle řađāir mābeynindedür ol günāĥ-ı (vestānidur) iki günāĥ arasındadır aña günāĥ-ı kebāire dirler ammā taĥķīķ bilmek gerek ki ol günāĥ fārż ile sünnet arasındadır²¹⁸

²¹⁶ 76a

²¹⁷ 77a

²¹⁸ 78a

yā şeyh gūnāhıñ kebāiri ve şağāiri kankısıdur ve neden fark olunur

gūnāh-ı şağāir budur ki bir t̄alib yol içinde t̄arīkat haberin söyleşirken bu ḡazi tamarların kaldırmış olsa ya nuṭkunda yañlış kelām işlemiş olsa yāhūd rehberi izin virmeden destursuz iş itmiş olsa yā halkdan bir kimseye zebān derāzlık idüp dil (ölmüş) olmuş olsa ve yāhūd kez̄b idüp yalān söylemiş olsa ve yāhūd ‘avam-ı halkdan bir söz irişmiş olsa ol kişi yol içinde gūnāh-ı şağāir itmiş olur ...gūnāh-ı kebāir oldur ki bir kişi yol t̄alibi olup mürebbi ve muşāhib şāhibi olsa dahi mürebbīsinden destürsuz muḥabbete gizlenmiş olsa veyā bir iş işlese ki aña rehberi izin virmemiş olsa veyā şāhibinden ḥabersiz bir iş itmiş olsa veyā muşāhibiniñ evine yā malına dest-derāzlık itmiş ya‘ni el uzunluğu itmiş olsa veyāhūd t̄arīkat içinde sırr açmış olsa yā bir rızāsız iş olsa veyā mürebbīsi gözinden düşmüş olsa veyāhūd müşāhibi göñline dönmiş olsa ve yāhūd bu yola gelmiş yine dönmiş olsa yine meydāna gelse ol kişi gūnāh-ı kebāir itmiş olur²¹⁹

yā şeyh erkān-ı t̄arīkat hakkında ne buyurursın

yol oğlu olan qarındāşlar Hāḫ ehli t̄alibler bir yere gelüp oturup halka-i şoḥbet kılup ‘aẓīm cem‘iyyet olsalar ol cem‘iyyetde göñül birliğiyle bir kimseniñ eline zū‘lfikār virmelü olsa gerekdür²²⁰

yā Şeyh hidmetinde bir kişi nice taḫşīr ider

t̄alibler bir araya gelseler cem‘iyyet olsalar dahi ol cem‘iyyetde ittifākla göñül birliğiyle bir kimesneye zākirlik virseler zākir olsa ve bir kimesnenin eline erkān virseler t̄arīkcı olsa ve bir dahi bir kimse gözci olsa ol gözci olan kişi gerekdür²²¹

²¹⁹ 80a-80b

²²⁰ 81a

²²¹ 84a

yā Şeyh mü‘min da‘vasın kılan kişi nice gerekdür

bir kimesne mü‘minim deyüp ileri gelse erenler meydânında mü‘minlik da‘vasın kılsa ol kişi ben mü‘minim dimekle hemân mü‘min olmaz mü‘min ligin nişanı ve âlâmeti vardır ol nişanlar ve ol ‘alâmetler kimde ki bulunursa mü‘min müttekîdür eger bulunmazsa münkirdür şaķîdür itdügi da‘vâ bî ma‘nidür²²²

yā Şeyh bir t̄alib mürebbî gözinden düşse yola boyun virmeyüp münkir olsa ya‘ni ikrârından girü dönüp inkâr ehli olsa mürebbîsi daħi andan yüz döndürse ħâlî nice olur

bir t̄alib mürebbî gönünden düşmüş olsa sürgün olur t̄arîkat içinde ânınçün ki gökden düşeniñ pāresi bulunmuş gönülden düşeniñ pāresi bulunmmaış zîrâ pîrinden dönmüşdür bir kişi pîrinden dönmüş olsa evliyâyı ve on iki imâmı inkâr itmiş ola o kişi Hâķdan dönmüş olur dönmüşdür bir kişi pîrinden dönmüş olsa evliyâyı ve on iki imâmı inkâr itmiş ola o kişi Hâķdan dönmüş olur²²³

bir t̄alib müşāhibinden düşse ħâlî nice olur

bu t̄arîķ içinde bir t̄alib müşāhibin terk eylese imānıñ terk itmiş olur daħi imāndur ve imān iki dürlüdür biri taħķîkidür ve biri taķlîdidir pes taħķîķ oldur ki bu yola şıdķla gelmiş ola mürebbîden el almış ola mürebbî kim idügin bilmiş ola Hâķķa t̄alib ola yoldāşın ve ħaldāşın bulmuş ola bela beli deyüp ikrâr virdükten soñra ayırık girü dönmeye²²⁴

²²² 86a

²²³ 87b

yā Seyh t̄alib nice kişilerle muşāhib olsun

talib-i Hāk olan kimseler gerekdür ki bu tarīk içinde kendü harifin ve müşāhibin bile Hākka yaq̄in kimesnelerle hemnişin ve müşāhib ola şālīh kişiler şoḥbetin ihtiyār eyleye ki ‘amel-i şālīhlardan aña daḥi ulaşa²²⁵

yā Seyh bir t̄alib rızādan yüz döndürse ḥālī nice olur

ehl-i tarīkat ve bizimle mūnīs-i refīk olan qarındaşlara ma‘lūm ola ki bir kimesne rızādan yüz döndürmüş olsa tarīkat evliyānīn erkānında inkār itmiş gibidür yüzi qaradur Hāk ḥuzūrunda evliyā nazarında erenler cem‘iyyetinde yeri yoḫdur vesvās-ı şeytāna uymuşdur iblisiñ sözin kulaḡına koymuşdur²²⁶

²²⁴ 88b

²²⁵ 89b

²²⁶ 91a

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUBBETÜ'L HAZARAT'IN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

1. Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

Metin Sermet Çifter Kütüphanesi'nden temin edilmiştir. Metin okunurken özellikle sayfa kenarlarında yazılanlara dikkat edilerek yazılanlar metne eklenmiştir. Metin içinde yanlış yazılan kelimelerin doğru halleri dipnotlarda gösterilmiştir.

2. Metinde Kullanılan Transkripsiyon Alfabeti

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ş	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

3. KUBBETÜ'L HAZARAT (TRANSKRİPSİYONLU METİN)

[1b]

Hāzā Kitābü Kūbbetü'l Hazarāt

Bismillāhirrahmānirrahīm

Elḥamdülillahi rabbil ‘ālemīn, vel ‘ākıbetü lil müttekīn, veşşelātü vesselāmü ‘alā Ḥayri ḥalkıhi Muḥammedi'l enāmi ve ‘alā ālıhi ve zürriyyātihi ‘ayni kāmıli keremi ve ‘alā cemī‘al mü‘minīneşşālihīne birahmetike yā erḥamerraḥimīn. Ammā ba‘dü bilgil ve āgāh olğıl ki ḥaḫ şubhānehü ve te‘ālā ḥazreti buyurdu : “levlāke levlāke limā ḥalektü'l eflāk” ve yine buyurur ki “Ḥalaḫtü'l eşyā‘ü li ecelike ve ḥalaḫtüke li ecelī” ya‘ni dimek olur ki yā Muḥammed iki cihānda maḫşüd olan baña sensin, seni benim için yarattım ve on sekiz bin ‘ālemi seniñ için yaratdım zirā ki eger sen olmayadıñ yerleri ve gökleri ve māfihāyı yaratmazdım pes imdi bu delil ile bize fārız oldukim ānı sevevüz ve āña can-ı gönulden ve derün-i dilden ‘āşık olavüz ve daḫi ānıñ ālini ve evlādını sevüp muḥabbet idevüz zirā ki sebep-i icād-ı kâinatdur daḫi Ḥaḫ subhānehü ve te‘ālā ḥazretleri buyurdu ki: “ ‘azzim celālim ‘azametim ḥāḫkiçün ya Muḥammed her kim seni ve evlādını sevüp muḥabbet eylese eger yerler ve gökler kadar günāhı olsa bağışladım ve āña rahmet ḥāş kıldım ve her kim seni ve evlādını sevmezse [2a] yerler ve gökler kadar ‘ibādet ve ta‘at itmiş olursa da ānıñ yeri şamudur ebedi çıkmaya didi, āndan Rasül ḥazret buyurur ḥadış-i şerifinde ki: “men teşeyyeḥa seyḥan min ğayri evlādi faḫat şeyḥa keşeyḥaşşeyḫān” ya‘ni bu ḥadış-i şerifin ma‘nası budur ki evlād-ı rasulden ğayri bir kimesne ye kendüni teslim eylese

ānıñ meşrebi Hāzret-i Rasul çıkmasa hādīs-i şerīf mūcibince ol kişinin şeyhı şeytān olur ne‘ūzıbillāh min zālik tevātūr ve ehbārile şābit olmuşdur ki Mūsā Peygamber ‘aleyhisselām öldüm de tābuta nazar kıldı. Ervāh-ı enbiyā-yı ve evlād-ı Rasūlullahı gördi çün Mūsā Nebī ‘aleyhisselām bakup ümmet-i Muḥammediñ ervāhların göricek Hāḡ sübhānehü ve te‘ālā ḡazretine münācāt idüp eyitdi “ yā ilāhe’l ‘ālemīn, dilerim kemāl-i keremiñden ki ānları baña viresin” didi, Allāh tebāreke ve te‘ālā ḡazretlerinden hıḡāb müstetāb irişdi ki “ yā Mūsā ol benim ḡabībim Muḥammediñdir saña virilmez” didi, āndan Mūsā Peygamber ‘aleyhisselām eyitdi” yā rabbe’l ‘ālemīn āy içinde bir āy gördüm ānı baña vir” didi, Hāzreti rabbi’l ‘izzet hıḡāb eyledi ki ol mübārek Ramazān āyıdır benim rasūlüm Muḥammediñ dir saña virilmez, velḡāşıl Mūsā Nebi ‘aleyhisselām Hāḡ te‘ālā ḡazretinden Ḳadir Gicesin ve cum‘a gününñ istedi, Hāḡ sübhānehü ve te‘ālā ḡazreti hıḡāb ve ‘ıḡāb idüp eyitdi.” [2b] “anlar benim ḡabībim Muḥammediñdir saña virilmez” daḡi Mūsā nebi ‘aleyhisselām eyitdi : “ya ilāhe’l ‘ālemīn baña çünki bunları virmezsin bāri ol on iki imām şem‘i çerāḡ ve bedr-i münīri gördüm ekberdir ānları baña vir” didi, Hāzret-i ‘izzet-i kerem lüḡfundan eyitdi.” yā Mūsā bu güherlere sen şarrāf olamazsın, ol kıymetlü dürr-i mercanlardır, ḡabībim Muḥammedü’l Muşḡafā evlādlarıdır ve ānlar benim ḡatımda ‘azīzlerdir ve muḡarreblerdir her biri bir mürsel peygamber müşābehesindedir. “ḡāle’nnebiyyi ‘aleyhisselām - ‘ulemā’i ümmetī keenbiyā-i benī isrāi’l- yā’ni benim ḡabībimiñ ümmetī ‘ulemālarını kıyās eyle gör ne derecededir imdi ānlar saña virilmez” didi, Mūsā Nebi ‘aleyhi’sselām ta‘accüp idüp bunlarıñ kemāl-i ma‘rifetleri nedir deyince hemān sā‘at İmām’ı Ca‘fer-i Şādık rażiyallāhü ‘anhü ḡazretleriñ rüh-ı şerīfleri ḡāzır olup eyitdi.” yā Mūsā gözün aç, baḡ gör bir kere nazar eyle” didi, Mūsā Nebi ‘aleyhisselām gözün açdı, baḡdı bir yeşil deryā-yı muḡıḡ gördi, şöyle ki ne ḡaddi var ne pāyānı var, İmām-ı Ca‘fer-i Şādık ḡazretleri eyitdi: “ ya Mūsā liyāḡatıñ var mıdır

ki bu deryā-yı rahmet-i bī- pāyānı nūş (ber kezden) idesin ve Mūsā Peygamber ‘alehi’sselām eyitdi: “ hīç bunuñ gibi deryā-yı (bī- kerānı) nūş eylemek ezel ve ebed mümkin degildir pes İmām-ı Ca‘fer-i Şādık [3a] razıyallāhü ‘anhü eyitdi “ ya niçün maḳām-ı Muḥammed-i Maḥmūdiyyeyi ṭaleb idersin ānlarıñ bir ednāsı benün, baḳ gör imdi” didi nemān sā‘at İmām Ca‘fer-i Şādık razıyallāhü ‘anhü ḥazretleriniñ rūḥ-ı şerifleri fi’l ḥāl şıçrayup ol ‘azim deryā-yı rahmet-i bī-pāyānı bir içim şu miḳtārı nūş idüp mest-ī ḥayrān olup şöyle(dīzāra) karşı ṭurdu, Mūsā Nebi ‘aleyhisselām ānı gördi ‘aḳlı serāsime oldu, ol sā‘at Ḥazret-i ‘izzet ḥıṭab idüp eyitdi: “ya Mūsā ādemoḡlanlarıñ vüçündunda dört yüz kırk dört pāre kemik vardır, ānıñ üzerinde yedi yüz yetmiş yedi (sinir) vardır ve ānıñ üzerinde üç yüz āltmış ṭamar vardır ve ānıñ üzerinde üç yüz on iki biñ ḳıl vardır eger ānlarıñ birisi benim ḥabibimiñ evlādlarıñ birine nā-ḥaḳ baḳsa ‘azzim celālim ‘azametim ḥaḳḳiçün o kişiyi ḡayyā tāmūsuna gönderirim, eger İbrāhim-i Ḥalil (ṭamarı) dahī olursa didi Mūsā’ya ‘ıtāb eyitdi “kāle’nnebiyyü sallallāhü te‘ālā ‘aleyhi vesellem- ekrāmü evlāde’sşālihüne ve’sşālihūneli”- ve ḳāle Rasūlullāh şallallāhü te‘ālā‘aleyhi vesellem-“men ehāne evlādi faḳad ehāneni vemen ehāneni faḳad ehānellāhü te‘ālā ve lehü’nnāra ebeden ḳavlehü te‘ālā feşa‘aḳa Mūsā sücceden ve ḥarra Mūsā şa‘ḳan ya‘ni Mūsā Peyḡamber ‘aleyhi’sselām yüzi üzerine düşdi Ḥaḳ sübhānehü ve te‘ālā ḥazretine secde ḳıldı [3b] ve girü kendüye geldi, eyitdi: “- tübtü ve reca‘tü ve ene evvelü’l mü‘minin – yā rabbi beni daḡı ol ümmetden eyle” didi, Ḥaḳ subhānehü ve te‘ālā ḥazreti ḥabībine ḥaber virüp eyitdi: “ya Muḥammed Mūsā Nebi ḥıṭabı bu alıcaḳ girü ḳalan maḥlūḳāta daḡı ma‘lūm ola ki benim ḳatımda seniñ evlādınıñ ḥürmeti ve ‘izzeti ne miḳdār imiş didi, āndan Rasūlullāh şallallāhü te‘ālā ‘aleyhi vesellem, Ḥazreti Ḥaḳ sübhānehü ve te‘āliden bu kelāmı işidicek (beḡāyet) şād olup şükr eyledi ve Ḥaḳ te‘ālā ḥazretini on iki biñ ismile (okup < anup) medḡü şenā eyledi, Ḥaḳ sübhānehü vete‘āla ḥazreti daḡı

habībini ve evlādını sevüp mūḥabbet eyledi, daḥī eyitdi “ya Muḥammed eger kullarım beni yerde ve gökte on iki biñ ism ile zıkr eyleyüp okusa ben daḥi senūñ on iki evlādıñı yād idüp şefi‘ getüreni ‘azzim celālim ‘azametim ḥaḳḳıçün ol beni on iki biñ ism ile zıkr iden kılun şevābınca daḥī yerlerde ve göklerde ‘arşda ve kürsde olan melekler ve feriştaḥlar sağısınca şevāb virem, didi daḥī eyitdi: “ ya Muḥammed her kıl ki benim kullarımdan ve her ümmet ki seniñ ümmetiñden tefvīz birle seniñ evlādıñı t̄anık tutup şefi‘ getürse her ne murādı içün olursa dünyevī ve uhrevī cemi‘ murādını ḥāşıl eyitdim ve ol kula seniñ evlādıñ ḥürmetine nice dürlü ḥasanātlar virdim (virem) [4a] k̄āle Rasūlullāḥ şallallāḥü te‘ālā ‘aleyhi vesellem- ‘men ḥademe evlādi seb‘aten fekeennemā ḥademe‘llāḥü te‘ālā seb‘ate elfi bigayri riyā’i ve i‘tāellāḥü te‘ālā şevābi elfi şehīd” ve daḥī Ḥaḳ sübhānehü ve te‘ālā ḥazreti eyitdi: “yā Muḥammed seniñ yüziñ şuyuna ve evlādıñ ḥürmetine her kim bu ḥuṭbe- i devāzde imāmı okusa yād getürse yāḥud du‘ā kılup ānlari şefi‘ getürse ol kula on iki biñ mursel peygamber şevābın virem ve on iki biñ kabūl olmus ḥac şevābın virem daḥi ya ḥabibim bu on iki ism ile her kim seni zıkr eylese on iki biñ ism ile temcīd ve temhīd itmişçe şevāb virem benim katımda āndan maḳbūl kıl olmaya” didi, ḥadiş-i Nebevīde vārid olmuşdur - men ekrame evlādī faḳad ekramenī ve men ekramenī faḳad ekramallāḥü te‘ālā felehu‘l cennetü ebeden” daḥi bu on iki biñ ism ki ḥuṭbe-i devāzde imāmdır her kim şabāḥ okusa aḥşama degin on iki biñ melāike ānı bekleyeler ve eger aḥşām okusa şabāḥa degin cemi‘ belālardan ve ḳazālardan ānı şaḳlayalar cümle ‘ālem aña düşmān olursa yarāmaz ḳaşd iderlerse Ḥaḳ sübhānehü ve te‘ālā ḥazretiniñ ‘avn-i ‘ināyetiyle ol kimseniñ bir kılına ḥaṭā gelmeye ve daḥi her kim bes vaḳt namāzdan soñra ḥuṭbe-i devāzde imāmı bir kez okusa hiçbir vech ile her işde ‘āciz ve fūrümānde ḳalmaya daḥi bir kimse [4b] dāim devāzde imāmī okusa veyā okudup diñlese veyāḥud müdām (kendü de getürse) Ḥaḳ sübhānehü ve te‘ālā

hazreti buyurur : “benim Allahlığım hakkiçün ol kulun her ne dürlü muradı var ise hâşıl iderim dir çünki Rasül hazreti şallâllâhu te‘âlâ ‘aleyhi vesellem bunu işitdi Hâk te‘âlâ hazretine biñ biñ şükrler idüp hezārān medh ü şenālar kıldı ve bu dinilen ehbār-ı kelimāt ehādiş-i şahīh ile şābit olmuşdır. Hādīs-i rasül Kü‘übü‘l Ehbār’dan mervīdir ki ol seyyidinā rabbi’l ‘ālemīnden naql idüp buyururlar ben faķīr za‘īf ki ferişte oğlı ‘Abdü’lmeçīdim bu huţbe-i devāzde imāmı ‘Arābī dilinden Türkiye döndürdüm, azīzler imdi bilmiş olasız ki zamān bākī degildir cehd idüp hemān Rasül hazretleriniñ etegine yapışa gerek tā ki murādınıza irişesiz zīrā ki kişi kimi severse ānıñla (kopar) ammā Şeyh idi nücüm ‘ilminde māhir idi ve ‘ilm-i raşadda ve ‘ilm-i hendesede kāmil idi ānlardan mervīdir ki buyururlar ben dağı (kere) ile tecrübe eyitdim hīç hatā itmedi dir, imdi her kim pencüşenbe gün veya cum‘a gün veyāhüd gicesi pāk-i ğusl eyleyüb arī ũonlar geyüp kendüye (‘avd ve ‘aslına behod) idüp ba‘de iki rek‘at namazı kıilup her rek‘atda Fātiha [5a] ve bir āyete’l Kursi ve mu‘avvezeteyn sūrelerin okuya Kıbleye karşı müteveccin olup ihlāş ve Fātiha ve Tebāreke sūresin okuyup ba‘del ferāğ olduĢta du‘ā kıilup hācet dileye du‘āda huţbe-i devāzde imāmı okuya şevābın hazreti emirā’l mü’minin ve imāme’l mutteķin esedallāhülġālibü ‘Aliyyibni Ebī ũālib kerremellāhü vecchü hazretine bağışlaya ve yine kālķup āyađ üzerine ũura Kıbleye karşı müteveccih olup iki rek‘at namāz dağı kıla her rek‘atda bir Fātiha ve mu‘avvezeteyn sūrelerin okuya iki rek‘at tamām olıcaķ taĥiyyāta otura selām vire āndan soñra İhlāş ve Fātihatül kitab ve Tebāreke ve Āyete’l Kursi okuya ba‘de el kıaldırup du‘ā kıla du‘āda Huţbe-i devāzde imāmı okuya şevābın İmām Hasan hazretine bağışlaya tā ki bu minvāl üzere on iki imām tamām ola on iki Āyete’l Kursi, on iki ihlāş on iki tebāreke yigirmi dört rek‘at namāz olur on iki kerre huţbe-i devāzde imāmı okuya şevābın imāmlara bağışlaya ve yüz otuz iki şalavāt getüre şevābın Rasül evlādına bağışlaya dağı Hâk sübhānehü ve

te‘ālā hazretine ‘arz-ı hâcet eyleye dünyevi ve uhrevi her ne murād ve maksûdı var ise kabûl ola eger kabûl olmazsa ben ki Şeyh Necmeddin-i Kübrâ’yım baña la‘net eylesün “didi, imdi şek ve şübhe yokdur her kim şek iderse kâfir olur (ölür) ve hem kâfirdir âhirete îmansız gide ve hasere’ddünyâ ve’l âhîret ne’üzü billâh minzâlik hâzel i’tikâd ve (sehaṭallâhü) ve gâzaballâhü ehfezani ya hafîzî okuya eger mu‘avvezeteyn surelerîn bilmezse başka sûre okuya mu‘avvezeteyn “kul e‘üzü birabbi’l felâk ve kul e‘üzü birabbinnâsdir ânı okuya [5b] Der beyânı fazâil-i ehl-i beyti Rasûlullâh şallallâhü ‘aleyhi vesellem râviler şöyle rivâyet iderler (ol) vaḫtın ki Âdem şafîyyullâh ‘aleyhisselâm cennetü’l me’vâda ve firdevs-i a’lâda seyrân iderdi nâgâh bir yeşil nurdan zümürüd kûbbe göründi gözine şöyle ki hûriler ve gûlmanlar nurı fi’l cümle ol kûbbeden olurlar çünki Hâzreti Âdem Nebi ‘aleyhisselâm ânı gördi hayrân olup yürüdi ol kûbbeye yaḫîn vardı çevre etrâfını devr idüp gezdi hiç ânîñ bir kâpusın bulmadı ve ol kûbbeye kânden girilür bilmedi âhar Hâk te‘ālâ hazretine münâcât idüp eyitdi: “ilâhi ve seyidî ve Mevlâî ‘azziñ celâliñ ‘azametiñ haḫḫıçün bu kûbbe nedir baña bildir ve bunuñ kâpusı (kâdendür) baña göster göreyim bileyim” didi pes oldum Hâk sübhânehü ve te‘âla hazretinden hıṭâb-ı ‘izzet irişdi ki yâ Âdem ol kûbbe beş kâtdır ve her kâtında bir kâpusı vardır daḫi kâpu kâpu üstünde yazılmış haḫ vardır ol haḫṭı okuyup şeffî‘ getüresin kâpu açıla giresin içinde ne var göresin” didi, çünki Âdem Peygamber ‘aleyhisselâm bu hıṭâbı işitdi sem‘an ve tâ‘atan deyu ileri yürüdi gözün açdı baḫdı gördi oñünde bir kâpu var üzerinde yazılmış ki: “ene hamîd mecîd hamîd Muḫammed hâzâ Aḫmed Maḫmûd ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil‘âlemin”- didigi gibi ol kâpu açıldı, Âdem Peygamber ‘aleyhisselâm [6a] içerü girdi baḫdı gördi bir kâpu daḫi üzerinde yazılmış ki (ene ‘aliyyû’l a’lâ) ve lâ havle velâ kuvvete illâ billahi’l ‘aliyyül ‘azîm hâzâ ‘alâ veliyyullâh” didigi gibi ol kâpu daḫi açıldı Âdem Peygamber ‘aleyhisselâm içeri girdi baḫdı gördi bir kâpu daḫi

üzerinde yazılmış ki “Fāṭırrūssemāvāti velerzı hāzā Fātımetüzzehrā didigi gibi ol
ḳapu daḫı açıldı Ādem Peyḡamber ‘Aleyhisselām içeri girdi baḳdı görđi bir ḳapu
daḫı üzerinde yazılmış ki “ene ehşenel muhsinin ṭübā lehüm ve ḫasene me’ebe hāze’l
ḫasan ḫalaḳarıza” didigi gibi ol ḳapu açıldı Ādem Peyḡamber ‘aleyhisselām āndan
daḫı içerü girdi baḳdı görđi bir ḳapu üzerinde yazılmış ki ene nebīeüzzer’a nebāten
ḫasenen ene iḫsānel muḫsinīne hāzel didigi gibi ol ḳapu daḫı açıldı Ḥazret-i Ādem
içeru girdi baḳdı görđi ol ḳubbeniñ on iki (rūznesi) var daḫı bir ‘ālī taḫt kurulmuş
üzerinde bir ulu sultān oturmuş beline bir nūrdan kemer baḡlanmış naşında muraşsa‘
tāc urunmuş iki ḳulaḡında iki nurdan mengüş āşılmış şöyle ki (şacā‘ından) bakmaḡa
gözler ḳamaşur ol ḳubbeniñ içi nūr ile mūnevver olmuş çünki Ḥazret-i Ādem
‘aleyhisselām ānı görđi ileri yürüdi selām virdi ol daḫı fi’lhāl oturđıḡı yerden taḫt
üzerinde āyāḡ üstünde ṭurđı ‘izzet ikrām (ḳaddi ḫamīde) ḳılıb ‘aleyke āldı ve ta‘zīm
ḳıldı ḫüş geldiñ şafā geldiñ [6b] ḳĀdem getürdin gelmekligin mūbārek olsun ya ata
beni bilmediñ mi didi, Ādem peyḡamber ‘aleyhisselām ḫayrān oldı, (dembeste) ḳıldı,
pes ol daḫı ḫayrān ṭururken eyitdi: “ya atasınıñ oḡlan āḫar zamān peyḡamberi
ḫatemü’lenbiyū Muḫammedü’l Muştafā şallalluhü‘aleyhi vesellem ḫazretleriniñ
sülālesi Fāṭımayım didi ve benim başımda tāc-levlāke levlāke limā ḫalaḳtü’l eflāk-
eger sen olmayadıñ ne cenneti ve ne cehennemi ne yerleri ne gökleri ne ‘arşı ne
kürsi ne levhi ne ḳālemi imdi Muḫammed Muştafā şallallāhü te‘āla ‘aleyhi vesellem
ḫazretleri başımdaki tāc-ı muraşsa‘ der ki adı Aḫmed Maḫmūd Tāhā ve Yāsīn’dir bu
on iki (rūzundan) nūrı ṭaşra çıkar cennetleri nūra müsta‘rak ider fi’lcümle cennet
içinde olan ḫüriler ve ḡılmanlar ol nūr ile (muḡtenim) olurlar ve daḫı on iki (rūzneler
ki) vardır, ol (ruzneler) on iki imāmdır ki cemi‘ kevn mekān bunlar için ḫalk
olunmuşdır didi

cennet içre bunlara şeh-i yār

on iki imāma kul isen ey yār

ger dilerseñ kim göresin dizār

vir şalāt ü selām ‘aleyke tekrār

imdi bilmiş olasıñ ki bu görinen (rūzneler) sebebiyle bizim neslimiz inķırāz-ı ‘ālemden ya‘ni kıyāmete degin münķatı‘ olmaz ve (dügünmez) yevmen kıyāmen mütezāyid olup ya‘ni günden güne ziyāde olup nice ‘āşilere şefā‘atleri irişe kerek nitekim Rasūl ĥazreti şallalāhü te‘ālā [7a] ‘aleyhi vesellem buyurur- “küllu ĥasebin ve nesebin yenķatı‘ illā ĥasebi ve nesebī”- pes ma‘lüm ola ki cümle ĥasebler ve nesebler münķatı‘ olur bizim ĥasebimiz nesebimiz tamām olmasa gerek ķālennebiyyü şallallahü te‘āla ‘aleyhi vesellem “- el Mehdiyyi min ‘itrati min evlādi Fāṭimatüzzehrā” imdi ya ata benim oğlum Muḥammed Mehdīdür āḥer zamānda zuhūr idüp şek ve gümānı münkeri ve havārici tarḥ idüp ‘adl ile ‘ālemiñ virānesini ma‘mūr itse gerektir buna hiç şek ve şüphe yoķdur pes her kimiñ başına bir iş gelse ya bir zaḥmet ya bir firķat ya bir elem veyā ğam gelse hemān sā‘at on iki imāmı yād idüp şefi‘ getürse her ne dürlü iş ki düşvār ola bu isimler ĥurmetine Ḥaķ sübhānehü ve te‘āla Ḥazreti Kemāl-i kereminden ve lütfundan ol müşkil işi āsān ider çünkü bu ĥālî gördi Ādem Peyġamber ‘aleyhisselām (tehayyür) bahrine ṭaldı ol sā‘at Ḥazreti ‘izzetden Cibrīl Emīn geldi selām virüp eyitdi”- yā Ādem diler misin ki vücuduñ āķ ola her āyıñ on üçüncü on dördüncü ve on beşinci gün şāim olup oruc ṭutasın ve bu isimleri şefi‘ getürüp her dāim okuyasın Ḥaķ te‘ālā ĥazretleriniñ yanında yüziñ āķ ola işin şāġ ola cümle murādıñ ḥāşıl ola” didi, pes Ādem Peyġamber ‘aleyhisselām āyıñ on üçüncü günü oruç tutdı iki āyaķları ṭopuķlarına deg ağardı ve āyıñ on

dördüncü gün [7b] oruç tuttu, uyluğundan göğsüne dek āğardı, ve āyın on beşinci günü oruç tuttu göğsünden başına saçına degin āğardı cümle vücūdı dāhi günāhdan ve hāfādan ve (kevn-i üssīsinden) qararmışdı imāmların ism-i şerīfleri berekātında āğardı bu isimler Hāḫ te‘ālā ḫazretleriniñ katında kibrīt-i eşferdir²²⁷ (kibriyyet-i eşfer) ve nūr-i pāk-i ekberdir ve ism-i a‘zamdır bunlar Hāḫ te‘āla katında gāyet sevgülüdür cümle murād ve maḫsūda vāşıl olmağa sebep ü vesīledir şeksiz ve şüpheşiz çünki Ādem Peyğamber ‘aleyhisselām bu hiḫmeti gördi ve bu kerāmeti mūşāhade kıldı bu günlerin ādın eyyāmū‘lbeyz ḫodı oğlu Şit’e vaşıyyet eyledi eyitdi: “ oğul zinhār gāfil olma ve tekāsül kıılma bu isimlere ‘izzet ve ḫürmet ve ri‘āyet eyle ḫādir oldıgıñ ḫadar ḫıdmetlerinde taḫşīrlık eyleme her dāim oḫuyup şefi‘ getür her ḫācet içün baña bu isimlerden gāyri dermān olmadı ve siziñ üzeriñize lāzım ve emānet olsun ki her zamān oḫuyup kendüñiz de getüresiñiz ve her ne dürlü maḫsūd murād içün olursa olsun bu isimleri şefi‘ getüresin murad maḫsūdıñız Hāḫ katında vāşıl²²⁸ ola” didi, çünki ḫazret-i Şit Nebi bunu işeyitdi atasınıñ vaşıyyetin ḫabül eyitdi bu isimlere ziyāde ri‘āyet eyledi ve ḫürmet eyitdi ol dāhi İdris’e vaşıyyet eyledi, İdris Peyğamber ‘aleyhisselām dāhi Nūḫ Peyğamber’e vaşıyyet eyledi [8a] ḫazreti Nūḫ ‘aleyhisselām bu isimleri oḫuyup şefi‘ getürdi tūfanda gārḫ olmadı necāt buldi cümle ‘aduvleri şuya gārḫ oldı ol dāhi²²⁹ Sām’e vaşıyyet kıldı Sām dāhi Hūd peyğambere vaşıyyet eyledi Hūd dāhi Lūḫ peyğambere vaşıyyet eyledi Lūḫ dāhi Şāliḫ peyğambere vaşıyyet eyledi ḫazret-i Şāliḫ bu isimleri oḫuyup şefi‘ getürdi Şemūd ḫavmine mu‘cizāt gösterdi münācāt eyledi Hāḫ te‘ālā aña ḫaşdan cemel virdi Şāliḫ peyğamber dāhi İbrāḫim ḫalil ‘aleyhisselāma vaşıyyet eyledi tā ki oğuldan oğula tā ‘Abdulmuḫḫalib ḫazretine yetdi āndan ‘Abdullāha ve ḫamzaya irişdi

²²⁷ Aḫmerdir

²²⁸ ḫāşıl

atadan²³⁰ Hâzreti²³¹ Rasûl şallallâhu te‘âlâ âleyhi veselleme irişdi andan İmâm ‘Ali kerrema’llâhu vechehu hâzretine andan Fâtıma raziya’llâhu ‘anhâya irişdi tâ ki cihân sarâyına on iki imâme gelüp her biri (zamanlu) zamânında izhâr ve işrâf ‘âlemi nûra müstağrak cihân karagulıgından halâş idub ‘ilm aydinliğina çıkarsalar gerek yevmen feyevmen terakķide olsalar gerek tâki Muḥammed Mehdi şâhib-i zamân zühûr idüp halka ḥükümet-i Muḥammedi ‘arz eyleyince bu on iki imâmın oğulları ve seyyid sâdetleri fil cumle ‘izzetde ve şerefdedur şöyle ki ânlara ne ‘izzet olursa Rasûl hâzretine ‘izzetdur zirâ ki söz çokdur ânı biz muhtaşar kıldık [8b] ‘aķil olana bu kadar söz yeter biz giru evvelki sözüme gelelim çün bu vaşıyyetler Ḥalilü’rraḥmâna geldi İbrâhim Peygamber ‘aleyhisselâm okudu dâim bu isimleri şefi‘ getürdi ol vakit ki Nemrud la‘in oda atdı (mancılığdan) çıkub hevâ yüzinde dönüb giderken İbrâhim peygamber ‘aleyhi’sselâm bu isimleri yâd idüp şefi‘ getürdi hemân sâ‘at Ḥak subḥânehu ve te‘âlâ hâzreti ol yanan oda buyurdi ḵulnâ yâ nâru künî berden ve selâmen ‘alâ İbrâhim didi ya‘ni ey âteş-i süzân İbrâhim üzerine (sovuğ) ol ve selâmet ḵil didi nâr-ı süzânı Ḥalîle gül-zâr eyledi eger ki ‘alâ İbrâhîm dimese hemân şovuğ ol dise dünyâda hiçbir çiy pişmezdi âtes şöyle olurdu öyle şovuğ ḵalurdu İbrâhîm üzerine ol yanan âtes İbrâhîme gül ü gülistân bâğ u bostân oldu İbrâhîm Ḥalîliñ düşüp dizi tokındığı yerden enhârlar ve şovuğ şular çıkdı revân olup aķdı bu isimler berekâtında Ḥalilu’rraḥmân daḵi bu kerâmetleri görüb Ḥak te‘âlâ hâzretine hezârân şükürler eyledi ve Ḥalilu’rraḥmân daḵi İsmâ‘îl peygambere vaşıyyet eyledi ve Hâzreti İsmâ‘il ‘aleyhi’sselâm daḵi İshâķ Peygambere vaşıyyet eyledi ve İshâķ Nebi daḵi Ya‘ķüb Peygambere vaşıyyet eyledi ve Ya‘ķüb Peygamber daḵi Yûsuf Peygambere vaşıyyet eyledi ve Yûsuf peygamber ‘aleyhi’sselâm [9a] bu isimleri

²²⁹ Nûḥ peygamber

²³⁰ deden

oğuyup şefi' getürdi ve hem 'izzet idüp kendü de getürdi Hâk sübhânehü ve te'âlâ hazretiniñ 'avn-i 'inâyetiyle kıyudan çıkdı Mışır'a sultân oldı âhar hasretlerine kavuşdı bu mubârek isimler berekâtında Yûsuf Peyğamber 'aleyhi'sselâm dağı Şu'ayb peygambere vaşıyyet eyledi Şu'ayb Peyğamber dağı Mûsâ Peyğambere vaşıyyet eyledi Mûsâ Peyğamber 'aleyhi'sselâm bu isimleri oğuyup şefi' getürdi ve hem yazup kendü de getürdi deñiz yol olup kendü kavmiyle deryâyı geçüp Fir'avnı deñize ğark eyledi bu isimler berekâtında Mûsâ Peyğamber 'aleyhi'sselâm dağı Hâzreti 'Üzeyre vaşıyyet eyledi ve Hâzret-i 'Üzeyr dağı Dâvud Peyğambere vaşıyyet eyledi Hâzret-i Dâvud 'aleyhisselâm bu isimleri oğuyup şefi' getürüp hürmet ve 'izzet idüp kendü de Hâk sübhânehu ve te'âlâ hazretiniñ avn-i 'inâyetiyle demür elinde mum gibi eridi yumuşak oldı bu isimler berekâtında her ne dilerse elinde düzerdi hic âtese kıomazdı Beytü'l Muğaddesde demürden nâr ağaçları yapmışdur ânda varan kışi ânı ziyâret iderler Dâvud Peyğamber dağı Süleymân Peyğambere vaşıyyet eyledi dağı bu isimler ânın hâteminde yazılı idi ânınçün (diveler) ve perîler ins ve cin ve mür ve mâr ânın hükümünde fermân idi tahtını yel getürürdi bu isimler berekâtında vuhûş u tıyür aña musahhar olmuş idi Süleymân Peyğamber [9b] dağı Zekerıyyâ Peyğambere vaşıyyet eyledi Zekerıyyâ Peyğamber dağı Yağyâ Peyğambere vaşıyyet eyledi Yağyâ Peyğamber dağı 'İsâ Peyğambere vaşıyyet eyledi 'İsâ Peyğamberi ol vakıt ki Yahüdiler çarmiha gerdiler 'İsâ Nebî 'aleyhi'sselâm bu isimleri okuyub şefi' getürdi Hâk sübhânehü ve te'âlâ hazretine münâcât ve 'arz-ı hâcât eyledi Hâk sübhânehu ve te'âlâ hazreti buyurdi ferıştahlara geldiler 'İsâ Peyğamberi carmihdan kırtarup dordunci kıat goge çıkardılar tâki âhir zamân peygamberi hâtemü'l enbiyâ Muğammedü'l Muştafa şallallâhü te'âlâ 'aleyhi ve sellem hazretleri zühûra gelüp şeri'at-i Muğammedıyyeyi 'âleme icrâ kılub ânın

²³¹ dededen ataya atadan hazreti

evlādlarından Muḥammed Mehdī ṣahib-i zamān gelüp İ̄sā Peyğamber ‘aleyhi‘sselām daḡi ol vaḡit nāzil olup Ḥāzreti Muḥammed Mehdī ile mülākāt olsa gerek²³² hiç Őek ü Őübhe yokdur zirā ki Rasūle Ḥaḡ te‘ālā ḡāzret-i kerāmeti bī-nihāyet (ḡomusdur) ḡavz-ı kevŐerden iġen ebedī ölmeye cennāt-i cāvīdānda dirlik bula bu zıkr olınan kelāmları ol vaḡit fehmi eyle²³³ ki ḡalbiñe gire tāki ‘aklıñ deline ve cāniñ dirile ḡatta esrārü’l ‘ārifinde buyurmuŐdur ki ol vaḡit Ḥāzreti İlyās ‘aleyhisselām va‘desi iriŐub ḡālet-i nez‘a vardı ‘Azrāil ‘aleyhisselām anıñ rūḡun ḡabz itmek diledi İlyās Peyğamber ‘aleyhisselām feryād-ı fiğān idüp aḡladı ve zārī ḡıldı Ḥaḡ sübhānehü ve te‘ālā ḡāzreti aña ḡitāb ve ‘itāb [10a] idüp eyitdi yā İlyās baña vāŐıl olduḡına incünür misin eger bu ḡuŐuŐda seniñ ḡātırın rencīde olursa ‘azzim celālim ‘āzāmetim ḡaḡḡıġün ādını peyğamberler defterinden ḡazıyup iḡrāc ideyim didi, İlyās Peyğamber eyitdi” yā rabbü’l ‘ālemin ḡāŐā ki ben ḡul öldüḡüm iġün aḡlıyam veyā ḡāzretine vāŐıl olduḡum iġün incinem ḡamü ḡuŐŐa yiyem didi Ḥaḡ te‘ālā ḡāzreti eyitdi ya bu āḡ nedür yā İlyās didi İlyās Peyğamber eyitdi “ey bār-Hūdā bāzārım budur ki ol on iki imāmlar ki seniñ ḡabībiñ Muḡammedü’l MuŐtafa evlādlarıdır ānların ululuḡun ve fazīletin ḡörem cümle enbiyā ü evliyā bunlarıñ yūzi Őuyına ve ḡürmetine ‘afv idüp yarlıḡadıñ ve her birine dürlü kerāmet virüp kendüne dost ḡıldın kiminiñ menzīlin ‘ālā ve kiminin maḡāmın (evednā) ḡıldın kimine oddan ve kimine Őudan necāt virdin kimini ḡalil ve kimini kelīm ḡıldın kimin ḡalife ve kimin (meleke emin) ḡıldın kimine rūḡum deyu ḡitāb eyitdin imdi ey Ḥaḡ ḡāniy dergāhıñdan iltimāsım oldur ki bu on iki isimler berekātında ben za‘īf ḡuluñı ḡoyasın tā ki ānlarıñ mübārek cemālin ḡörem ḡāḡ-i pāyi Őerīflerine yūzüm sürem ve nice meŐāliḡlerinde bulunam ve ḡidmetlerinde olam” didi, Ḥaḡ sübhānehü ve te‘ālā kerem lūḡfundan buyurdu ki:

²³² bunda

²³³ eyler

“selāmün ‘alā İlyāsīn innā kezālike neczi’l muḥsinīn” ya İlyās ‘azzim ve celālim ‘azametim [10b] ḥaḳkıçün saña yine taḳdīr eyledim tā kıyāmete degin ḥayāt bul ḥabībim Muḥammed Muṣṭafa devrine iriş āniñ on iki evlādlarına buluş ve görüş ḥidmetlerinde buluñ ḥabībimiñ ḥaş ümmetlerinden ol ve evlādlarına muḥabbet iden muḥib muḥlis olan ḳullarıñ müşkillerin ḥal eyle mesālihlerin sen gör bizim ḳatımızda ānların mertebelerin bil ne ‘alādır ve hem ḥalḳ-ı ‘ālem bilsunler ki Muḥammed evlādlarınıñ ḥaş ümmetini ve onları sevüb muḥabbet idenlerin menzil ve merātebelerin bizim ḳatımızda ne miḳdār imiş” didi, vallāhü a‘lem bi‘şşevāb ve ileyhi merci‘ vel meāb ḥāzā ḥuṭbe-i devāzde imām ‘aleyhi‘sselātü ve‘sselām

Bismillāhirrahmānirrahīm

Elḥamdülillāhillezi ce‘ale meşāhidi ḳalbi enbiyāi ḳibleten lil‘ārifīn ve merāḳidete evliyāihi kā‘beten liṭṭaifine ve ce‘alettemesseke (biḥablihim) sebeben linnecāti fi yevmi’din ve’l i‘tişāmi bihim ve ḳibleten²³⁴ liirtifā‘iddere cāti fi‘illiyin²³⁵ ve’l iḳtidāi biṭariḳatihim kāffeten farzan ‘alā kāffetinnāsi ecma‘īn biraḥmetike ya erḥamerraḥimīn Aḥmedü Maḥmud Ebu’l Ḳāsım Muḥammedü’l Muṣṭafa ṣallallāhü te‘āla ‘aleyhi vesellem Allāhümme ṣalli ‘alā²³⁶ eşrafil enbiyāi ve seyyidel²³⁷ etḳiyāi ve’l eşfiyāi Muḥammedül meb‘ūşi serveti’l²³⁸ beḥḥāi ve ḥalāşatil ‘Arabi ve’l ‘Acemi²³⁹ ḥātımil enbiyāi ve ḳıdveti’l eşfiyāi ve ḳurreti ‘ayni Âdeme ve Ḥavvāe ḥadiş-i ḳudsiyyi küntü nebiyyen ve Âdeme beyne‘l māi ve‘ṭṭīn [11a] seyyidi kāinat

²³⁴ vesileten lilirtifā‘i

²³⁵ ‘ala

²³⁶ Muḥammed ve āli Muhammed

²³⁷ e’l evliyāi

²³⁸ fi sidretin

²³⁹ ve’l gurubāi

ve hülāşa-i mevcūdāt ve bihteri ‘ālim sulţān-ı taht-gāh-ı nübüvvet ü risālet peşt penāh-ı şeri‘at ü tarīkat resānende-i nām lā raybe güzārānde-i²⁴⁰ uşul ‘ālim-i ğayb şadrü şuffe-i şafa ve bedr-i bihter-i ictibā ve eĥterü burc-i vefā ya‘ni Muĥammedü’l Muşţafa şallallahü te‘ālā ‘aleyhi vesellem şalavātü’rrahmān şāhibü’llevāi ve’ttenzīli, Allāhümme lenā ‘ākıbetel ĥayri şefā‘aten ĥātı‘aten bi’rraĥmeti ümitnā Muhammedin ve işnā‘aşere imāmen ehl-i nüzülü şāhib-i evlād katele ‘aybü’llāhü ibdāle’r rahmānellahü aşl-ı fere‘a’llāhü mekāne cennet muĥabbeti ‘izzete’llah Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nūru Muĥammedü’l Muşţafa ve’zzuĥā ve’lleyli izā secā ve’nnübüvveti şāhibü’l ‘alā Allāhümme şalli ‘alā seyyidina nur-ı İmam-ı Hasan ĥalaķa’rrızā rabbiye‘l fevāĥişe mā zāhara minhā ve mā beţane Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nur-ı İmam Ĥüseyn mazlum (ün) şehīd deşt-i Kerbelā ve en teķülü ‘ala’llāhü lillāhi feizācāe ecelühā Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nur-ı İmam-ı Zeyne‘l‘abidin ma‘şümpāk hüve’llezi be‘aşe fi’lümmiyyini rasülen Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nūr-ı İmam-ı Muĥammedü’l bākır ve mişlühüm me‘ahüm firaĥmetinā Allāhümme şalli ‘alā seyyidina nur-ı İmam-ı Ca‘ferü’ssādık aşl-ı ‘ilmün ila’llāhü ve ‘amelen şālihan Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nur-ı İmam-ı Mūsa’l Kāzım kāne veliyyün ĥamīmun ve mā yülakkihā Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nur-ı İmam-ı Heştüm kıbleten heftüm sulţān-ı Ĥorāsān şāh ‘Ali Mūsā’rrızā fe’ttebi‘ni ehdiķe şırāţan seviyen Allāhümme şalli [11b] ‘alā seyyidinā nūr-ı İmam-ı Muĥammedü’ttakvā men lā yemütü bike va‘den ‘aleyhi ĥaķkan Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nūr-ı İmam-ı Aliyyi’nnekī ve in te‘üddü ni‘mete’llāhü lā taĥşühā Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nur-ı İmam-ı Hasanü’l ‘askerī ķul lā eselüküm ‘aleyhi ecran ille’l meveddete fi’l ķurban Allāhümme şalli ‘alā seyyidinā nūr-ı İmam-ı Muĥammedü’l Mehdī ehlü’l beyti ve yüţahhi rüküm teĥtirā

²⁴⁰ güzide-i aĥvāl-i ‘ālim

Diger huṭbe-i devāzde imām ‘aleyhisselām

Bismillāhirrahmānirrahīm

Allāhümme ṣalli ‘alā seyyidinā nur-ı İmam-ı da‘vete’nnebevi ve’l usūlü’l Ḥaydari ve’l mişkätü’l Fāṭıma ve’l mükāramü’l Ḥasani ve‘şşecā‘atü’l Ḥüseyni ve’l ‘ābidi’ssüccādi ve’l ‘ulūmu’l bākırı ve’l ‘aczątü’l Ca‘feri ve’l iffätü’l Kāzımi ve’l ḥıccābü‘rrāzvā²⁴¹ ve‘şşürüḥu’l cevādi ve sīretü’l hādi ve’lheybetü’l askerī ve’l ğaybetü’l Mehdī el kāmü bi’l ḥaḳḳı‘ddāi ile’şşıdḳu’l muṭlaḳ kelimetü’llahü ve imāne’llāhü ve’l ḥucetü’l kāmü biemri’llahi’l muḳassaṭan ledīna’llahü Mevlānā ve mevla’l kevneyni Ebi’l Ḳasım şāḫibi’zzamān ve ḫalifetü’rrahmān ve maẓharü’l imān ve ḳāṭı’l bürhān ve seyyide’l ins ü cān ve şallallāhü ‘aleyhi ve ‘alā ālihi ve evlādihi ve ‘ıtratühü ve şı‘atühü’ttayyibīne’ttahirīn ve’lḥamdülillāhi rabbi’l‘ālemīn [12a]

menāḳıbil esrār behcetü’l eḫrār Ḥazret-i İmam Nāṭıḳ Ca‘fer-i sādıḳ ‘aleyhisselam te’lifi’ seyyidi Ḥaṭāyi

Hāza kitābü menāḳıbi esrāri’ttariki ve fezāili devāzde imām ‘aleyhisselām

Bismillāhirrahmānirrahim

Elḥamdülillāhi rabbi’l‘ālemin ḫalaḳa’ssemāvāti ve’larzı lā ilāhe illā hüve’lḥayyü’lḳayyüm ellezī leyse kemişlihi şey’ün ve hüve’ssemī‘ul ‘ālim la

²⁴¹ ve’l ḥucceci

bidāyeti velānihāyeti efzālū’ssalāvātü ve ekmelü’ttaḥiyyātü ‘alā rasūlihi’l muḥtārü’l emīn ve ālihi ve evlādihi ecmā’in ve ‘alā sāiri’l enbiyāi ve’l mürselīn biraḥmetike ya erḥamerrāḥimīn ve’lḥamdülillāhi rabbi’l’ālemīn **ammā ba’dü** ol sürür-ı kâinat, ve ḥülāşā-i mevcūdāt, ve ol şefī’-i ümmet, ve serhengi kıyāmet, ve erkān-ı risālet, (ān) bülbül-i gülistān-ı ḥaḳīḳat, ve ān ḥuvāce-i dünyā ü āḥiret, şadr-ı şaffa-i şafā, ve māh-ı kubbe-i vefā, mu’allā ü müzekka ü müctebā, (a’nī bihī) Ḥazret-i Muḥammedü’l Muḥtafa şallallāhü te’ālā ‘aleyhi ve sellem ḥazretleri çünki fenā şehrinden beḳā mülkine naḳl itmelü oldu ḥadīş-i şerīf “elmü’minüne lā yemütüne bel yenḳalibü min dāru’l fenāi ilā dāru’l beḳā’i” ya’ni Rasūl Ḥazreti şallallāhü te’ālā ‘aleyhi vesellem buyurdu ki: “mü’minler ölmezler dar-i²⁴² fenādan dar-i bekāya naḳl iderler hemān bir evden bir eve göçer gibi pes ol vaḳit emīrū’l mü’minīn esedallāhū’l ḡālib ‘Aliyyibni Ebi Ṭālib kerremallahü vechehü ḥazretin ḳatına evkedi eyitdi yā ‘Ali ḳurb-ı Ḥaḳḳa müvāşalet ḳarib²⁴³ olmuşdur ben dünyādan āḥirete giderem ve saña birkaç vaşıyyet iderem²⁴⁴ gerekdür ki ḳabül ḳılasın iki cihānda ‘aziz ve muhterem olasın zirā ki ṭarīḳat içinde gerekli **[12b]** nesnelerdür baña Cibri’l-i Emīn Ḥazret-i Rabbi’l ‘ālemīnden vaḥiy getürmüşdür²⁴⁵ imdi şeri’at enbiyāniñ ṭarīḳat evliyāniñdur ma’rifet sülükdür ve ānlarıñ yolına sālīk olup gitmekdür ḥaḳīḳat vuşlat maḳāmıdır Ḥaḳ’la Ḥaḳ olmaḳdur pes bu cevherleri bunda²⁴⁶ saña yād-gār virelim ümmet-i ḥaş ve mü’min-i pāk-i’tiḳād olan ḳarındaşlara²⁴⁷ lü’lü mercān ki herbiri bir cāndur muḥkem şaḳlayup bu (söz-i devrini)²⁴⁸ cān ḳulaḳlarına ḳoyalar enbiyāniñ sırrın bilüp tıyalar ve evliyāniñ erkānına uyalar mü’min-i pak-i’tiḳād olan muḥibler rüz-i maḥşerde

²⁴² belkidār

²⁴³ yakīn

²⁴⁴ idecegim

²⁴⁵ vaḥiy getürdi

²⁴⁶ bizde

²⁴⁷ bu vasiyyetler ki

kıyâmet kopacak bizim ‘âlem sancâğımız dibinde bulunub şefâ‘atimizden mahrûm kalmayalar inşâ‘allahü te‘âlâ ya ‘Ali t̄alib-i Hâk olup muhibb-i evliyâ olan kimesnelere telkîn idüp bu vaşyyetleri diyesin güçleri yetdikçe²⁴⁹ ‘alâkadre evliyânîñ evliyânın âdâbından ve hem erkânından işideler ve bilüp öğrenüb t̄arîkîñ t̄utub gideler ve ana göre ‘amel ideler dañi her kim bu vaşyyetleri diñleyüb bunuñla ‘amel iderse evliyânîñ t̄arîkîna giderse ve âdâbın şaklayub vaşyyetin t̄utarsa ol benim dostumdur ben āndan hoşnud olurum yarın Hâk cemâlin gösterirem ve her kim bu vaşyyetleri işidüp t̄utmazsa evliyânîñ âdâbın şaklayub bunuñ birle ‘amel itmezse ol benim düşmanumdur” didi, pes ol vaķit bu vaşyyet-nāmeyi Emire’l Mü‘minin İmām ‘Ali bin Ebi Talib [13a] kerrema’llahü vechehü h̄azretine teslīm eyledi ve nice dürlü pend ü naşīhat idüp²⁵⁰ buña muṭābıķ h̄adīş-i şerīfler dañi söyledi “ene medinetü’l ‘ilmi ve aliyy(in) bâbhâ” didi ya‘ni ben ‘ilmiñ şehriyim ve ‘Ali ol şehrin kapusıdur, didi, “ene ve ‘Aliyy min nūrun vāhīdün(din)²⁵¹ ya‘ni ben Ali birle ikimiz bir nurdan h̄alk olmuşuz²⁵², didi ol esede’llāhü’l ğālib h̄azreti emīre’l mü’minīñ İmām ‘Aliyyibni Ebī T̄alib kerrema’llahü vechehü H̄azreti Rasūl şallallahü te‘âlâ ‘aleyhi vesellemiñ mübārek lafz-ı gevher-i²⁵³ bārlarından²⁵⁴ vaşyyetlerin kabül idüp huzūr-ı şerīfnde yüzi yere urdı bir ulu kitāb mu‘teber eyledi her dāim okuyup āniñla ‘amel iderdi āndan İmām Zeyne’l ‘Abidīñ h̄azretlerine irişdi rażıyallahü te‘âlâ ‘aleyhimüsselām tāki silsile-i nesl-i evlād-ı rasūlden bu vaşyyetler Şeyh Seyyid

²⁴⁸ ve sözleri cān

²⁴⁹ yettigi kadar evliyânîñ

²⁵⁰ eyleyüb

²⁵¹ ķable en yaħluķa ādeme bi erbe‘ati ‘asara elfi ‘ām ya‘ni ‘Ali ile ben bir nūr idik Ādem h̄alk olmadan on dört biñ yıl evvel dimek olur ol

²⁵² olunmuşuz

²⁵³ dūr

²⁵⁴ bārından sudūr buyurılan vaşyyet ve pend ü nuşhuñ kabül idüb huzūr-ı şerīflerinde ol vaşyyetnāmei bir ulu

Şafiyü'ddin kaddese'llāhü sırrahü'l 'aziz hazretlerine geldi okuyup bildi ānıñla 'amel kıldı bu 'ilm şerif-i 'ilm imiş didi kendüye mürīd olan irādet getüren tāliblerine telkīn idüp²⁵⁵ bu vaşıyyet-ol vaşıyyetnāme-i Rasūl hazretünüñdür ki huzūrunda yazdı nāme mūcibince evliyā muhiblerin irşād iderdi baña dañi ānlardan yād gār kıldı evliyānıñ menākıbı budur bilesiz tāliblere terbiye kılasız şeyh 'ākıl ve kāmil ve kurb-ı Hākka vāşıl taḥkīk-i ḥalakāta'llah 'indinde şeyh Seyyid Şafiy [13b] rahmetu'llahi 'aleyhi hazretleri buyurur kaçan bir tālib bu vaşıyyetleri diñlese dañi ne dimek dur ma'nīsın anlasa (kendüde) getürse evliyānıñ ādābın yerine getürse ol tālib Hāk hazretiniñ emn ü emānında olup dünyā ve āḥiret korkularından kırtıla kıyāmet gününde bizimle ḥaşr ola didi ve eger bir tālib bu vaşıyyetleri okunurken kulağ tutub diñlemese ve ma'nīsın anlamasa gözi göñli yabanda olsa evliyānıñ ādābın yerine getürme ol tālibden Allāh bī-zār ve melāikeler bī-zār ve Rasūlü'llah bī-zār ve cümle enbiyālar ve evliyālar bī-zār olur, didi meger ki ānda Şeyh Şadre'ddīn hazretleri ḥāzır idi tarīk içinde Seyyid Şafiy hazretiniñ kendü oğludur bu nuḥkı işidicek fı'l ḥāl oturduğı yerden ayāğ üzerine tırdı gelüp Şeyh hazretiniñ huzurunda yüzi yere kıoyub teżarru' ü niyāz eyledi dañi meskenetle eyitdi: "ya Şeyh tālib ḥaḳkı nedür şeyh ḥaḳkı nedür bize beyān eyle kerem lütfundan buyur ki işidelim" didi. Şeyh Seyyid Şafiyü'ddin kaddese'llāhü ḥaḳkı sırrahü'l 'aziz hazretleri kemāl-i kereminden buyurdu ki tālib oldur ki evvelā ādāb bekleye ikinci 'avamdan beşinci kesile üçünci maḥremın bile dördüncü cemi' bed fı'lin terk ide beşinci evliyāyı ḥāzır ve nāzır bile altıncı ḥaḳka ve ḥalka yarāmaz iş itmeye yedinci her kıanda olsa şeyh²⁵⁶ kıorkusın çeke ya'ni āşikāre ve gizli ben bu işi idersem şeyhim görür ve bilür deyü itmeye zirā ki evliyā tālibiniñ diye [14a] göñlüne günde yetmiş

²⁵⁵ eyledi ve ānlardan yād-gār kıaldı evliyānıñ menākıbı budur bilesiz tālibleri terbiye kılasız ve kurb-ı Hākka vāşıl kılasız, didi Şeyh şafiy Hazretleri buyurdu kaçan

kerre nazar ider ta‘zīmen gönül serāyını pāk it ki mihmān-ı hāne-i Hākdur vākit olur ki tahtını görmeklige sultān (da.....)²⁵⁷ pes silinmiş süpürülmüş bulıcağ sultān şafa ider toprak eviñiñ²⁵⁸ başına ki evliyāyı hāzır ve nāzır bilmeye ve her kim gönül āyinesin silmeye²⁵⁹ kankı t̄alibin ki gönli pāk degildir āndan enbiyālar bī-zār ve evliyālar bī-zār olurlar didi imdi t̄alib olan kişi gerekdür ki şāhib-i ‘aql ola ve her iş ki işler ‘aql taşarrufıyle işleye cemī‘ hārekātını zabt eyleye muhālif kılmaya serkeşlik itmeye ve yañlış yola gitmeye eyitdiği iş ve gitdügi yol şeyhinin rızāsına münāsib ola eger şeyhinin emrine muvāfik ve muṭābık olmazsa ol t̄alibiñ çekdiği zahmet ü miñnet ü meşakkat fi’l cümle zāyi‘ olmuş olur āhirinde şeytān gibi mel‘ūn ve meğbūn ve merdūd olmaya dergāhdan sürülmeye cehd ide ki yüz bin günāhiñ dañi olursa Ādem Peygamber gibi mağfūr ve maqbūl ola t̄alib gerekdür ki bir iş işleyecek fikr ide eger ki hayurlu iş ise işleye şerri²⁶⁰ terk ide ammā bir kişi zāhir ve bāṭın şeyhiniñ işaretine müntazır ola ve şafā nazarīnā mazhar düşe kaçan bir kişi t̄alib-i Hāğ olsa dañi evliyā dergāhına gelse el virüp etek t̄utsa irādet ile teslīm olsa evliyāya ikrār virüp imān getirse bu dünyā hālkından kesilse [14b] evliyā gürühundan ola ve ammā burada imāndan murād sıdğ ü i‘tikād birle inanmakdur bir kişiniñ ikrārı şāf ve i‘tikādı dürüst olmasa ol kişiniñ imānı dañi dürüst olmaz dīn dañi imandandır ve imān iki kısım üzerinedir biri “taḥkīkdir” ve biri “taḥlīddir” pes taḥkīkdir” pes taḥkīki oldur ki t̄alibin gönli pāk ola taḥlidi oldur ki gönli ğıll u ğışş ü müvesvis ola ve şeyh hāğkı budur ki evliyā menziline otura t̄alibin gönline nazar ide levh-i maḥfūz ü levh-i’l insāna nāzır ola ya‘ni kankı kişi ki k̄atına geldi²⁶¹ nur-ı velāyetle āniñ (erlin) göre āña

²⁵⁶ şeyhinin

²⁵⁷ gelür

²⁵⁸ ol t̄alibin

²⁵⁹ pak degildir

²⁶⁰ şerlü ise terk eyleye

²⁶¹ gele

göre terbiye eyleye ve her kankı t̄alibiñ ki gönli pāk degüldür ānı yanında kōmaya redd ide²⁶² Şeyh Şadre’ddīn h̄azretleri yine s̄uāl idüp eyitdi: “ya Şeyh t̄alibiñ gönli nice olıcağ²⁶³ pāk olur didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetullāhi ‘aleyhi buyurdı ki bī-namāz (beynamaz) lokmasın yememek gerek t̄alib olan kişi ‘avām halk ile ihtilāt itmemekdür ya’ni ‘avām ile alayım vereyim itmemekdür yezīde ‘avret ile yatmaya yezīdiñ lokmasın yemeye kendü cevherin yezīde harc itmeye ve kendü loğmasın daği yezīde yedirmemekdür bir kişi münker ve münāfık(itmegin) yese k̄urşağında iken ol kişiniñ va‘desi irişüb ölürse ĩmansız ölür Şeyh Şadre’ddin eyitdi: “ya Şeyh bī-namaz kimlerdür buyur ki işidelim ve bilelim didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetu’llahi ‘aleyhi buyurdı “bī-namaz anlardır ki H̄ağ sevgisin ve peygamber mihrin [15a] ve evliyā muh̄abbetin gönülden çıkara buñların yerine teşvīş-i dünya ve gıll u gışş ve bed fikr ve bed endiş²⁶⁴ t̄olmuş ola ve gönli tekebbür²⁶⁵ ola H̄ağğa baş indirmeye ve h̄ağ söze h̄uccet idüp belā dimeye zirā ki namāzdan murād olınan niyāzdır H̄ağğa baş indirüb secde kılmağdur bir kişi secdei terk eylese H̄ağ te‘ālā h̄azretine ‘ubūdiyyet ve (perestis) itmemiş olur şeytān gibi merdūd olur bir kul efendisine serkeş olup baş indirmese ve emrine muṭi‘ olmasa ‘āşī olur öyle ise efendisi ānı k̄apusında kōmaz redd ider imdi t̄alib olan kişi (celh) cehd idüp k̄adir olduğı k̄adar²⁶⁶ göze gönile girmek gerekdür zirā ki gönül H̄ağğıñ evidir pes ev şāhibi evinden h̄ālī degildür bir kişi H̄ağğıñ evine girse H̄ağğ ile birlik itmiş olur didi, Şeyh Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyh t̄arīkat içinde secde kılmağ nedür buyur ki görelim ve işidelim ānı daği bilelim didi; Şeyh Seyyid Şafiy k̄addesa’llahü’l sırrahü’l ‘azīz buyurdı ki t̄arīkat içinde

²⁶² eyleye

²⁶³ olmağ gerekdür ki pāk ola

²⁶⁴ endişe

²⁶⁵ mütekebbir

²⁶⁶ miğdār

secde kılmak niyāz makāmıdır ya'ni teslim olmağdur daħi teslīmden murād olınan oldur ki başımı yolında qodum (ayrık) benim degildir zīrā ki er meydānı Hāq meydānıdır bu meydāna giren kiři başını top eyleyüp kendü özin meydānda fedā idüp baş ve cāndan geçmekdür öyle ise bu kiři iradetiyle kendüyi taşdıq ü taħkīk-ı bu evliyāya [15b] teslīm itmekdür tariqat yolında sıdık u i'tikādın muhkem idüp gönlüne vesvese getürmiye²⁶⁷ ammā edeb üzerine olmasa ol kimesneniñ teslīmi tamām olmaz didi Şeyh Şadre'ddin eyitdi “ya Şeyh secde Hāq²⁶⁸ için ise burada Hāq²⁶⁹ yokdur ve eger bir nesne ümid ider ise Ādemden degül bu arada Hāqdan daħi ümīd olmaya yā burada secde ne içündür bir hoş rüşen beyān eyle bilelim müşkilimiz ħall idüp ‘ayan eyle biz daħi aña göre ‘amel kılalım” didi , Şeyh Seyyid Şafiy rahmetu'llāhi ‘aleyhi ħazretleri buyurdı ki ol vakt ki Hāq sübhānehü ve te'ālā Ĥazret-i Ādemiñ kalbin yed kudretiyle düzüb daħi melāikelere escüdü(üscüdü) deyu emir kıldı ol emir ħaq oldu imdi ol vaqtin Hāq sübhānehü ve te'āla Ĥazret-i Ādemiñ kalbinde kendüyi saqladı melāikeler kendüye secde kıldılar pes İblis ‘aleyhi'lla'ne ol vakit tekeb bürlük idüp secde itmedi mel'ün ve merdūd oldu bu ma'niden ki İblis Ādemi ħayri Hāq şandı ve Ĥazreti Hāqkı Ādemin mazharında görmedi ve tanımadı “ebi ve istekbera ve kâne mine'l kāfirin (bulunundan) oldu vermuz ve bīyesma' ve bīyebşur vebīyentīk ve bi yemşī ve bīyebtış İblis-i la'ne keşf olmadı ve bilmedi kim Hāqdan ħayriye secde kılmak küfürdür “men (secede) liğayri'llāhi faqad kefera” eger Ādem ħayri Hāq olaydı aña secde eyleyen kāfir-i mutlak olaydı pes ma'lüm oldu ki secde Hāqkadır Hāqdan ħayriye [16a] secde kılmak revā degildir eger ħalk için iderse ol kiři mutlak kāfir olur bu (ma'niyyi) yaħşi fehm eyle ‘aqlına sokdur ki²⁷⁰ la tefhemülerden

²⁶⁷ getürmemekdür

²⁶⁸ ħavf

²⁶⁹ ħavf

²⁷⁰ soqardı ki

olmayasın “ülāike ke‘len‘āmi bel hüm ezalle ülāike hümü‘l ğāfilün” anlarıñ şānında gelmişdir ki Hakkı bātıldan fark eylemezler ve Ādeme secde eylemezler şalāt ve zekāt ehlinden degillerdir Hakk te‘āla hazretiniñ esrārını te‘aqqul ve te‘emmül eylemezler “ya‘lemüne zāhıran mine‘l hayāti’t dünyā ve hüm ‘ani‘l āhirati hüm ğafilün” pes ehli tarīk olan qarındaşlara vacibdir ki her gün şabāh olduğda yerinde turup pāk tahāratle ābdest alup on iki imāmi ve (çaride) ma‘sum pākların zıkr idüp āli ve evlādı şefi‘ getüre şah-(kereme) gelinceye degin cemi‘ meşāyihları añasın anlarıñ rüh-ı münevverlerinden isti‘ānet taleb idüp yardım dileyessin ve ehli beyti Rasūlūñ düşmanlarına (teberru) idüp Muḥammed ‘Ali dostlarına tevellā eyleyesin on iki imāma ikrār idüp mürşide irādet getüresin tā ki imānıñ dürüst ola bir tālīb ki beş vaḳti bu şartla kılmaya lāyık(1) şah maḳbül-i dergāh degildir merdūd (özlidir) ol kimesneden i‘tirāz itmek gerek ne‘üzü billah min şerri zālik Şeyḫ Seyyid Şafiyü’ddin hazretleri rahmetu’llāhi ‘aleyh buyurmuşlardır ki üstād nefsiyle yūriye emrine kāil ola evliyāya imān getüre kaçan ki bir tālīb evliyā nefsiye [16b] imān getürmeşe ya‘ni i‘tikād ve i‘timād itmeyüp inanmasa gönlüne şübhe bürünse yetmiş evliyā katl itmişçe günāh hāşıl ider didi ve daḫi Şeyḫ Seyyid Şafiyü’ddin hazretleri ḳaddesallahü sırrahüll ‘aziz buyurmuşdır ki yol tālībı olan kişi dāim mücāhede kıla ya‘ni mücāhade oldur ki cehd idüp ḳādir olduğı deñlü²⁷¹ tālīb birbirine çok varmak gerek ve her dāim pirini ve mürebbisini (mürebbiyesini) görmek gerek eger tālīb birbirine çok varmazsa ḫātırı süst olur gönli ḫasta olur didi, pes imdi mücāhade ile gönül āyinesi silinüp pāk-ı mücellā ola tālīb her neye ki bakarsa rabbın tecellā kılar gönli gözi açılır ol didi daḫi buyurmuşdur ki tālīb üç günde bir kerre mürebbisine vara dizārın göre ve şöḫbetine ire evliyā kelāmın diñleye ma‘nīsinden añlaya dürlü

²⁷¹ miḳdār

dürlü ma‘rifet hāşıl ide ve nice müşkilleri hall ola eger üç gün geçse varmasa beş gün geçse varmasa yedi gün geçse varmasa veyā on iki gün ve’lhāşıl kırk gün geçse varmasa bu aralıkda ol kimesneniñ va‘desi irişüp bu kırk gün içinde ölürse ol t̄alib evliyādan cüdā düşmüş olur evliyāniñ kavli bunun üzerinedir bilesiz gāfil olmayasız didi ve dahi Şeyh Seyyid Şafiyü’ddin h̄azretleri rahmetu’llāhi ‘aleyh buyurur ki evliyāniñ [17a] on iki kavli vardır āltısı t̄alibiñdir pes her k̄anķı t̄alib ki bu altı kavli bilüp²⁷² nefsin yerüne getürmese kılduğı da‘va bi-ma‘nidir ve eger²⁷³ ol altı kavli yerine getürse evliyā dostıdır didi Şeyh Şadre’ddin h̄azretleri yine su‘al eyitdi ya Şeyh evliyāniñ ol altı kavli nedir buyur ki anı dağı bilelim k̄ādir olduğımızca yerine getürelim didi Şeyh Seyyid Şafiyü’ddin h̄azretleri rahmetu’llāhi ‘aleyh buyurdılar ki ol altı kavliñ evvelkisi namāz ü niyāzdır ikinci kavli mücāhededir ki t̄alib birbirine çok varmaķ gerek üçüncü kavli budur ki t̄alib olan kişi ‘avām h̄alkından münķatı‘ olup kesilmekdir ve ‘avām loķmasın yememekdür ve kendü dağı ‘avāma loķmasın yedürmemekdür dördüncü kavli budur ki t̄alib olan kişinin takvāsı temiz olmaķ gerek ya‘ni her dāim pāk tahāretle olmak gerek beşinci kavli budur ki t̄alib olan kişi Hāķ nefesine (nefsine) muṭi‘ olmaķ²⁷⁴ gerek her hāl üzerine karşulaşmak cāiz degildir

Diñle nefes canludur, tutmayanlar kanludur,

Ḥayāyi²⁷⁵ (hüdār) eyle, bu yol nerd-bānludur

ve dağı evliyāniñ altıncı kavli budur ki dilinde her dāim zikr-i Hāķ ola “vezkuru’llāhü zikran keşiran” ya‘ni şūfī gerekdür ki zikru’llāhı müdām diye ve

²⁷² evliyāniñ

²⁷³ t̄alibiñ

²⁷⁴ olup

²⁷⁵ Haṭāyī

söyleye ol zıkr ki nūri albine dūe leyllen ve nehāran sırran ve cehren tevıd eyleye gice ve gūndūz gizlū ve āikāra tevıd [17b] kelimesin söyleye ve hem nefsi- emmārenin (kōkūn) kese kendūyi levvāmeye (ire) gōre ol kimse tavāya gōnūl balayup āl²⁷⁶ vire aan bir talib bu altı avli yerine getūirse evliyā ile ol on iki avli yerine getūrmi gibi olur amma ol on iki avlin altısı ki evliyānindır beyāna gelmez dil birle²⁷⁷ er olmaz fehmi aırdır ol maām āldir āl degildir didi, ve dai talib oldur ki gūndūzin keretde olur ise gice vadetde ola zirā ki gice velāyet gūndūz nūbūvvedūr ya‘ni gice evliyā bāzārı gūndūz alk bāzārıdır aan bir talib her gūn alk yūzine baup alk ile itilā eylese ol talib yetmi derece kat‘-i menāzil itmekden giru alur pes imdi talib olan kii gerekdūr ki gūndūz alk ile mu‘āmele iderse gice a ile eyleye didi, ey Seyyid afiyi rahmetu‘llāhi ‘aleyhi āzretleri buyururlar ki ūfi gerekdūr ki bir giceyi be ısm ūzerine tasim eyleye²⁷⁸ evvel ısm tā‘āt ve ‘ibādet itmege meūl ola ikinci ısm īl ū āl den ferāat idūp rāat itmege meūl ola ūçūnci ısm obet itmege meūl ola dōrdūnci ısm vadet itmege meūl ola beinci ısm alvet itmege meūl ola ey āzreti her dāim bu minvāl ūzerine ‘ādet itmidi zirā ki nefsiine mūcāhede bunda zıya virir anıcūn ki bir gicenin on iki sā‘atin be ısm idūp [18a] ve her ısmın bir dūrlū āl ūzerine geiresin ve her āl sırrı ūzerine ola talib olan kii kendūyi ōyle tasīm eyleye didi, ammā tarī dūmāni vardır saınin anlardan korkun azar eyleyin didi, ey adre‘ddin eyitdi ya ey tarī dūmanı kimdir buyur ki bilelim didi ey Seyyid afiyū‘ddin rahmetu‘llāhi ‘aleyhi āzretleri buyurdu ki talibin tarası alkdır ierusi evliyādır ve evliyā yaıdır ūyle ise talib dai gerekdūr ki zāhirin ve bāının pāk ide aan bir talib

²⁷⁶ cila

²⁷⁷ ile

²⁷⁸ eyleyūp

evliyā maḳāmın ḥalkā gösterse hem ṭarık dūşmānıdır ve hem bizim²⁷⁹ dūşmānımızdır didi, pes imdi ṭālib oldur ki ṭālibi ḳoḳusundan bile zirā ki evliyā ḳokusı ṭālibdedir ḳaçan bir ṭālib ol ḳokuyı bilmesey evliyādan cūdā olur bir ṭālibde ki ol ḳoḳu olmasa ṭālib degildir dūnyādan āḫirete īmānsız gider, didi, bir kimsey evliyā tācın urunsa yine bıraksa ol (cūdāmlardandır) anlardan ḳaçmaḳ gerekdür eger ḳaçmazlarsa kendüleri daḫi anıñ gibi cūdām olur evliyānıñ erkānından mahrūm ḳalur didi daḫi Şeyḫ Seyyid Şafiy rahmetu'llāhi 'aleyhi ḫazretleri (buyurdu ki) Ḥaḳ sūbhānehü ve te'āla ḫazreti ṭālibiñ göñlini bir muḫkem ḳal'a yapmışdır şöyle ki ol ḳal'a yetmiş katdır bu dūnyādan artukdur ve hem yetmiş ḳat barusıdır²⁸⁰ evliyānıñ bār-gāhıdır imdi her ḳanḳı ṭālib ki, münkerden ve münāfıḳdan sırrını saḳlamasa [18b] ve loḳmasın münkire ve münāfıḳa yedirsey ol ḳal'ai yıḳmış gibidir didi, Şeyḫ Şadre'ddin ider: “ya Şeyḫ ṭālib bir biriyle nice (dirilsün) anı daḫi beyān eyle bilelim” didi, Şeyḫ Seyyid Şafiy ḳaddesa'llāhü sırrahü'l 'azīz buyurdu ki ḳaçan bir ṭālib gerekdir ki aña 'izzet ü ḫurmet idüp her neye ḳādir olursa mevcūd bulunanı meydāna getüre ve anıñ ḳademin mübārek bile geldüğinden şafālar ḫāşıl ḳıla eger ol ṭālib anıñ geldüğinden şafā ü şevḳ ḫāşıl itmeyüp derūninden ara muḫabbet göstermeyüp varını āndan dirīḡ idüp loḳmasın şaklasa Ḥaḳ te'ālā ḫazreti ḳatında ve evliyā ḳatında yüzi ḳaradur iḳrārı şāf degildir daḫi bir ṭālib kendü loḳmasın bir münkire veya bir münāfıḳa yedirsey benim etim yedirmiş gibidir didi daḫi bir ṭālib kendü zürriyetin bir münkire virsey on iki imāmiñ etin yedirmişsey günāḫ ḫāşıl ider didi Şeyḫ Şadre'ddin eyitdi “ya Şeyḫ ṭālib ehliyle nice (dirlesün) didi, Şeyḫ Seyyid Şafiy rahmetu'llāhi 'aleyhi ḫazretleri buyurdu ki ḳaçan bir ṭālibiñ ḫātunı bir evliyā dūşmānına görünsey yine ol ṭālib anıñla

²⁷⁹ pir dūşmānıdır

²⁸⁰ vardır

cem‘ olsa hıncır ile cem‘ olmuş gibidir āndan ziyāde ihtirāz gerekdür²⁸¹ kaçmak gerekdür didi pes t̄alib olan kiři evliyā izin izleyüp mürşid rızāsın [19a] gözleyüp menākıbine göre ‘amel itmek gerek tā ki Tañrı dostı ola zirā ki üstād nefesi (nefsi) tariqate imandır şöyle bilesiz kavlihi te‘ālā: “innā ‘arazna’l emānete ‘ale’ssemavāti ve’l erza ve’l cibāle fā beyne en yaħmil nehā ve işfeķne minhā ve ħamilha’linsāne innehū kāne zālūmen cehūlen” ya‘ni demek olur ki taħķik-i ‘arz eyledik emāneti yirlere ve göklere ol emānet ki Allāh te‘ālā ħazretiniñdür²⁸² tağlar teħammil itmeyüp getürebilmedi ve ol emāneti Ĥaķ te‘ālā Ĥazreti Ādeme virdi Ādem Ĥaķ emriñ kabül idüp ol emāneti götürdi dir, Şeyħ Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyħ ol emānet ne idi ki yirler ve gökler teħammül idemeyüp tağlar götürbilmedi daħi insān götürdi, Şeyħ Seyyid Şafiy kıddesa’llāhü sırrahü’l ‘aziz ħazretleri buyurdi ol emānet bunlardır ki el ayak göz kulak dil tudaķ nuķ²⁸³ bu yedi kapu aħlāķ-ı zemimeniñ aşıdır ki yedi şıfatdır ne kıadar şıfatlar var ise bu yedi şıfatdan ħāşıl olur ve şūfi gerekdür ki bu yedi kapuyı zabt idüp maħalline şarf eyleye cehenneminiñ yedi kapusı anıñ üzerine bağlu ola didi, daħi dervişlik şūfilik oldur ki nefsi-ı emmārei katl ide kendüyi levvāmeya ire göre kavlihi te‘ālā “inne’n nefse’l emmārete bi’ssü’ innehū kāne zālūmen cehūlen” ya‘ni bir kiři nefse uyup emmāre ile [20b] nefes virse bir gün va‘d eylese üç gün olsa varmasa yedi gün yā on iki gün olsa varmasa ve’lĥāşıl kırķ gün aradan geķse varmasa ol t̄alib nefesine (nefecine) cān buldurmasa ol nefesden ötüri t̄alibler anıñla tırup²⁸⁴ evliyā nefesine imān getürmemiş olur yüzi kıara olur didi illā meger ki ol t̄alibiñ ‘özri olmuş olursa öyle olıcaķ va‘desinde²⁸⁵ ħilāf itmiş olmaz gelüp

²⁸¹ idüp

²⁸² ħazretleriniñdir

²⁸³ şehvet-i batniyye

²⁸⁴ oturmasunlar ħattā iķrārına cān buldurmayınca her kim tırup oturursa

²⁸⁵ va‘dinde

mürüvvet didikte kabûl ideler zirâ ki “el üzri inde kerâmi’nâsi maqbulün” buyurmuşlar eger ol tâlib bu tâliblerden yüz döndürse münâfıkdır didi dahi Şeyh Şadre’din eyitdi “ya Şeyh münâfık kimlerdir bize beyân eyle bilelim didi Şeyh Seyyid Şafiy hazretleri buyurdi ki münâfık oldur ki²⁸⁶ evliyâyâ dil ile ikrâr virüp imân getüre ammâ gönli ile taḥkiḳ idüp i’tikâd itmeye idüp ve inanmaya kavlihi te’âlâ “inne’l münâfıḳine hümü’l kâfirün” münâfık kâfirden eşiddir anıñçün ki zâhiren kâfir kelime-i şehâdet getürmekle müslüman olur ammâ münâfık iki yüzlü iki dinlü iki gönüllü olur anlardan kaçmak gerekdür didi zirâ anlar evliyâ düşmânlarıdır ve anlarıñ yeri şamudur didi, Şeyh Şadre’din eyitdi “ya Şeyh evliyâyâ nice muḥabbet itmek gerek²⁸⁷ Şeyh Seyyid Şafiydin ḳaddesa’llâhü sırrahü’l ‘aziz hazretleri buyurdi ki kaçan bir tâlib ben evliyâyı severim dise tâlibler andan [21a] nişân isteyeler zirâ ki da’vâyâ ma’ni gerek ‘âşıḳa nişân gerek ol tâlibe eger ikrârınıñ ari olup ḳıldıḡı da’vanıñ ma’nisin virürse ve nişânının gösterürse hüş kabûl ideler ve eger da’vâsından ‘âciz olup nişân göstermezse tâlibler anı tarḥ ideler kırḳ gün içlerinde ḳomayalar eger ḳorlarsa kendüler dahi murdâr²⁸⁸ olup evliyâyâ düşmân olurlar dünyâdan âhirete ĩmânsız giderler

‘aşḳ yolında oldur²⁸⁹ bize ki pehlivân,

göstere ma’şûkı yolında nişân

severim dimek dile âsân olur

‘âşıḳın bürhânı terk-i cân olur

²⁸⁶ bir kimse evliyâ kelâmın işidüb ḥaḳ bilmese ve aña göre ‘amel ḳılmasa gönli şâf olmasa kin kibir ḥased buḡz buḡl ḫama’ o ki ḡybet ü müsâvi olsa münâfıkdur ve dahi münâfık oldur kim

²⁸⁷ dir bize beyân eyle bilelim didi

²⁸⁸ merdûd olur

ve dahi Şeyh Şadre‘ddin eyitdi “ya Şeyh t̄alibiñ ol nişānı nedir buyur ki bilelim didi Şeyh Seyyid Şafıyyū‘ddin rahmetu‘llāhi ‘aleyh buyurdi ki ol t̄alibiñ nişānı evliyā etegin tutmak ikrār virüp cān-ı gönülde imān getürmekdür ya‘ni her fi‘line ve her hāliline belā diyüp inanmağdur menākıb-ı şerifi diñleyüp evliyā nefesiniñ ma‘nisin añlayup aña göre ‘amel itmekdür²⁹⁰ eylemekdür didi Şeyh Şadre‘ddin eyitdi “ya Şeyh t̄arıkāt içinde t̄alibiñ kaç mağāmı vardır buyuruñ görelim didi, Şeyh Seyyid Şafıyyū‘ddin hazreti buyurdi ki evliyā-yı kirām ve meşāyih-ı ‘izām olan kimesneler ki t̄arıkāt ve hağıqāt içinde yetmiş iki mağāmı vardır ol yetmiş iki mağāmıñ yetmiş mağāmı t̄alibiñdir kaçan bir t̄alib [19b] ‘āmil olursa ol kişi kendüye zılm itmiş olur Şūfi gerekdür ki şehvet elinde biçāre zelil olmaya k̄adır oldığı denlü men‘ eyleye şehvet adın soyundura key ağmağdur ol kişi ki nefse dileğın vire key ‘āğıldır ol kişi ki nefsi katl idüp kendüyi mülhime ve muğmeinneye ire göre bunlarıñ gibi ne kim var ise bu yedi şıfatdan qopar imdi bir t̄alib ki bu mezmūma şıfatları terk iderse insān derecesine lāyık olur nefs-i muğmeinneye k̄adem başar ol vağıt gönli gözi açılır ‘aşğ eri olur ziyāde muğabbetu‘llāha h̄asıl olur şafā-yı kalb h̄asıl ider qanğı t̄alib ki bu mertebeye irerse insān-ı kāmil olmuş olur Şeyh Şadre‘ddin eyitdi “ya Şeyh t̄alib yol içinde nice gerekdür buyuruñ işidelüm ve bilelüm didi Şeyh Seyyid Şafıyy k̄addesa‘llāhü sırrahü‘l ‘azīz hazretleri buyurdi ki t̄alib olan kimse deve gibi ve eşek gibi ve hıncır gibi gerek ya‘ni bunuñ temşili bu oldur ki deve yük getüricidir ve hem qatār içinde bir ma‘şüm anıñ mehārına yapışup çekse cümlesi anıñ ardınca giderler muğālefet pes t̄alib gerekdür ki deve gibi qatār içinde yük getürici ola ve rehberine muğālefet itmeye ve eşek dahi şu göricek (kuşancıdır)²⁹¹ pes t̄alib dahi gerekdür ki mürşidiñ göricek varını bezl eyleye mürşid [20a] şu gibidir pes su her nereye qoğunsa

²⁸⁹ oldurur kim

²⁹⁰ cümle varlığın erenler yolına tufeyl idüb kendüyi terk

arıdır pāk ider mürşid daḥi ṭālibin gönlini arıdır pak ider mürşīd-i kāmīl ādemi cām-ı cihan-nümā iderd cām-ı cihan-nümā nedür āyine-i ḥudā ider, ve cem‘iyyet oldığı yere ḥāzır ola bir ma‘ni ve ma‘rifet ḥāşıl ide ve ḥıncır daḥi ṭoḡrıldığı yerden dönmez ṭālib daḥi gerekdür ki ṭoḡrıldığı yerden dönmeye şırāṭu’l müstakımdur ṭoḡru yürüye ve ṭoḡru söyleye dost gönün ağartmaya (aḡrıtmaya) gönli dervīşlikde dili mürüvvetde ola tā ki bu yolda maḡsūdın bula didi daḥi ṭālib iki gönli bir idüp oturmasa münāfıkdur didi Şeyḥ Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyḥ mürüvvet nedür beyān eyle bilelim didi Şeyḥ Seyyid Şafıyy ḥāzretleri eyitdi mürüvvet oldur ki bir ṭālib evliyā kelāmın işide ḥaḡ bile evliyānıñ menākıbın diñleye her ne dirse aña göre ‘amel eyleye mürşidin emrin yerüne getüre ol ṭālibe herkez ölüm yoḡdur dünyādan āḥirete imānla gide cümle enbiyā ve zümre-i evliyā āndan hoşnūd ola Ḥaḡ te‘āla ḥāzreti daḥi āndan rāzı ve şākır ola cemālin göstere didi Şeyḥ Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyḥ bir ṭālib evliyādan yüz döndürse ḥāli nice olur didi Şeyḥ Seyyid Şafıyy rahmetu’llāhi ‘aleyhi ḥāzretleri eyitdi “bir ṭālib evliyādan yüz döndürse pirden dönmüş olur beni ḡabūl itmemiş iblīsı kabūl itmiş olur münkir münāfıkdur yüzi karadur dünyādan āḥirete imānsız gider didi daḥi bir ṭālib bir ṭālibe [21b] ol iki maḡāmı yerine getürse evliyā ile ol yetmiş maḡāmı bile yerine getürmüş olur didi Şeyḥ Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyḥ ol iki maḡāmı²⁹² muḡābelesinde ola ve ol iki maḡāmı yerine götüren evliyā ile ol yetmiş maḡāmı bile yerine getürmüş gibi olur didi Şeyḥ Seyyid Şafıyy²⁹³ rahmetu’llāhi ‘aleyh ḥāzreti buyurdı ki ol iki maḡāmın evvel maḡāmı evliyāya vefā eylemekdür çünki iḡrār virüp geldi belā didi ṭāriḡat içinde yol oḡlu oldı gerektir ki ol iḡrār üzerine ‘ahdin²⁹⁴ bekleye ḡavlihi te‘āla ve men ūfiye bimā ‘āheda ‘aleyhi’llāhi

²⁹¹ ḡuşanur

²⁹² maḡāmına mukābil ola didi Şeyḥ Seyyid

²⁹³ eddin

²⁹⁴ ‘ahdi baḡlamakdur

(feseye'ti yehū) ecran” ‘azīman” ya‘ni Hāḡ te‘ālā ḡazreti buyurur bir kiři ki benim yolıma bel bađlayub ‘ahdine vefā eylese ben aña nice dūrlū ecirler ḡasanātlar viririm řöyle ki her biri bin ecr-i ‘azim ola dađı ikinci mađāmı tařdıđ-i kalbdır kavlihi te‘ālā “ve yeđūlūne metā hāze‘l va‘dū in kūntūm řadıđın “ ya‘ni Hāḡ te‘ālā ḡazreti buyurdu ki ya ḡulum sen eyledūđiñ ‘ahdiñe va‘diñe vefa eyle nice ki elest deminde belā dimiř idin ḡavliñde dūrūst ol ve řadıđ ol ya‘ni inanıcı ol buyurur pes ḡanđı ḡālibde ki tařdıđ-i ḡalb ola (tađđıđ) bilmiř olası ki ol ḡālib evliyā dostıdır imdi bir kimesine can-ı gōñūlden ve derūn-i dilden evliyāyı sevse ve muđabbet eylese kendū mađribde olup evliya meřriđda olsa ḡikmet-i Hūdā va‘de [22a] iriřup ol ḡālib vefāt (itmeli) olduđda “Azrāil cānına řeytān imānına kast eylese ol vađt evliyā ol ḡālibiñ imānını řeytan řerrinden sađlayup emin eyleye “elā (illā) inne evliyāe’llāhū lāđavfe ‘aleyhim ve lāhūm yađzenūn” tađđıđ bir ḡālib bir mūrřid etegin řutup evliyā řarıđına sālik olsa āniñ ūzerine hiġ ḡorđu yokdur melūl ve mađzūn olmasun heman sıđđla bel bađlasun giđdūđi yerde rehberiñ izin izlesun ve her iřde pīriniñ rıżāsın gōzlesun **Nazm** :

Gel bir pire ḡıdmeteyle

Emek zāyi‘ olmaz ola

Mūrřid etegin muđkem řut

Kimse eliñden almaz ola

Bir işi bitirmek gerek

Eksigin yetirmek gerek

Yar ile oturmağ gerek

Hiġ siteme (gūmiř’) ola

Bir şuyı²⁹⁵ su yalmaq gerek

Bir ācı toymak²⁹⁶ gerek

Bir dilden söylemek gerek

Feriştehler bilmez ola

Çābuḳ bahri olmaq gerek

Bir ‘ummāna tolmak gerek

Bir güheri bulmaq gerek

Hiç şarrāflar bulmaz ola

Gerçek ‘āşık olmaq gerek

Ma‘şūqasın²⁹⁷ bulmaq gerek

Ölmezden öñ ölmek gerek

Varup ānda ölmez ola

Bir kuş olup uçmaq gerek

Bu ma‘nii seçmek gerek

Bir kadehden içmek gerek

İçenler āyılmaz ola [22b]

Bir bağçeye girmek gerek

Ḥub-ı teferrüc kılmak gerek

Bir güli yaylamak²⁹⁸ gerek

²⁹⁵ susuz şulamak

²⁹⁶ toymak

Herkiz ol gül solmaz ola

Gel Hıtaıyi sen ge otur

Da ‘vāi²⁹⁹ ma ‘niyi yetür

Muhibbine³⁰⁰ bir er getür

Cāna başa ıalmaz ola

Şeyh Şadre’ddin eyitdi “ya Şeyh t̄alibiñ muşibeti nedür ve münāfiķiñ muşibeti nedür lütf idüp buyuruñ işidelim bilelim didi Şeyh Seyyid Şafiiyyüddin hıazreti buyurdı ki t̄alibiñ ol muşibeti evliyādan cüdā olmaıdır³⁰¹ ve münāfiķiñ muşibeti cehennemlik olmaıdır didi ve daıı eyitdi t̄alibiñ üç muşibeti vardır evvel birisi budur ki ğıybet ü mesāvi eyleye üçünci muşibeti oldur ki evliyānıñ mihri ve muıabbetin ğöñülden ııkara her ıanķı t̄alib ki bu üç dürlü işi idecek olursa dergāh da ıabül olmaz dünyādan āhirete imānsız ğider ve hem kıyāmet ğününde ‘azab-ı³⁰² cehenneme lāyık olur ve cemi‘ ‘ömründe ne ıadar şevāb işlerse de külli hebāi menşür olur “fece‘alnā hebāen menşüran bundan soñra yine Şeyh Şadre’ddin suāl idüp eyitdi” ya Şeyh halka-i şoıbet hakkında ne buyurursuz didi Şeyh Seyyid Şafiy ıaddesa’llāhü sırrahü’l ‘aziz hıazreti eyitdi³⁰³ evliyānıñ ıorusıdır her kim evliyā ıorusına ğirse ol kişi evliyānıñ bendelerinden olur daıı bir t̄alib [23a] evliyā ıorusına ıâdem başsa yetmiş biñ hıcābdan ıurtulur ve her dem aña mücellā-yı³⁰⁴ derün hāşıl olur ğöñli ğözi

²⁹⁷ ıını bulmak

²⁹⁸ ıoılamak

²⁹⁹ hıdmetiñi hāra

³⁰⁰ ğerçeklerden bir

³⁰¹ olmaı

³⁰² cehennem ‘azābına

³⁰³ halka-i şoıbet

³⁰⁴ tecellā-yı zāt

beşâretle tolar murâdı ve maşşudına vâşıl olur ve her kim ol qoruda baş ve cāndan geqerse taqqıq şehīd olur didi Şeyh Seyyid Şafiy qazretleri eyitdi gerqek tālib-i Hāq oldur ki ‘avāmdan kesile qalqdan ‘uzlet eyleye evliyā qorusına gire dūnyāda olduqqa cemi‘ qorqulardan emin olur ol tālib mü‘minlerden olur aña ölüm yoqdur hemān ancak dūnyādan āhirete naqli der meselā bir evden bir eve gōqer gibidir qiyāmet gūninde sorısız ve qesābsız evliyā maqamında olup cennetü’l me’vāda ve firdevsi a’lāda Hāqqıñ cemālin ve müşāhade kıllurlar ol nur ile (muqtenim) olurlar “elmü’mīnine lā yemūtüne bel (yenkalüne) min dāri’l fenāi ilā dāri’l bekāi” menziline irişürler didi ve daqi Şeyh Seyyid Şafiyüddin qazretleri raqmetu’llāhi ‘aleyh buyururlar ki gönül üç vecih (vech) üzerinedir ikisi qalqıñ birisi tālibiñdir aña hayrān dirler dāima maqbūbiñ temāşā ider ‘aşkından hayrān olur her kande ki baqsa aña görinen ma’şuk yüzidir maqbūbuñ görür seyrān ider dāim maqbūbına hayrāndır ve daqi bilmiş olasız ki bu dereceye irişen kişi eger dūnyāda ve eger āhiretde evliyā maqamındadır didi Şeyh Şadre’ddin eyitdi ya Şeyh bir tālib [23b] evliyā sülüküñ bilmese maqāmı olur mı yoqsa olmaz mı didi Şeyh Seyyid Şafiy qazreti buyurur ki tālibiñ üçü bir yerde olsa qubb-ı evliyādur üçler maqāmıdır ol üçüñ biri qutbdur evliyā mertebesindedir ve ol ikisi imāmān mertebesinde olurlar ki biri qutbuñ şāq yanında biri sol yanındadır eger ki tālibiñ yedisi bir yerde olsa şıdq-ı evliyādır yediler maqāmıdır ol vaqt yediniñ biri evliyā mertebesindedir ve eger tālibiñ kırkı bir yerde olsa qarīq-i meşāyihdir kırklar maqāmıdır ve yine ol vaqt tecelli-i zāt hāşıl olur tālibiñ gönli āyinesi silinür pāk-ı mücellā olur şöyle bilesiz didi **Nazm**

Murtażā Aliyi cāndan severseñ

Āq göziñ cāniñ qafletden uyandır

Meşāhibsizle urup oturma
Bir iim Şu ierseñ külli ziyāndır

Rehber öñünde iki bir olmiş
Yalan gerek Şu meydānda uyulmiŐ
Varlığından geen stād ŐayılmıŐ
Hak bilür ötesin (Őāha) ‘ayāndır

(Kendni) yolun edeb Őaėınan
Varlığın aldırır dikp akinān
Her cem‘iyyetde teberrā oğınan
‘Ali sırrın amma nāsa deyāndur

Cān gözi örtkdr Hāėı göremez
stādın yolına oğrı varamaz
Cem‘iyyetde suālını viremez
Hāli yol dört kapuda yayāndır

Őāh Hātāyim yeri gögi yaradan
Ben āėdan oğurum bilmem aradan
Severseñ ığsun hāl bilmez aradan
Mü‘min Müslim āl renge boyanandur [24a]

dağı Őeyė Seyyid Şafiy hāzretleri hāėa-i soğbet hāėėında buyurur ki bir ālib evliyā hāėasında oturmuş ola nazarı aŐrada olsa yeziddr mnāfiėdur yüzi aradur ve hem

bir t̄alib iki ḡönlü bir itmese otursa h̄āricidir didi ve dağı Őeyh Seyyid Őafiy h̄azretleri rahmetu'llāhi 'aleyh buyurur ki bir t̄alib gelse evliyāya ikrār virse ve imān getürse ve irādetle teslim olsa mürebbsi dağı üçü bir yere gelseler h̄aқиkat soğbetin idüp otursalar ol üçüñ biri ma'rifet h̄aberin açup evliyā nefesi söylese birisi işidüp bu sözü ben k̄ābul itmezsin dise ol ikisi meclisde ānı t̄anımasalar³⁰⁵ ve söylemeseler t̄arīkat içinde sen günāhkārsın dimeseler ol oturduğları h̄alka-i soğbet ānlara h̄arām olur ve hem anda ekl olunan t̄a'ām h̄arām olur anda oturanlar heb zālīm olmuş olur ve dağı t̄alib kendü eksigin bilmesey t̄arīkat mücibince ana bildireler eger yola (beyün) virirse h̄üş eger virmezse t̄alibler anı içlerinde k̄omayalar ve anıñla t̄urup oturmayalar her kim anıñla t̄urup oturursa yüzi k̄aradur evliyā dergāhından sürgün olup dünyādan āhirete imānsız gider ve h̄aқ dīzārından mahrūm k̄alur didi, Őeyh Őadre'ddin eyitdi ya Őeyh eger ol t̄alib yola (beyün) virüp kendü eksigin bilsey maқāmı olur mı yoğsa olmaz mı didi [24b] Őeyh Seyyid Őafiy rahmetu'llāhi 'aleyh buyurdu ki ol t̄alib gerekdür ki tecdīd-i imān getüre ve mürşidiñ emrin yerine getüre andan soñra günāhından yarlığanup mađfūr ola ol evliyā dergāhında maқbul ola didi Őeyh Őadre'ddin eyitdi ya Őeyh t̄alibiñ imānı ne ile tamām ve kāmil olur didi Őeyh Seyyid Őafiy h̄azreti buyurdu ki ol t̄alib evliyā dergāhına varup külli eksikliğini ele virüp³⁰⁶ günāhından 'özr ü niyāz idüp tevbe eylesey evliyāñıñ pend ü naşīhatın ve şafa nazar-ı himmetin kabül idüp evliyā nefesine imān getürsey menākıbın dinleyüp ma'nīsın añlayup anıñla 'amel eylesey imānı kāmil olur didi Őeyh Őadre'ddin eyitdi "ya Őeyh bir t̄alib evliyāyı bulamayınca nice eylesün" didi Őeyh Seyyid Őafiy rahmetu'llāhi 'aleyh eyitdi ol t̄alib varsun 'ilm-i meşāyihü diñlesün h̄aқиkatlı kelāmın añlasun benim kelāmım diñlemiş gibidir ve anıñla 'amel eylesun ol benim dostumdur

³⁰⁵ aña tınmasalar

mahrûm kalmaya didi Şeyh Şadre'ddin eyitdi “ya Şeyh bir t̄alib şāhını³⁰⁷ görmek dilerse nice itsün didi Şeyh Seyyid Şafiy h̄azreti buyurdu ki birbirin ziyāret eylesünler hemān beni ziyāret itmiş³⁰⁸ gibidir didi ve daḥi Şeyh Seyyid Şafiy h̄azreti buyurur ki t̄alibin biñ bir ḥālī vardır cemī’si kemāl ma’rifet ve maḥam-ı vaḥdetdür cümlesiniñ vācibi oldur ki eger t̄alibler evliyānın t̄arīḫın [25a] sürüp yola varup edeb ve erkānın gözedüp ḥalka-i sohbetde oturur olalar ol t̄aliblerin içlerinden birisi sitemlü olsa daḥi (tercümān) ḥāşıl olsa ol tercümānı virmeden oturup şoḥbet itmek ḥarāmdu ol t̄alibden tercümānı almayınca ve ol tercümānı ḥāra geçirüp ḥaḫkında vāşıl olmayınca şoḥbet itmeyeler daḥi tercümān loḫmasından ikrār imānı olan ḥaḫ ehli ḫarındaşlara vireler ammā ehl-i zāhirden şaḫınup göstermeyeler eger ol tercümāndan bir münkire veya bir münāfiḫa virseler yedirseler benim etim yedirmiş gibidir şöyle bileler didi ve daḥi Şeyh Seyyid Şafiy h̄azretleri buyurmuşdur ki bir şoḥbetde tercümān ḥāşıl olsa gerekdür ki t̄alibler andan (nisbet) itmeyeler eger nisbet iderlerse ol loḫma anlara ḥarām olur yemesünler eger yerlerse evliyānıñ dūşmānı olurlar dünyādan āḫirete imānsız giderler didi Şeyh Şadre'ddin eyitdi ya Şeyh t̄alibe dünyā ḥālın bildirdiñ āḫiret aḫvālın nedür ānı daḥi beyān eyle bilelim didi Şeyh Seyyid Şafiy h̄azreti buyurdu ki t̄alib olan kişiyē lāzım olan oldur ki evliyānıñ edebin gözleye velīler izin izleye nā-maḥrem olan kimesnelerden şaḫına evliyānın sırrın āşikār itmeye³⁰⁹ ve rāst (silsilesi) ve meşrebi h̄azreti rasūle çıḫa aşlı taḫḫīḫa āli Muḫammede çıḫduḫın bile [25b] aña göre bi’at ve inābet kıla ḫaçan bir kişi ḫālī etegin t̄utsa maḥremine bilmese ol t̄alibden Allāḫ bīzār ve melāikeler bīzār ve cümle

³⁰⁶ alup

³⁰⁷ şāhı

³⁰⁸ eylemiş gibi olur

³⁰⁹ el virüp etek tutduḫı kimesneniñ

enbiyālar ve evliyālar bīzār olurlar didi Hāzret-i İmām Nāṭıķ Ca‘fer-i Şādıķ³¹⁰ buyurur ki bir kiři tālib-i Hāķ olsa evlād-ı Rasūlden ğayriye kendüyi teslim eylese ya‘ni bilmedügi yerden bī‘at ve inābet kılsa ānıñ meşrebi ve tutduğı etegin (sinsilesi) evlād-ı Rasūl ve Muḥammed ‘Ali ḫāzretlerine çıķmasa ol kişiniñ şeyḫi Şeyṭān³¹¹ olur rüz-ı maşşerde evliyā’ullāh ğürühundan ve Hāķ dīzārından maḫrūm ḫalur didi ḫāle Rasūlu’llāh şallallāhü te‘ālā ‘aleyhi vesellem men teşeyyeḫa şeyḫan min ğayri evlādi faḫad şeyḫa keşeyḫa’şşeyṭān ya‘ni³¹² Rasūl ḫāzreti bu ḫadīş-i şerīfi ānıñ ḫāķķında buyurmuşdur didi **Nazm** :

Göñül ne ṭurursun sen de varsana

Mürşid-i kāmile varmayınca³¹³ olmaz

Varup eşigine yüzün sürsene

Mürşid-i kāmile varmayınca olmaz

Mürşidin isteyen kendi araya

Arayanlar buldı derde çāreyi

Yüz biñ oķursa āķdan ḫārayı

Mürşid-i kāmile varmayınca olmaz

Bu dünya ṭurduķça eger ṭursanda

On dünya tolısı kitāb görende

Her ḫarfıne bin bir ma‘nā virsen de

³¹⁰ rażıyallāhü ‘anhü ḫāzreti

³¹¹ şeyḫi gibi

³¹² ḫāzreti Rasūl bu ḫadīş-i şerīfi anlarıñ

³¹³ varmadan

Mürşid-i kāmile varmayınca olmaz

Halil yaptı Ka‘be oldu delil

Farz oldu varmayanlar oldu melil

Muhammede rehber oldu Cibril

Mürşid-i kāmile varmayınca olmaz [26a]

Haṭāyi sözüñ ma‘nīsın virdi

Yār ile eyitdiği ‘ahdine ṭurdu

Cebrāil Mūsāya Hızra var didi

Mürşid-i kāmile varmayınca³¹⁴ olmaz

Şeyḫ Seyyid Şafiy rahmetu’llāhi ‘aleyh buyurmuşdur ki ṭālib aña dirler ki evliyāññ menāḳıbın oḳuyup diñleye ve āññ ma‘nīsın añlaya her ne dirse aña göre ‘amel idüp ḳādir olduḡı ḳadar³¹⁵ ādābından ve erkānından ṭutup ḳalbinde ṣaḳlaya āñı münkire ve münāfıḳa göstermeye zirā ki evliyā kelāmıdır āñı münāfıḳ bilmez sırr-ı ‘Alīdir eger gösterse ol ḫalka-i ṣoḫbet aña ḫarām olur ānda cem‘ olup oturanlar heb zālīm olmış olur daḫi bir kimesne evliyāññ maḳāmını³¹⁶ ṭālibler ve müridler ve muḫibler yanında oḳusa ol benim dostumdur ve hem Tañrı dostıdır eger münkirler ve münāfıḳlar yanında oḳusa ol benim düşmānımdur ve hem Tañrı düşmānıdır yüzi ḳaradır ḳıyāmet gününde ‘azāb-ı cehenneme müsteḫaḳ olur didi imdi her kimiñ evliyāya ṣıdḳ u i‘tikādı varsa bu vaṣıyyetleri (evkāt) ṣaḳlaya ehli olmayan nādānlara

³¹⁴ varmadan

³¹⁵ miḳdār

³¹⁶ menāḳıbını

göstermeye amma Hâk ehli olan qarındâşlardan dirîğ itmeye göstere bir t̄alib bir ehl-i Hâk qarındâşdan bir nefes öğrenmek murâd eylese kemâl-i ma‘rifet kesb etmek için müraca‘at idüp niyâz eylese gerekdür ki baḥillik itmeye vire dirîğ tutmaya evliyânın nefesin ol t̄alibe [26b] ta‘lîm eyleye Hâk sübhânehü ve te‘âlâ hazreti aña biñ bir ḥasanât vire ve daḥi öğrenen talibe dahi biñ bir ḥasanât vire ânıñçün ki evliyâ nefesine t̄alib oldu ma‘nîsin bilüp berkemâl-i ma‘rifet taḥsîl itmege can-ı gönülden râğıb oldu didi daḥi İmâm Ca‘fer-i Şâdık hazretleri buyurur ki bir t̄alib evliyânın ve on iki imâmın nefesin on iki güne degin öğrenmese ipi çürük yüzi qaradur didi Şeyḥ Şadre’ddin eyitdi ya Şeyḥ³¹⁷ ehl-i Hâk kimlerdir ve ehl-i Hâk olan nice olmak gerek buyuruñ işidelim ve bilelim didi Şeyḥ Seyyid Şafiy rahmetu’llâhi ‘aleyh buyurur ki “men tesebbehe biḳavmi fehüve minhüm” ya‘ni bu t̄arik içinde olan kimesne her gerekdür ki rızāsız hiçbir iş itmeyeler ḥattâ ki bir baḡçeye girseler ve bir elma düşmüş yâtur görseler ol elmayı almayalar eger baḡbân olan kimesne âlup bir ehl-i râha kendü ḥusn-i rızâsıyla virirse ol yol ehli olan qarındâşa gerekdür ki behâsın virmeyince âlmaya eger alursa kıymetin virüp ândan âla bu t̄arik içinde olan kişiye lâzımdur ki böyle ehl-i rızâ ola eger böyle olmazsa t̄arîḳî³¹⁸ redd ider didi, ḥikâyet bu vechiledir³¹⁹ ki günlerde bir gün Şeyḥ Seyyid Şafiy rahmetu’llâhi ‘aleyh giderlermiş kendü t̄alibleri izin sürüb bir baḡçeye seyrân³²⁰ idermiş Şeyḥ hazretleri görür ki [27a] bir ağaçda üç dane elma tururdu baḡda t̄olanup yine ol ağaç dibine geldi baḡdı görü ki ol elmanın biri yok ḥaberi şorup baḡbâna eyitdi bu ağaçda üç elma var idi ḥâla yokdur nice oldu didi baḡbân eyitdi şâhım düşdi didi Şeyḥ eyitdi ḳopardılar mı yoḥsa kendü mi düşdi didi baḡbân eyitdi şâhım kendi düşdi Şeyḥ eyitdi ḳani yâ nice oldu

³¹⁷ yâ şeyḥ ehli kimlerdir

³¹⁸ t̄arîḳden redd dür didi

³¹⁹ iderler ki

³²⁰ için varmışlar şeyḥ

bāgbān eyitdi bir şūfiye virdim Şeyh eyitdi istedi mi aldı yoħsa istemedden mi aldı sen mi virdiñ didi bāgbān eyitdi istemedden ben virdim Şeyh eyitdi behāsın virdi mi aldı yoħsa virmeden mi aldı bāgbān eyitdi şāhım virdi aldı. Şeyh eyitdi istediñ mi aldın behāsın yoħsa istemedden mi virdi bāgbān eyitdi şāhım istemedden virdi didi. Şeyh seyyid Şafiy rahmetu'llahi 'aleyh ħazretleri Ĥaħ sūbhānehü ve te'ālā ħazretine şükürler idüp eyitdi elħamdülillāhi 'alā veliyyillāhü şūfīlerim rahmāniymiş şeytāñ degilmiş didi **Nazm**

Lütfuñla ey pādişāhlar pādişāhı çok şükr

Bendeniñ ümīdi sensin hem penāhı çok şükr

'Afv idersin serleri³²¹ serāgāhı çok şükr

Çok şükr birliğine yā Rab ilāhi şükr

Yaratdın yeri gögi tutdı³²² bizim için qarār

Bizim için devri der çerħ-i felek leyl ü nehār

Pes bizim çündür³²³ bu gün (kevn) dünyā ve 'uqbāher nevar

Çok şükr dergāhınā yā Rab ilāhi çok şükr

Sen bizi ħalk eylediñ çün āb ü āteş ħāk bād

Cismimize cān virüben bize Ādem didiñ ād

³²¹ bizleri sizler gāhı

³²² bizimçün tutdı

³²³ bizim çündür

Yaradılmış senden āldı cümle maqşūd u murād
Çok şükr dergāhıña yā Rab ilāhi çok şükr [27b]

Görmeye göz virüben işitmege virdiñ kulak
Tutmağa hem el virüp yürimege virdiñ ayāk

Her ne yere ‘azm idersek yetürüz yakın-ıraq
Çok şükr dergāhıña yā Rab ilāhi çok şükr

Seng pülād arasından hem virirsin ad bize
Et ile kan arasından şurdirirsin süd bize

Çok keremler gösterirsin ey kerīm-i ma‘būd bize
Çok şükr birliğine yā Rab ilāhi çok şükr

Quru ağaçdan bitirdiñ dürlü yemişler bize
Hem añı hürd³²⁴ itmege virdiñ dehān dişler bize

Biz neyüz ki gösterirsin bunca lütf işler bize
Çok şükr birliğine yā Rab ilāhi çok şükr

Qullarına vācib oldı ismiñi zıkr ideler
Virdiğni ni‘metleriñi hem bilüp şükr ideler

³²⁴ hürd

Rızık için had sen kefilisin pes niye fikr ideler

Çok şükr dergāhıña ya Rab ilāhi çok şükr

Küfr ü ‘isyān ü haṭā bizden varır senden yaña

Lüṭf ü ihsān ü kerem senden gelir bizden yaña

Ol ğanīmet kısmetini kesmediñ öñden şaña

Çok şükr dergāhıña ya Rab ilāhi çok şükr

Bu Haṭāyi Hasta çün қаpuñda günāhkār (durur)

Vir anıñ murādın³²⁵ fazlıña ümidi var durur

‘Aybını setr eyitdigin çün bir ādıñ settār durur

Çok şükr dergāhıña ya Rab ilāhi çok şükr

Pes imdi ey ṭālib yol yol ehliniñ ḥāli budur ki bildiñ ve işeyitdiñ bir kişi bu ṭarīḳ ile olmasa yol ehli³²⁶ demek olmaz şöyle ma‘lūm olına **Beyt:**

Dilekler қаpusı oldı güşāde

Kim irsün murādı olan murāda

Eger³²⁷ bu sözden ‘ibret aldıñ ise

³²⁵ murādıñ fazlıña anıñ ümidi

³²⁶ ehli olmaz

Tamām oldu naşihat bu arada

Dağı bundan şoñra ħalifelik şartın ve ħaşıyyetin ve ma'nîsin bildirir imdi ma'lûm ola ki bu cihānda evvel ħalife Ādem³²⁸ Şafıyyu'llāh 'aleyhisselāmdir ānıñ ħaqqında Ĥağ te'āla ħazreti buyurmuşdur ki "ve iz kâle rabbüke [28a] lilmelâiketi innî câ'ilün fi'lerzı ħalîfeh" ya'ni Ĥağ te'āla ħazreti ferîştahlarına bildirdi ki Ādem şafıyyu'llāh yeryüziniñ ħalifesidir öyle olsa evvel ħalife Ādemdir ikinci ħalife Ĥātem'dir dağı Ādemden Ĥāteme gelinceye degin yedi biñ yıl geçdi yüz yigirmi dört bin peygamberler ve üç yüz on üç mürseller geldiler aralarında bir nicesi ħalifelik kıldılar ol cümleden Dāvud halifetu'llah ve Süleymān nebiyyu'llāh ve Ĥazreti Yūsuf ve hem İskender Zülkarneyn gibi kimesneler ħalifelik idüp şarğdan ġarba ħükm eyitdiler dünyāya geldiler ve geyitdiler tāki āħir zamān peygamberi ħatemü'l-enbiyā Muĥammedü'l Muştafa şallalāhü 'aleyhi vesellem dünyāya geldi cümlesiniñ ħukmi bātı³²⁹ ve āyini mensüh oldu āy ve ġün ve yıldızlar ġiceler ve ġündüzler cemī' 'ālem dünyāda her ne var ise ins ü cin vüĥuş ħuyür(aña deve keli) müsahħar kıldı Ĥağ te'ālā aña ħabîbim ve Rasûlüm didi yigirmi üç yıl³³⁰ şeri'atla otuz üç biñ şaĥābe cem' eyitdi 'aġıbet vefāt³³¹ eyledi dünyādan geyitdi Ĥazreti Ĥağğa vāşıl oldu ānıñ yerine her kim kâim-i maġām olsa ħalifedir Ĥazreti Rasûlüñ kâim-i maġāmı ve hem vaşîsi Ĥazreti İmām 'Aliyyibni Ebi Tālib kerrema'llāhü vecchü dağı on bir evlādı ħalifelerdir ve anlarıñ nesli dağı Halifelerdir her kimi vekîl naşb idüp bir vilāyete gönderseler ol dağı ħalifedir ve ism-i ħalife beş ħurūfdur خ ل ی ف ه ħı lam ye fe he [28b] bu beş ħurūfuñ tevcîhi vardır pençe-i āli 'abādan 'ibāretdür ya'ni dest-i velāyet

³²⁷ ger aldıñ ise bu sözden 'ibret

³²⁸ Ādemdür ikinci ħalife Ĥātemdür dağı Ādemden Ĥāteme gelinceye degin

³²⁹ ve neşh oldu

³³⁰ da'vet

sırr-ı sâki-i kevşerdür ve bir ma‘ni daği halîfe dimek oğul dimekdür hulf şâlihden ‘ibâretdür öyle olsa halife³³² dimek kâimi maqâm dimekdür ya‘ni oğuldur lütf ve keremdir (yer) gibi sâkin olmağdur işâreti fârigü’lbâb olmağdur ism-i hûdur gül beng-i evliyâdur halifelere maşşûşdur Allâh ismi daği beş hürüfdür Muhammed ismi daği beş hürüfdür halife ismi daği beş hürüfdür tâlib gerekdür ki bu ma‘ni (evkât) fehmi eyleye halife kimdir bile añlaya ve daği halife dimeniñ³³³ yedi yüzi vardır ve her yüzüñ bir tevcîhi vardır daği on iki şartı vardır ve her şartıñ bir hâsıyyeti vardır halîfe yurdunda olan kimesne gerekdür ki bu şartları³³⁴ ve bu on iki hâsıyyeti bile aña halife dimek lâyıq ola eger bu yedi yüzi ve on iki şartı bilmeyecek olursa aña hâlîfe dimek bühtândur ve bir kimse kendüye bühtân eylese ‘aqlınıñ kemâli noşşân ola ve ol yedi yüz bunlardur vahdet, melâmet, hıdmet, irâdet, imâmet, selâmet ve devletdür her kim bu yedi yüzi yerine getürse cümlesin tamâm yerine getürmiş gibi olur evvelâ bunlarıñ tevcîhi budur pes imdi vahdet oldur ki ikilikden geçüp birlige irişe añıñ eşeri vahdâniyettür ya‘ni bir ile bir olmağdur [29a] daği hıdmet oldur ki yol ehli olan qarındâşlarıñ cümlesine bir göz ile bakmağdur ya‘ni kebîrin ve şağîrin yeksân bilüp berâber hıdmet eylemekdür añıñ eşeri tekebbürligi terk idüp gönülde tevâzu‘ ve meskenet olmağdur daği irâdet oldur ki bu yola şıdkla gelüp mürşîd-i kâmile irâdet getürmekdür añıñ eşeri ‘aşğdur murâdı ma‘şûk cemâlin müşâhede kılmağdur daği imâmet oldur ki imâmlar yolına din ‘aşığına³³⁵ dervîşe añıñ eşeri ğayrılar ile hem dem olmamağdur daği selâmet oldur ki kendü imânını³³⁶ tende selâmet tutmağdur añıñ eşeri hâşlardan ğayriyle şoşbet itmekdür daği melâmet

³³¹ ol daği dünyâdan geyitdi

³³² halifedür ya‘ni oğuldur lütf ü keremdir yer gibi

³³³ dimegin

³³⁴ bunları bile oña halife

³³⁵ ‘aşığına dervîşe añıñ

³³⁶ imânını ve diniñ selâmet

oldur ki rüsvā-yı ‘ālem olup terk-i nāmūs ve ‘ārī³³⁷ atmakdur ya‘ni harābat kūşesinde harāb olmağdur anıñ eşeri her gün³³⁸ meclisde harābātdan ‘ilm te‘allim tutmağdur gönüllerde³³⁹ haber virmekdür dañi devlet oldur ki terk-i te‘alluğāt idüp cümle varlığın³⁴⁰ yoklığa şaymağtur ne kim var ise dīn karındāşlarıyla yiyüp içüp hoş geçinmekdür ānıñ eşeri (dem) dīzārı görmek ve erenlerden murād almağdur dostuñ cemāli müşāhedesine irmek ve murād isteyenleriñ murādın virmekdür didi **Nazm** :

Nefesi ehl-i diliñ gevheri kāndur biline
(Nuḡkımız) ḡudret-i Ḥağ rūh-ı revāndır biline

Ma‘rifet güheriniñ (kānına) ma‘den ola gör
İşte bu ‘ilm-i hüner genc-i nihāndır biline

Ḳavli yalancı ile olmaya meşāhib çek olur elin
Hem dem olmağ(deve) ile külli ziyāndır biline [29b]

İstedi buldı Ḥızır³⁴¹ āb-ı hayāt çeşmesini
Ābı kim ol ma‘şūḡunuñ derde dermāndur biline

Şerbeti Ḥağdan içen ‘āşık³⁴² āzād olur
Söyle sermest olānıñ küfri imāndır biline

³³⁷ ve ‘ār itmekdür ya‘ni

³³⁸ Kūy-ı meclis reh-i harābātda ‘ilm

³³⁹ gönüllerden

³⁴⁰ varlığından

³⁴¹ ol virir ṭoğrı ḡaber(belli) beyāndur bilene

³⁴² ‘aşk eri

Ey Hata'yi haqqı sen tanı³⁴³ özüñden fāriğ ol

Da'hi söz söylem var bir söz³⁴⁴ hemāndır biline

Çün bu yedi yüz tamām oldu on iki şartı da'hi beyān idelim evvel³⁴⁵ sa'hāvet ikinci sa'ādet üçüncü 'ibret dördüncü ğayret beşinci hürmet āltıncı şö'bet yedinci mürüvvet sekizinci şefkat to'kuzuncu ikrār onuncu ĩşār on birinci tevellā on ikinci teberrādır pes imdi sa'hāvet oldur ki yiyesin yediresin ādını t'ālib-i³⁴⁶ cömerd didiresin amma 'ārifler bunda bir ma'ni buyurmışlar yiyen bāzi yediren bāzī yemeyüp yediren şāh-bāzi dimişler bunuñ e'şeri yiyüp yedürdigin Hāq için ola kimseye minnet itmeyesin da'hi sa'ādet oldur ki kādir olduĝın deñlü elden geleni men' itmeye āniñ e'şeri murād-ba'ş olmakdur göñül evin yapup ma'mūr kılmakdur da'hi 'ibret oldur ki cān gözi açmak ola her neye bakarsa āndan 'ibret ala haqqıñ hikmetin müşāhade kıla āniñ e'şeri ma'kām-ı muntehāya kadem başmakdur da'hi ğayret oldur ki dīn yolunda çalışasın nefis³⁴⁷ ile dövüşüp uruşasın āniñ e'şeri cehd idüp iblisiñ üzerine ğālib olmakdur elden geldikçe maĝlūb kılmakdur³⁴⁸ da'hi hürmet oldur ki kendü ile altında olan kimesnelere ri'āyet eyleye ve tatlu dil [30a] söyleye āniñ e'şeri mihr ü mu'habbetdür da'hi şö'bet oldur ki guy-ı meclisde sözden (seb'k) tutmakdur āniñ eseri ma'rifetdür da'hi mürüvvet oldur ki çün düşmānı kahr itmege kādīr ola āña mürüvvet gösterüp 'afv eyleye āniñ e'şeri meded³⁴⁹ kılmakdur da'hi şefkat oldur ki za'if ü miskīnleri göricek rahm idüp esirgeye tārīk ehli qarındāşlarıñ her hācetin bitüre āniñ e'şeri

³⁴³ özüñde tanı 'ārif

³⁴⁴ bu söz 'ayāndur

³⁴⁵ bunlardur

³⁴⁶ şāhib

³⁴⁷ nefisle rüz şeb uruşasın

³⁴⁸ olmamakdur

muhtâcdan hâlâş olmaqdur daği ikrâr oldur ki va‘deye hilâf itmemek³⁵⁰ (nefes) itdügin yerine getürmekdür³⁵¹ âniñ eşeri râstlar yolında cân virüp şarikât içinde³⁵² hâk olmaqdur daği işâr oldur ki her ne var ise dost yolına şâhibi³⁵³ kendü öz cânın ânlarıñ yolına tufeyl idüp baş ve cândan geçmekdür âniñ eşeri (ta hubbi sırrı esrâr) olmaqdur diledügin kendü katında bulmaqdur daği tevellâ oldur ki ehl-i beyt-i Rasüle muhabbet idüp âli ve evlâdına can-ı gönülden ve derün-i dilden on iki imâma tâbi‘ olmaqdur âniñ eşeri terk-i dünyâdur daği teberrâ oldur ki Muhammed ‘Ali hazretleriniñ düşmânlarından rücü‘ idüp kaçmaqdur ehl-i beyte ‘adüv olan mel‘ûnlara nâsezâlar kılmâqdur âniñ eşeri evlâd-ı Muhammed ‘Aliden gayre gönül virmeyüp murâd bulmakdur pes imdi halîfeligiñ şartın ve hâşıyyetin bildirdi ve zikr³⁵⁴ olundu budur ki, **Nazm** :

Nâci dirler bir gürüha uğradım

Heb biri birinin olmuş elini [30b]

Mekâniñuz kande didim söyledim

Mekân tutmuş haķıķâtiñ³⁵⁵ elini

Yüklerin la‘l-i güherden tutmuşlar

Merķ³⁵⁶ itmişler bir mizânda çekmişler

Dost bağçesine muhabbet ekmişler

³⁴⁹ müdârâ

³⁵⁰ itmeye

³⁵¹ getüre

³⁵² yolında

³⁵³ şaçub

³⁵⁴ ve beyân idüp zikr olındı ki budur

³⁵⁵ Haķ katınıñ ilini

³⁵⁶ tark

Örgeni gör bāgbānīñ dilini

(Südlere kudret gülinden alınmış

Tamızlığı okruklardan çalınmış)

Orucu tutulmuş farz kılınmış

Hāk itmemiş bu³⁵⁷ kulına zulmini

Eger ‘ārif isen sen öz gözle uzāt

Taşdīk-i ‘āşık isen harfiñi gözet

Hulqını³⁵⁸ bağla bendegi gözet

Āklaya gör muḥabbetiñ selini

‘Aşkıñ şerbetinden içdem hāk oldum

Ķudretden tunam gidem mesk-i pāk oldum

Hem Haḳka ulaşdım da mende Haḳ oldum

Ānıñ³⁵⁹ içün aradan atmam ölümü

‘Aşkıñ şerbetinden içen māıldür

Ķırklara nişān gösteren sāıldür

Şāh Haḳāyi hıdmetine ḳāildir

Mevlām esirgesin mü‘min ḳulını

³⁵⁷ ol

³⁵⁸ hulūñı bağla bendiñi düz et anlayıgör muḥabbetiñ sözünü

³⁵⁹ anıñçün (irak) itmeme ölümü

Bundan sonra mürebbîlik şartların ve nişânların beyân ider bir kimesne mürebbîlik idüp t̄alib getürmeli olsa gerkdür ki halife³⁶⁰ sohbetinde hazır olan Hâk ehli kârındâşlar aña hazar idüp göreler zâhir ve bātın ol kimesnede mürebbîlik nişânı var mıdır yoḥsa yokmıdır ol kişi mürebbi olabilir mi t̄alib getürmek anıñ haḳkı mıdır yoḥsa degil midir pes imdi bir kimesne mürebbi olmayayup t̄alib getüre³⁶¹ mürebbîlik eylese tarīkāt içinde erkāñ degildir zirā bir kişi yol bilmeyince kılāgüz olmanıñ ne ma'nisi vardur [31a] hemān beyḥude emek çeker³⁶² eger ol kişi mürebbîlik itmek murād eylese gerkdür ki mürebbiniñ üç şartı dört nişânı vardır evvel nişânlar her kimde ki bulunursa mürebbîlik itmege lāyık olur eger ol nişânlar bulunmazsa lāyık-ı şāh ve maḳbūl-i dergāh degildir şöyle ma'lūm ola ki imdi mürebbîliḡiñ evvel şartı budur³⁶³ ki mürebbī köpri ola zirā ki şu mürşid olıcak mürebbī gerkdür ki köpri gibidir ola ve halife daḡi ol köpriniñ yanlarında ḳorḳuluḳ gibidir t̄alibi ol köpriden düşmege ḳomaz daḡi ikinci şartı oldur ki mürebbī olan kişiniñ ḳalbi vāsi' ola hiç tarılmaya (ḳaḳıyup) kimseye ekşi şūrat göstermeye güler yüzlü ola şīrīn sözlü ola nefsi ḡalīm ḳalbi selīm ola daḡi üçüncü şartı oldur ki mürebbī olan kişi hiçbir nesneden ikrāh itmeye ve kimseye kem nazar ile baḳmaya ve kimseniñ ḡātırın ve ḡöñülün yıḳmaya cümle yaradılmış maḡlūḳāta bir göz ile baḳa ḳādir oldıḡı denlü her kişiniñ ḡönlün göre³⁶⁴ **Beyt :**

Ne (baḳarsın) ötüri

Bāzār eyle götüri

Sev yaradılmışı heb

Yarādandan ötüri

³⁶⁰ ḡalḳa-i sohbetde

³⁶¹ gösterse

³⁶² çekmekdür

³⁶³ oldur ki

daği mürebbîliğin evvel nişanı oldur ki hâlinden āgāh ola bu ‘ālem-i dünyāda her ne var ise arayup bula kendünde ve her müşkil ki var Hāḡ katında hāşıl ola daği mürebbîliğin ikinci nişanı oldur ki zebānı āri ola bir kimesneye āzāldıḡ yetürmeye ve kimse āndan rencide olmaya azḡından hılāf söz gelmeye daği mürebbîliğin üçüncü [31b] nişanı oldur ki mürebbî yurdunda olan kişi settār şıfat ola kimseniñ ‘aybına baḡmaya göziyle gördüğün etegiyle örte kimesneniñ ‘aybın yüzine urmaya daği mürebbîliğin dördüncü nişanı oldur ki mürebbî olan kişi gerekdür ki dünyāya meyl ü muḡabbet itmeye Hāḡ yolında varını (ṡufāil)³⁶⁵ eyleye cān ve başdan geḡmiş ola fenā şerbetin içmiş ola bu nişānlar ki didim her kimde ki bulunursa ehl-i hāldir mürebbîniñ³⁶⁶ ḡapusu bu yedi dürlü nesne bulunduḡı kişidir her kim bu ṡārīḡa göre ‘amel idüp bu tertīb üzerine yürürse³⁶⁷ mürebbîlik āniñ ḡaḡḡıdır daği bir ḡarındāş ki dergāha gelmiş olmaya ḡālīfe oḡlı olmaya ve zākir oḡlı olmaya ve saña ḡandan gelmiş olmaya ṡālīb ṡutup mürebbîlik idecek olursa yüzi ḡaradur ve hem ḡara olur erkān degildir yol ehli ḡarındāşlarına şöyle³⁶⁸ **Nazm** :

(‘Ali İsmā‘īlem geldim ‘ālemi seyrān eylerim

Zülfiḡar ṡurmaz ḡınında günde bin ḡan eylerim

(Gör dem düzen³⁶⁹) ḡırarım yoldan āzanı

Yeni başdan bu düzeni bir ḡadīm erkān eylerim

³⁶⁴ göze de

³⁶⁵ ṡufeyl

³⁶⁶ mürebbîliğin

³⁶⁷ görürse

³⁶⁸ ma‘lüm ola didi

³⁶⁹ düre

Bizim ol toldur³⁷⁰ bı kimse bilmez bu Őıftı

Velyeti kermeti trkatde kne eylerim

Yri³⁷¹ velyet leŐkeri zuhr oldu meydn eri

Gizli³⁷² olan gelsin beri o cna burhn eylerim

Őh³⁷³ lem emri knı yodur leŐkere Őnı

Kyırmaz sefiller³⁷⁴ cnı sizi cna cn eylerim

ve daı bundan sora meŐhiblik Őartn beyn ve iyn ider malm ola ki imm Ntk Cafer-i Ődk raıyallh anh rivyet ider hzreti Emr'l mminn esedallah'l glib imm Aliyy İbni Ebi Tlib kerremallah vecheh buyurmuşdur ki hzreti [32a] Rasl Őallallah tela aleyhi vesellem hir hccında ki (gdir hmdur) Uud gzsından dnp (Bedr-i huneyn) didikleri menzile geldiler namz-ı Őubı kldılar Rasl hzret-i arasın mihrba virp Őhbelerine³⁷⁵ vaz  naŐhat itdginden sora tefekkre oturup³⁷⁶ idi ngh Hzreti zzetden Cibrl-i Emn nzil³⁷⁷ oldu hzreti rabbi'l leminden selm getrdi bu yet indi kvlihi tela ya eyyhe'l Raslu bellig m nzile ileyke min rabbike ve in lem tefal fem bellate risleth" yani bu yet-i kermenin mansı budur ki Hk Őbhneh ve tela

³⁷⁰ dldl tı

³⁷¹ yrdi

³⁷² gzli

³⁷³ Őh dilem emrim knı

³⁷⁴ (sfller)

³⁷⁵ cehde kim gry raimdr (racmd)

³⁷⁶ otırmıŐ

³⁷⁷ nzil oldu bu yet-i kerimeyi getirdi kvlihi tela

h azreti buyurur” ya Muhammed iriŒdir ‘Ali im amını bu kavme  yle olsa³⁷⁸ Ras l h azreti Őah abelere buyurdu ki t iz bunda bir minber d z n Őah abeler eyitdiler ya Ras lull h bunda  ga  yok minberi neden d zelim Ras l h azreti fikre vardı derh l h azreti ‘izzetden Cibr l-i Em n bu  yeti get rdi “vallah  ya‘Őim ke minenn r” bu  yet-i ker meni n (fehvasınca) Ras l h azreti buyurdu Őah abeler yedi deve palanın getir p biri biri  zerine  odular ve yedisin da i  rdına p yende eyitdiler ve yedi Őa  yanına ve yedi da i Şol tarafına  odular bu tert b  zerine yigirmi sekiz pal n oldu bir ‘azim minber-i  reste  ıldılar h l  Őimdigi minberler vardır ol deve pal nına m Őabehe d z lm Őd r Ras l h azreti Őallallah  te‘ l  ‘aleyhi ve sellem ol minberin  zerine  ıkdı H k te‘ l  h zretine hamd   Ően  id p [32b] Őah abelerine pend va‘z   nas hat itd ginden so ra Im am ‘Ali h zretini ol minber  zerine da‘vet eyledi eyitdi ya ‘Ali gel sen benimle bi‘at eyle aŐh b seni le bi‘at eyles nler didi her kim seni  bi‘atından temerr dl k id p y z d nd r rse benden y z d nd rm Ő gibidir ve her kim benden y z d nd r rse Allahdan y z d nd rm Ő gibidir ve her kim Allahdan y z d nd rse ezel ve ebed girift r n r d zah ola didi pes ol va t Ras l³⁷⁹ h zretinin iŐaretiyle h zreti emira’l m ‘min n Im am ‘Aliyyibni Ebi T lib kerrema’ll h  vecheh  y riy b ol minber  zerine  ıkdı h zreti Ras l H zreti Im am ‘Alini  elin tutup yanına oldu da i buyurdu ki “ya ma‘Şere’nn si min (evlik m) bi enfusek m” ya‘ni sizi n nefsi nizden³⁸⁰ Allah ve Ras l yekdir didi da i buyurdu ki “men k nt  mevl h  ve h z  ‘aliyy  mevl h ” ya‘ni ben her kimi n mevl sısam³⁸¹ ‘Ali da i ani  mevl sıdır ve im amıdır didi Pey amber h zreti Im am ‘Aliyi   im-i ma am id p kend  yerine naŐ eyledi ve ani  (i  atini) aşıl aŐh ba v cib eyledi naŐ-ı  ur n ile

³⁷⁸ oldıysa

³⁷⁹ H zreti Ras l n

³⁸⁰ (evl ) olanı bil rmisiz didi aŐh b

³⁸¹ isem

ile ki kavlihi te‘ālā “ eṭī‘ullāhe ve eṭī‘irrasūle ve üli’l emri minküm” ya‘ni Allah ve Rasūl t̄a‘atin idiñ ol vech üzere imāmet gösterin anlar ki ülü’l emrdir dirliği ma‘şüm gerekdür didi H̄azreti Rasūl ülü’l emriñ t̄a‘atin kendü t̄a‘atiyle berāber eyledi ve kendüden soñra imāmetligi H̄azreti ‘Aliye naşb eyledi bir nice hadīs-i şerīf dañi söyledi “ene medīnetü’l ‘ilmi ve ‘aliyyi bābhā” [33a] ya‘ni ben ‘ilmiñ şehriyim ‘Ali kapusıdır didi ve yine buyurdı ki “ene ve ‘aliyyü min nūrın vaḥidin³⁸²” ya‘ni ben ve ‘Ali birle ikimiz bir nurdanuz didi ya ‘Ali H̄arun ile Mūsā nice ise sen baña öylesin didi ya ‘Ali Ādem Peyğamber zamānından bu deme gelinceye degin cemi‘ enbiyāniñ evlādı kendü şulbünden geldi benim evlādlarım seniñ şulbünden gelsün didi dañi kendü mübārek eliyle kuşağın āçdı Muḥammed ‘Ali bir gömlek içine girüp ikisi bir yaqadan baş gösterdiler ol meclisde Rasūl h̄azreti bu hadīs-i bu hadīs-i şerīfi buyurdı “laḥmike laḥmi cismūke cismī demke demī rūḥke rūḥi entü minī ve ene minke yā ‘Ali” didi h̄azreti Rasūluñ bu hadīs-i şerīfin ba‘zı münāfiqlar işidüp ḥased yüzinden te’vīl eyitdiler kendü (za‘m-i fāsıdeleri) üzre eyitdiler Muḥammediñ ‘Ali ḥaqqında laḥmuke laḥmi didigi bu ola ki kavimlik ḥaşımlik ya‘ni aqraba³⁸³ olmaqlığıdır dañi cismūke cismī didigi bu ola ki ‘ammīsi oğlıdır dañi demke demī den murād bu ola ki Faṭımai aña virdi kendü kıızıdır H̄asan H̄üseyn āndan oldı anıñçün kanı kanımdandır didi dañi rūḥke rūḥi den murād oldur ki cümleñin cānı Rasūluñ rūḥundan peydā olmuşdur pes āniñ içün cānı cānımdandır didi uşıldür didiler Rasūl³⁸⁴ h̄azretiniñ hadīs-i şerīfine i‘timād itmeyüp eyitdiler ya Muḥammed çünki (bir siz³⁸⁵) arqañızdan gömlegi çıkarın biz dañi görelim cismiñiz bir midir göz ile bakup³⁸⁶ bilelim

³⁸² ve dañi buyurdı “ente mini bi menzileti hārūn

³⁸³ aqrabālıkdur dañi

³⁸⁴ H̄azreti rasūluñ ḥadisi

³⁸⁵ böyle dirsiz

³⁸⁶ baqalım

gönlümüz emin ola³⁸⁷ didiler [33b] ol dem Rasül Һazreti ānlarıñ bu kelāmların işidicek mübārek arkalarından pirāheni çıkardılar ve kendülerin izhār idüp ānlara gösterdiler çün ol Һavāricler baqdılar gördiler ki cesed bir baş iki yine eyitdiler ya Muhammed çünki birlik ‘āleminden nişān virersiz cesed bir olup baş iki olmanıñ ne ma‘nisi vardır³⁸⁸ başlarıñız dağı bir olmak gerek idi ol fahr-i ‘ālem mübarek başların gömlegin³⁸⁹ içine çeküp yine çıkardılar bir cesed bir baş oldılar anı görüp Һavāricler inşāfa geldiler andan Rasül Һazreti şallallāhū ‘aleyhi vesellem buyurdu ki “ya mü‘minler ğazā-yi şaġīr eyledik geldik şimden soñra siziñle ğazā-yı kebir idelim didi şahābeler eyitdiler “ya Muhammed ğazā-yı şaġīre kankı ğazādır ğazā-yı kebir kankıdır didiler³⁹⁰ buyurdular ki ğazā-yı şaġīre oldur ki dīn düşmānları kāfirlerle ceng eyledik ğazā-yı kebir oldur ki vesvās şeytān ile ceng idüp nefsimizi işlāh itmege cehd idevüz didi ve sizler dağı bir biriñizle qarındāş olun bizim gibi dirlik birlik eylen nice ki siz bunda qarındāş olasız ānda dağı birbiriñizi bulasız benimle bile cennetü’l me’vāya ve firdevs-i a’lāya giresiz yarın Һaġ dizārın göresiz bundan soñra benim ümmetim yetmiş iki fırka olsa gerek cümlesi ehl-i nār olup hemān bir fırkası ehl-i cennet olsa gerek didi dağı eyitdiler “yā Muhammed ol cennet ehlinden olan fırka [34a] kankı bölükden olsa gerek didiler buyurdu ki ol fırka-i nācīdir bu yola du‘ācıdır Һırşın nefsin öldüren Һacīdir³⁹¹ benim evlādıma tābi‘ olanlar tarīķāt içinde gürūh-ı evliyā ile beni isteyüp bulanlardır didi işidenler dem beste kaldılar dağı söz söylemediler andan Rasül Һazreti du‘ā kıлмаġa el getürdi eyitdi “Allāhümme vāli min vālāhi ve‘ādi min ‘ādāhi ve ünşur min naşrihi vāhzel min Һazlihi” didi ya‘ni ey bāri Һüdā dost idin ol kimse ki ‘Aliye dost olur ve evlādına muħabbet ider düşmān

³⁸⁷ olsun

³⁸⁸ didiler

³⁸⁹ gömlek

³⁹⁰ Rasül Һazreti

idin şol kimse ki ‘Aliye buğz³⁹² ider ve āl ve evlādına düşmān olur daħi fırsat ve nuşret vir ol kimseye ki ‘Aliye mu‘āvenet kı lup yardım ider daħi hażelān it³⁹³ ‘Aliye hażelan ider didi mübārek ellerin yüzine sürüp minberden aşığa indi andan³⁹⁴ aşhāblarıyla göçdiler Medīne-i Münevvere‘ye geldiler hikmekle gün çihārşenbe günü pencüşenbe gicesi idi Rasūl hażreti toğru Mīna³⁹⁵ menziline geldi aħşām ve yatsu namazın ānda kıldı çünki namāzdan fāriğ oldı derhāl hażreti ‘izzetden Cibrīl-i Emīn nāzil olup Haħ hażretinden selām getürdi eyitdi “ya Muħammed emr-i Haħ şöyle oldı ki bu gice ‘Ali Faţıma menziline geldi ol hażretiñ [34b] geldüğin gördiler ‘Ali ve Faţıma ve Hasan ve Hüseyin kıyāma tırdılar ve şāmdān olup oturdılar fi’lhāl yine Cebrāil çıka geldi elinde buğday sünbüli³⁹⁶ şeklinde bir nesne getürdi hażretin öñüne kodı Rasūl hażreti eyitdi qarındāşım Cebrāil bunda³⁹⁷ bize getürdiñ didi Cebrāil eyitdi “ya Rasūlallāh bu kemer muraşşa‘dur ki Haħ te‘ālā ānı kemzal kudretinden yaratmışdır ol vaķt ki Hażreti Ādem şafıyyu’llāh cennet içinde seyrān iderdi bu muraşşa‘ kemer ānıñ belinde idi şeytān aña zafer bulmazdı ‘aķıbet havvā sebebinden Ādem günāhkār oldı İblis Havvā‘ya yol buldı buđdāy yedirdi pes cennetden çıķmak lāzım geldi Havva Ādeme tazarru‘ idüp yalvardı ben nice olursam bāri sen daħi öyle ol birbirimizden cüdā düşmeyelim didi Havva hātırıçün Ādem buğday dānesin yedi Haħ te‘ālā emr eyledi ikisin daħi cennetden sürdiler çıķardılar nitekim Kırān-ı ‘azīminde buyurur” ve tıfkā yahşefāni ‘aleyhima min verakı’l cennet “ ya‘ni ol cennet libāsların ve hüllelerin Ādem ve Havvānın üzerlerinden döküldi³⁹⁸ bu kemer-i

³⁹¹ hem ğāzīdür

³⁹² ü ‘adāvet

³⁹³ ol kimseye ki

³⁹⁴ ve buyurdi aşhāba göç eyitdiler andan Medine‘ye geldiler

³⁹⁵ ümmühānı menziline

³⁹⁶ senbelesi

³⁹⁷ bu nedür bize

³⁹⁸ (döküli) çıķardılar bu kemer

muraşsa‘ Ādemin belinden açıldı eyyam³⁹⁹ müddetle İbrāhim Ḥalil ‘aleyhisselām dünyāya geldi, peygamber oldu bu kemer anıñ beline bağlandı aña Nemrūd odı berden ve selāmen oldı hālā size getürdüm ki Ḥaḫ te‘ālānıñ emriyle seniñ beline bağlayam didi Rasūl ḥazreti Cibrīl-i Emīnden bu kelimāti işidecek fi‘l hāl oturduğı yerden urı turdı iki rek‘at namāz kıldı [35a] yüzi yere ḫodı Ḥaḫ te‘ālā ḥazretine münācāt ve arz-ı ḥācāt eyledi bu ṭariḫā belā diyen ḫarındāşları diledi Ḥaḫ te‘ālā ḫatında ḥāceti ḫabūl olmayınca mübārek başın yerden ḫaldırmadı ḫulağına bu nidā geldi ki “yā Muḫammed ḥācetiñ ḫabūl oldı āndan mübārek başın secdeden ḫaldırdı Cebrāil ‘aleyhisselām Ḥaḫ emriyle ḥazretin belin bağladı “nasrun minallāhi ve fetḫun ḫarīb ve beşşiri‘l mü‘minīn” yā Muḫammed didi āndan Cebrāil eyitdi “ya Muḫammed ben seniñ beliñi bağladım Allāh rızāsıyla sen daḫi ‘Aliniñ belin bağla didi ‘urūc oldı⁴⁰⁰ Rasūl ḥazreti eyitdi “ya ‘Ali gel ben daḫi seniñ beliñi bağlayayım⁴⁰¹ evvel Ḥaḫ rızāsıyla ikinci benim muḫabbetimle ki Muḫammedim didi ‘Ali Rasūl ḥazretiniñ huzūruna geldi Muḫammed ‘Aliniñ belini bağladı Cebrāil ‘aleyhisselām bu āyeti getürdi ol maḫalde Rasūl oḫudı ḫavlihi te‘ālā “innellezine yebāyi‘üneke innemā yebāyi‘üne’llahe yedallāhū fevḫa eydīhim femen nekeş feinnemā yenkeşü ‘ālā nefsihi ve inne ūfiye bimā ‘āhede ‘aleyhi’llāhi feseye‘tiyehü ecran ‘azīman” andan yā ‘Ali ben seniñ beliñi bağladım sen daḫi Ḥasan Ḥüseyniñ bellerin bağla ki imāmlardır didi pes Rasūl ḥazretinin işāretiyle imām ‘Ali kerrema’llāhü vechehü Ḥazreti İmām Ḥasaniñ belin bağladı bir āyete‘l kürsi üç ihlāş-ı şerīf oḫudı eyitdi “ya Ḥasan sen daḫi ḫarındāşñ Ḥüseyniñ belin bağla evvel Ḥaḫ rızāsıyla ikinci Rasūl muḫabbetiyle üçünci ‘Ali ‘akdiyle didi [35b] İmām Ḥasan daḫi ḫarındāşı İmām Ḥüseyniñ belin bağladı mu‘avvezeteyn sūrelerin oḫudı ya‘ni ḫul e‘üzü birabbi‘l felāḫ

³⁹⁹ müddeti eyyām ile İbrāhim ḫalilullāh dünyāya

⁴⁰⁰ eyitdi

ve kul e'üzü birabbi'nnās sūrelerin ve seb'al meşāni sūresin okudu ve İmām Hüseyin daği kendi oğlu İmām Zeynel 'Ābidiniñ belin bağladı ve İmām Zeynel 'Ābidin daği İmām Muhammed Bākırınıñ belin bağladı ve İmām Muhammed Bākır daği İmām Ca'fer Şādıkınıñ belin bağladı ve İmām Ca'fer Şādık daği İmām Mūsā Kāzımınıñ belin bağladı ve İmām Mūsā Kāzım daği İmām 'Ali Mūsā Rızānınıñ belin bağladı ve İmām 'Ali Mūsā Rızā daği İmām Muhammed Taķınıñ⁴⁰² belin bağladı ve İmām Muhammed Taķı⁴⁰³ daği İmām 'Ali Naķınıñ⁴⁰⁴ belin bağladı ve İmām 'Ali Naķı⁴⁰⁵ daği İmām Hasan 'Askeriniñ belin bağladı ve İmām Hasan 'Askeri daği İmām Muhammed Mehdiniñ belin bağladı ve İmām Muhammed Mehdi Şa'bān āyınıñ on beşinde (surramen ra'yūde⁴⁰⁶) öldi ve daği biz girü sözimize gelelim Rasūl Hazreti İmām 'Aliniñ belin bağladı⁴⁰⁷ İmām Hasan İmām Hüseyiniñ belin bağladıktan soñra aşhāb-ı şuffe hazreti Rasūlden icāzet istediler ki daği risālete muvāfaķat idelim didler andan Rasūl hazreti İmām 'Aliye işāret eyledi ki evvel Hūdā rızāsıyla ikinci Cibril-i Emīn vahyiyle üçünci benim muhābbetimle ki Muhammedim dördünci seniñ 'aķdinle ki 'Alisin didi İmām 'Ali kerremallāhü vechehü eyitdi "ya Rasūlallah kimiñ belin bağlıyayım Rasūl⁴⁰⁸ hazreti sallallahü 'aleyhi vesellem buyurdu ki on yedi kemer besteniñ belin bağla didi [36a] evvel Selmān-ı Fārisiniñ ikinci Kanberiniñ üçüncü Ca'fer-i Tayyāriñ ki Hazreti 'Aliniñ ķarındaşdır daği Rasūl hazretiniñ icāzetiyle⁴⁰⁹ bu hıdmeti Hazreti Selmān-ı Fārisiye havāle ķıldı kemer bestenin on

⁴⁰¹ bağlayam

⁴⁰² el cevādū'ttaķiniñ

⁴⁰³ cevādū'ttaķi

⁴⁰⁴ 'Aliyyu hādiyyü'nnaķiniñ

⁴⁰⁵ el hādiyyü'nnaķi

⁴⁰⁶ sirdābda ğāib

⁴⁰⁷ ve Hasan ve Hüseyiniñ belleri bađlandıķdan soñra

⁴⁰⁸ Hazreti Rasūl buyurdu on yedi kemer besteniñ belin bađla didi

⁴⁰⁹ işāretiyle

dördüne Hâzreti Selmân el virdi Hâzreti Rasûl sallallahü ‘aleyhi vesellem ânî hakkında “Selmân minni” deyu buyurdu öyle olsa dise Hâzreti Selmân kırıklardandır ehl-i beyt-i Rasûlün hizmetkârıdır ve daği İmâm ‘Aliniñ havâletiyle on dört kişiniñ belin bağladı inâbet virdi isimleri bunlardır ki zıkr olunur evvel Ebü Zerrî Ğıfârî ikinci Câbir Ensâri üçüncü Mâlik (işterder⁴¹⁰) dördüncü ‘Abdullah bin ‘Abbâsdır beşinci Hâsan Başrîdir altıncı Zünnüni Mısrîdir yedinci Ebu’dderdâdır sekizinci Cömerd Kaşşâbdır tokuzuncu ‘Amir bin Ümeyyedir onuncu ‘Ammâr ibni Yâsirdir on birinci Süheyl ibni Rümîdir on ikinci Ebu’l Mahcurdur⁴¹¹ on üçüncü Eslimedir⁴¹² on dördüncü Seyfû’ddin-i Şâmidir ki belin bağladı bunlar kemer bestelerdir ki Hâk te‘âlâ hâzreti birle ‘ahd itmişlerdi evvel elestü birabbiküm deminde belâ dimişlerdi hâla geldiler Rasûl hâzretinden ve evlâdından bi‘at ve inâbet kıldılar “elem a‘had ileyküm yâ beni âdeme” ‘ahdin yerine getürdiler bu şart ehl-i tarîk arasında zâhir oldı her kim bu yolda giderse tarîkat ehlidir ve her kim bu yoldan tecâvüz iderse münkir ve münâfıktır Hâk dizârından mahrûm kalur pes imdi [36b] Hâzreti Selmân-ı Fârisi kendü ile bi‘at ve inâbet idüp belin bağladığı kimesnelerin her birine bir naşîhat eyledi ve bu on iki kelime-i telkîn idüp söyledi zirâ ki tarîkatde farz-ı ‘ayındır Selmânîñ kulağına İmâm ‘Ali dimişdi Rasûl hâzreti izniyle ânı telkîn ider⁴¹³ evvel tövbe eylemekdür ikinci yaramaz işlerden kaçınmakdur üçüncü nefsi murâdın virmeye⁴¹⁴ dördüncü şehvetden ferâgat itmekdür beşinci Hâk nefese mu‘î olmakdur altıncı ikrârına dürüst olmakdur yedinci gönülde şekk ve gümânı tarh idüp gidermekdür sekizinci hizmetde âdâb üzerine olmakdur tokuzuncu kendü nefsiçün halkdan maqdûrunı dirîğ itmemekdür onuncu kimseye kem nazâr ile bakmamakdur

⁴¹⁰ nezârî

⁴¹¹ Ebu’l Caşşur

⁴¹² selîmdur

⁴¹³ eyledi

on birinci teslim ve tevāzu‘ ehli olmağdur on ikinci dāimā tevekkül üzere olmağdur ki “ inna llāhe yühıbbül mütevekkilīn” ve dağı kerem mürüvvet lütf ihşān hıdmet şehāvet sa‘ādet taq̄vā kemālet meskenet ‘izzet hürmet ri‘āyet bu şartlar cümle kemer besteniñdir dağı bundan soñra bilmek gerekdür ki bel bağlamak yedi benddür her bendin de bir fāide vardır evvel buğlin (bağlin) bağlarlar sağāvetin açarlar ikinci hırşın bağlarlar zıhnin⁴¹⁵ açarlar üçüncü ‘ehlin bağlarlar havfin açarlar dördüncü şehvetin bağlarlar lezzetin açarlar beşinci toklığın bağlarlar açlığın açarlar altıncı harāmın bağlarlar helālin açarlar yedinci şeytānın bağlarlar rahmānın açarlar anıñ belin böyle Allāh için bağlayalar ki ism-i ma‘rifet aña şābit ola [37a] Hāzreti Emīra’l mü‘minīn imām ‘Aliyyibni Ebi Tālib kerremallāhü vecchēhü buyurur miyān besteniñ şeddinden kaç nesne açılır kaç nesne bağlanur ehl-i tarīk olan kimesneye bunları bilmek lāzım ve vācibdir pes imdi miyān besteniñ şeddinde on iki nesne bağlanur on dört nesne açılır imdi ol nesnelere ki bağlanur evvel gözi bağlu gerek kendü ‘aybından gayrı kimesneniñ ‘aybın görmeye settār şıfat ola göziyle gördüğün etegiyle örte ikinci kulağı bağlu gerek yaramaz haberlerden gıybet sözlerden işidüp diñlemeye üçüncü dili bağlu gerek üstādı yanında dil olmaya dördüncü eli bağlu gerek kimesneye el olmaya ve bir nesneyi komaduğı yerden dest-dırāzlık idüp getürmeye beşinci gönli bağlu gerek Hāğdan gayriye meyl ü muğhabbed itmeye altıncı hırşı bağlu gerek tuma‘ gālib olmaya yedinci nefsi bağlu gerek nefesine zebūn olmayup şehvet elinde bīçāre ve zelil olmaya sekizinci boynı bağlu gerek da‘vet alınan yere muğālefet itmeye tokuzuncü gāzabı bağlu gerek kimse ile da‘vā ve nizā‘ itmeye onuncü beli bağlu gerek gayret kuşağıyla ki Hāğdan gayrı kimesneye muğtāc⁴¹⁶ yüzün göstermeye on birinci āyağı bağlu gerek yaramaz yerlere varmaya on ikinci şıdğı

⁴¹⁴ virmemektir

⁴¹⁵ zühdin

bağlı gerek yapışduğı yerde muhkem ura ve i'tikādı muhkem⁴¹⁷ ola vallāhü a'lem ma'lūm olunur ki dağı bundan soñra ol on dōrt nesnelere ki miyān besleniñ bendin açılır⁴¹⁸ ānı dağı beyān ve Rūşen eyleyim ki ālib-i Hāğ olan arındāşlar [37b] okuyup bileler āndan bir feyz alalar arīğat kāmil olalar evliyā izin izleyüp ve girdüğü yolun gözleyüp ol yolla da sır(ser) eşmeyi bulalar evvel (şofrası) āçık gerek kerāmet-i (alidir) günlerde bir gün bir nice kimesnelere İmām 'Ali kerremallāhü vechehü azretinin uzūrına geldiler eyitdiler "ya 'Ali bize kerāmet göster görelim"⁴¹⁹ azreti Emira'l mü'minin İmām 'Ali kerremāllāhü vechehü buyurdu⁴²⁰ anber'e ki ya anber şofra getir ānlar eyitdiler bizim arnımız oğdur senden biz kerāmet isteriz⁴²¹ İmām 'Ali kerremallāhü vechehü yine buyurdu ki "ya anber zūlfikār getir bunlara kerāmet göstereyim didi İmām Aliniñ heybetin görüp bildiler ki kerāmet şofra şalmağdır dağı ınmadılar herbiri ağılıp geyitdiler pes ma'lum oldur ki şofra şalmağ kerāmet-i 'Alidir ikinci kapısı āçık gerek gelen mihmāna 'izzet ü ürmet ve ıdmet eyleye zīrā ki misāfir Hāğ mihmānıdır Rasūl azret-i İmām 'Ali'ye vaşıyyet itmişdir ki 'yā 'Ali onuğunu oş ut bir kişiniñ evine onuk gelse kendü rızkın bile getirür girdüğü vağtin ol ev şāhibiniñ cümle günāhların bile götürür Hāğ⁴²² emriyle ol günāhları feriştehler deñize dōkerler ālā denizlerin böyle ācı olmasına sebep oldur didi üçüncü göñli āçık gerek dāim güler yüzlü ola kimseye ekşi şüret göstermeye dōrdüncü dili āçık gerek zıkr ü tesbīğ eyleye ve hem atlu söyleye [38a] alkı diliyle (toplaya) şīrīn sözlü ola kimseniñ göñlün ağırtmaya beşinci alkı āçık gerek cüzī nesne için (kağıyub) arılmaya ilm şuyun azab üzerine dōke şabr

⁴¹⁶ iğtiyāc

⁴¹⁷ imdi miyān besteniñ bendin ol on dōrt nesnelere kim açılır evvel şofrası āçık gerek

⁴¹⁸ aarlar

⁴¹⁹ didiler

⁴²⁰ anbere buyurdu kim ya anber

⁴²¹ didiler

eyleye altıncı lütfi āçık gerek kıatına gelen ādemiñ⁴²³ her ne ise kıādir olduğı deñlü bitüre yedinci keremi āçık gerek kerem issi mürüvvet şāhibi ola kimseniñ sözün redd itmeye sekizinci sađāsı āçık gerek bu řariķ içinde olan kimesne gerekdür ki cömerd ve dağı ola kıādir olduğı deñlü mi‘şar olmaya şokuzuncı eli āçık gerek ol kimse ki namāz kıılupdı⁴²⁴ rükū‘ vağtinde sāile yüzüğün parmağından çıkarup virdi ve bir etmek için cevāhir yüklü bir kıatār devei virdi ve buyurđı ki Hāķ yoluna öz canımı kıurbān ve nişār iderim öyle ise bu řariķ içinde olan kışı Hāķ yolına bař cāndan geçmek gerek onuncı gözi āçık gerek her neye baķarsa ‘ibret nazarıyla baķa Hāķkın hikmetin ve kıudretin müşahede kııla onbirinci kıulağı āçık gerek her şadā ki işide anı cenāb-ı Hāķdan nidā bile ve her sözden bir hisse ala Rasūl⁴²⁵ şazreti şallallahü ‘aleyhi vesellem (eyu yatlu) sözlerle kıāl (fāl) tutardı ne işe başlasa ana göre (mübāşeret) iderđi on ikinci alını āçık gerek ya‘ni şoğrı ola yol içinde müstaķim ola řerī‘ata ve řariķata muđālif bir işi itmeye ki halk içinde ānın (içün) hiçāba düşmeye (ve düşüp) utanmaya on üçüncü kıademi āçık gerek da‘vet olunan [38b] yerden muđālefet itmeyüp vara ol da‘vete icābet getüre Hāżreti Rasūlı (kıoyun paçasına) da‘vet itseler⁴²⁶ varırdı on dördüncü (bađtı⁴²⁷) āçık gerek evliyāya şalib olan kışı i‘tikādı muđkem⁴²⁸ itmek gerek şıdkla evliyānıñ etegin tutmağdur pes imdi şalifeler ve pīrlere bu erkānı yerlü yerince göreler⁴²⁹ ve hem şeyhüniñ meşrebin ve silsilesin İmām ‘Aliyyil Mürtezāya yetüreler şalib getüren kışı gerekdür ki bu suāllerde kāmil

⁴²² emr-i hāķ ile

⁴²³ řācetin

⁴²⁴ kıılurken rükū‘

⁴²⁵ Hāżreti Rasūl (eyu yatlu)

⁴²⁶ eyleseler varır idi

⁴²⁷ yaķını

⁴²⁸ idüb şıdkla

⁴²⁹ gözedeler

olalar maḥalli düşicek⁴³⁰ cevāb vireler amma sol maḥall ile ki zikr olındı aña göre cevāb virmese ol kimesneniñ pirligi ve mürebbiligi cāiz degildir imdi mürebbī ve pīr olan ve ḥalīfe yurdunda olan kimesneler bu suāllerde hiç kuşūrı olmaya ḡayetle mühimm ve elzemdür yol ṭālibi olan kişiye vācib ve hem farz-ı ‘ayındır vesselām

neseb nāme daḡi budur

Şāh Dahmāz İbni Seyyid, Şāh İsmā‘il İbni Seyyid, Şāh Ḥaydar İbni Seyyid, Şeyḡ Cüneyd İbni Seyyid, Şeyḡ İbrāhim İbni Seyyid, Kutbu’ddin İbni Seyyid, Şeyḡ Şālīḡ İbni Seyyid, Muḡammed İbni Seyyid, ‘Avz İbni Seyyid(Feyrüz) Şāh İbni Seyyid Mehdi İbni Seyyid, ‘Ali İbni Seyyid Muḡammed İbni Seyyid, Hüseyin İbni Seyyid, Ebu’l Kāsım İbni Seyyid, Sābit İbni Seyyid, Dānā İbni Seyyid, Davūd İbni Seyyid, Ahmed İbni Seyyid, İmām Mūsā Kāzım ibni İmām Ca‘fer-i Şādık İbni İmām Muḡammed Bākır İbni İmām Zeyne’l ‘ābidin İbni İmām Hüseyin [39a] ibni ‘Aliyy İbni Ebi Ṭālib kerrema‘llahü vechehü ve şalavātu‘llahi ‘aleyhim ecma‘in **Nazm:**

Zāt-ı pāk-i Muştafasın Şāh dahmāz pīr şāh

Hem ‘Aliyyü’l Mürtezāsın Şāh dahmāz pīr şāh

Şāh Ḥasan vechinde nūr sensin ey zāt-ı qadim

Şāh Hüseyin Kerbelāsın Şāh dahmāz pīr şāh

⁴³⁰ (devrüşice) cevāb vireler ammā sol nesnelere kim beyān olındı maḥalliyle aña göre cevāb virmese o kimesneniñ

Yā ‘Ali zeyne’l ‘ibāsın fażlu rabbi’l ‘ālemin
Bākırı Hāķ rehnümāsın Şāh dahmāz pīr şāh

Ca‘fer-i Şādık ıarıķı senden olmuşdur zuhūr
Musā-i Kāzım rızāsın Şāh dahmāz pīr şāh

Ol imam heştemın şāh-ı Hırasın naķdisin
Ma‘den cūdi seĥāsın Şāh dahmāz pīr şāh

Ol imām şāh-ı taķīniñ bir güzīde mażharı
Yā ‘Ali sen lāfetāsın şāh dahmāz pīr şāh

‘Ayn-ı zātisin naķiniñ kıble gāh-ı mü‘minān
Āyet-i şemsi zuĥāsın Şāh dahmāz pīr şāh

Kişi murdār olur eger⁴³¹ ibtidāsı olmasa ki itmemişdir ķabūl ide andan ol ibtidāye bir yol erkānı bilür ķarındāş delil ve rehber olup anıñ belinden kuşāğın açup boynuna taķa ya‘ni rehber ıarıķat içinde yol gösterici dimekdür anıñ önüne düşüp ol kuşāğın ucundan ıtutup yederek yol atasınıñ ĥuzūrına getüre ve cemi‘ şartları yerine getüre imdi şart budur ki ol mübtedi⁴³² gelüp yol atasınıñ ĥuzūrına iki diz üzerine ādāb ile otura bi‘at ide ata oğlanıñ sağ elin eline alup baş parmaķların bir birinin üzerine [39b] ķoya ‘aķd rıķ bula el ıtutuşa oğul daĥi sağ elin atasınıñ eline virüp şol eliyle

⁴³¹ eger ibtidā olsa ki itmemisdür kimse ķabūl ide andan

⁴³² mübteda

atasınıñ etegin muhkem yapışa⁴³³ ya‘ni el benim etek senin Hâk yolında pîri⁴³⁴ toğru yola kılağuzlamağda takşîr itmeyesin dimek olur dağı yol atası olan kimse ol vađt oğlına tövbe ve telkîn eyleye atası ne dir ise oğlı dağı kulağ urup öyle söyleye üç kerre “estağfirullah min külli zenbi ezenbetihi ‘amden ev hağaen ev sırran ev cehren ev sehven ev ‘alāniyeten ve etübü ileyh minezzenbillezi⁴³⁵ lā a‘lem inneke ente‘l ‘allāmil ğuyüb ve settari‘l ‘uyüb tübü ilallāhi tövbeten naşūhan innallāhe yühibbüttevväbîn ve yühibbül müteṭahhirîn ve tübü ilallāhi yā eyyühel mü‘minün Allāhümme innī tāibün ileyke ḳavlen ve fi‘len⁴³⁶ ve ḥāziran ve zamiran Allāhümme teḳabbel tövbeti vestekîm şāfi⁴³⁷ inne Muhammeden rasülüllāhi ve ‘aliyyen⁴³⁸ veliyyallāhi lenekülü vekîlen inne hāzā şırāṭan müsteḳîmen şāh ‘ālem penāh elinden tövbe eyledim kendü (bilümden) geğdim mecmü‘ münehhiyatdan bu ḥāzır cemā‘at ṭanıklıđıyla pîrin etegin ṭudum toğru yola gitdüm eđer bu ‘ahdimden dönersem Şah-ı merdāniñ zülfiḳārına uğrayayım diye āndan ol yol atası olan kişi bu āyet-i bi‘atı oğuya “bismillahirrahmānirrahim innellezine yebāyi‘üneke innemā yebāyi‘ünallahü yeda’llāhü fevḳa eydihim (eydiyehüm) femen nekeşe feinnemā ‘alā nefsihi vemen ūfiye bimā ‘āhede ‘aleyhillāhi (feseye‘tiyehü) ecran azıman [40a] innellezîne ‘āhedtüm mine‘l müşrikîne şümmelem yenḳuşü küm şeyen velem yeḫāherü ‘aleyküm eḫaden (feetemmü) ileyhim ‘ahdehüm ilā müddetihim innallāhe yühibbül mütteḳin etta‘zîmi liemrillāhi ve şşefḳati ‘alā ḫalḳıllah ve vehbetü ve vehbeküm ‘ibādullāhi ve nefsihi velā⁴³⁹ ibtiġaen Allāhü ddünyā bima(mehet) ve āḫıratü sefā‘atül mühibbe ve‘l mülkü leke bi‘ahdillāhi Muḫammedün Rasülüllāhi

⁴³³ ṭuta

⁴³⁴ bizi

⁴³⁵ e‘zzünübü‘lleti

⁴³⁶ zāhiren

⁴³⁷ imānı

⁴³⁸ Allāh ‘Ali veliyyallāh

bi'ttekmīli 'aliyyü veliyya'llāhü eşşartu işnā 'aşara nekīben ve imāmen feyekülü bāreka'llāhü diye āndan soñra bu hutbe-i devāzde imāmı oқuya Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru Muhammedü'l Muştafā Allahümme şalli 'alā seyyidinā nūru imām 'Aliyyü'l Murteza Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru ḥadiḥatü'l kübra⁴⁴⁰ Allāhümme şalli 'alā seyyidina nūru Fāḫimetü'zzehrā Allāhümme şalli 'alā seyyidina nūru İmām Ḥasan ḫalaқа'rrızā Allahümme şalli 'alā seyyidina nūru İmām Ḥüseyn mazlāmu⁴⁴¹ şehid-i dest-i Kerbelā Allāhümme şalli 'alā seyyidina nūru İmām Zeynel'ābidin ma'sūm pāk Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru imām Muḫammedü'l bākır Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru İmām Ca'fer-i Şādiқ⁴⁴² Allāhümme şalli 'alā fi(mehāf) ehlillāhi 'izzete lā ilāhe illallahü Muḫammedün Raşūlullāh ve eқülü 'ali veliyyallāh seyyidinā nūru İmām Mūsā'l kāzım Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru İmām Heştem қable-i heftem sultān-ı Ḥorāsān Şāh 'Ali Mūsā'rrızā Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru İmām Muḫammedü'ttaқī Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru İmām 'Aliyyünnaқi Allāhümme şalli 'alā seyyidinā nūru İmām Ḥaşan'ül 'askerī Allahümme şalli 'alā seyyidinā nūru İmām Muhammedü'l Mehdi [40b] sırr-ı Aḫmed şāh ve āḫır'zzemān ve şāḫıbü'zzamān ve çārdeh ma'sūm-i pāk ḫucetü'l қayyūmu'rraḫmān ve delīl-i hādi'lbürhān қuḫb-ı meşāyıḫı'zzamān ibni'ssultān şah dahmāz cān pādişāh-ı cihān mürşidü ḫariқi'zzamān-ı ḫazırān ve'l gāibin ve liküllil mü'minine ecma'īn biraḫmetike yā erḫamarraḫimīn nāde 'aliyyenmaḫzarü'l 'acāibü tecide 'avnen leke fi'nnevāibi külli hemme ve ḡamme seyennecli binübüvvetike yā Muḫammed ve bi velāyetike ya 'Ali diye evliyāniñ ādābın cemi'an işmarlaya ve daḫi mürebbīniñ oḡluna ḫıdmeti budur ki

⁴³⁹ velā ibtiḡāen Allāhü kün fi'ddünyā bi'l müsāmahati ve'l āḫiretü bi'sşefā'ati

⁴⁴⁰ İmām Ḥadicetü'l Kübrā ve Fāḫimatü'zzehrā

⁴⁴¹ Şāh şehidān dest-i Kerbelā

⁴⁴² mezheb pāk

Hakka giden yolları göstere ve hem şeytânın mekrinden ve hilesinden ve nefsi-
emmârei şüm şerrinden kurtara halâş ide yol içinde ne kadar⁴⁴³ müşkil var ise hall
idüp bildire (her ki) ol t̄alib āndan ğayra⁴⁴⁴ ihtiyācı olmaya bir müşkil hāl vaqi‘
olıcağ varup ol müşkili şoracağ ādem arayup gitmeyeler her nesneyi bildirüp ma‘lūm
ideler ve daħi oğuluñ mürebbīsine hıdmeti oldur ki evvel irādetle teslim ola her ne
emr iderse fermān bir olup atasının hūkmine mu‘ti‘ ola buyurduğunu tutmağ gerek
k̄ale Rasūlullāh sallāhū te‘ālā ‘aleyhi vesellem” ya‘ni hadīş-i şerīfiñ ma‘nası budur ki
Peygamber ħazreti buyurmuştur şol kimsenin ki ‘ahdi olmazsa dīni daħi olmaz imdi
mü‘min⁴⁴⁵ olan kişi gerekdür ki ‘ahd itdüğün yerine getüre yol ehli olan qarındaşlarıñ
işin bitüre k̄adir olduğınca [41a] ve her gördüğüne tevāzu‘ idüp hıdmet bitüre pes
oğul atasının emrine muħālif işlerden ziyāde ħazer gerek eger döküp söküp günde
biñ kerre redd iderse yüzini döndürmiye eger yüz döndürürse yüzi kara olur
dünyādan āhirete imānsız gider ānın içün ki oğul atasının emrine muħālefet iderse
iķrārından dönmiş olur ve hem iķrar imāndır kimiñ ki iķrārı yoğdur imānı daħi
yoğdur **Nazm:**

Ānıñ ki ‘ahdiniñ imānı⁴⁴⁶ yoğdur

Dönerse dostunuñ dāmānı yoğdur

Bu yol oğlu (ile) eyle bāzārı

Ki zirā gönlünüñ gümānı yoğdur

⁴⁴³ ve her nev‘

⁴⁴⁴ ğayriye muħtāc

⁴⁴⁵ gerekdür ki mü‘min olan kişi

⁴⁴⁶ imānı

Pīr-i pervār ile āşinā ol kim
Her biri yaḥşīdir yamānı yoḡdur

Musāḥībsizle urup oturma
Kaar bir uḡrıdur imānı yoḡdur

Geri ki hū didiler⁴⁴⁷ yalana (yūf)
Yaḡīn irāḡ degil zamānı yoḡdur

Özin rızāya teslim itmeyenler⁴⁴⁸
Torbası basında şamānı yoḡdur

İmamlar yolında cān baş virenler
Yezīde zerrece imānı yoḡdur

Hālini ‘arz eyle sulṡān Ḥaṡāyi
Bundan özge⁴⁴⁹ divānı yoḡdur

daḡi bundan soñra ḡādīm kimdir ve ḡādīmlik nice gerekdür ānı beyān ider günlerde
bir gün Rasūl ḡazreti şallallāḡū te‘āla ‘aleyhi vesellem şuffe-i şafānıñ apusına vardı
ḡırḡlar anda şoḡbet iderlerdi ol ḡazret deḡḡa bāb idüp apuyı aḡdı ierüden ırḡlar
işıdüp kimsin [41b] didiler ḡācetüñ nedür didiler Rasūl ḡazreti eyitdi Peyḡamberim
āuñ apuyı ieru girelim siz erenler ile dem-i dīzār görelim didi eyitdiler bizim

⁴⁴⁷ di yalāna

⁴⁴⁸ itmeyen

aramızda peygamber şıgmaz peygamberliğini var ümmetiñe eyle didiler Peygamber
hazreti bunları işeyitdi fi'l hāl girü döndi Hāk⁴⁵⁰ te'ālā hazretinden ol vaqt nidā geldi
ki “ya Muhammed dön girü ve ol kapuya var Rasül hazreti ol nidāyı işeyitdi fi'l hāl
giru döndi yine geldi ol kapu halkasına el urdı daqqa bāb eyledi yine kimsin didiler
Hāzreti Rasül eyitdi açiñ kapuyı içeru gireyim mübārek cemāliñizi göreyim Rasülüm
didi kırklar eyitdiler bizim mābeynimizde Rasül şıgmaz ve hem bize hācet deguldür
kimseye rasül göndermek didiler Rasül ‘aleyhisselām bu sözi işidicek yine giru döndi
diledi ki ferāgat gele kendü maqāmına gide sākın ola yine Hāzreti ‘izzetden seyyidiñ
kulağına hitāb-ı müsteṭāb irişdi ki yā Habībim yine ol kapuya var ol meclīse⁴⁵¹ dāhil
ol kande gidersin dön giru didi Seyyid giru döndi geldi yine ol dünüp kapunuñ
halkasına el urdı işāret eyledi ya'ni giru geldi gün bildirdi eyitdiler kimsin rasül
eyitdi “seyyide'l kavmi hādīmü'l fuqarāyım” didi kırklar eyitdiler “merḥaba merḥaba
ehlen ve sehlen” ya'ni hoş geldin qadem getürdin gelmekligin mübārekdür hemİşe
mübārek olsun didiler “eyā miftahü'l ebvāb” [42a] diyüp ol kapuyı açdılar Rasül
hazreti şallallāhü te'ālā ‘aleyhi vesellem “ifteḥ lenā ḥayru'lbābi
bismillāhirrahmānirrahim” didi ol kapudan içeru girdi evvel mübārek şāg ayağın
başdı bakdı gördi ki otuz dokuz şahābe oturlar meger ki birisi ṭasra çıkub Pārsāya
gitiñ idi ol Selmān-ı Fārisi idi ammā Ali daḥi ol şöḥbetde⁴⁵² hāzır idi bunlar Rasül
hazretini göricek kıyāma ṭurdılar yer gösterdiler seyyīd geṭüp ‘Alinin yanına oturdı
lākin ‘Ali olduğın ol demde bilmedi⁴⁵³ ḥaber şorup eyitdi siz kimlersiz size kim dirler
eyitdiler biz kırklarız bize çihiltē⁴⁵⁴ dirler cümlemiz dil-i⁴⁵⁵ pek (dil-i yek) cihetiz

⁴⁴⁹ şāhīñ

⁴⁵⁰ ol vaqt Hāk te'ālā hazretinden nidā geldi ki

⁴⁵¹ meclise

⁴⁵² meclisde

⁴⁵³ ol vaqt ṭanımadı

⁴⁵⁴ çil

birimiz ne ise varımız oldur didiler Rasûl eyitdi neden ma'lûm didi eyitdiler birimizden kan a ar olsa cümlemizden a ar didiler Rasûl i bât eylemek gerek söziñizi didi pes ol dem řāh-ı merdān 'Ali mübārek  olun uzatdı (ve verk)⁴⁵⁶ aña bir neşter urica   an revān oldu cümlesinden bile akdı bir  ān daği  apudan⁴⁵⁷ a dı meydāna döküldi meger ki  ır kların birisi taŗra pād sāye  ı kmış idi Selmān-ı Fārisi dirlerdi ol  an anıñ  olından idi Mürtezā Aliniñ  olun bağladılar cümlesiniñ  anı tırdı ol dem anı g rdiler ki Pārsādan Selmān-ı Fārisi daği irişdi geldi bir dāne eng r ya'ni bir  z m dānesi [42b] get rdi seyyidiñ  ñ ne  odılar eyitdiler "hādīmü'l fu arā" hādīmlik id p bu  z m dānesin  ışmet eyle didiler Seyyid  evre yaña ba ub fikre vardı bunlar  ır  kişidir bu bir  z mi nice  ışmet ideyim didi der āl Hāzreti 'izzetden Cibrīl-i Emīn 'aleyhisselāma emr oldu ki "ya Cebrāil habībim fikrde  aldı tīz iriş cennetden bir n rdan ta a  al habībime ilet ol eng ri bu ta a  i inde ez p şerbet eyles n  ır lara ba ř id p i  rsin didi Cebrāil 'aleyhisselām cennetden bir n rdan ta a  aldı Ras luñ h z runa geldi Hā  te'ālā hāzretiniñ selāmın 'ar   ıldı ol ta a ı  ñ ne  odı şerbet eyle yā Mu ammed didi pes  ır lar daği ol bir  z mi⁴⁵⁸ nice  ışmet ider g relim dey p ba up dururken anı g rdiler ki seyyidiñ  ñ nde bir n rdan ta a  zāhir olup āřikāre g n gibi şu'le virdi seyyid ol ta a ıñ i ine şu  oyup şa  a'l kamer parma larıyla ol  z mi şerbet eyledi  ır larıñ  ñ ne  odı Hā  te'ālā hāzretiniñ bunda h kmeti var idi  udret zāhir olsa gerek idi  ır lar ol şerbetden i diler c mlesi mest-i elest aldılar kend lerin (yāvī)  ıldılar bunda bir hālet el virdi ki oturdı ları yerden aya a⁴⁵⁹ tırdılar bir kerre "yā Allāh dey b dest urdılar ' ryān   p ryān semā'a girdiler Seyyid daği [43a] bunlarla semā' iderken m bārek başından

⁴⁵⁵ yek dil yek cihetiz

⁴⁵⁶ ve verkine bir neşter

⁴⁵⁷ t  dan a dı

⁴⁵⁸ m dānesini

‘imāmesi yere düşdi ol ‘imāmei aldılar kırk pāre kıldılar bellerine bağlayup tennūra eyitdiler imdi gerekdür ki hādım olan kişi cān-ı gōñülden ve derūn-i dilden hıdmet eyleye daği kendü Meşrebinden ‘adl ü ‘adālet taḥşıl itmiş ola hādımlık kısmetde sıfat hüdā gerek zirā ki Ḥaḳ sübhānehü ve te‘ālā ḥazreti her kimseye miḳdārınca tırak virmişdür ve her kimseye ḥālince kuvvet virmişdür çünkü Hüdānıñ işine ādemin (duḫili) yokdur ‘ālemde her işi idüp eyleyen Ḥaḳdur (gūşe-i faḫrine⁴⁶⁰) metā ‘azımdır bāzārgānı çoḳdur hemān i‘tikād ile şıdkını muḫkem idüp Ḥaḳ yolına muḫabbeti ziyāde olmak gerek bu maḥalle münāsib bir ḥikāyet vāқи‘ olmuşdur günlerde bir gün Ḥazreti Emira’l mü’minīn ve imāmü’l müttekīn eseda’llāhü’l ḡalīb ‘Aliyyibni ebi Tālib Kerremallāhü vechehü oturmuşdı Ḥazreti İmām Ḥüseyn İrişi⁴⁶¹ geldi eyitdi “yā baba beni sever misin İmām Ali ne‘am severim evlādım ciger küşemsin didi Ḥazreti İmām Ḥüseyn yine eyitdi “yā baba vālidemi daği sever misin İmām Ali eyitdi belā severim binti Rasūlullahdır ve hem (sırr-ı) serr-i mihrībānımdır didi yine İmām Ḥüseyn eyitdi “yā baba sen bir gōñli iki pāre eylediñ yarısın baña virdin yarısın anama virdin pes hüdā-yı müte‘āl ḥazretin⁴⁶² öyle severim dirsın İmām ‘Ali kerremallāhü vechehü tırdı İmām Ḥüseyniñ bu sözine cevāb viremedi ol sā‘at [43b] Ḥazreti⁴⁶³ ‘izzetden Cibrīl-i Emīn nāzil olup Rasūle Ḥaḳ selāmın getürdi eyitdi “yā Muhammed ‘ammi zāden İmām ‘Ali Ḥazreti Ḥüseyn elinde tıtsaḳdur suāl cevābından ‘āciz oldı var onlarıñ müşkillerin ḥall eyle suāliñ cevābın yine Ḥazreti İmām Ḥüseyn virsün söyle ya Muḫammed didi Cebrāil ‘urüc eyledi Seyyid yerinden tırdı İmām ‘Alinin menziline ḳÂdem başdı içeru girdi ‘Aliyi Ḥüseyniñ ḥuzūrunda gördi selām virdi bunlar daği Rasūlüñ geldigin gördiler ‘Ali Fāḫıma ve Ḥasan ve

⁴⁵⁹ ḡ üzere tıru geldiler bir kerre

⁴⁶⁰ faḫri ki metā‘ī ‘azımdır

⁴⁶¹ irişe

⁴⁶² ḥazretini de

Hüseyn ‘Aleyhisselām ayağa tırdılar ‘izzetle ‘aleyke (eylediler) Rasūl Hāzreti geüp oturdı buyurdı ki yā Oğul Hüseyn ey ciger küşe ve ey kıurrete’l ‘ayn Cebrāil geldi baña haber getürdi ol müşkil mes‘eleniñ cevābın yine Hüseyn virsun didi oğul geldim ki baña ol mes‘elenin cevābın viresin didi andan Hāzreti İmām Hüseyn eyitdi yā ceddāh bir kiři kendü oğlun sevmek şefkıatdendür ve ‘avratün sevmek şehvetdendür Hüdā-yı müte‘āl hāzretin sevmek hākıķatdendür didi ünkü İmām ‘Aliyyibni Ebi Tālib kerremallāhü vechehü Hāzreti İmām Hüseyn den bu kelāmı işeyitdi fi’l hāl tırduğı yerden kıucaķlayup mübārek leb-i güher-feşānların būs eyledi ve bağrına başıp du‘ā kıldı eyitdi oğul Hāķ te‘ālā hāzreti ‘ilmüke kemālüke artursın didi pes imdi ma‘lüm ola ki bir kimse vücūdına [44a] yol bulsa kendü özin bilse kāmildir nāķıř degildir noķřān olan yerindir (yerendir) ki anı bilen üzerine⁴⁶⁴ uğramaz noķřān kıul ve noķřān fi’l ve noķřān söz⁴⁶⁵ řānı sanmaķ bunlar cümle noķřāndur kāmil olan kiři kendü özini⁴⁶⁶ noķřān yere getürmez bir kiři bir noķřān yere gelse bilmiş ola ki kendü hākindendür⁴⁶⁷ ve bir yire kimesne kendü yolın gözleyüp erenler izin izleyüp yürise ol noķřāna uğramaz zīrā kendüzin bilen zevāle uğramaz pes imdi hādım gerek ki ‘ařķ odunda cigerin kebāb ide ‘ařıķlara yedire zīrā ki hākıķatiñ mihr ü muħabbeti ğāyetde ğalibdür **Nazm :**

Tā kālū⁴⁶⁸ beliden sevdik seviřdik

Bizimle⁴⁶⁹ ezelden yardur muħabbet

Üstād nazārından iķrāra⁴⁷⁰ kıavusduk

⁴⁶³ cenāb

⁴⁶⁴ özine

⁴⁶⁵ ve noķřān

⁴⁶⁶ özine noķřān yir getürmez

⁴⁶⁷ hākindendür

⁴⁶⁸ tā kıābiliden

⁴⁶⁹ bizim

⁴⁷⁰ iķrār(kıopusduk)

Mü‘mine kadīm ikrārdur muḥabbet

Muḥabbetdür lāilāhe illallāh

Muḥabbetdür Muḥammedün Rasulullāh

Muḥabbetdür ‘Ali veliyyallāh

Üç ism-i ma‘nide birdir muḥabbet

Allāh bir Muḥammed ‘Ali ortasında

Beytu’llāh içinde Ḥaḳ (ḥırkasında⁴⁷¹)

Ḳudret kandilinde ‘aşḳ şahrāsında

Cebrāil görduği nürdur muḥabbet

Ḳudret kelāmın söyler Cebrāil

Rıza loḳmasın şunar Mikāil

Cānı cāna ulaşdırır ‘Azrāil

İsrāfil azğında şurdur muḥabbet

Muḥabbet idenler naşībin alur

Muḥabbet itmeyen⁴⁷² yolda ne bulur

Ser çeşme Muḥammed ‘Aliden gelür

Ṭaliğası dökünmez güldür muḥabbet

⁴⁷¹ hazne

⁴⁷² iderse durur ehlin bulur

Muhabbetdür yeriñ gögüñ dirāği⁴⁷³

Muhabbet idenüñ yanar çerāği [44b]

‘Aşık(ı) beytu‘llāh ma‘şūk turāği

Hāk nazār eyitdigi yerdir muhabbet

Muhabbet kadīmdür insān içinde

Zirā ki cān sevinür cān içinde

Ḳırklar meydānında ‘irfān içinde

Ne isterseñ bulunur şāddur muhabbet

Gel beri imdi imān iderseñ

Kelime (Hākķıñ degil) gümān idersen

Sırrıñ tercemāndur ‘ayān iderseñ

Zirā halk içinde sırdır muhabbet

Bu her dem bahārdır bunda kış olmaz

Öter bülbülleri dilleri turmaz

Ḳoķusı dökünmez hiç rengi solmaz

Bir ‘aceb bāğ-ı gülzārdır muhabbet

Varak⁴⁷⁴ gülşendir hem Şirin Ferhād

Leylāyı Mecnūna gösterdi üstād

Muḫammed ‘Aliden ḳuruldı bünyād

⁴⁷³ diregi

⁴⁷⁴ varaķa

Tā⁴⁷⁵ ezelden beru vardır muḥabbet

Cān cāna muḥabbet itse erkāndır

Zirā Muḥabbetiñ arzusı cāndır

Hūblar meclisine irse cevāndır

Rızā(yürüyende) pirdir muḥabbet

Muḥabbetdür Muḥammedūñ cemāli

Muḥabbet ideniñ artar kemāli

Ḥaqqı zıkr eyleyen bülbülün dalı

Oḡunan ḡur‘ānda ḡāldır muḥabbet

Hüseyni sevmeyen nādān-ı aḡmaḡ

Ol durur ḡāricī muḡlaḡ muḡaḡḡaḡ

On iki imāmdur yārdur muḥabbet

Ġayriler aḡyārı yārdur muḥabbet

Ḳul Himmet bu maḡām özge maḡāmdır

Muḥabbetiñ mihri on iki imāmdır

Güzel ṡāhıñ naḡarında tamāmdır

Ḥaḡīḡat vaṡl-ı dīdārdır muḥabbet

Daḡı bundan soñra seyr-i sülük makāmıdır⁴⁷⁶ ḡālib olan kişiye lāzımdır ya‘ni sālik niyyeti nice olmaḡ gerek ve sülük ne ma‘nīdir [45a] anı daḡı bildirdi imdi Ḥaḡ⁴⁷⁷ ehli

⁴⁷⁵ tā ezel āzāldan vardır muḥabbet

qarındaşlara ma'lūm ola ki sūlūk luġatda mutlaq gitmek ma'nāsınadır ve ehl-i taṣavvuf 'indeinde sūlūk ma'rifetu'llāh bābında evliyā yolına gitmek ve seyr-i sūlūk itmek ma'nāsınadır ol daḡi iki kışm űzerinedűr birisi seyr-i ilallāh ve birisi seyr-i fillāhdır evvelki seyriñ nihāyeti var ammā ikinci seyriñ nihāyeti yok⁴⁷⁸ eger bu 'ibāretle fehm itmezseñ bir 'ibāretle⁴⁷⁹ daḡi beyān idelim tāife-i űfıyyűn qatında seyr-i sūlūk ehli oldur ki yaramaz ef'āl ve aqvāl (aḡvālinden) geqűp yaḡı ef'āl ve ekvāl ve aḡvāle vāşıl olmaqdur daḡi varlıġından fāni olup Ḥaḡ varlıġıyla bāki olmakdan 'ibāretdűr her vechile pindār ve naqliden gidűp 'ilm-i yaḡıne vāşıl olmaqdur ya'ni pindār demek inanmaqdur cemī' eşyāniñ ḡaḡıkatini ve māhiyyetini kemā hüve ḡaḡıka fī nefsi'l emr" bilmekdűr her kimse ki bu zıkr olınan merātibe vāşıl olsa anā sālīk-i ḡaḡıkī demek cāiz olur imdi bilgil ki yűz biñ sālīkden ancaḡ birisi vāşıl olur ve űāḡib-i kemāl olup ḡaḡıkatini bulur mā bāqīsı her biri bu yolda bir merātibde qalup műnqaḡı' olur daḡi yolda olan 'aḡabeler ve ḡicāblar ki aşlı dűrt dűr evvel dűnyāyı sevmekdűr ikinci cāh menşib sāhibi olmaqdur űqűnci taqlid qılmaqdur dűrdűnci ma'şiyet eylemek⁴⁸⁰ ol a'lā maḡamlarıñ ve dereceleriñ daḡi aşlı dűrt dűr evvel ekvāl-i űādıqadur ikinci ef'āl-i lāyıqadur [45b] űqűnci aḡlāq-i rażıyyedűr dűrdűnci ma'ārif (lev sine viyyedűr) pes taḡkīk bilgilki bu zıkr olınan 'aḡabeleri ve ḡicābları qat' itmeyince bu a'la maḡāmlar műyessir olmaz zīrā ki ol ḡicābları def' ve ref' itmek ḡahāret meşābehesinde ve bu makāmāt-ı 'āliyye namāz műşābehesindedűr bu ḡād muḡarrer dűr ki ḡahāretsiz namāz maḡbűl ve műyessir degildir nete ki faşl olmayınca vaşl olmaz ey ḡālib sen senliginden geqmeyince Ḥűdāyā vāşıl olmazsın ve daḡi maḡām-ı kāmile vāşıl olmaḡ dűrt nesne ile ḡāsıl olur evvela ḡaḡıdan 'uzlet ve

⁴⁷⁶ maḡāmını beyān ider ḡālib olan kişiyi lāzımdur ya'ni sālīkiyyeti nice olmaḡ gerek

⁴⁷⁷ ehl-i Ḥaḡ

⁴⁷⁸ 'ibāret āḡirle sűfıyyűn 'indeinde seyr-i sūlūk ehli oldur ki yaramaz ef'āl ve aqvāl

⁴⁷⁹ bir başqa ibāretle

‘inķiķā’ ya‘ni ‘avāmdan ve māsivādan bilkülliyeye ferāgat itmekdür ikinci az yemekdür ve ķanā‘at eylemekdür ve hem çok yemek bedene muzırret getirür ve ziyāde az yemek dađi cāiz degüldür cesedi zāif eyler üçüncü az söylemekdür mālā ya‘ni kelāmlardan perhiz itmekdür⁴⁸¹ sākin olup söylemekdür dördüncü az uyumaķdur ve hem az uyumaķda Hāķ te‘āla ĥazretin zıkr idüp namāz ve niyāz ile ‘umrini geçüre “ĥayru’l ümür evsaṭuhā” kavlince örte⁴⁸² gerek ne ġāyetle az yiyüp zāif ola ne ġāyetle çok yiyüb ĥüdā-yı lem yezel ṭā‘atinden ķalup⁴⁸³ ĥadd-i i‘tidālden tecāvüz ķıla⁴⁸⁴ ve ne ġāyetle çok uyuya⁴⁸⁵ gice geçen aĥvāllerden maĥrüm ķalmaya fe‘ār⁴⁸⁶ şümme ‘ār(ür) şümme‘ār seķa’l mer‘ü min eceli’tta‘āmi ve ķaşıde-i bürde şāĥibi bu maķāma münāsib ne a‘lā buyurmuşdur [46a] vehşe’ddesāise min cū‘in vemin şeba‘in ferubbe maĥmaşatin şerru (mine’ttuĥami) pes tarik-i⁴⁸⁷ sālīk-i Hāķ olana iki nesne biġāyet müĥim ve lāzımdur⁴⁸⁸ anlarsız ķaṭ‘ā vuşul müyesser olmaz biri insān-ı kāmīl ki şerī‘at ṭarīķat ma‘rifet ĥaķīkat bābında kāmīl-i mükemmel ola anıñ muşāĥabeti ve irşādı az yemek az uyumaķdur ve biri dađi salīk⁴⁸⁹ niyyeti ĥālīş ve muĥliş şāf ve şādīķ gerekdür eger murādı ĥalk içinde i‘tibār bulmaķ ise yüz biñ mücāhede ile riyāyet çekse maķbül⁴⁹⁰ degildir fi’l ĥaķīķa ol müşrik ve mürāidir ve zerrāķdur ne‘üzübillah merātīb ķaṭ‘ idüp insān-ı kāmīl maķāmātınıñ nihāyetine vāşıl olmaz iseñ bāri cedd ü cehd idüp kendü cānını cehennem ‘azābından ĥalāş idüp

⁴⁸⁰ eylemekdür ve daği

⁴⁸¹ idüb

⁴⁸² olana

⁴⁸³ ķala

⁴⁸⁴ ķılmaya

⁴⁸⁵ uyuyup

⁴⁸⁶ feķār

⁴⁸⁷ sālīk ṭarīķ-i Hāķ

⁴⁸⁸ ve elzemdür

⁴⁸⁹ sālīkiñ

⁴⁹⁰ dergāh

cennetü'l me'vāya ve firdevs-i a'lāya vāşıl ve dāhıl olasıñ her nesne ki zāhireñ ma'denine düşe ol dağı toz olur veyā bir murdār necs içine düşse ol dağı murdār olur murdārdan murdār olur pes öyle olsa sa'y ve iqdām eyle ki sen kendü özini pāk idesin tāki senden olan dağı pāk ola zīrā ki yuyıcı pāk olmayınca yuduğı dağı pāk olmaz dağı kayd ile muqayyed ola ki halka (sālū selķ) şatub şuret-i zāhirde şalāt⁴⁹¹ ve hac idüp menķibet ve ferāiz mesāilin cem' idesin hemāñ saña din bābında gerekli nesneleri kifāyet [46b] miqdārı öğrenmek lāzımdır lākin bigāyet mühimm olan rāst-güftār ve nīk kirdār ve ĥalāş-i⁴⁹² ĥavār olasıñ ki tarīķ-i Hāk bu üç nesne ile mebnīdir zīrā bu üç şıfat ehl-i cennet şıfatıdır ve üç dağı bunuñ zıddı⁴⁹³ vardır yalan söylemek ve bed ĥüy olmaķ ve ĥarām loķma yemektür bunlar ehl-i cehennem şı'arıdır imdi ceħd idüp sıfāt-ı ĥamīde ve aĥlāķ-ı pesendīde ĥāşıl idesin ki aşlā senden zāt münfek olmaya dağı ol tāifeden olmaya ki dürüg-ı güy ve bed ĥüy olup hemīşe anlarıñ 'ādetleri kezb(ü)⁴⁹⁴ anlardan gāĥ yaĥşilik zāhir olursa (leğarāz)⁴⁹⁵ 'arız olmış ola ne'üzübillāĥ öyle olmaķ ehl-i necāt şıfātı degildir kande kaldı ki aşĥāb derecāt ola bu merātibler taĥşīline sa'y it⁴⁹⁶ ve ĥimmetiñ külli deĥale ve te'siri olduğı nice āyāt-ı beyyināt ve eĥādiş birle şābit ve zāhirdir kavlihi te'ālā vellezine cāhedü (üfinā) lenehdihim sübülenā leyse lil insāni illa māse'ā aĥlāķ-ı Ĥudā birle ol zamāñ āreste olursın ki 'alā ķadru'l imkāñ elden geldikçe cemi' maĥlūkāta iyilik idüp anlardan bir 'ıvāz ricā itmeyüp ve bir 'ıvāz murādiñ almaya minnet Ĥüdāya ola minnet bātıl ve 'ātı l ider⁴⁹⁷ muķarrerdür ey tālīb ķünkü ehl-i [47a] necātiñ şı'arı olan

⁴⁹¹ şalāĥiyyet maķāmın gösterüp çok çok şalāt ü şavm ve hac idüb menķibe fiķh ve ferāiz mesāilin

cem'

⁴⁹² ve ĥelāl

⁴⁹³ zıddıdır yalāñ

⁴⁹⁴ ve bühtāñ ve iftirādur ve ĥayrı nāma'ķül ef'āl-i ķabiha olmuşdur anlardan

⁴⁹⁵ ve'l'arız

⁴⁹⁶ zīrā

⁴⁹⁷ itmek

aḥlāk-ı hamīdeleri bildiñ cehd eyle ki ol şıfāt ile mevşūf olasın ve ehl-i cehennem şı‘ārın daḥi gūş kıldık cehd eyle ki ol ḳabīḥ şıfatlardan dūr olasın ḥadıṣ-i şerīfdür⁴⁹⁸ ki Rasūlullāḥ şallallāḥü ‘aleyhi vesellem buyurmuşdur “eddünyā mezra‘atü’l āḥiret ya‘ni dūnyā āḥiretiñ ekinligidür bunda ne ekersen anda anı biçersin bunda⁴⁹⁹ ne kesb kār idersen ‘ālem-i beḳāda bulacağın oldur “ennāsü (yecziyyüne) bi a‘mālihim in ḥayran feḥayra ve in şerran fe şerra” pes imdi ma‘lūm ola ki ṭarīk-i Ḥaḳḳa sülūk itmege ṭālib olan ḳarındaşlara bu risāle kāfīdir velākin ‘ārif ‘āḳil ne dāna ile muşāḥib olmayınca olmaz ḳurı sözüñ faidesi yoḳdur kāmīl-i mürşide irişmek gerek ve hem bir ‘āḳıl dānā muşāḥib bulmaḳ gerek zirā bir kişi sekker dimekle ağzı⁵⁰⁰ **Nazm:**

Āhiretde ne gerekdür bilemez
‘Aḳlı yoḳ bilisi⁵⁰¹ yoḳ kimi canlarıñ
Varup bir mürşidden irşād olamaz⁵⁰²
Mürebide eli yoḳ kimi canlarıñ

Tövbe itmiş nefsin öldürememiş
Ḥālin ‘āşıḳlara bildirememiş⁵⁰³
Evin yapmış için ṭolduramamış
Mumı var bālı yoḳ kimi cānlarıñ

‘Āşıḳlarıñ gönli Ḥaḳḳıñ eviye

⁴⁹⁸ de gelür ki eddünyā

⁴⁹⁹ nik ü bed

⁵⁰⁰ ṭatlu olmaz

⁵⁰¹ bilisi

⁵⁰² olmamış

⁵⁰³ uyduramamış

Hakkin evin koyup gitme da‘veye⁵⁰⁴

Eyledi⁵⁰⁵ şüfi kendü evinde (me‘üye)

Dili var hâli yok kimi canlarıñ

Āvci⁵⁰⁶ bir şifata uğrasa atar

‘Ārifler öñünde gelse ne dutar⁵⁰⁷

Bülbül olmuş ğayrı bağçede öter

Dalı var güli yok kimi canlarıñ [47b]

Şāh Hāṭāyi ider pirim ‘Alidir

Gitdügimiz imāmlarıñ yoludur

Benliginden geçen ‘aşık oğludur

Gümānı kâli yok kimi cānlarıñ

daḥi şöyle ma‘lüm ola ki İmām Nāṭıḳ Ca‘fer-i Şādıḳ ‘azıyallāhü ‘anhü üstād ṭālib
ḥaḳḳında buyurmuşdur ki yā şüfī seyr-i sülük ne nesnedür ṭāliblik dest-girlik niyāz
bendlikdür bu yol kimin Muḥammed ‘Alinin bu seyr kimin Muḥammed ‘Alinin bu
yolda ne var ḥālişlik ḳarındāşlık (setrpüşlük) var evvel tāc kime indi Ādem
şafıyyu‘llāha indi ikinci tāc kime⁵⁰⁸ indi Nūḥ nebiyyu‘llāha indi üçüncü tāc kime indi
İbrāhim ḥalilullāha indi dördüncü tāc kime indi Muḥammed Rasūlullāha indi beşinci
tāc kime indi ‘Ali veliyyullāha indi pes Ādem şafıyyullāha inen tāc ne renk idi Nūḥ

⁵⁰⁴ ğayrı ye

⁵⁰⁵ elde

⁵⁰⁶ bir sağana uğrasa öter

⁵⁰⁷ tutar

⁵⁰⁸ Nūḥ nebiyyu‘llāha indi üçüncü tāc İbrāhim ḥalilullāha indi dördüncü tāc Muḥammed Rasūlullāha
indi beşinci tāc ‘Ali veliyyullāha indi pes Ādem şafıyyullāha ve Nūḥ nebiyyu‘llāha ve İbrāhim
ḥalilullāha bu üç peygamberlere inen tāc beyāz (a) idi ve ḥazreti rasüle inen tāc yeşil (b) idi ve emirāl
mü‘minin İmām ‘Aliye inen tāc kırmızı idi (a-yeşil, b- beyāz)

nebiyyullāha inen t̄ac ne renk idi İbrāhim ḥalīlullāha inen t̄ac ne renk idi Muḥammed Rasūlullāha inen t̄ac ne renk idi ‘Aliyy veliyyullāha inen t̄ac ne renk idi cevāb Ādem ṣafīyyu‘llāha ve Nūḥ nebiyyu‘llāha ve İbrāhim ḥalīlullāha bu üç peygambere inen t̄ac yeşil idi ve Ḥazreti Rasūle inen t̄ac beyāz idi ve Emirā‘l mü‘minin İmām ‘Ali kerremallāhū vechehū ḥazretine inen t̄ac kırmızı idi pes bu beş kimesneler ki z̄ikr olındı biz faḳīrlere bunlarıñ yolını ṭarīḳını Ḥaḳ⁵⁰⁹ Ādem üstād nebi bildik ‘Ali Ḥaḳ [48a] üstād nefes bildik ṭarīḳat imān ecnāṣ pīrleri başında t̄ac-ı devlet ḳalbinde nūr-ı Muḥammed üstād-ı Ḥaḳ cem‘iyyetin⁵¹⁰ penbesi mihri nübüvvet ü muḥabbet ipliği ignesi ṭarīḳat ‘aşabesi ḳutb-ı ‘Alidir ve on iki imāmlardur ḳalınlığı maşrıḳden mağribe degin uzunluğu ‘arşa degin ḥaṭṭı (yek‘el feder) olduḡı⁵¹¹ yerde ḳomaḳ dizliği serde⁵¹² götürmek imdi ṭālib oldur ki Muḥammed ‘Alīniñ on iki imāmiñ nefesin on iki güne degin öğrenmese ipi çürüktür ve yüzi ḳaradur vesselām **Nazm** :

Ey muḥibb-i Muṣṭafa vi piri vi ‘āl-i ‘abā

Dinle imdi söyleyeyim ben(ṣerḥ-i t̄ac-ı evliyā)

Evvelini geydi Ādem Nūḥ İbrāhim sebz⁵¹³

Hem⁵¹⁴ sefidi geydi Aḥmed ol rasūl-i kibriya

Ol zamān kim ṣāh-ı ‘ālem server dūnyā ve dīn

Kırmızı başa geydi ol ‘Aliyyü‘l mürtezā

⁵⁰⁹ Ḥaḳ dem üstād veliyyi nebi bildik ṭarīḳat imān icnās pīrleri

⁵¹⁰ cem‘iyyeti

⁵¹¹ ululuḡı

⁵¹² serde ḳomaḳ ya‘ni başında getürmekdür imdi

⁵¹³ beyāz

⁵¹⁴ seyidi hem geydi

Hıdmet-i pîr idi ānda bildil tācîñ sünnetin
Sünneti çün farza döndi eyledi zevk şafā

Aşıl tāc estagfirullāh ile bilgil ey muhibb
Fer-i tāc⁵¹⁵ nā-sāzlardan kesilmek bî-riyā

Pişvāsın tācı bildi kim ki Hakkı tanıdı
Zāhiri on iki imāmdur bāṭını nūr-ı Hüdā

Küllisi⁵¹⁶ bil (yek elifdūr) küllü sensin yā ‘Ali
Küllisi⁵¹⁷ oldu ḥālīfe ṭālib-i Hakk rehnümā

‘Aşabesini pîr bilgil zıkr-i Hakk taḫrîrini
Rengi gülgündür ānıñ şāh şehîd-i kerbelā

İğnesi hem oldu zākir ibligi sen ṭālibā
Rāh erkān-ı meşāyih kıl özine pişvā

Penbesi mihr-i nübüvvet ḥulle oldu aşṭarı
Başıma giymekdür ḥayātı hem (memāt⁵¹⁸ zen cūda)

Ehl-i kisvet ger bunu bilmese⁵¹⁹ hiç ādem degil

⁵¹⁵ eyitdi

⁵¹⁶ evş

⁵¹⁷ kellesi

⁵¹⁸ memāt

Virmiş ola bu cihānda ‘ömrini bād-ı fenā

Bende-i şāh velāyetdür **Hatāyi** bil yakīn

Hākīyāyi şāh olupdur gözlerime tūtiyā [48b]

Hāzret-i⁵²⁰ Muḥammed Muştafa ve İmām ‘Aliyyü’l Murtaza evlādına muḥib olan ve mütāba‘at kılan ṭaliblere ve muhiblere ve şādıklarā tāc ve kisvet beyānında bir kaç naşīhat ider İmām Muḥammed Bākır ḥāzretleri bundan bu risāleye irşād-ı kisvet deyu isim virdi vallāhü’l müste‘ān suāl itsele ki tāc nedür tacıñ istivāsı nedür taciñ ḳubbesi nedür tacıñ (kanādı) nedür taciñ lengeri nedür taciñ imānı nedür taciñ kelimesi nedür taciñ ḳiblesi nedür taciñ (ğasli) ğusli nedür taciñ kelidi nedür taciñ farzı nedür taciñ sūneti nedür⁵²¹ taciñ ḥayātı nedür taciñ memātı nedür ve hem taciñ aşlı nedür ve taciñ fer‘i nedür **elcevāb** min hāzihi’l mezkūrāt tādān murād Muḥammed ‘Alidür taciñ istivāsı (sefeliden) ‘Alevīye tebdīl olmaḳdur taciñ ḳubbesi noḳta-i ḥaḳīḳatdur taciñ kenārı iki ‘āleme ḥūkm itmekdür taciñ lengeri sālīkler istivācıdır taciñ imānı ḥaḳīḳat menzīlidir taciñ kelimesi tekbīrdür taciñ ḳiblesi pīrdür taciñ ğasli ḥalḳdan uzlet idüp (‘alāyaḳdan) biri olmaḳdur taciñ kelidi her müşkili ḥall eylemekdür⁵²² taciñ farzı erenler sohbetidür taciñ sūneti erenler ḥıdmetidür taciñ ḥayātı pāklıkdur ya‘ni ḥıdmet ḥūda geḳirüp erenler nazarında maḳbūl olmaḳdur taciñ memātı ḥalḳ⁵²³ eli degmekdür taciñ aşlı tövbe ve istiğfārdur taciñ fer‘i ‘avāmdan irāğ

⁵¹⁹ bilmezse

⁵²⁰ ve daḳı İmām Muḥammed Bākırdan mervidür ki tādān murād Muḥammed ‘Alidür (istivāsı) sūfliden ‘Alevīye tebdil olmaḳ ḳubbesi

⁵²¹ taciñ cānı nedür

⁵²² itmek

⁵²³ ḥalḳa degmekdür

olmağdur eğer⁵²⁴ sūāl itseler ki tāciñ [49a] kubbesinde ne yazılmışdur tāciñ ortasında ne yazılmışdur tāciñ eteginde ne yazılmışdur tāciñ içerüsünde ne yazılmışdur tāciñ taşrasında ne yazılmışdur el cevab tāciñ kubbesinde yazılmışdur ki “külli şey’in hālikün illā vecheh” tāciñ ortasında yazılmışdur ki “Allāhü lā ilāhe illā hüv tāciñ eteginde ki” yāsin ve’l kurāni’l ḥakīm yazılmışdur tāciñ içerüsünde (senürihim) āyatūna filāfāki ve fi enfüsehüm yazılmışdur tāciñ taşrasında “lāilāhe illallāh muḥammedün rasūlüllāh ‘aliyyü veliyyullah yazılmışdur **Tahmis:**

Gel beri gel beri beni gör kim ne zātım ey gönül

Zāt ile ma’nā ile gör ne şıfatım ey gönül

‘Ālem içre zübde’ hem ümmuhātım⁵²⁵ ey gönül

Hem süleymān-ı zamānım (bende ḥātem) ey gönül

Ehl-i Ḥaqqım bil yaqīn gel ben bakayım ey gönül

Bendedir eflāk encüm hem kevākib hem kamer

Başda tācım nūr-ı Ḥaqqdur belde ihlāşım⁵²⁶ kemer

Ruḥ-ı kudusüm tāki (dīdem) ben özümden bir ḥāber

İrişmedi bu küntü kenze her özünden bī-ḥaber

Çār ‘unşur bendedir hem şiş cihātım ey gönül

Bendedir ‘arş ile kürsi levḥ-i maḥfūz kâlem

Bir kaṭre⁵²⁷ şudan yaratdı Ḥaqq bizi çün ‘askerem

Gönlümi bir şehre nisbet (yā şayub) başdı kâdem

⁵²⁴ ve daḥi tāciñ ḳubbesinde “külli şey’ün hālikün illā vecheh yazılmışdur tāciñ ortasında Allāhü lā ilāhe illā hüv yazılmışdur

⁵²⁵ iftiḥārım

⁵²⁶ aḥlāf kemer

Gönlüm içre (baḡş kâlden⁵²⁸) bir qarâr-ı muḡterem
Ehl-i Ḥaḡḡım Ḥaḡḡı bildim Ḥaḡ zerâtım⁵²⁹ ey göñül

Cümle eṡyānıñ ser-â-ser remz-i ḡâlin bilürüm
Hem şeri‘at şart ile hem tarîkat kılırum
Şanma zâhid bu fenâdan ben ḡaḡıkat ölürüm
Bir ḡapudan gider isem bir ḡapudan gelürüm
Ehl-i zâhirler şanurlar öldüm memâtım ey göñül [49b]

Bu fenānıñ çerḡ gerdişile revnâḡı⁵³⁰ biziz
Bu fenâ ḡoşdur bizimle gerçi revnâḡı biziz
Ḳul ‘Âdili içmişiz mey bizdedir sâḡı biziz
Gâḡ gelür gâḡ gideriz ḡayy-i ebed bâḡı biziz
Pes bu ma‘niden beni bilkim ḡayatım ey göñül

Eger süâl eyleseler sülük nedür ve yol oḡlunuñ yolu nedür ve ol yoluñ sırrı nedür
cevâb budur ki ḡâmuşluk ḡahr-püşluk zehr-nüşluk derd-nüşluk perde-püşluk eger
suâl eyleseler⁵³¹ ḡaç kimseye indi cevâb budur ki yedi kimseye tâc-ı kisvet indi evvel
Âdem şafıyyullâha ikinci Nûḡ nebiyyullâha üçüncü İbrâḡim ḡalîlullâha dördüncü

⁵²⁷ Ḥaḡ bizi bir ḡatre şudan yaratdı çün ‘Âdem

⁵²⁸ taḡt kıldı

⁵²⁹ Ḥaḡ derâtım

⁵³⁰ dūnâni

⁵³¹ ḡaç kimseye tâc-ı kisve indi ve renkleri ne idi cevâb budur ki yedi kimseye indi evvel Âdem şafıyyullâha indi âḡ idi ikinci Nûḡ nebiyyullâha indi mâi idi üçüncü İbrâḡim ḡalîlullâha indi yeşil idi dördüncü Mūsâ kelîmullâha indi şarı idi beşinci ‘İsâ rûhullâha indi gök (gün) idi altıncı Muḡammed rasûlullâha indi beyâz idi yedinci ‘Ali veliyyullâha indi kırmızı idi ve daḡı terkinde ne var idi terkü‘ddünyâ re’sü küllü ‘ibâdetü ḡubbü‘ddünyâ re’sü küllü ḡaḡı‘etün

Mūsā kelīmullāha beşinci ‘İsā rūḥullāha altıncı Muḥammed rasūlullāha yedinci ‘Ali veliyyullāha eger suāl itseler ki renkleri ne renk idi cevāb vir ki Ādem şafıyyullāha ve Nūh nebiyyullāha ve İbrāhim ḥalilullāha yeşil geldi Mūsā kelimullāha sarı geldi ‘İsā rūḥullāha (gök) geldi Muḥammed rasūlullāha beyāz geldi ‘Ali veliyyullāha kırmızı geldi eger suāl itseler ki terkinde ne var idi cevāb budur ki “terkü’ddünyā re’sü küllü’ibādetü ḥubbü’ddünyā re’sü küllü ḥaṭi’etün” daḥi⁵³² suāl itseler ki başında ne var (reşid dāiresinde ne var pir astārında ne var ḥalīfe penbuğunda ne var ṭālib şaruğunda ne var pir pir ilpikinde ne var) zākır yire ḳosalar mürdelik başa ḳosalar zindelik [50a] eger şarsalar tāciñ altında başıñ ne dūr ‘arşu’llāh yüzüñ nedür vechü’llāh gögsün nedür beytu’llāh elüñ nedür yedu’llāh evvel pir İmām Ca’fer-i Şādık üçüncü gözci İmām Zeyne’l ‘Abidin dördüncü ṭarīḳci İmām Muḥammed Bākır beşinci ḥalīfe İmām Muḥammed Taḳi piriñ şartı cism⁵³³ gözlemek zākır zıkr eylemek gözci günāhkārı ṭutup gözlemek ṭarīḳci ṭarīḳ çalup Allāhı yād⁵³⁴ eylemek Muḥammed ortaḡı ‘Ali ḥalīfe irşād buyurmak ḳisvet giydirmek ḥādım daḥi hıdmet itmek gerek eger şorsalar ḥādımlık evvel kime geldi cevāb Muḥammede geldi Muḥammed kime virdi Selmān pāka virdi şofra şalmaḡ Ḥazreti İbrāhim ḥalilullāha geldi ve şofra getürmek Ḥazreti Selmān-ı Fārisiden ḳaldı ve şofranıñ yūzi nedür ve estārı nedür diseler cevāb yūzi bismillāhirrahmānirrahim estārı elḥamdülillāh dur du’āi ḥādım budur şofrai ḥalil ni’meti celil ma’nei ḥazreti İsmā’il ḳabül-i ḳurbān dem devāzdeh imām zuhūr-ı Mehdi şāḫibü’zzamān ez dem-i pīrān ma’nei merdān tekbir diye du’āi ṭarīḳci evvel zū’lfıḳārı eline alıcaḡ gerekdür ki ziyāret ide daḥi⁵³⁵ her kim var ise anda ḥāzır olan ṭālibler ziyāret ideler şaḡ eliyle ḳabzasından ṭutup ḳolın

⁵³² daḥi başında ne var mürşid dāiresinde ne var pir astārında ne var ḥalīfe

⁵³³ cem

⁵³⁴ zıkr

⁵³⁵ daḥi ḥāzır olan ṭāliblerden anda her kim var ise ziyāret ideler şaḡ eliyle ḳabzasından

yuğaru ¼aldıra ide ki řah-ı merdān Aliden sen ¼alubsın yad-gār “lā fetā illā ‘ali lā seyfū illā zū‘lfikār [50b] űstād nefes imān-ı řarıkāt erkān-ı meřāyih şarık-ı ğāziler ĥağ ğördı Ĥağ (çalarım) destur řāh diye du‘āi ağar řarık⁵³⁶ budur zūlfikār kesginliğine yezīdler fenālıĝına mü‘minler řafālıĝına yüz aqlıĝına sīr⁵³⁷ pāklıĝına teslīm temennā ¼abullıĝına ğōñüller murādına řāh devletine ‘aşğ ile şevğ ile bir Allāh diyelim Allāh Allāh diye āndan Mehdi zūhūr ola erenler fağri mezīd ola diyüb ğūlbeng çeke dağı bundan soñra suāl eyleseler ki pīriñ kimdir cevāb yoldur anıñçün Ĥazreti Rasūl řallallāhū te‘ālā ‘aleyhi vesellem buyurmuşdur ki “men teşebbehe bıkavmi fehūve minhūm dağı⁵³⁸ şorsalar ki pīriñle seniñ mābeyniñde ne niřān vardır cevāb vir ki tevellā ve teberrā dağı suāl itseler ki piriñle seniñ arañda ne baĝludur cevāb vir ki şedde řāh ve telķīn-i pīrān ve ‘ahd-i miyān bend baĝludur eger şorsalar ki şedde nedür cevāb vir ki teslīm olmağdur yol içinde ‘ahdine vefā eylemekdür dağı şorsalar ki pīriñ saña ne didi cevāb vir ki řur ĥıdmetile otur ‘izzetle söyle edeble eger ğālibe irişesin nāzil ol ve eger nāzile irişesin ğālib ol eger şorsalar ¼ālib misin ğālib misin řālib misin cevāb vir ki ne ¼ālibim ne ğālibim beli řālibim şorsalar neye řālibsın cevāb evvel řeri‘ate ikinci şarıkate űçünci ma‘rifete dördünci ĥağıķate [51a] eger suāl řeri‘at şorsalar ki řeri‘at nedür řarıkāt nedür ma‘rifet nedür ĥağıķāt nedür cevāb vir ki řeri‘at şarım řarıkāt terkim ma‘rifet derdim ĥağıķāt merdim eger⁵³⁹ şorsalar řeri‘atde kimin oĝlusın řarıkātde kimin oĝlusın ma‘rifetde kimin oĝlusın ĥağıķātde kimin oĝlusın cevāb řeri‘atde Ādem oĝluyım řarıkātde yol oĝluyım ma‘rifetde kemāl

⁵³⁶ řarıkçı zūlfikār

⁵³⁷ ser peklıĝine

⁵³⁸ piriñle seniñ mābeyniñde ne niřān var cevāb tevellā ve teberrā var pīriñle seniñ aranda ne baĝludur cevāb şedde řāh ve telķīn-i pīrān ve ‘ahd-i miyān bend baĝludur şedde nedür cevāb teslīm olmağdur yol içinde ‘ahdine vefa eylemekdür pīriñ saña ne didi cevāb řur ĥıdmetile

⁵³⁹ suāl şeri‘atde

oğlıyım haķikāte gök atam yer anamdur diye eger⁵⁴⁰ şorsalar ki bu yolda ne var cevāb vir ki nefis(nefes) mürdelik dil zindelik var eger şorsalar ki mürdelik nedür zindelük nedür cevāb yeri gördüm mürde oldum gögi gördüm zinde oldum ve eger şorsalar ki başda ne var alnında ne var kaşında ne var gözinde ne var kulağında ne var burnunda ne var āğzında ne var göğsünde ne var eliñde ne var beliñde ne var diziñde ne var ayağında ne var arkañda⁵⁴¹ ne var önünde ne var cevāb başında tāt-ı devlet alnımda namāz tāt at kaşında kâlem-i kudret gözümde nūr-ı velāyet kulağında pāk-ı Muhammed burnumda bŷy-i cennet āğzımda imān-ı şehādet göğsümde Kur‘ān-ı hikmet elimde dest-i velāyet belimde kemer-i hidāyet dizimde dem-i hıdmet ayağında erkān-ı meşāyih arkañda⁵⁴² ecel önümde naşib var **Nazm:**

Cehd eyleyüp bir pīre yetmege ğayret idelim

El virüp etegini tŷtmağa ğayret idelim

Belādan emīn oluben kati rāhat olasıñ

Dīni imān (gölüne sende) yatmağa ğayret idelim **[51b]**

Hak saña kıldı eyledi nazār virdi keydirdi rahmet tonını

Kin ü kibri göñülden atmağa ğayret idelim

Cānı tenden ayıracakdur⁵⁴³ felek oyunu

Oynayanlar (māte olur ötmege) ğayret idelim

⁵⁴⁰ suāl bu yolda ne vardur cevāb nefis mürdelik dil zindelik var suāl mürdelik nedür zindelik nedür cevāb yeri gördüm

⁵⁴¹ ardında

⁵⁴² ardında

Gülşene⁵⁴⁴ gir ey Haṭāyi güle hem dem ola gör

Vaḳtidür bülbül gibi ötmege ğayret idelim

rivāyetdür⁵⁴⁵ eseda'llāhü'l ğālib ḥazreti imām 'Aliyyibni Ebi Tālib kerremallāhü vechehüden ki buyurmuşdur ehl-i ṭarīk nedür ve ṭarīkatüñ kilidi nedür ve kaç dendāndur ve ṭarīkatün yolu kaçdur ve ḥuṭbe-i ṭarīkat kaçdur ve kelime-i ṭarīkat nedür ve güher-i (gevheri) ṭarīkat nedür ve ṭarīkatüñ genci nedür ve ṭarīkatün yemişi nedür cevāb min ḥāzihi'l mezkūrā't ehl-i ṭarīk oldur ki şabrdur ve üç dendāndır ve üç ṭarīkatün yol biñ bir maḳāmdur her kim bu maḳāmları bilmese aña ehl-i ṭarīk dimek ḥarāmdur eger biñ kırk dört maḳāmı bilmek gerek eger kırk dört maḳāmı bilmezse bāri on altı maḳāmı bilmezse elbetde sekiz maḳāmı bilmek gerek ve öğrenmek lāzımdır ṭarīkat içinde hem vācibdür daḥi eger şorsalar ki ol sekiz maḳām ṭarīkat içinde ne maḳāmdur ki anı bilmek lāzım ve vācibdur cevāb budur ki evvel maḳām ṭayyibātdur ikinci maḳām 'ābidātdur üçüncü maḳām zāhidāndur dördüncü maḳām şādīkāndur beşinci maḳām rāziyandur altıncı maḳām şākīrāndur yedinci maḳām muḥibbāndur sekizinci maḳām [52a] 'ārifāndur ammā ṭayyib Ādemdür 'ābid İdrisdür zāhid 'İsādur şādīk Mūsādur rāzi Eyyübdür şākīr Nūḥdur muḥibb İbrāhimdür 'ārif Muḥammed 'Alidür daḥi ṭarīkat erenleri dört dürlü maḳām daḥi buyurur evvel maḳām ceberüt ikinci maḳām meleküt üçüncü maḳām lāhüt dördüncü maḳām nāsüt daḥi şorsalar ki ceberut kaçdır cevāb ceberüt şerī'atdur aña Cebrāil (müte'allakdur) meleküt ṭarīkatdür aña Mikāil müte'allakdur lāhüt ma'rifetdür aña İsrāfil müte'allakdur nāsut ḥaḳīkatdür aña 'Azrāil müte'allakdur daḥi bilmek gerekdür ki

⁵⁴³ ayırır çokdur feleğin

⁵⁴⁴ gir gülşene Haṭāyi

huṭbe-i ṭarīkat altıdır evvel Ādem ikinci Nūḥ üçüncü şit dördüncü İbrāhim-i Ḥalil beşinci Muḥammedü'l Muştafa altıncı İmām 'Aliyyü'l Mürtezādr⁵⁴⁶ ve hem ṭarīkatuñ aşlı toğruluğdır ve ṭarīkatuñ gevheri (miskinlikdür) ve ṭarīkatuñ genci 'ilm ü kemāl ve ma'rifetdür ve ṭarīkatuñ yemişi mihr ü muḥabbetdür ve ṭarīkat bir maḳāmdur ṭālib (emziren) kişi gerekdür ki bu maḳāmları bile aña göre 'amel kıla eger biñ bir maḳāma bilmezse kırk dört makāma veyā on altı maḳāma bilmek gerek ve yāḥūd sekiz maḳāma bilüp öğrenmek gerek ṭarīkat içinde vācib ve lāzımdır daḥi bilmeyecek olursa cümle müridleri ve muḥibbleriyle kıyāmet gününde yüzi kara koyalar cemi' enbiyālar ve evliyālar aña da'vācı olup ḥuzur-ı Ḥaḳda 'azāb-ı caḥīme müsteḥaḳ ola [52b] pes imdi bir kişi küfrin ātarken imānın atmaḳ niye **Beyt** :

Ġafil olma yol içinde ayağın ṭaşdan şaḳın

Şöyle şaḳla sırrını sevdügin ḳardāşdan şaḳın

Tā ki işin ḥayra döne **Nazm**;

Serseri girme meydāna

'Āşıkdan aḥvāl isterler

Ḳallāşlık ile urma dem

Taşdıḳ ehli kāl⁵⁴⁷ isterler

Uyān ḡaflet cesedinden

İşbāt isterler bāṭından

⁵⁴⁵ rivāyetdür İmām 'Aliy kerremallāhü vechehü buyurmuşlar ki ehl-i ṭarik

⁵⁴⁶ kerremallāhü vechehü

Her ‘āşıkā şoĥbetinden

Erkân ile yol isterler

Erenler (evinār) ötülmez

Bu yola ĥile kıatılmaz

Bunda ĥar-mühre şatılmaz

Ya gevher ya la‘l isterler

Kılı kırık pâre iderler

Birin yol tıutup giderler

Dile ne i‘tibār iderler

Hâl içinde ĥâl isterler

Sultân Abdālım neylersin

Müşkil ĥall idüp söylersin

Arusın çiçek alursın

Yarın senden bāl isterler

Ve daĥi Muĥammed ‘Ali erkân erenleri şöyle ‘ayân ü beyân kıılurlar ki şūfiligin üç sünneti ve yedi farzı vardır evvel sünneti budur ki şūfi olan kimesne dilini kelime-i tevĥidden ĥâli itmeye ikinci sünneti budur ki kıalbenden ‘adāveti götüre kimseye kibr ü kīn tıutmaya buĥz ü ĥased [53a] itmeye ĥırşa uyup şeytāna gönül kıatmaya üçüncü sünneti budur ki nuĥkı kıudret-i Ĥaķ ola kimse ile cenk ü cidāl ve kimseye dıřmānlık itmeye daĥi şūfiligin evvel farzı budur ki şūfi olan kimesne ĥāyetde serdār ola zāhid

⁵⁴⁷ kıavl

İmānın şeytāndan nice şakınursa şūfi daħi sırrını ħalkdan öyle şakına ikinci farzı budur ki t̄alib biñ bir ise bir otura ve bir dilden söyleye üçüncü farzı budur ki mīzān-ı Ĥaḳḳa muṭi‘ ola bir günāhına biñ ‘özr ü niyāz eyleye kimseniñ ğıybetin itmeye ve yalān söylemeye ve yalān yere and içmeye dördüncü farzı budur ki ğayret kuşağın kuşanup ħāk menzilinde ola beşinci farzı budur ki mürebbisine muṭi‘ ola emrine fermān-ber ola altıncı farzı budur ki muşāhibin ħaḳīḳat-ı ħaḳ cem‘iyyete yetüre yedinci farzı budur ki ħalīfeden t̄ac ü kisve ḳabūl eyleye ve şūfiligin bir şartı daħi budur ki özini meşāyiħa yetüre bu ṭarīḳ üzere olmayana şūfi⁵⁴⁸ dirlerse inanmayasız vallaħü a‘lem pes imdi şöyle ma‘lūm oluna ki evvelki sünnetden düşen t̄alibiñ üzerine yol vardıkda eger yola beyūn (bi yön) virirse añı kendü (görgüsüne) ḳoyasız ne ħıdmet ḳılursa anıñla ḳabūl idesiz ikinci sünnetden düşen t̄alibiñ üzerine yol vardıkda bir ṭarīḳ elzem idüp bir āḳça tercemān alasız üç āḳça ħalīfe ħaḳḳı alasız üçüncü sünnetden düşen t̄alibe [53b] üç ṭarīḳ elzām idüp üç āḳça tercemān alasız üç āḳça ħalīfe ħaḳ idüp beş āḳça üstād ħaḳḳı şāha ħalīfe ħaḳ idüp beş āḳça üstād ħaḳḳı şāha nezr alasız ve daħi bir t̄alib ki evvel ki farzdan düşse beş ṭarīḳ (ilzām) idüp beş āḳça tercümān alasız beş āḳça ħalīfe ħaḳ idüp yedi āḳça üstād ħaḳḳı şāha nezr alasız ikinci farzdan düşen t̄alibe yedi ṭarīḳ ilzām idüp yedi āḳça tercemān alasız beş āḳça ħalīfe ħaḳ idüp on bir āḳça üstād ħaḳḳı şāha nezr alasız üçüncü farzdan düşen t̄alibe on iki ṭarīḳ ilzām idüp on iki āḳça tercümān alasız ṭokuz āḳça ħalīfe ħaḳ idüp on yedi āḳça üstād ħaḳḳı şāha nezr alasız dördüncü farzdan düşen t̄alibe on ṭarīḳ ilzām idüp on yedi āḳça terceman alasız on beş āḳça ħalīfe ħaḳ idüp kırk āḳça üstād ħaḳḳı şāha nezr alasız daħi bundan soñra ḳalan üç farzın günāhı birdir eger mürebbi gözünden düşse ve eger muşāhib göñlünden⁵⁴⁹ düşse eger ya başından t̄acı alınmış

⁵⁴⁸ şūfidir deyü inanmayasız pes imdi

⁵⁴⁹ gözünden

olsa bu üç farzın günâhı birdir kırk yedi tarîk ilzâm idüp kırk yedi âkça gâzilere tercemân olası otuz âkçe halîfe haq idüp yetmiş tokuz akça şaha nezr alası üstâd haqqıdır dahi bundan sonra bilmiş olası ki bir kişi bunca farzdan düşse aña dermân yokdur sürgün olur andan ol dergâha varup kenduzin [54a] meşâyıha yetürmek gerek mürşid kabûl iderse tâlîb dahi kabûl ide mürşidin kabûl itmedügi tâlîbden dahi dermân yokdur yüzi karadur sürgündür hiçbir cem‘iyyetde yeri yokdur eger mürşid kabûl iderse ol kişiniñ cümle mālın mirâs itmek gerek bu tarîk içinde her kim ‘inād ve muhâlefet iderse bu tarîka göre ‘amel itmezse sürgündür ol bu tarîkden degöldür dünyâda ve âhiretde yüzi karadur on iki imâm katârından ve Haq dizârından mahrûm kalur kıyâmet gününde cemi‘ enbiyâlar ve evliyâlar andan bîzâr olurlar ammâ bir kimse fakîr el hâl olsa tercemânı anıñ rızâsıdır her ne getirürse alup kabûl ideler ve dahi bir kişi livâta eylese bu tarîk içinde ol kişi farzdan düşer dört mezheb içinde yokdur eger idecek olursa gerekdür ki üç yüz altmış tarîk ilzâm idesiz bu tarîk içinde olursa murdârdur eger kalkarsa üç yüz altmış âkça gâzilere tercemân alası toksân tokuz halife haq idüp üstâd haqqı şaha nezr cümle mālın mirâs idüp ondaliyasız⁵⁵⁰ tâki ol tâlîbiñ işi temiz ola **Nazm** :

Dervişligin on bâbı vardır mü‘min

‘Ârif iseñ gel gel diñle evvelinden

Evvel budur lâilâhe illallâh

Kelâm-ı tevḥîd okuya dilinden

İkinci budur ‘ adâvet itmeye

Hırşa uyub şeytâna gönül kıtmaya [54b]

⁵⁵⁰ orandalyalar

Mü‘min göñlünde (küsi) tutmaya
Geçe⁵⁵¹ gör (yatılı) fikr ü fi‘ilden

Üçüncü budur ki nuṭkı haḫ ola
Siline ḫalb āyinesi pāk ola
Ḳudretten cān ḫulağı şāḫ ola
Ḥaḫīḫat gevheri şana⁵⁵² ḫālinden

Dördüncü budur ki ol serdār ola
Gire dost bağçesine⁵⁵³ gülzār ola
Āşıla Manşūr gibi hem berdār ola
Birkez ölen āyriḫ olmaz ölümünden

Beşinci budur ki biñ bir otura
(Öziniñ uğrısın ile) getüre
Hem Rasūlüllāhiñ ḫavlin yetüre
Geçmiş ola şerī‘atiñ ḫālinden

Altıncısı budur ki ‘özü eyleye
‘Özrin mevlāsı ḫabül eyleye
Dürlü dürlü fesādı terk eyleye
Naşib ola aña raḫmet bālından

⁵⁵¹ geçiri gör

⁵⁵² şunır şıza

Yedincisi budur ki mürebbīsine
Derd ile düşmüş ola hevāsına
Kondura gönül kuşun yuvasına
Bahri olmuş gevher olur (gülünden)

Sekizincisi⁵⁵⁴ budur kuşak kuşana
Türāb olup inüp yere döşene
Erenler bu dervişlige nişāne
Emr budur böyle geldi ‘ilminden

Doğuzuncu budur ki tāk uruna
Boyana kalbi Hakkın nūrına
Şuyla⁵⁵⁵ gire cennet şārına
Hulle giye ol İdrīsīn elinden

Onuncu budur muşāhib bula
Anıñla özüñe ‘ameller kıla
Edeble Hakkına teslīm ola
Geçmiş ola şırātından⁵⁵⁶ kılından

Dervişliğin bir bābı daħi vardır
Özin pīrine yetüren erdir

⁵⁵³ çün

⁵⁵⁴ sekizinci

⁵⁵⁵ ihlās ile

⁵⁵⁶ şırātınıñ

Haṭāyī ḥaḳīkat bir gizlū sırdır

Getürölsün perde ḥicāb yolından [55a]

üstādı nefes ĩmān-ı ṭarīkat erkān-ı meşāyih şāh dahmāz Ḥüseyn buyurur ki ṭāliblere ve muhiblere ma'lūm olsun ki şāh-ı 'ālem penāh eşiginde gāziler ḥalka-i şohbet ḳurup tevḥid iderlerdi nāgāh bir müşkil zāhir oldu 'Ali ḥalife ve İbrāhim ḥalife ve Ebü'l Ğār ḥalīfe ol şohbetde ḥāzır idi bunlar ayağ üzere (peymāneçe) yerine geçüp nazara ṭurdılar şāh-ı 'ālem penāh Ḥazreti ol müşkili āgāh eyitdiler ḥazreti şāh buyırdı ki bir şohbete kırk dāne elma gelse vācib oldur ki cümlesine bir bir virüp ḳısmet ideler eger ma'sūm olsun eger kāmil olsun (de) berāber göreler baḥş ideler zīrā ki yol içinde büyük küçük olmaz her ḳarındaşın rızası ḥāşıldır ḥaḳḳın ṭanımış ḳarındaş niyāz mend olur daḫi bir ḳarındaş ki (özünden) baña gele aña degin baña ḳabūldür diye ḥālīfe ve zākire ve pīre degin baña ḳabūldür diye daḫi muḥibb ḥānedān olan ḳarındaş dergāha nezr olan atı ve ḳātırını şatsa bu ṭarīḳ içinde ol kişi sitemlü olur gerekdür ki mürüvvet deyüp maḳām-ı inşāfda ṭırsa ṭoksān ṭoḳuz ṭarīḳ ilzām idüp ṭoksan ṭoḳuz aḳça tercemān⁵⁵⁷ alasin gāzilere ḥalīfeye yetmiş beş aḳça ḥaḳ idüp iki yüz āḳça üstād ḥaḳḳı sāha nezr⁵⁵⁸ alasin ve hem nezr atın ve ḳātırın behāsın alup dergāha gönderesiz oḳlanın⁵⁵⁹ ve ḳızın ḳazancın enām ehli olan kimesnelere viren dergāha gönderin [55b] her kim bu ṭarīḳa göre 'amel iderse dergāha maḳbūldür eger bu ṭarīḳa göre 'amel itmezse dergāha maḳbūl degildir şöyle ma'lūm ola ve'sselām

Nazm :

Diyeyim fażl ḥaḳḳı diñle ey cān

Ḳulaḳ ṭutar bu nuṭḳa ehl-i 'irfān

⁵⁵⁷ gāzilere tercemān alasin ḥalīfe yetmiş beş

⁵⁵⁸ olan

Ḳapudan tā dibe varınca ḳardāş

Gerek kim görine on iki erkān

Eyva'llāh ḳıl tūrāba sūr yūziñi

Evvel erkān budur ey şāh hemān

İkinci eşiğe eyle sūcūdı

Üçüncü şağ ayağın başar⁵⁶⁰ insān

Dördüncü cem'iyete vire 'aşḳı

Bu cem'iyete yeten bulur ĩmān

Beşinci yine sūcūd idesin

Bu devlete yetendir ehl-i ĩmān

Altıncı erkān-ı ṭarīḳat durur

Temennā çerḫını çevrile⁵⁶¹ şağdan

Yedinci temennāsın mihr eyleye

Sekizinci dāre ṭurup diye⁵⁶² ĩmān

⁵⁵⁹ ol atıñ ve ḳātırın

⁵⁶⁰ başa āsān

⁵⁶¹ çevril şağından

⁵⁶² di

Ṭokuzuncı saña gülbeng virirler

Yine mürüvvet deyüp kıl secde revān

Onuncı saña yer gösterirler

Dolanma toğru geç er nazarından

Onbirinci dizi çok secde eyle

Edeb görsün senden p̄ir civān

On ikinci haḫ cem‘iyyete⁵⁶³ yetersin

Bu cemde bulunur⁵⁶⁴ her derde dermān

H̄aṭayī ḫalmışın her kim yetüre

Aña H̄aḫdan ola raḫmet-i erzān

dahi Şeyḫ Seyyid Şafiy raḫmetullāhi ‘aleyh ḫazretleri⁵⁶⁵ her ṭālibi mürebbīsinden
isterem mürebbīsi ḫabūl itmedügin ben daḫi ḫabūl itmezem didi ve daḫi p̄irler ve
ḫālīfeler bu yolda çün ü çırā dimesünler zīrā ki mürebbīsiz ve muşāḫibsiz kişi [56a]
dergāha maḫbūl degildir daḫi bir ṭālib rızāsız bir iş işlese sehville⁵⁶⁶ mürebbīsine
mürüvvet dimeye p̄irler ve ḫālīfeler ol ṭālibiñ sitemin sürmesünler va‘desi irişüp
ölürse murdārdır namāzın ḫılmayasız dünyādan āḫirete imānsız gider ne‘üzübillāh

⁵⁶³ haḫ cem‘ine yetersiñ

⁵⁶⁴ buluna

⁵⁶⁵ buyurur ki her ḫarındaşdan mürebbi ve muşāḫib isterem ve

⁵⁶⁶ sehvine mürebbisine

şāh-ı⁵⁶⁷ ‘ālem penāh hāzretleri mürebbi ve muşāhib hāqqında şöyle buyurmuşdur ki
muşāhib muşāhibden (talda) şu içse hārāmdır Hāq ehli qarındāşlarıñ lokmasına el
(şunsa) hārāmdır dir şöyle ‘ayān ü beyān (buyurile) vallāhü a‘lem **Nazm** :

Ḳāzib ṭalibi⁵⁶⁸ mi olur

Gidelim ṭālib olmağa

Ṭālibiñ hāli gerekdür

Eyvallāh dili gerekdür

Ṭālibler ölü gerekdür

Kim ḳāil olur ölmege

Ol ṭālib ölmüş (olmuş) degüldür

Hāqqını bulmuş degüldür

Yüklenmişdür boş degüldür

(Dilimiz) yüküñ şalmağa

İkrārı anıñ yükidir

Dünyā ma‘būdı hāqīdür

Dini⁵⁶⁹ bir degil ikidir

⁵⁶⁷ ve daği muşāhib muşāhibinden izinsiz şu içse hārāmdur Hāq ehli qarındāşların loğmasına el şunsa
hārāmdur nazm

⁵⁶⁸ derilmiş ṭālib olanlar pīrden dest-i tövbe kıılmağa

⁵⁶⁹ dili

Gider řād olup gülmege

Pīr ider üçdür mürīd

Biri mürīd biri (terīd)

Birine dirler hey kūrīt

Bu yol şarb olur varmağa

Mürīd oldur cāna kıyar

Terīd oldur māla kıyar

Kūrīt mürebbiden kıpar

İnkār oluben kalmağa

Bir haķ pīre varmaķ gerek

řādıkāne tırmaķ gerek [56b]

Dün gün yalvarmaķ gerek

Mürebbī göñlün bulmağa

Ṭalīb bildüğini kıoya

Mürebbī sözine uya

‘Aliniñ sırrını tıya

Ḥaķķıñ evine girmege

Ṭālib göñli ḥāzer⁵⁷⁰ gerek

Gül rengi⁵⁷¹ kıızıl gerek

Ḥaṭāyī ḥūb nazār gerek

Muşāhibini bulmağa

Daḥi bundan soñra şāh ‘ālem penāh ḥāzretleri buyurur ki bir ṭālib mürebbīsiniñ ve muşāhibiniñ eşligi⁵⁷² yolda olmasa ol ṭālib gerekdür ki ol mürebbe ve muşāhibini bırağup yolda olan ile yola gitmek gerek bir ḥalīfeniñ eşligi yolda olmasa ṭālib gerekdür ki ol ḥalifeī bırağup yolda olan ile yola bu ṭarīḳ içinde olan kimesneye vācib ve lāzım ve hem cāizdür her kimiñ birāderi yol içinde olmasa ānı bırağup yolda olan ile yola gitmek gerek zīrā ki yol ehli ḳarındāş yoldan ḳalmaz hemān ceḥd idüp bir münāsib muşāhib yoldaşla menzile yetmek gerek şāhiñ nuṭḳı bunuñ üzerinedir yaḳīn bilmiş olasın ki üstād-ı nefes imān-ı ṭarīḳatdur ey Ḥaḳḳa irişmege ṭālib ve rāğıb olanlar ey rehber isteyüb bir Ḥaḳ ehlin ārayup bulanlar iḳrārın dürüst idüp ḳavlinde şāf ü şadıḳ ve muḥkem ṭuranlar bilmiş olasız ki fi’l ḥaḳīḳa ḥaḳḳı bulayım dir señ evvel ḳÂdem⁵⁷³ iḳrārdur [57a] el virüp bir pīrin etegin ṭutmaḳdur zīrā ḥaḳḳı isteyen bir Ḥaḳ ehli ile yoldāş olmayınca Ḥaḳḳı bulamaz ne ḳadar ki yalnız ceḥd iderse menzil alamaz ḳalbiñ şāf eyle Ḥaḳḳa inşāf eyle zīrā ki iḳrār imāndur ve ehl-i imāniñ yeri firdevs-i melāik-i āşiyāndur **Nazm** :

⁵⁷⁰ ḥāder

⁵⁷¹ renkli

⁵⁷² işlediği

⁵⁷³ ḳadīm

Gelsün ikrārına belā diyenler
(İnildim) derdim Muḥammed ‘Alidir
İsmin añınca şalavāt virenler
Meşrebim virdim Muḥammed ‘Alidir

Gör Mañşūr kabūl eyledi dārı
‘Ālemde nesne bulmadı serseri
Her kande baķarsam mürşid pīri
Gözümle gördüm Muḥammed ‘Alidir

Kimse bahāne bulmadı naķlime
Haķdan ğayrı nesne gelmez ‘aķlıma
Düşünceniz bu ğayrılıķ⁵⁷⁴ iklime
Mekānım yurdum Muḥammed ‘Alidir

Gezeyim şu⁵⁷⁵ ‘ālemde bir yār bulayın
Āķan çeşmimiñ yaşın salayın
Ārıtdım pāk eyitdim gönül serāyın
İçeru girdim Muḥammed ‘Alidir

Dostdan haber geldi (ekl ekl)
Oñul yürekdeki yāreler oñul
Pīr Sulţān dir melül olma gönül

⁵⁷⁴ ğariblik

⁵⁷⁵ bu

Çalmışa yardım Muħammed ‘Alidir

ħazreti⁵⁷⁶ İmām Nāṭıķ Ca‘fer-i Őadıķ rażıya‘llāhü ‘anhü menākıb-ı Őerĩfinde Őöyle ‘ayān ü beyān iderler ki bir kimesne ĥađdan gelse bu yola girse mürebbiye irse iķrār virse ṭālib olsa el virse etek ṭıtsa pĩrine belā dise bir nice günden sońra ṭarĩķat mūcibince üzerine bir yol varsa ve yāħud sitem görse ĥalbine vesvese [57b] getirüp ben buńa Őabr ü taħammül idemezsin deyüp izin Őařursa giru dönse ol kimesne ĥađdan dönmüş olur zĩrā ki kendü özin terk⁵⁷⁷ itmiř olur bir zamān ol kiři böyle gitse ve kimse dađı söylemese bir müddetden sońra kendü inřāfa gelüp özin (tükenmese)⁵⁷⁸ itdüđi iře nādim olup piřmān olsa bilse ki bu yolda gelmek ve dönmek yok geleniń mālı döneniń baři dirler pes öyle olsa miskĩnlik idüp varsa yol ṭālibi olan ĥarındařlara yalvarsa mürüvvet eylen pĩrimden beni dilek idüp⁵⁷⁹ yine ĥabül eylesin dise ṭālibler anı cem‘iyyete getürseler (peymāneçe) yerinde ṭırsa bir nice gün gözünden⁵⁸⁰ ve göñlünden ırāğ olduđına mürüvvet deyüp erenlere tazarru‘ u niyāz eylese oldurun imānsız ĥavmiń dise pĩrińiń ayađına dūřup yüzin yere sürse ađlasa ol mürüvvet didiđi pĩr ile cem‘iyyet erenleri Őefā‘at idüp söyleseler pĩr ānı ĥabül itdüđi tađdĩrce bu ṭarĩķat mūcibince ol kimseniń mālı ve rızķı cümle mĩrāř olmaķ gerekdür āndan maķbüle geçmiř olur cān ü bařa ĥıymaķ gerek veyā māla ĥıymaķ gerek ki iři temĩz ola ve sađ ola Őöyle bilesiz didi **Nāzm:**

Mürşidden ayrı başsa bir ṭālib

Herkiz maķbül olup oturman dir řāh

⁵⁷⁶ ve dağı bir kimesne ĥalkdan gelse bu yola girse mürebbiye irse

⁵⁷⁷ redd

⁵⁷⁸ (tükenmese)

⁵⁷⁹ idin

Tālib didikleri biñde biridir
Erenler el çeksün getürmen dir şāh [58a]

Erenler el çekmiş turup oturmaz
Günāhını tağlar taşlar götürmez
Rehberden düşen derden kurtulmaz
Ol derd aña yeter öldürmen dir şāh

Ṭālibiñ kallāşı ikrārın bozar
Yokuşa gidemez kararın puşar
Ḳalbi āri degil yedügin kuşar
Boşaltmış ḳalbini toldurmañ dirşāh

Her taqmīn bir (çulluga) atdılar
Mizān ḳurdılar günāhın tartdılar
İkrārın oldılar cānın otdılar
Cehenneme yansun (güldürmen) dir şāh

Ṭarīḳı şeyḫ Şafiniñ ṭarīḳi
Ögrencek isen gel gör Ḥāliḳı
‘Ummāndan āğ ḳurar tutar bālıḡı
İçinde a‘lāsın yendirmen⁵⁸¹ dir şāh

⁵⁸⁰ gözden ve gönülden

⁵⁸¹ yandırmān

Şāh **Ḥaṭāyım** ider cemedür nazār
‘Ummāndan ayrılma şādīñda bāzār
Yoluñ görmeyeniñ defterin kızār
Gözine mīl (çekin) öldürmen dir şāh

ve daḥi bundan soñra Şeyḥ Seyyid Şafi Ḥazreti raḥmetullāhi ‘aleyh buyurur ki bir kimse gelse bu yola girse mürşide el virse etek tutsa cān-ı gönülden ikrār virse belā dise Ḥaḫḫa tālib olsa pīriniñ ve mürebbīnin emrin tütup her vechile sözine muḥālefet itmeyüp bu yola (beyun) virmiş olsa mürebbīniñ gönlüne gözine girmiş olsa kendü vücūdına yol bulmuş olsa nefsin tanımış olsa ol kimseniñ özi ārı nuṭḫı ḫaḫ olmuş olur bilen kızatında āniñ gibi kişiniñ her küfri ĩmāndur zirā ki ol kişi kendü özin bildi ve Ḥaḫḫı kendü vücūdunda buldı ve kendüden fenā oldı her nesneden āniñ gönli emīn oldı bāḫī [58b] ebedī dirlik buldı ölmedi zinde kızaldı eger ol kişi ölür olsa daḥi zāhira ton değışür bu çār ‘anāşır⁵⁸² gibi kuvvet zātı pāk Ḥazreti Ḥaḫḫa vāşıl olur **Nazm**

Bir gice⁵⁸³ Muḫammed evde oturdı
Dört melekler āña nidā getürdi
Selmāniñ çegninde bir oğlan geldi
Bir⁵⁸⁴ ‘aceb ‘izzetle selām yetürdi

Muḫammed ođlaniñ selāmiñ aldı
Kızaldı ‘izzet eyledi ayağa tırdı
Çok iḫdam eyleyüp tazarru‘ kıldı

⁵⁸² ‘anāşır kızur zātı pāk

⁵⁸³ bir gün Muḫammed evinde otururken

Geçti oğlan seccādeye oturdı

Oğlanıñ kim idügin bilseyüz

Mürüvvet diyüp (peymānçe) ırsayuz

Özimize (benlik) geldi görseyüz

Cebrail işeyitdi özin yetürdi

Muḥammed ider ol oğlan ‘Alidir

İns cin meleklerden ulıdır

Mürüvvet dimek ‘āşıkların yolıdır

Muḥammed aña irādet getürdi

‘Ali yaradılmış mıdır pes didi

Muḥammed yüzini gördi dost didi

Cebrail ‘Aliden nişān istedi

Zühre yıldızın eline götürdi

Ol oğlanıñ kim idügin bildiler

Cümle melekler dārına ırdılar

Özlerine ḥayli sitem sürdiler

Biri cennetden bir elma getürdi

Getürüp elmayı tercemān çekdi

Şāh eline aldı çār pāre eyitdi

Birin Muḥammed kendi nūş eyitdi

Üçin melekler dergāha yetürdi

Ḥaḳ te‘ālā aña hoş nazār kıldı

Şāha velāyetler ānda virildi

Biri düldül biri zülfiḳār oldı

Fāṭıma⁵⁸⁵ ḳanberi anda getürdi [59a]

Ḥaṭāyi⁵⁸⁶ özin cemde bilenler

Arayub özinde gevher bulanlar

Mürşid⁵⁸⁷ nazārında kāmīl olanlar

Anlarda özin Ḥaḳḳa⁵⁸⁸ yetürdi

ve daḫi buñdañ soñra Şeyḫ Şadrettin suāl eyitdi ya Şeyh iki ṭālib birbiriyle muşāḫib olmak dilese nice itsünler didi Şeyḫ Seyyid Şafi raḫmetu‘llāhi ‘aleyh ḫazreti eyitdi bir ṭālib bir ṭālibe muşāḫib olmak dilese gerekdür ki evvel birḳaç gün birbiriniñ gözliginde olalar ṭarīḳat içinde aña ḳazanç dirler bir ṭālib şöyle ḳazanç ḳazanmaḳ gerekdür ki birbirinin yükün götüreler ve birbiriniñ gözine ve gönline gireler birbiriniñ yolına ve uğrına baş cāndan geçeler cem‘iyyet ehli daḫi baḳup bunların ḫālını göreler eger ānlar da erkān-ı ṭarīḳat mūcibince muşāḫib ḫāli var ise hoş erkāndan geçurup ḳurbanın yiyüp anları birbirine vireler ve eger birbiriniñ ḫālinde nesne yaḡ ise ānlar muşāḫib degüldür ālup ānı bir muşāḫibe virün deyu buyurmuşdur

⁵⁸⁵ Fāṭımayı ḳanber

⁵⁸⁶ Şāh Ḥaṭāyi ider özin bilenler

⁵⁸⁷ üstād

⁵⁸⁸ dergāha

zirā ki muşāhib muşāhibiñ her hāline haldāş ve her hāline⁵⁸⁹ yoldāş gerek hattā işbātı cān virüp ‘ömr harc itmek gerekdür tāki birbiriniñ qadrin ve kıymetin bileler daħi muşāhib muşāhibiñ yolına kesik baş gerek bu tārīķ içinde⁵⁹⁰ pes imdi bilürsen muşāhibligin erkānı budur ey tālīb sen daħi bir kimesne ile muşāhib olayım dirseñ bu tārīķ ile [59b] yürü bu tertīb ile var⁵⁹¹ didi tāki işin temiz ola kemāle iresin nokşānıñ olmaya erenleriñ nuţķı budur didi **Nazm** :

Muşāhib da‘vāsın kılan

Evvel başdan hāli gerek

Rūhı hem rūha (ulaşık)

Cesed daħi ulı gerek

Göñül āyinesin silüp

Kendü kemālini bilüp

Hırşı ile nefsi ölüp

‘Aşķla cān diri gerek

Göñül āyinesin açana

Haķķı bātıldan seçene

On iki bendi⁵⁹² geçene

Haķķa gider yolu gerek

⁵⁸⁹ yolına

⁵⁹⁰ muşāhibligin erkānı budur ey tālīb sen daħi bir

⁵⁹¹ var kim işiñ temīz

⁵⁹² derbend

Gönlünde kibr tutmaya
Sevdücegin incitmeye
Yırta dike yāre itmeye
Cerrahlıktan eli gerek

Şāh Hāṭāyiniñ bendine
Şāh gerek şāh menendine⁵⁹³
Laḥmike laḥmi yurdına
Şāh Mürtaẓā ‘Ali gerek eyitdi

“yā şeyḥ ẓazanç ḥāli nedür ve muşāhib ḥāli nedür bize beyān eyle bilelim” didi Şeyḥ Seyyid Şafıyyü’ dīn raḥmetu‘llāhi ‘aleyh ḥazreti eyitdi bir ṭālib ikrār virmiş olsa bir ẓarındāşıyla ẓazanç ḥālinde yā muşāhib ẓapusında birbiriniñ (gözliginde) olsalar eger muşāhibdür eger ẓazançdur ikisi daḥi şöyle gerekdür ki kendü bildüğinden geçeler bāṭın gözünden perdei āçalar senlik benlik itmeyeler daḥi dünyālık ḥālinde birbiriniñ rızḳına ve mālına teḳlif⁵⁹⁴ ṭariḳın itmeyeler [60a] māl daḥi cāndandur bir kişi kendü mālına ve rızḳına taḳsīrlık itmeyüp erenler naẓarında erenler yolında⁵⁹⁵ yol eyleyince taḥḳīḳ bilmiş olası ki ol kişi kendü cānına daḥi kıyar tāḳsīrlık itmez zīrā ki māl daḥi cāndandur pes imdi dünyā ḥālinde böyle olıcaḳ āḥiret ḥālinde daḥi böyle olur birbiriniñ yolına baş cāndan nesne dirīğ itmezler Ḥaḳ ẓatında biri yarlığanmış olup cennete gitmelü olsa birbirin ẓoyup cennete gitmez ḥattā ol biri daḥi yarlığanup ikisi bir olmayınca Ḥaḳ sübhānehü ve te‘ālā ol cennetlik ẓulñ diler daḥi yarlıgar ẓabül ider ikiñiz daḥi varın cennete girin dir pes ol muşāhibler ikisi daḥi

⁵⁹³ mānendine

⁵⁹⁴ tekellūf

uçmağa hūri çoçmağa varırlar mü‘min olan kiři cehenneme girmez meger ki münkir ve münāfık ola yā ‘ibādetinde taķşırılık itmiş ola ve yāhūd evliyāya dil ile birle ikrār virüp gönül virmemiş ola öyle ise muşāhib birbirine teslīm gerekdür⁵⁹⁶ tāki kazanç ola muşāhib muşāhib ola eger ki birisi fakīr el hāl olup birisi ğani olsa ğani olan qarındāşa vire tāki ol ğanī qarındāş mālā kıya ol fakīr qarındāş daħi cāna kıya tāki bu erkān yerin bula ikrārları dürüst ola yol içinde da‘vāları şādık ola imdi ol biriniñ mālī zityāde çoķ olsa dünyālık hālinde bir nesneye ihtiyācı olmasa [60b] ve ol bir qarındāşı fakīr el hāl olup⁵⁹⁷ āç ve hābbeye muhtāc olsa biriniñ gönli hoş olup biriniñ hātır melūl ü maħzūn olsa birbirine ikrārları dürüst olmaz eger ol ğanī qarındāş mālından⁵⁹⁸ qarındāşına virmezse kāzibdir yol içinde yalancıdır hemān dil bāzāridir eyitdikleri da‘vā bī-ma‘nidir anıñçün āhiretde daħi fāidesi olmaz zirā ki dünyā āhiretiñ ekinligidür bu hadis-i şerīf mūcibince ki Rasūlūllāh sallallāhū te‘āla ‘aleyhi vesellem buyurmuşdur “eddünyā mezra‘atū’l āhiret” pes imdi bunda her ne ekerseñ anda ānı biçersin dimek olur öyle ise kırılıñ fāidesi olmaz didi **Nazm:**

Olmaz dil ile şūfilik⁵⁹⁹ olmaz

Hāli gerek yol ehliniñ

Arı gibi her çiçekden

Bālī gerek yol ehliniñ

Beyhūde⁶⁰⁰ söyleme derdli

‘Āşıkıñ yüregi odli

⁵⁹⁵ yolına bezl

⁵⁹⁶ baş ve cān dirīğ itmeyeler

⁵⁹⁷ olsa ve āç hābbeye

⁵⁹⁸ fakīr

⁵⁹⁹ dervişlik

⁶⁰⁰ (min kezrin) derdli derdli öter firqatli firqatli

Bülbül gibi tatlı tatlı

Dili gerek yol ehliniñ

Geçmiş⁶⁰¹ ola dört mezhebden

Ḳurtıla şarı hisābdan

Mürebbīden muşāhibden

Eli gerek yol ehliniñ

Gāhi⁶⁰² hüşyār gāhi āyık

Ola hem yolında şādık

Bağçesinde⁶⁰³ şāha lāyık

Güli gerek yol ehliniñ

Şāh Hatāyi kuşak kuşan

Ṭoz olup ṭoprağa döşen

Şimdi⁶⁰⁴ dervişlige nişān

(Güli)⁶⁰⁵ gerek yol ehliniñ [61a]

ve daḫi Şeyh Seyyid Safiyyüddīn raḫmetu'llāhi 'aleyh ḫazretleri buyurmuşdur ki bir ṭālib ḫazanç ḫalinde veya muşāhib ḫapusunda olsa birbiriyle iḫrār-ı imān itseler bir zamān bu yol içinde gitseler ittifāḫ günlerde bir gün mābeynlerinde bir şoḫbetleri düşse birbirinden āzārlık ve bīzārlık eyleseler daḫi ol (harfi) bunlar cem'iyete bir cān şallayub şırṭına olsa daḫi da'vācı düşse gerekdür ki ol ṭālib da'vāsın itdügi

⁶⁰¹ geçmek gerek dört (güperiden) ḫurtılasın mürebbīden

⁶⁰² (min kezrin) āyık ayık deryālarda olur ḫatık

⁶⁰³ bülbülleri

⁶⁰⁴ bu

kimseniñ her hālîne vāqıf olmış ola hayrın ve şerrin cümle boynına almış ola üzerine her ne sitem gelürse muhālefet itmeyüp yüzün döndürmeye eger yüzün döndürürse haqqı degüldür āniñ da‘vāsı bātıldur yol içinde eger ol da‘vāsın itdügi kimseniñ yükün çekerse ve her sitemine rāzı olacağ olursa anıñ da‘vāsın itmek dürüst erkāndur ve eger ki hayrın ve şerrin boynına almazsa ol meclisde anın da‘vāsın itmek ol kimseye erkān degüldür bu da‘vāyı itmek ol kimseniñ haqqıdur ki birbiriyle ol yola varmış ola ve birbirine teslīm-i rızā kapusın göstermiş ola ve birbiriniñ küfrin imān itmek ola ve birbiriniñ hayrın ve şerrin kabül itmiş⁶⁰⁶ ola dürüstdür amma bu şöḫbeti zāhir gözinden nihān tutmağ gerek ibtidā ṭāliblere daḫi gösteremeyeler [61b] zīrā ki bir ibtidāya intihāya gitudügin göstermek doğan loğmasın serçeye yedirmiş⁶⁰⁷ gibidir boğazından geçmez ve hażm daḫi idemez haqqı degüldür bu ḫadīs⁶⁰⁸ delīli mūcibince ki Hazreti Rasūlullāh şallallāhü ‘aleyhi vesellem buyurmuşdur ki “(küllü meva‘nnāsü ‘ala ḫadri ‘uḫūlihim” ya‘ni söyleñ Âdemoğullarına ‘aḫılları yetdügi yerden dimek olur imdi nā ehle rāz virmeyesiz evliyāniñ ādābın şaḫlayasız Allāhü te‘ālā celle⁶⁰⁹ celālühü sizi daḫi şaḫlaya **Nazm** :

İmam Ca‘fer ḫullarıyuz

Şoḫbetimiz nihān olur

Ölmezden evvel ölmüşüz⁶¹⁰

Cāna⁶¹¹ vaşl olan cān ölür

Budur evvel budur āḫir

⁶⁰⁵ pulı

⁶⁰⁶ itmiş

⁶⁰⁷ yutdurmuş gibidir

⁶⁰⁸ nitekim bu delīl ile buyurmuşlar “küllümeva”

⁶⁰⁹ ve ‘alā sizi

⁶¹⁰ öliyiz

Bundadır⁶¹² muḥabbet mihr

Küfr her mezhebde küfr

Bunda küfr imān olur

Bunda kibr ile kīn olmaz

Hem sen olup hem ben olmaz

Ādem öldürseñ k̄ān olmaz

Nefs öldürseñ k̄ān olur

İmām kulları derilür

Erkānda⁶¹³ şoḥbet sürilür

Maḥşer şorgusu⁶¹⁴ sorilur

Bunda ‘āli dīvān olur

Şarāban⁶¹⁵ tuhūr içilür

Müşkil ḥall olur seçilür

Ḳanlu⁶¹⁶ işlerden geçilür

Erenler mürüvvet k̄ān olur

İmām⁶¹⁷ kulları k̄ul el ḥaḳ

Derdine⁶¹⁸ dermān iste ṭaḳ

⁶¹¹ vaşl-ı cān

⁶¹² budur muḥabbetde

⁶¹³ ter erkān

⁶¹⁴ şargı

⁶¹⁵ ‘aşḳ şarābından

⁶¹⁶ k̄ān işlerinden

Üç yüz altmış altı uğrak

Sekizi uşul-i din olur [62a]

Şāh Haṭāyim dir cāndayım

Hāḫ dīvānında gündeyim

Sen sendesin⁶¹⁹ ben bendeyim

Ne sen olur ne ben olur

ve daḫi Şeyḫ Şadre‘ddīn eyitdi yā şeyḫ iki muşāhib birbirine gönül ḫatmasa ḫālī nice olur didi Şeyḫ Seyyid Şafī raḫmetullāhi ‘aley ḫazretleri eyitdi bir ṭālib yol erkān ehli olsa mürebbī ve meşāyih ḫavlince bir cāna iḫrār virse muşāhib kapusına girse ikisi birlik maḫāmına irse biri ḫāl ehli olup evliyānīn yolın erkānın bilüp Hāḫ ādābı ve gönül ḫorḫusu çeküp ṭarīkat içinde kendü özin ve yolın şaşurmayup ṭoḫru yürise ve ammā ol birisi ādāb u erkān bilmeyüp cem‘iyyete daḫi gelmeyüp öz başına ve kendü (ṭuşna) yürise hīḫ aşla bir gönül ḫorḫusu bilmesee ve yola gelmesee mürebbī sözün ḫaḫlamasa muşāhibiniḫ gönülün yoḫlamasa evliyānīn ādābın saḫlamasa daḫi ol ṭarīḫ ehli olan ḫarındāş her ḫāl üzerine bunuḫ yükün getürse ve adına daḫi yansa birkaç def‘a bu ḫāl vāḫi‘ olsa daḫi şabr eylese kimesneye şikāyet yüzün göstermezse iki sebeb ile biri bu ola ki kendü faḫīr el ḫāl ve keşīrū‘l ‘iyal olup dünyālīḫ bābında nefsine keḫāf itmek için āndan ricāsı var olsa⁶²⁰ ve biri daḫi bu ola ki ‘aşḫ muḫabbet olup teslīm temennā ḫaḫḫında rızāsı var olsa⁶²¹ zārūri müdārā⁶²² ḫılmış olur ve nefsi

⁶¹⁷ şoḫbet iderler (ana)

⁶¹⁸ tek derdine dermāna baḫ

⁶¹⁹ bendesin ben sendeyim

⁶²⁰ ola

⁶²¹ ola

⁶²² ol ḫişi

[62b] hevā ārzūsında bilmiş⁶²³ olur muşāhib olmaz ol kişiniñ tarīkat içinde eli yokdur ma‘rifetde dili yokdur haqīkatde hāli yokdur pīrinden rızāsız bir t̄alib muḥabbete gizlenmiş olsa pīri icāzet virmemiş olsa ol kişi mürtedd-i tarīkāt dur yüzi qaradur ve’sselām **Nazm** :

Ṭarīkarūñ erkānında hey mü‘min

Müşkilimiz oldu bize görindi

Göñül bizden yol erkān şoralar

Üç yüz āltmış uğrağı var⁶²⁴

İ‘tibār itmezler bunda yalāna

Ser virirler yüz süriyüp gelene

Āy ‘Alidir gün Muḥammed biline

Gerçek isen ikrār ile t̄ur(andı)

Gitmez oldu şu göñlümüñ karası

‘Aşq odına cigercigim yanası

Qırq maqāmdandur bağırıñ yarāsı

Merhem ile dört qapudan şarındı

Bāṭıl olup kendü özin şaqlama

Yüz süriyüp gelmeyiñ yoqlama

Evliyāñ gevherini şaqlama

Müşterisin bulduñ⁶²⁵ iseñ(virendi)

⁶²³ olur bilmiş oluñ muşāhib olmaz

⁶²⁴ bilindi

Şāh Ḥatāyi āhı artdı t̄alibiñ

Neyleyelim bunda fırşat ġālibiñ

Dil evliyānıñ k̄ulaq t̄alibiñ

Raḳībler t̄uymasun (sūra) (görindi)

Şeyḫ Şadre'ddīn yine suāl idüp eyitdi 'ya Şeyḫ bir kişi kendü ġünāhına mu'teref olmasa⁶²⁶ ḫāli nice olur didi Şeyḫ Seyyid Şafiyū'ddīn raḫmetullāhi 'aleyh ḫazreti buyurdi ki bir kişi t̄arīḳat de olsa erenlerin izin izlese⁶²⁷ edeb üzerine evliyānıñ erkānın yürütse (ıṣṣısın) ve ziyānın fark itmiş olsa yol içinde nāġāḫ [63a] kendüden bir ġünāḫ şādır olsa ol⁶²⁸ t̄alib gerekdür ki ġünāḫın eline ala meydāna gele peymānçe yerine t̄urup mürüvvet didikde cem'iyette ehli ānıñ ġünāḫın mīzāna uralar ġörelere ol t̄alib ne ġünāḫıñ şāḫibidir ġünāḫ kebāir midür yoḫsa ġünāḫ şaġair midür aña ġöre sitemin süreler erkān yürüderler t̄ayyib t̄āḫir ola eger⁶²⁹ ġünāḫın ārdına ātsa meydāna varmasa ol kişi hemān Ḥaḳḳıñ ḳanlusıdır ānı t̄alibler cem'iyete ḳomayalar zīrāki t̄arīḳatde ma'rifette ḫaḳīḳātde eli yoḫdur didi **Nazm**

Mürşide giden t̄alibiñ

Her dem vücūdı pāk olur

Mürebbi bir muşāḫib bir

⁶²⁵ bulur

⁶²⁶ olup peymānçe yerine geḳüp t̄ursa ḫāli

⁶²⁷ ḫaḳīḳat yolın ġözlese

⁶²⁸ ḳul ḫātāsız olmaz ḫaḫa yuyasız olmaz deyüb ol ġünāḫıñ eline alup meydāna gelüb maḳām-ı inşāfa geḳüp peymānçe yerine t̄ursa mürüvvet dise cem'iyet ehli ānıñ ġünāḫıñ

⁶²⁹ eger ardına atsa meydāna virmese

Dilden⁶³⁰ yek olur

Arayup hāl ehlin bulup

Eyleme küfrini ğālib

İzinsiz⁶³¹ yürime t̄alib

Şaḡın ayaġa yol olur

Her dem yaḡīn gelür sesi

Kaṭārdadur hāşlar hāşı

Ġāziler ‘aşḡın ḡamçısı

Ehli elinde (gök) olur

Bir ten⁶³² midür bir hırḡa giyān

Rızā⁶³³ loḡmasın yiyan

Felegin (ötasin) t̄uyan

Bu cāvidāndan çāk olur

Bülbül öter yol⁶³⁴ içinde

Çekse⁶³⁵ t̄alib dil içinde

Ḥaṭayī dir yol içinde

Nefsin öldüren hāk olur

⁶³⁰ bir

⁶³¹ izīn

⁶³² bir nemde

⁶³³ daḡi

⁶³⁴ gül

⁶³⁵ çeker

dağı bundan soğra Őeyđ Őadre'ddđn yine suđl idüp eyitdi 'ya Őeyh bir kimesne peymānçeğe geçüp gümānla tırmuş olsa ĥāli nice olur didi [63b] Őeyđ Seyyid Őafiy raĥmetullāhi 'aleyh ĥāzretleri buyurdı ki bir kimesne țarīķat Őūfisi olsa ma'rifet⁶³⁶ bir ķarındāşı ile muŐāĥib olup ĥāķīķat yolın gözlese evliyā izin izlese kendü özin (tükenleyüp) yürise ķul ĥāťasız olmaz ĥāťā tövbesiz nāgāĥ ol ķiŐiden bir günāĥ Őādır olsa dağı kendü görüp⁶³⁷ ol günāĥın ele virüp maķām-ı inŐāfa geçüp peymānçe yerine țursa mürüvvet dise cem'iyet ehli gōñül birliğiyle anıñ günāĥından geçseler anā gülbeng virseler yüz yere ķoyup niyāz eylese⁶³⁸ ol ķiŐi günāĥından ārınup yarlığanup pāk țayyib țāhir olur ķalbi Őāf olup ehl-i inŐāf olmaķlıđıyla⁶³⁹ Ĥāzreti İmām Nāțık Ca'fer-i Őāđık rażiya'llāĥü 'anhü buyururlar ki țarīķat ehlinden bir țālib yoldan düŐse dağı öz günāĥını görüp bilüp kendü görgisiyle sitemlü olduğın fark eyleyüp günāĥına mu'teref olsa peymānçe yerine țurup ben bu günāĥıñ Őāĥibiyim erenler lüť eylesen erkān-ı țarīķat üzere⁶⁴⁰ beni pāk eylendise ol demde ĥāzır olan cem'iyet erenleri anıñ günāĥından geçeler⁶⁴¹ ol ķiŐi ĥāliŐ muĥlis yarlığanmış olur zīrā ki ol meclisde üçler yediler kırķlar ĥāzır olup Cībrīl-i⁶⁴² Emīn dağı gōk feriŐtehleriyle ĥāzır mu'allak turmuŐdur bu bende-i muĥliŐ kendü öz günāĥına mu'teref ü muķmim [64a] oldu ve kendü inŐāf idüp günāĥın eline alup gōñlün Őāf eyledi cem'iyet erenleri anıñ günāĥından geçdiler ben dağı geçdim diye andan ĥāzır olan gōk feriŐtehleri ideler bizler dağı geçdik Cebrāil 'aleyhisselām 'urüc idüp Ĥāķ te'ālā ĥāzretine varıcaķ ol ķāđīm lem yezel Cebrāile ĥiťāb idüp ne gördüñ ne iŐitdüñ

⁶³⁶ ehli

⁶³⁷ gelüp

⁶³⁸ eyleye

⁶³⁹ olmağla

⁶⁴⁰ üzere

⁶⁴¹ geçseler

diye Cebrâil ‘aleyhisselâm bu hitâb-ı müsteṭâbı işidüp ide ki ey bârî Hüdâ sen görici ve hem işidicisin ne ola ki ‘Âli ḥazretine ma‘lûm olmaya filân oḡlı filan bende-i şâf şâdıḡ günâhına mu‘teref ü muḡarr oldı erenler nazârında (peymânçe) ṭurup ol cem‘iyyet erenleri ânîñ günâhından geçdiler biz daḡı geçdik ve cemî‘ gök ferîştehleri daḡı geçdiler Ḥaḡ sünḡānehü ve te‘âlâ ḡazreti buyurdı⁶⁴³ ki ‘azzim celâlim ‘azametim ḡaḡḡıçün ben daḡı geçdim ve yarlıḡadım (devekeli) cemâ‘atile ki ḡâliş ḡöñül ile şâf şâdıḡ ṭurmuş ola ve eger riya ile ve enâniyet ile ḡurûr ile ṭurmuş olursa Ḥaḡ te‘âlâ ḡazreti ḡatında nâzı ve niyâzı geçmez ṭâ‘atı ve ḡâceti ḡabûl olmaz aña nâsezâlar ḡılup ider la‘net ol müdbir ü münkir ve münâfiḡa ki ḡöñlünde şekk ü şübhe ṭutup dîvân-ı ḡaḡda⁶⁴⁴ ḡümânla ṭurmuş ola ebedî günâhı yarlıḡanmaz evvelkiden ziyâde daḡı günâhkâr olur ammâ ol bendenîñ günâhından geçer Ḥaḡ te‘âlâ ol bende ḡâliş ü muḡliş şâf şâdıḡ ‘an şamîmü’l ḡalb [64b] ṭurmuş ola ve her bende⁶⁴⁵ ki ehl-i ṭarîḡdan ola yedi kimesne öz meclislerinden aḡrabâ-i te‘allu ḡatile Ḥaḡ te‘âlâ anîñ yüzi şuyına baḡışlaya maḡrifet eyleye günâhlarından geçüp yarlıḡaya didi ve‘sselâm **Nazm:**

Göñül evine bir ḡaraltı gelse
Şol nefis bulutunuñ zalâletidür
Kişi yol bulmasa yabânda ḡalsa
Yaramaz ḡuylarınıñ şiddetüdür

İştdüḡi günâhı eline alsa

⁶⁴² gök ferîştehleriyle Cîbrîl-i Emîn daḡı ḡâzır ṭurmuşdur ol maḡalde diye kim

⁶⁴³ buyura kim

⁶⁴⁴ ḡaḡḡa

Erenler cem'ine mürüvvet gelse
Kişi eksikligin özinde bulsa
Dervîşlik mü'minlik 'alâmetidür

Sürüp gerçeklerin izin izlemek
Ma'sûkıñ mihrini cānda gizlemek
Üstād nazarında edeb gözlemek
Beli şol gerçeğin cennet zātıdır

Zirā cennet zātıdır cehennem şıfāt
Hırşıñ nefsin öldür bulasın necāt
Edeb-i üstāddur 'ilm-i haqıķat
Öğreni⁶⁴⁶ gör haqkıñ şanā'atıdır

Niyān beste üstādsız olmaz
Rehber olmayınca bu yol bulunmaz
Üçi bir kimsedir ismi bilinmez
Mürebbi farz muşāhib sünnetidür

Er Haq nazarıdır üstād nazarı
Gerçek olan olur⁶⁴⁷ gevher bāzarı
Sürerler dergāhdan mizān bozarı

⁶⁴⁵ ve daħı ol bendeniñ yedi kimesne öz muħıbb ve akrabā ve müte'allakātlarından anıñ yüzi şuyı
ħürmetine Haq te'alā günāhlarından geçüp yarlıgaya didi nazım

⁶⁴⁶ örgene

⁶⁴⁷ alur

Çal düşür bindigi şeytân atıdur

Muhammed ‘Alidür ‘Ali Muhammed

Seveniñ (‘ūzi) dizār-ı cennet

Mürsid-i kāmile getür irādet

Ol haqqın seyidi se‘ādetidür

Nesline belā di mürtezā ‘Aliniñ

Bülbülü olasıñ cennet güliniñ

Cān⁶⁴⁸ merd⁶⁴⁹ (eyāsıdur) ‘aşk ‘ilminiñ

Ezelden buluşmuş ünsiyyetidür [65a]

Mürşid ‘Alidür tarīkat⁶⁵⁰ ehline

Bilişen buluşur irer rahmine

Gel beri turursañ diken zaħmine

Bülbül hād bu gülşāniñ⁶⁵¹ lezzetidür

Şanem⁶⁵² bülbülleri şandı (leşdiren)

Beni zülfi teline tolaşdıran

Çul Himmeti sevdāya ulaşdıran

Yine güzel şāhiñ ‘ināyetidür

⁶⁴⁸ cān(ilet eyāmidur) ‘aşk-ı ‘aliniñ

⁶⁴⁹ mir’at

⁶⁵⁰ tarīk

⁶⁵¹ bu gülşeniñ

daħi Őeyħ Őadre'ddīn yine suāl idüp eyitdi 'ya Őeyħ řarīř tercemānı kimden şaldı lütf ile beyān eyle işidelim bilelim biz daħi aña göre 'amel kılalım didi Őeyħ Seyyid Őafı raħmetullāhi 'aleyh şazreti kerem lütfundan buyurdı ki řarīř tercemānı şazreti risālet⁶⁵³ sallallāhü te'āla 'aleyhi vesellem geldi ol sebebden ki şazreti Rasüle Cibril-i Emīn şazreti Rabbi'l'ālemin gelüp vaħy getürdüği vařt řař sübhānehü vete'ālā şazreti saña selām kıldı yā Muħammed didik de Rasül şazreti řallallāhü 'aleyhi vesellem oturduğı yerden fi'l hāl ayaė üzere şurup Allāhü tebāreke ve te'ālā řazretiniñ selāmın olurdu 'izzet ü ikrām kılup iderdi pes Cebrāil 'aleyhisselām ānı görüp göñlüne ġurūr geldi vesvese ile tekebbürlük yol buldı 'izzet ü ikrāmı kendüye olur şandı ħātırına ħuřur eyledi ki ben řař te'āla şazreti şatında ne muşarreb ferişteyimki her bār geldikçe Rasül şazreti ġibi (server) baña 'izzet ü ikrām ider oturduğı yerden⁶⁵⁴ [65b] şalkub benim şarşumda şurur didi bu ħāle Muħammed Rasülüllāh şazreti āėāħ oldu çünki Cebrāil yine geldi Rasül şazretine řař te'ālıden vaħy getürdi peygamber ayağa şurmadı ve 'izzet itmedi Cebrāil melül maħzūn olup eyitdi yā Rasülüllāh baña her dem geldikçe ta'zīm iderdiñ bugüñ ħiç rağbet itmediñ niçün didi řazreti⁶⁵⁵ Rasülüllāh sallallāhü 'aleyhi vesellem eyitdi "sen benlik idüp kendü öziñe maėrūr oldıñ anıñ içün menziliñden ġiru řaldıñ didi **Beyt** :

Ėurürdur kiři řařdan iden dūr

Süleymāna řarīřat sürdi bir mūr

⁶⁵² sinem bülbülleri şanrı

⁶⁵³ risālete geldi

⁶⁵⁴ ayağ üzere

⁶⁵⁵ Rasülüllāh şazreti eyitdi benlik idüp kendi

Çün bu hâle vâki‘ oldı Cebrâil bildi ki kendüzine benlik itmiş idi ben ne muḳarreb ferişteyim ki her geldikçe öñümde ṭurur dimiş idi bu endîşei Cebrâil göñlüne getürmiş idi inşâfa geldi ol demde rû-yı⁶⁵⁶ zerrin yere urdı Ḥazreti Rasûlüñ peymânçe yerine geçüp dara ṭurdı günâhın eline aldı pes ol maḥalde Ḥazreti ‘Ali kerrema’llâhü vechehü çıkageldi⁶⁵⁷ ḳapudan içeri girdi baḳdı gördi Cebrâil ‘aleyhi’sselâm Rasûlüñ ḥuzûrunda ḥuzûrunda peymânçe yerine geçmiş dârda mürüvvet diyüp ṭurur Cebrâil Ḥazreti Şâhı göricek niyâz idüp yüzün yere urdı “âmân yâ ‘Ali didi ve Ḥazreti Şâh merdân geçüp oturdı Muḥammedü’l Muṣṭafa sallallâhü⁶⁵⁸ ‘aleyhi vesellem [66a] ḥazretinden Cebrâil ki günâhın dilek eyledi Ḥazreti Rasûl sallallâhü ‘aleyhi vesellem işâret idüp buyurdu ki yâ ‘Ali Cebrâiliñ günâhın gör yolın buyur ecrine yetür didi pes şâh-merdân⁶⁵⁹ ‘Ali Cebrâiliñ sitemin sürüp erkân üzerine ṭarîḳ çaldı ve tercemân kesdi Cebrâil Ḥazreti ‘izzet dergâhına vardı ḥâcet diledi Ḥaḳ te‘âla ḥazreti buyurdu ki “tâ Cebrâil var cennetden ḥelvâ-yı cefîne getür tercemân çek didi Ḥaḳ te‘âlânın buyruğıyla Cebrâil cennetden ḥelvâyı cefne⁶⁶⁰ aldı bir nûrdan ṭabaḳ içine ḳoyup bir ḳırmızı elma ḳopardı⁶⁶¹ cennetü’l me‘vâ elmalarından ol ṭabaḳ üzerine ḳoyup getürdi Muḥammed ‘Aliniñ ḥuzur-ı şeriflerine getürdi tercemân çekdi Cebrâil ‘özr ü niyâz eyledi günâhından ḳurtıldı ṭarîḳ ehline terceman andan ḳaldı mürşid ve ehl-i ṭarîḳat olan ṭâliblere⁶⁶² mîrâş oldı **Nazm** :

Lâ fetâ illâ ‘Ali oldur erenler surûi

La seyf illâ zü’l fikâr belinde tiğ-ı ḥaydarî

⁶⁵⁶ zerdin

⁶⁵⁷ teşrif idüp ḳapudan içeri

⁶⁵⁸ ḥazretinden Cebrâil ki

⁶⁵⁹ mürtezâ ‘Ali

⁶⁶⁰ cefîne

⁶⁶¹ daḫi cennetü’l me‘vâ elmalarından ḳopardı ol ṭabaḳ

Evvel ü āhir ‘Alidür bâṭın zāhir ‘Ali

Ḥükm idüp şaldı ayağa Rūm Şāmı(berberi)

Cebrāil⁶⁶³ tercemān çekdi şāh-ı aḳdeme

Cebrāil andı getürdi anda sīb-i aḳmeri

Ol sibi çār pāre kıldı birini görür⁶⁶⁴ ḥabīb

Üçi vardı ḥazrete çağırır Allāhü ekberi

Her birinin bir zāt kıldı ol ḳadīm lem yezel

Ḳudretinden geldi şāhā ḥıdmet eyler her biri

Biri Fātıma biri düldül oldı ol çār pāreniñ

Biri oldı zü‘lfıḳār biri ‘Aliniñ ḳanberi

Ey gönül çün şāhı şevdiñ ḳoma elden dāmenin

Bil yaḳıñ kim seveniñ (sevenlidir⁶⁶⁵) maḥşeri [66b]

Baḳ baḳışıñ al alışıñ didi şāh-ı evliyā

Tā yaḳıñ baḳa kim göresin baḳma zinhār serserī

⁶⁶² cānlara

⁶⁶³ çün

⁶⁶⁴ gördi

⁶⁶⁵ sevilür rüz

Şah-ı merdān ‘Aliniñ kulları çokdur veli

Bu Hıtaıyī kemteridür kemteri

daıı Şeyh Şadre’ddīn suāl idüp eyitdi ‘ya Şeyh tarīk tercemānı loğmasında ol tercemān viren kiři daıı⁶⁶⁶ yesün mi yāhūd yemesün mi didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetullāhi ‘aleyh hāzretleri buyurdı ki ol tercemān loğması gāzilerin ve cem‘iyyet ehliniñdür çünki kiři günāhından yundı mürebbī göñline girdi mağbūl oldu ol daıı cem‘iyyet ehlerinden oldu⁶⁶⁷ ammā şerī‘āt kavminden sağınmak gerek ehl-i zāhire göstermeyüp virmemek gerek ve yedirmemek gerek bir kiři tercemān loğmasın ehl-i āhire ve yā bir münkire ve münāfiқа virse yedirse benim etim yedirmiş gibidir didi ve daıı bu tercemān loğmasın meydāna bıkır getürmek gerek ya‘ni ol loğmadan evvel pīr ve hālıfe buyurup andan ğayri tālibler yemek gerek eger hālıfeden ve pīrden muğaddem bir tālib el sürse⁶⁶⁸ ol tercemān loğmasın aña çekdürmek gerek eger kurbān olursa küllisin⁶⁶⁹ mürebbīniñ⁶⁷⁰ ve pīriniñ huzūrunda yine kōmak gerek öyle ma‘lūm ola **Nazm** :

Gice gündüz āşıq olup isteyen

İstedügin sende görebilürsin

Hāğkıñ hikmetine bir nazār eyle

Ger teselli olup⁶⁷¹ tırabilürsin

Baş ve cān alup meydāna gelmek

⁶⁶⁶ yesün mi yāhūd

⁶⁶⁷ yesün didi

⁶⁶⁸ şunarsa

⁶⁶⁹ kellesin

⁶⁷⁰ mürebbī ve

⁶⁷¹ alup

‘Aşkla bahrı olup ‘ummāna ʔalmak
Sermāyen ne ise nazara koymak
Şāhiñ yolına virebilürsiñ [67a]

Oķumaktan murād hemān ʔutmaķdur
Kanılgāña⁶⁷² ķandırup tesellī itmekdür
Dervīşlik şūfīlik oddan gömlekdür
Hakīķat ʔonıdır giyebilürsün

Her insānde yetmiş ikidir melek
Felegin mişāli hemān bir elek
Dört ķapusu vardır on iki ķırāķ
Delīli bürhāndır o yāre bilürseñ

Güzellerde güzel hāşlarda ğāyet
Bulunmaķ gerekdür heb bī-nihāyet
Toķsan biñ gizlü sır otuz biñ āyet
Üstādsın ey cān bile bilür sūñ

‘Ali Muħammedür Muħammed ‘Ali
Kahrına lūtfuna demişiz beli
Añlayasın bu erkānı bu yolu
Kırķlar meclisine varabilürsen

⁶⁷² fānilige

Manşūr gibi gelüp ene‘l Hāk deyüp
‘Abdü‘rrezzāk gibi gök tonlar geyüp
Nesimi gibi derini⁶⁷³ yüzdürüp
Gerçek ‘āşık olup tırabilirsün

Tecellidir dost yüzine bakması
Göz görmek iledür gönül akması
Ḳul ‘Ādil ider bu kudret loğması
Kudret hūnidür yiyebilürsün

ve daḫi Şeyḫ Şadre‘ddīn yine suāl idüp eyitdi ‘ya Şeyḫ tālibler ve gāziler bir yere gelüp ḫalka-i şoḫbet kırup cem‘iyyet de tarīḫ tercemānı loğmasın yerken nāgāḫ şerī‘at kavminden bir kimse gelse ol loğmai görse nice itsünler aña daḫi ol loğmadan virsünler mi yoḫsa ḫaldırup meydāndan⁶⁷⁴ anı pinhān itsünler mi didi lūtf iyilik buyuruñ müşkilimiz ḫalmasun didi Şeyḫ Seyyid Şafi rahmetu’llāhi ‘aleyh ḫazreti buyurdi ki ol loğmai zāhir ehli çünki gördi [67b] pes lāzım gelür ki aña bir loğma ol ta‘āmdan emānet loğması viresin ol emānet olmuş olur emānete ḫād hıyānetlik olmaz ol çehār terkībden bir evlād vücūda gelür bir muhibb ḫānedān Muḫammed ‘Ali ve bir bende-i āl evlād veli olur zirāki ol ta‘ām Hāk loğmasıdur saḫlamaḫlık olmaz loğma ḫaḫḫıñdur eger ol loğmadan çıkarup bir gadā virmezlerse ol kişiniñ anda nezarı ḫalur gümāne gelür öyle ise ol lokma anlara ḫarām olur anda oturanlar heb zālīm olmuş olurlar bu delīl ile kī ḫazreti ‘İzzetden Cibrīl-i Emīn emr-i ḫaḫḫla cennetden ḫelvā-yı cefīnci Muḫammed ‘Ali ḫazretleriniñ ḫuzūr-ı şeriflerine tercemān getürdükde İmām ḫasan ve İmām ḫüseyn rażıya’llāhü ‘anhümā ḫazretleri daḫi ḫazır

⁶⁷³ derin

⁶⁷⁴ pinhān itsünler mi didi Şeyḫ Seyyid Şafıyyüddin ḫazretleri

olup ol cennet loğmasın tenāvül iderken nāgāh Ebū Bekr Şiddīk irişi geldi kapudan içerü girdi baqdı Rasūl Hāzretini gördi İmām ‘Ali kerrema’llāhü⁶⁷⁵ vechehü hāzreti birle İmām Hāsan ve İmām Hüseyn oturmışlar helvā-yı cefinci tenāvül eylerlerdi gördi hemān ol demde aña şāh-merdān bir loğma virdi Şiddīk ismin Hāzreti Rasūl virmişdi idi her kaçan ki söylese Şiddīk deyü söylerdi ve Ebū Bekr daḥi Rasūl⁶⁷⁶ hāzretiniñ mübārek la’l-i gevher bārlarından her ne kelāmıña (kelāmı ki) şadır olsa şaddaқа yā Rasūlallāh dirdi idi ya’ni ey Allāhıñ Rasūli her sözün gerçekdür [68a] ve hem toğrı söylersin dirdi idi pes Ebū Bekr ol loğmai Hāzreti İmām ‘Aliniñ elinden alup azğına şaldı lezzetine ḥayrān ve esrārına sergerdān qaldı bir zamān fikre vardı ve gāyet ta’accüb kıldı gönlünden bu dünyā ta’āmına beñzemez didi ve yuddı ayrıq daḥi ṭurmağa⁶⁷⁷ ḥicāb idüp girü döndi ol gittiften soñra Rasūl⁶⁷⁸ hāzretinden Mürteza ‘Ali kerrema’llāhü vechehü hāzreti ‘özr dileyüp eyitdi “yā Rasūlullāh sizden destürsuz cömerdlik eyitdim gerçi ol aña lāyık degil idi lākin bu maḥalde zārūri bir loğma virmek lāzım geldi didi āndan Hāzreti Rasūlullāh şallallāhü ‘aleyhi vesellem buyurdi ki “yā ‘Ali seniñdür şofra ni‘met ḥaqqıñdur (nevlā) nola Ḥaḳ katında zāyi‘ olmaz “inna’llāhe lā yezi‘u ecra’l muḥsinin” ol loğma aña emānet olsun bizim ismimizle andan bir evlād vücūda gelsün ḥānedān⁶⁷⁹ bendesi ve tarīkıñ emānet efendesi olsun didi bir meyyiti ṭoprağa emānet virirler ne qadar ki ṭurursa ol ṭopraq anı yimez ve çürütmez ḥattā va‘desi gelmeyince insān ṭopraqdur cān emānetdür çünki ol lokmai Şiddīk yuddı ve tenāvül eyledi belinden kuvvet-i shevāt ḥāşıl oldu rahme düşdi müddet-i medīd ve ahd-i ba‘īd geçüp⁶⁸⁰ va‘desi irişüp bir evlād vücūda

⁶⁷⁵ ve Hāsan Hüseyn ḥazerātu birle oturmışlar

⁶⁷⁶ Hāzreti Rasūlün

⁶⁷⁷ varmağa

⁶⁷⁸ Hāzreti Rasūlden ‘Aliyyü’l Mürteza ‘özr

⁶⁷⁹ bende-i ḥānedān ve tarīkat

⁶⁸⁰ çeküp

geldi ismin Muḥammed virdiler ol evlād muhibb ḥānedanıñ bendesi [68b] oldı şāh-merdānıñ ḥıdmetinden irāğ olmazdı ve buyurduğundan tecāvüz itmezdi ‘ākıbet⁶⁸¹ ol öldürdi “Oşmānı ve kız qarındāşı ‘Āiṣei ol katl eyitdi zīrā ki ‘Oşmān ol vaqt Dımışk şehrin tahtıña (hiy) idinüp ḥükm eylerdi Muḥammede Mışır şehrin virüp menşürunda ve (eḳtelū) ismin noḳtasız yazmış idi ya‘ni sözinden ve eḳtelū añlanur idi ya‘ni vardıḳta katl idesiz dimek olurdu kendüye⁶⁸² fetvā eyitdirüp başın kesdi ve hem ‘Āiṣe daḫi Rasūl ḥāzretinden soñra Mu‘āviye mel‘ün ile ‘asker çeküp yedi kerre şāh merdānıñ üzerine geldi anları⁶⁸³ bir miṭraḳ ile (şandırdı) ḥālā ba‘zı ‘āşıḳlar ana serdestedirler (iderler) şāh kaçan ki anı şalardı zū’lfıḳār gibi keserdi yezīdileri ve ḥavāricleri iki bölerdi idi Muḥammed İbni Şiddīḳ irişüp deve üzerinde Āiṣei tutdı ‘Āiṣe feryād eyledi kimdir Rasūl ḥāremine dest-dırāzlık eyleyen didi Muḥammed eyitdi benim ey mel‘üne senden Rasūl ḥāzreti daḫi rāzı ve şākir degil idi didi ‘Āiṣe dönüp ardına baḳup gördi ki ol öz qarındāşdır Muḥammedür kendüyi tutan eyitdi ki ḥāy ol (müsmil) belinden gelen murdār sen misin didi, Muḥammed eyitdi ol murdār belinden gelen (müsmil) benim didi ‘Āiṣeniñ daḫi başını kesdi zirā Peyğamber ḥāzreti sallallāhü te‘āla ‘aleyhi vesellem daḫi Āiṣeden hiç ḥoşnūd degil idi ḥatta ‘avret ṭāifesiniñ [69a] en eyüsine la‘net dimege sebep ol olmış⁶⁸⁴ idi Rasūl ḥāzretine qarşu söylerdi ve her sözine ḥuccet eylerdi bir gün tannūrda etmek pişürürken eyitdi “yā Rasūlullāh bu ḥadıṣ-i şerifi sen dimedin mi “men messe cildī len yemes sennār” ya‘ni benim etime ṭoḳınan āteşe yanmaz didin öyle ise ben cehenneme yanmazam didi Rasūl ḥāzreti bir miḳdār ḥamir alup mübārek eliyle

⁶⁸¹ Oşmānı ol öldürdi

⁶⁸² kendüye fetvāyı uydurup

⁶⁸³ İmām ‘Ali

⁶⁸⁴ oldı rasūl

tannūra yapışdırdı ne kadar ki ıurdu pişmedi cümle etmek ıurudu⁶⁸⁵ henüz dađı ol hamīr āķ ü beyāz ıururdu idi nice zamandan sońra ıopardı bađdı gōrdi ki Rasūl ıazretiniń mūbārek elleriniń ıoķunduđı yer pişmiş⁶⁸⁶ ammā iķerūsi yanmış ıāpķara⁶⁸⁷ kōmūr olmiş Peyđamber ıazreti eyitdi benim elim ıoķunduđı yer ııyāmet gūnūnde āteşe yanmaz ammā ki işbu hamīm gibi iķerińden yanarsın kōmūr olursın didi ıazreti Faıımatū’zzehrā’ raızıya’llāhū ‘anhā Rasūl ıazretiniń huzuruna gelūp eyitdi ‘yā bābā ‘avret ıāifesiniń eń eyūsine la’net eylemişsin biz dađı ol ıāifedeniz ģālimiz nice olur didi Rasūl ıazreti şallallāhū te’ālā ‘aleyhi vesellem buyurdu ki “ya beniyyi⁶⁸⁸ veledi” sen āģiret ģātunlarındansın ol ıāifeden degilsin didi öyle⁶⁸⁹ ise mū’mine ve mūsime ıarındāşlar dađı yańlış ıomarların kesūp bed ģuyun terk eyleyūp erine muıı’ olsa ve her emrine fermān ber olsa ııyāmet gūnūnde āģiret ģātunlarından olup [69b] cennetū’l me’vāda ģūri ıızlarından⁶⁹⁰ olalar ve her birisini yine ehline vireler Allāhū a’lem **Nazm** :

Dervişlige da’va ııılan

Bu on iki erkāna baķ

ıayr iķūn o (gerdeyim)

Hem ıaķ iķūn virem sebķ

Evvel ki erkānı budur

ıāķ eylesin özini

⁶⁸⁵ pişdi ıurtıldı

⁶⁸⁶ yer pişmamış

⁶⁸⁷ ıāb kāra

⁶⁸⁸ yā binti yā veledī

⁶⁸⁹ öyle olsa mū’min ve mūsım ıarındāşların ģātunları dađı yarāmaz ıamarların kesūp bed ģuyunları terk eyleyūp

Yüksekden diñlemeyesin⁶⁹¹

Olasın toprağdan toprak

İkinci erkānı budur

Al ma‘rifet tohumundan

Öz kendi⁶⁹² tarlaña bırağ

Kāmil olunca besle⁶⁹³ çāk

Üçüncü erkānı budur

Gögerdi (şıvarmağ) gerek

Ma‘rifetiñ başın bulup

Alasın deñizden bir⁶⁹⁴ dāk

Dördüncü erkānı budur

Kāmil oldı biçmek gerek

Kāmil oluben biçmege

Al pīrden rızāyla orağ

Beşinci erkānı budur

İletüp dökeseñ ħarmene

Her ħarmene dökmeñ olmaz

Şabr ħarmanine bırağ

⁶⁹⁰ olup ve her

⁶⁹¹ uçmayasın

⁶⁹² kenār

⁶⁹³ bile

Altıncı erkānı budur
Sürüben yumşatmak gerek
Ānı sürüp yumşatmağa
Bir (dögen) gerek adı firāk

Yedinci erkānı budur
Yumşadı şavurmak gerek
Kudretten bir yel eser
Ol yele dirler ‘aşk-ı Hāk

Sekizinci erkānı budur
İlet hāl degirmānine
Yumşadup un idesin
Kim ola gāyetde yumşak [70a]

Tokuzuncı erkān-ı budur
Hāl ile kende eleyesin
Açık tut yele virersin
Dimeyeler saña aḥmak

Onuncı erkānı budur
Koy irādet teknesine
Mihr muhabbet tozi ile

⁶⁹⁴ bir ārak

Yuğar anı pek çok çok

On birinci erkânı budur

Şalgıl gönül firunına

Şağın ki yandırmayasın

Odunun kararınca yak

On ikinci erkânı budur

İlet pîriñ nazârına

Eyü kemâl kesb itmişsin

Disünler⁶⁹⁵ dervîş yüzün aq

Hakkıñ didigün diyesin

Efsânei elden koyasın

Efsâneyi elden koyan

Anlardır fâ‘il-i muṭlak

Hatâyi dir anlar hâdimdur

Anlar dünyâda bî-gamdır

Dört kapudur kırk maḳâmdur

Üçyüz altmış altı uğrak

Şeyh Şadre’ddîn yine suâl idüp eyitdi ‘ya Şeyh bir ṭâlibin muşâhibi hâl ehli olup kendü ehl-i hâl buyuruñ ṭâlibler işitsünler didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetu’llâhi

⁶⁹⁵ disün ki

‘aleyh hazretleri buyurdu ki bir t̄alib yol oğlı ve erk̄n ehli olsa m̄rebbe kavline muřāhibl̄u olsa ol biri evliyānın ādābın şakınup erk̄nın ḡzleȳp yol iinde erenler izin izleȳp ȳrise kend̄u ōzin (t̄ukenleȳp⁶⁹⁶) fark eylese ammā ki ol biri yola gelmese [70b] dađi ādāb erk̄n bilmese kend̄u ōzin fark itmeȳp bild̄uđi ve bilmed̄uđi yerde gez̄p kend̄u kend̄u ōz hevāsına gitse bu erk̄n iinde olan řarındāř ol kimseniñ her ĥāline (beli) belā deȳp her adına yansa bir řa kerre aniñ ȳk̄n geturse ammā ki ol bir muřāhib olan kiři kend̄uyi bilmeȳp inřāfa gelmeȳp bed ĥ̄yun terk itmese ve yaramaz şamarların kesmese řarīķat iinde eli ve ĥaķīķat iinde ĥāli olmasa ol kimesneler birbirine muřāhib deḡld̄ur zirā ki yol iinde birbirin bulmamışlardur ve ĥaķīķat ĥālin bilmemişlerd̄ur⁶⁹⁷ iinde evliyā yolın ḡzleȳp ādāb erenlerle erenler izin izleȳp ȳriyen ĥāl řarındāř varup kend̄u ōzine bir şazan bulsa d̄r̄st erk̄ndur aña hi ̄n ū irā yokdur yol iinde cāizd̄ur ve soñra ol muřāhib olan kimesne ol kiřiniñ şazan bulduğın bil̄p⁶⁹⁸ gelse cem‘iyyetde aña da‘vācı olsa ve d̄řse vechi vardur ki varışmak gerek ve birbiriniñ şalbin(aşmak) gerek zirā ki iķrār imāndur řarīķ řāh merdāndur lākin ol kiři da‘vāsınıñ eri olmayup beyh̄de yere şurı mađlaťa iderse cem‘iyyet ehli aniñ s̄zin şulağa almayalar be řab̄l kılmayalar ānıñ̄⁶⁹⁹ ki bir t̄alib ki řarīķat iinde eli ve ĥaķīķat iinde ĥāli olmasa itd̄uđi da‘vā bī ma‘nid̄ur ve her s̄zi ‘illetd̄ur ammā ki ol yarāmaz şomarların kes̄b bed ĥ̄yun [71a] terk iderse da‘vāsı d̄r̄std̄ur yol varup erk̄n ūzerine ḡreler cem‘iyyet ehli yine anı muřāhibine vireler řarīķat m̄cibince anlardan yoluñ ĥaķķın⁷⁰⁰ alalar didi **Nazm** :

⁶⁹⁶ t̄ukelliȳb

⁶⁹⁷ imdi ol t̄alibiñ muřāhibi ĥāl ehli olmayub ol biri řarīķat

⁶⁹⁸ bilse

⁶⁹⁹ zirā

Cehdimiz diqqatimiz gevheri (kâne) üstüne

Sözümüz şöhetimiz lâ mekân üstüne

Diniñe noqşan gelür itme hilâf ‘ahdine sen

Bu nice kim kavlı-i qarâr ikrâr-ı İmân üstüne

Hıdmete bel bağladım yaramağ hıdmeti cân üstüne

Her ne kim dost buyurur hıdmeti cân üstüne

Her kimiñ qalbine başdıq ol velâyet mührini

Merd olan şarrâf bilür (sedistân) üstüne

Ey **Hatâyi** her bir işin sâ‘atî var gam yeme

Hakqı bâtıl eylemez yahşî yamân üstüne

dañi Şeyh Şadre‘ddîn suâl idüp eyitdi ‘ya Şeyh bir tãlibiñ mürebbîsi Haq emriyle fevt olsa toprağa düşse ve yâ üzāk memlekete gidüp dergāh-ı ‘ãliye carsa üstād eşigine yüzün sürse ol tãlibiñ aña eli irişmese nice itsün⁷⁰¹ buyuruñ yâ şeyh lütf idüp müşkilimiz hall eyle didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetu‘llāhi ‘aleyh buyurdu ki bir Haq⁷⁰² ehli qarındāş yol tãlibi ve tarikat şūfisi olup işşı ve ziyānın bilüp mürebbî kavlinde ve muşāhib kapusunda olsa ve ol tãlibiñ mürebbîsi (hāla) şāğ olsa üç günlük ol tãlibe lāzım olan oldur ki kırk günde bir kerre varup mürebbîsin görmek gerek yol

⁷⁰⁰ haqqıñ

⁷⁰¹ olur didi Şeyh Seyyid Şafiyüddîn hazreti buyurdu ki

⁷⁰² ehli Haq

içinde her ne müşkil vâkı‘ olursa⁷⁰³ şormak gerek ve ol mürebbî olan kimesne daħi erkân ne ise menâkıb evliyâ ile ol t̄alibiñ [71b] müşkilin ħall idüp tesellisin virmek gerek şöyle ki ânı bir ġayriye daħi iħtiyâc⁷⁰⁴ eyitdirmemek gerek eger ki ol t̄alibiñ mürebbîsi kırk günlük yolda olup ve yâħūd dergâh-ı ‘âliye gelüp mücâvir olup ħalursa veyâħūd Ĥaħ emriyle va‘desi irişüp ölürse ol t̄alibe bir müşkil mürebbîsi t̄utmak lâzımdur aña müşkil mürebbîsi dirler ehl-i t̄arîħ arasında kendüye her ne ħâl vâkı‘ olursa andan irşâd olmak gerek ve ânıñla tesellî bulmak gerek ve eger ki evvel mürebbî fevt olsa ammâ yerinde bir er⁷⁰⁵ sülâlesi ve bir şulb oġlı ħalsa ‘âħil ve kâmil olsa ehl-i ħâl ve ehl-i maħâl olsa ol t̄alibe ânıñ sülâlesin gözetmek erkândur **Beyt:**

Ėam degil gerdâneyi mahv itsün devr-i rüzigâr

Kim nihâl bâr-ver kalmışdur andan yad-gâr

Gerçi şulb oġlı var bir sülâlesi var⁷⁰⁶ ammâ henüz daħi ol t̄ıfl-ı nâ-resîdedür⁷⁰⁷ ya‘ni ‘âħil ve bâliġ olmamışdur imdi lâzım olan oldur ki ol mürebbîniñ muşâħibi var ise kendü oġlı irişüp kâmil olıncaya degin ol mürebbîniñ muşâħibi gözetmek t̄alibe erkândur ol ma‘şüm-pâka Ĥaħ te‘âlâ ‘ömr virirse⁷⁰⁸ (ulâlıp) kâmil olursa şerî‘atda eli t̄arîħatda yolu ma‘rifetde dili ħaħîħatde ħâli olup ehl-i erkân olsa⁷⁰⁹ rızâya gönül virirse ol kişi bababsınıñ seccâdesine otursa velîler izin izleyüp ħaħîħat sözin söylese ma‘rifet deryâsın boylasa yol içinde t̄alib ânıñdur zîrâ ki e‘lveledü [72a] sürr ebi⁷¹⁰

⁷⁰³ oldıysa

⁷⁰⁴ muħtâc

⁷⁰⁵ bir er sülâlesi ve bir şulbi oġlı

⁷⁰⁶ ata ana bir

⁷⁰⁷ nâ-resîde ma‘şümdur ya‘ni ‘âħil ve bâliġ

⁷⁰⁸ virüp kâmil olursa

⁷⁰⁹ olursa

⁷¹⁰ ebîhi

hadīs-i şerīfi fehvāsınca babasının sūrri oğlunda bulundu erkān-ı meşāyih kavlince ve tarīkat mūcibince tālib getürmek anıñ haqqıdır eger ki anıñ tarīkatda eli olmayup haqqıkatde hāli yogıse ol toprağa düşen mürebbīniñ muşāhibine varsun muhkem yapışsun istedügin ānda bulsun müşkilin şorup tesellī olsun bir kişi tutduğı yeri haq deyu tutmak gerek tā kim şıdqla Haqqā irişe didi **Nazm** :

Ey gönül seniñle şehrim ararım

Göre gör bile gör bu seyrān nedür

Bī nişāndan saña haber şorarım

Cevāb vir bī-nişāna nişān nedür

Ey deñiz dibinde gezüp şuşayan

E zemīnde gezüp ‘arşa küsiyen

Qande gīzlendi bu şehri yāşiyān

Yā bu nuṭqa⁷¹¹ pervāz iden cān nedür

Bu varlığa sebep ne oldı dilek

Yer gök ‘arş ferş ins melek

On birincidür⁷¹² toköz çarh-ı felek

Bu pergārda dönüp oynayan nedür

On iki biñ küşek iden⁷¹³ turaq

On iki rūhadur⁷¹⁴ on iki çırāq

⁷¹¹ noṭtai

⁷¹² iki birincidir

Başı bir serçeşme on iki ırmāk
Ḥabībine bahş olan iḥsān nedür

Ḥaḫ kime gönderdi tāc-ı sa‘ādet
Kimiñ şānındadır mürvet⁷¹⁵ seḫāvet
Neden içildi şerbet-i şehādet
‘Aliye kırmızı gelen ŧon nedür

Eger⁷¹⁶ yel eger şorarsañ bāddan
Ṭarīkat āteşdür key şaḫın yelden⁷¹⁷
Ḥaḫīkat topraḫdur ma‘rifet ābdan
Bu dördün arasında mihmān nedür

Od emmāredendür nefsiñ zulmeti
Yeli levvāmedür çekdirir miḫneti [72b]
Ḥaḫīkatde ḫāl idüp ma‘rifeti
Muṭmeinneye irişen insān nedür

‘İlm-i rabbānide bu ḫisāb oldı
Dört kapu ṭarḫı yedişer oldı
Yigirmi sekiz suāl cevāb oldı
Bu ṭarīḫde ṭālib-i erkān nedür

⁷¹³ eyvān

⁷¹⁴ ravza

⁷¹⁵ seḫā mürüvvet

⁷¹⁶ eger şerī‘ati şorarsañ

Ma‘şūkıñ vaşlına dermān bulındı
‘Āşıkıñ işbātı neden bilindi
Ābdest alup iki rek‘at kılındı
Ol namāzda maqbūl olan k̄ān nedür

Bilürem diyenler bunda māl oldı
Nice zinde bu yolda zerrāl oldı
Bu dil bu kulāķ zāhirde ālāt oldı
Yā bu remzi tuymadan⁷¹⁸ tuyan nedür

Yetmiş iki milleti gör⁷¹⁹ bu ‘ālemde
Üçüncisin nāci yazmış k̄ālemde
Ma‘rifet bulunmaz degme ādemde
Farķ idegör yahşī ne yamān nedür

Cāñ gözin aç görici ol görici
Bu küfre ĩmān eylemez h̄āricī
Kul Himmet kemterdür H̄aķdur virici
Bir ma‘dende gevher çenān⁷²⁰ k̄ān nedür

⁷¹⁷ oddan

⁷¹⁸ duymadan duyan nedür

⁷¹⁹ gezer ‘ālemde

⁷²⁰ şatan

daği Şeyh Şadre'ddīn ḥazretleri yine suāl idüp eyitdi yā Şeyh ṭālibiñ günāhı ne ile yarlığanur didi Şeyh Seyyid Şafiy ḳaddesa'llāhü sırrahü'l 'azīz ḥazretleri buyurdı ki bir kiři ehl-i zāhir olsa ya'ni şeri'at ḳavminden olsa evvel emirden aña lāzım olan oldur ki īmān getürüp Allāhı birlemekdür pes ṭarīḳat içinde daği bir kiři dervīşlik şūfīlik da'vāsın ḳılsa⁷²¹ yol oğluyum dise evvel emirden aña lāzım olan şeyḫa ulaşmakdur ve mürebbī bilmekdür el virüp etek tutup iḳrār virmekdür zīrā ki iḳrār īmāndur [73a] daği şeri'at ehli olan kimesneye lāzım olan namāz ḳılmaḳ orūc tutmaḳ ḥacca⁷²² varmaḳdur güci yeterse daği mālınıñ zekātın virmekdür pes ṭarīḳat ehli olan kimesneye daği lāzım olan meskenet essī olup bir kerre cān-ı gönülden ve derūn-i dilden yüz yere ḳoyup tazarru' niyāz eylese Ḥaḳ ḳatında maḳbūle geḫe şöyle ki beş vaḳit namāz ḳılmışca şevāb bula daği şeri'at ḳavlince namāzı cemā'atle ḳılmağın⁷²³ ḫayrı ve şevābı çokdur dirler ḳande cemā'at çok olsa anda giderler pes ṭarīḳat ḳavlince daği mürebbī ḫuzūrunda cem'ıyyet olup ḫalka-i şoḫbetde oturmaḳ günāhın ele getürmek ve biñ günāhına bir özr niyāz eylemek daği öyledür ya'ni bir ṭālib günāhın günāhın ele virmek mīzanda dāra ṭurmaḳ sırası geḫmek gibidür daği ol⁷²⁴ sitemine rāzī olup erkāne devrişmek teslīm olmaḳ gibidür ya'ni ölmezden evvel ölmek gibidür üzerinde zū'lfıḳārı yürütmek itdügi 'ameliñ cezāsın bulmaḳ gibidür ya'ni erkāndan geḫmek günāhlarından yarlığanmak gibidür düşdügi yerden ḳaldırmaḳ ölüp giru dirilmek gibidür nazara geḫüp gülbeng almaḳ Ḥaḳ te'āla ḫazreti ḳatında ḳabūl ve maḳbūl olmaḳ gibidür daği şeri'at ḳavmi güci yeterse ḥacca giderler yol yürürler⁷²⁵ varup Beytu'llāhi ṭavāf iderler ve hem Ka'beniñ içine girmege cehd

⁷²¹ ḳılup

⁷²² güci yeterse ḥacca varmaḳ mālı varsa zekātın

⁷²³ ḳılmanıñ

⁷²⁴ öz

⁷²⁵ yürüyüp

iderler oddan emîn olmak için [73b] netekim Hâk⁷²⁶ sübhānehü ve te‘ālā hazreti buyurur “ve men deḥalehü kâne emnen ya‘ni her kimesne ki evim içinde⁷²⁷ girse dönli belâlardan emîn olur dünyā ve āhiret kōrkularından kurtulur imdi Hâk⁷²⁸ sübhānehü ve te‘ālā hazretiniñ beytu’llāhı şerīfi mü‘minleriñ göñlidür nitekim Rasūl hazreti buyurmuşdur “kālbu’l mü‘minü ‘beytu’llāh ve kālbu’l mü‘minü ‘arşu’llāh” ya‘ni mü‘minleriñ göñli Hâk⁷²⁹ te‘ālā hazretiniñ nazargāhıdır ḥāliş göñle günde yetmiş kerre nazar ‘ināyet ve merḥamet ve şefkat ile nazar ider her kimin göñlünde Hâk kōrkusu ve muḥabbeti var ise ol nazarın eşeri zāhir olur eger yok⁷³⁰ ise seng dildür ol taş göñüllüdür taşā şu te’sīr itmez⁷³¹ aña daḥi söz te’sīr itmez imdi⁷³² ma‘lūm ola ki tarīkat içinde varmak mürebbī göñline girmekdür zāhira Ka‘beye varan ayağıyla yürür varur dünyā pādīşāhları daḥi Ka‘beye karşı başların yere koyup yüzlerin toprağa sürerler ya‘ni namāz kılurlar Hâkka niyāz iderler pes ‘ārif olan kişi Hâkka bilür kendüye secde ider⁷³³ bilmeyen tā ebed müşkil içinde kalur hemān cehd idüp bir göñül⁷³⁴ getürmege gayret eyle ki Ka‘beye varasın Hâkka kendinde göresin

Beyt:

Dil bedest āvergeh ḥacc ekber est

Ez hezārān Ka‘be yek dil bihterest

⁷²⁶ te‘ālā buyurur vemen deḥalehü

⁷²⁷ içine

⁷²⁸ Hâk te‘ālānin beyti şerīfi

⁷²⁹ te‘ālāniñ nazar

⁷³⁰ yogise

⁷³¹ eylemez

⁷³² pes tarīkat içinde daḥi Ka‘beye varmsk mürebbī

⁷³³ kılur

⁷³⁴ ele

Ka‘be bünyād ḥalīl āz rast
Dil nazargāhı celīl ekberest

daḥi farsī bilmeyen ṭālibler için üstād kereminden buyurmuşdur ki **Beyit** :[74a]

Ḥaṭāyī ḥāl çağında
Ḥaḳ göñül (ālçāğında)
Yüz biñ Ka‘be yapmağdur
Bir göñül ālçāğında

ve daḥi Şeyḫ Şadreddīn Ḥazretleri yine suāl idüp eyitdi yā Şeyḫ bir ṭālib mürebbi göñlüne istese nice girsün⁷³⁵ lüṭf ile buyuruñ diñleyelim didi Şeyḫ Seyyid Şafiy rahmetu‘llāhü ‘aleyh ḥazretleri buyurdi ki bir kişi ṭālib olsa mürebbi göñlüne girmek dilese gerekdür ki kādır olduğınca ṭāliblere ve mürebbsine ḥıdmet eyleye zīrā ki evvel ḳapu ḥıdmetdür ve ḥıdmet Ḥaḳ içündür her kim bu mertebeye irişe ḥıdmetle irişür Rasūl ḥazreti gibi server gibi Ḥaḳ te‘ālā⁷³⁶ ḥazretiniñ ḥabībi oldı ya‘ni sevduğı ve maḥbūbi idi kırklar meclisine dāḥil olmalu olduğda seyyidü‘l ḳavm ḥādımüāl fuḳarayım dimeyince ḳapu açılmadı ya‘ni ol ḥazret ḳavminiñ seyyidi ve fuḳarāniñ ḥıdmetkārıyım didi āndan ḳapu açıldı ve açdılar içeru girdi selām virdi aña evvel ḥıdmet gösterdiler engür şerbetin ezüp ḳısmet eyitdirdiler anıñ çünun mübārek ism-i şerīfleri Aḥmed Maḥmūd Ebü‘l Ḳāsım Muḥammedü‘l Muştafa oldı daḥi şerī‘atıñ sulṭānı oldı şerī‘at içinde şalāt ü selām ṭā‘at ü ibādetinedirler ṭarīḳat içinde icābet ḥürmet ‘izzet ḥıdmet dirler ṭālib olan kişiye lāzım olan bunlardır **Naẓm** :

⁷³⁵ itsün didi Şeyḫ

⁷³⁶ te‘ālāniñ ḥabībi idi ya‘ni

Gel gönül qarardan aşma
Sözüm saña mürüvvedür⁷³⁷
Ġāfilīn⁷³⁸ bacadañ düşme
Evvel çapu şerī'atdür [74b]

Şerī'atden edeb ögran
'İlmle üstād olur oġlān
Al bu dinden bel bağlan
Kimi farz bil kimi sünnetdür

Eger bu sırra irerseñ
Dolan çapudan girerseñ
Tarīkat farzın sürerseñ
Yedi farz üçü sünnetdür

Gel⁷³⁹ girelim bu bābī
Açılsun 'āşıkıñ⁷⁴⁰ kitābı
Eger añlarsañ hisābı
Āndan soñra tarīkatdur

Tarīkat bir oddur yaçar
Kimi hām kimi hāş çıkar

⁷³⁷ müverreddür

⁷³⁸ ġāfilleyin

⁷³⁹ gelin

⁷⁴⁰ 'āşık

Her ‘āşık bir şokāğa çıkar⁷⁴¹

Çerāğın yağan üstāddur

Ṭarīkatde kāmīl olan

‘İlmī ile ‘āmil olan

Bu yolda mükemmel olan

Evvel mertebe hıdmetdür

Hıdmet erenler yolıdur

Cümle ‘ilmiñ evvelidür

‘Ahdimiz kālū belidür

Belīden dönen kişi mātür

Kendü özimize gelelim

Ṭarīkat nedür bilelim

Yoklukda sefīl olâlim

İbtidā yüz irādetdür

İbtidāda⁷⁴² ṭāğ olunca

Düşmāna gāib olunca

Dört çār⁷⁴³ bir kālīb olunca

Menzili bī-nihāyetdür

⁷⁴¹ çağmak çağar

⁷⁴² tālib

Hakikat genc-i nihandır
Ma'rifet ma'den-i⁷⁴⁴ kândur
Yedi yüz yetmiş mizandır
Ötesi 'ilm-i hikmetdür

Mürebbi olan 'ali gerek
Dört kapuda eli gerek [75a]
Muşahibiñ hâi gerek
Zirâ 'Ali Muhammeddür

Pîr Sultân dir kâlu belâ
Didik yâ Mürtezâ 'Ali
Kimi kadeh içer kimi tolu
Bu bize bir 'aceb derddür

ve dañi Şeyh Şadre'ddîn hazretleri yine suâl idüp eyitdi “yâ Şeyh bir tâlib mürebbisine ve muşahibine el virse gönül virmese hâli nice olur didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetu'llâhü 'aleyh hazretleri buyurdi ki bir kişi 'amî⁷⁴⁵ olsa ya'ni (hüve) mertebesinde hiç bir nesneden haberi olmasa kelime-i şehâdet getürmekle Müslümân ve ehl-i İslâm olur ve kelime-i şehâdet tevhid kelimesidür ki “Lâilâhe illallâh Muhammedün Rasûlüllâhdur bir kişi bu kelime-i dise ammâ ne demek olduğın ma'nîsin bilmese fehn eylemese islâmı dürüst bir kişi bu kelime-i diliyle söylese gönüliyle inanmasa imânı dürüst olmaz imdi şerî'at Muhammediñ ve tarîkat

⁷⁴³ cân

⁷⁴⁴ gevher

‘Alīnūndür ve birbirinden ayrı degüldür ikisi cümle ‘āleme şu‘le virmişdür ayru
olduğı mübtedīler katındadır pes imdi tarīkat içinde bir t̄alib mürebbīsine ve
muşāhibine el virse gönül virmese kavlinde dürüst olmaz ikrārı şāf olmamış olur
münāfıkdur bu yola şıdqla gelmemiş olur yüzi qaradur gerçek hak⁷⁴⁶ oldur ki evliyā
tarīkında şābit k̄Ādem ola cān-ı⁷⁴⁷ gönülden ve derūn-i dilden ‘an şamīmü’l kalb ola
şeyhine belā diye [75b] her hāl üzerine toğrı yola gitmelü ola el virüp etek tuta
gönülden ikrār ide māl mülkden baş cāndan geçe öyle ise bir t̄alib mürebbīsine ve
muşāhibine dil virmese mālın virse iki gönüllü mü‘min muvaḥḥid degüldür ĩmān ehli
degüldür münkir müşrikdür münāfıkdur yüzi qaradur zīrā ki bir kişi ‘aşq-ı mecāzi ile
bir kimesnei sevse muḥabbet eylese anıñ yolına cümle mālın ve rızqın virir⁷⁴⁸ yolına
cān baş terk ider daḥi anıñ ḥātırın gözedür sözinden çıkmaz muḥabbetin gönülünde
berk eyler pes t̄alib-i Ḥaḳ olan bundan⁷⁴⁹ ki degil ‘aşq-ı ḥaḳīkī şerbetin içüp dost
yolına⁷⁵⁰ baş cāndan geçüp daḥi bi’l cümle varın maḥbūbı yolında bezl idüp sebīl
eyler⁷⁵¹ **Nazm :**

İsteyen yārın ḥarc⁷⁵² idüp varın

Bulsa dildārın şaḳlar esrārın

Baḳmayan cāna irdi cānāna

Girdi meydāna terk idüp⁷⁵³ varın

⁷⁴⁵ ümmi e‘mī olsa ya‘ni heyülā mertebesinde bir nesneden

⁷⁴⁶ t̄alib

⁷⁴⁷ derūn-ı dilden cān-ı gönülden

⁷⁴⁸ virüp cān baş terk ider

⁷⁴⁹ bundan kim degil

⁷⁵⁰ yolında

⁷⁵¹ eyleye

⁷⁵² ḥāk ider

⁷⁵³ ‘ārın

Yār elin tutdı gizlü bāzārın

Dost ile eyitdi gizlü bāzārın

‘Ārif ol ey dil ola gör kāmīl

Ben diyen ġāfil utanur⁷⁵⁴ yarın

Gel Hüdāyīden al sebķ⁷⁵⁵ erken

Hakķı isteyen ķosun inkārın

Şeyh Şadre‘ddīn yine suāl idüp eyitdi yā Şeyh tālīb Hākķa ne ile vāşıl olur⁷⁵⁶ lütf ile buyuruñ işidelim ve bilelim biz daħi aña göre ‘amel kılalım didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetu‘llāhü ‘aleyh ħazretleri buyurdı ki yol içinde iki tālīb [76a] birbiriyle muşāħib olsalar yek dil yek cihet olup daħi ġoñül baġlayup iķrār virseler bir zamān yola yola varsalar nāġāħ biriniñ va‘desi irişüp Hākķa vāşıl olsa biri şöyle ķalsa soñra vārup kendü üzerine bir ķazanç bulsa dürüst erkāndur ammā ol ħakķına vāşıl olan ķarındāşıñ yerinde bir oġlu ķalsa iķrār ĩmān şāħibi olup ehl-i ħāl ve ehl-i kemāl olsa muşāħiblü olmasa ol kişi kendü muşāħibiniñ oġlın daħi mürebbīlü ve muşāħiblü olsa bu kişi ķayup varsa kendü özine bir ķazanç bulsa dürüst erkāndur ve daħi iki kimse birbiriyle muşāħib olsalar ittifāk ol muşāħib olan cānlardan birisi oturaķda ķalsa⁷⁵⁷ gerekdür ki dergāha gelen ve oturaķda ķalana ikisi daħi üzerlerine birer ķazanç bulsalar tariķatde dürüst erkāndur ve daħi iki kişi birbiriyle muşāħib olsalar gerekdür

⁷⁵⁴ Aşķla tolan arayub bulan nefsiñi bilen bildi ġaffārın Nāşı dinleme dostdan ekleme ġülden ekleme bülbüllükzārın

⁷⁵⁵ ħaber

⁷⁵⁶ olur didi şeyh

ki birbiriniñ hāline hādāş ve yolına yoldāş olalar ikisi daħi ehl-i hāl ve ehl-i kemāl ola biri hāl ehli biriniñ hālden haberi yoğise ʔarīkat içinde ol hā ehli olan ʔarındāş kendü üzerine bir hāl ehli ʔarındāş bulup ʔazanç ʔazansa dürüst erkāndur daħi bir kimse pīr perver olup pīre hıdmet itmiş [76b] olsa ve er naşīhatin ʔutmuş olsa ol kişi yol içinde menzil ver merātib essi olur ve ehl-i ʔarīkat arasında her nesneniñ hayrın ve şerrin bilüp kāmil olur ʔādir oldıgınca haırlı yere ugramaz ol kimesneniñ şalātı Hāş ʔatında maʔbül olmuş olur niyazı Hāşka namāz yerine geçer şavmi daħi şalāte ʔaşdı⁷⁵⁸ ʔanā‘at gencinde oturup tevekkül ʔapusunda bekler olsa ol kimse dünyāda oldukça özi⁷⁵⁹ ve öz ārzusı ʔudret-i Hāş olur ve şādıq⁷⁶⁰ nūr-ı muılaş olur zīrā ol kişi Hāşkıñ yarlığanmış bī-riyā ʔulıdur cismi cāndur ve hem küfri ĩmāndur ve nişānı bī nişāndur hemān Hāş kendi⁷⁶¹ özi anıñ gibi kişi ʔuıb-ı zamāndur hāl-i hayātında “mūtü ʔable en temūtü” maʔāmın bulmuş ya‘ni bu hadīş-i şerif ma‘nasınca ölmezden evvel ölmüş Hāşkla Hāş olmuşdur ol kişi cehār ‘anāşır terkībin ʔıyup hemān maħzā rūh ʔalmışdur dünyāda sāyesi yerde gezer anı görenler anıñ cismi şanurlar dünyādan geyitdikten soñra sini ziyāret ve ʔoprāğı kefaretdür didi **Nazm** :

‘Alīniñ sırrıña yeteyim dirseñ

Muħabbet⁷⁶² göline ʔal da āndan gel

Küfrini ĩmāna ʔatayım⁷⁶³ dirseñ

Var evvel⁷⁶⁴ küfrini bil de āndan gel

⁷⁵⁷ ol birisi dergāha gelse

⁷⁵⁸ teşbīhdür

⁷⁵⁹ özi er ve sözi ʔudret

⁷⁶⁰ ve şıfatı

⁷⁶¹ kendüzi

⁷⁶² bir mürşid-i kāmil bul da

⁷⁶³ şatayım

⁷⁶⁴ kendi

Şerī‘at⁷⁶⁵ tarīkat ma‘rifet sözdür
Haķīkat hem gice ile gündüzdür
Göñül bir baħridür ‘aşķ bir deñizdür
Bahri ol ‘ummāna tol da āndan gel

Pişveri pişveri söyle sözini
Hāk-i pāyden ayırmayı gör gözini [77a]
Mürşidine teslim eyle özini
Muşahıb kapusın bul da andan gel

Cānını cellāda⁷⁶⁶ teslīm ide gör
‘Ārif olup her ma‘den⁷⁶⁷ soya gör
Cesedini kendü eliñle yuya gör
Kendü namāzını kııl da andan gel

Hatāyī⁷⁶⁸ ma‘ni söyler ma‘niyi dilden
Erenler ayırmış küfrini⁷⁶⁹ kâ’ilden
Ölmeyene naşīb olmaz bu yoldan
Var ölmezden evvel öl de andan gel

⁷⁶⁵ şerī‘at ma‘nisi insāna sözdür tarīkat sürerler gice gündüzdür

⁷⁶⁶ cellād oluben cāniña kıya gör

⁷⁶⁷ ma‘niden tuya gör

⁷⁶⁸ Şāh Hatāyım ma‘ni söyler dilden

Ayırırlar seni kibr ile kinden

⁷⁶⁹ kâlden

Şeyh Şadre'ddīn⁷⁷⁰ hāzretleri yine suāl idüp eyitdi yā Şeyh cem'iyet hālinden ne buyurursın bize beyān eyle bilelim didi Şeyh Seyyid Şafiy rahmetu'llāhü 'aleyh buyurdi ki cem'iyet hālinde bir kimesneye bir şöhet düşse ya'ni bir t̄alibden bir günāh şādır olsa şöyle ki t̄arīkat içinde bir nokşān gösterüp bu yol ehli qarındaşlar arasında sitemlü olsa ol cem'iyet içinde gözci olan kimesne görüp anıñ eksigin t̄utsa sitemine mu'teref olup yola beyūn virdügi taqdīrce ol kimesneye erkān sürmek lāzım gelür⁷⁷¹ ammā ol meclisde hālīfe yurdunda oturan kişi bilmek gerekdür⁷⁷² ki bu t̄alib ne günāhıñ şāhibidür sünnetden mi düşdi yoħsa farzdan mı düşdi kaçınıcı sünnetden yā kaçınıcı farzdan düşdi aña göre ne lāzımdur ve ol kişi nice olıcak arınur günāhından yarlığanur ve ne ile pāk olur yoħsa ol günāh farzla sünnet arasındamıdır bir hoşça bilüp aña göre sitemiñ sürmek [77b] gerek bu maħalde 'ārifler şöyle buyurmışlardur ki aşılarda aşıl nedür uşüllerde usul nedür şerī'atda şu arıdur t̄arīkatda ğusl nedür imdi bilmiş olasız ki ey t̄alib aşılarda aşıl Muħammed 'Ali Ĥasan Ĥüseyn on iki imāmdır uşüllerde uşül erenler yolın bilüp erkānıñ⁷⁷³ gözlemekdür daħi kande geyitdilerse erenlerin izin izlemekdür ve dünyada ma'rūt ve meşhūrdur ki şerī'atde şu arıdır t̄arīkatde söz pāk eyler zīrā ki insānla ĥayvānıñ fark olunduğı (maħzā) hemān söz iledür⁷⁷⁴ nice kimseler vardır ki ĥayvān nātıkdur insān sūretindedür amma ādem mertebesinde degüldür ānıñcūn⁷⁷⁵ ki buyurmuşdur söz bilendir kendü hālın añlayan ne bilür sözi Ādem gerekdür ki her bir söziñ yüzün ve astārın fark eyleye ve her bir sözden biñ ma'na añlaya bir söz söylenicek aña k̄ t̄utub cān-ı gōñülden diñleye didi **Nazm** :

⁷⁷⁰ yine suāl idüp yā şeyh cem'iyet hālinden ne buyurursuz didi Şeyh Seyyid Şafiy hāzreti

⁷⁷¹ olur

⁷⁷² gerek ki

⁷⁷³ erkānların

⁷⁷⁴ sözi iledür

⁷⁷⁵ anın için buyurmışlardur

Evliyādan hāşıl eyitdik ‘aşk ile sevdāyı biz

Zāhide virdik anınçün zühd ile taqvāyı biz

Ol yedi tamu ki dirler zulmetiñ hicrānıdır

Dünyāya gelmezden öndin geçdik⁷⁷⁶ ol zindānı biz

Ol sekiz uçmağ ki dirler sedd olubdur zāhide

Perdede nūrānı gördük cennetü’l me‘vāyı biz

Ol sekiz⁷⁷⁷ uçmağdan içre bir ‘acāyib (kūşek)var

Bil gümānsız anda gördük (Şāh bī hemtāyı) biz

Sen özin⁷⁷⁸ bilmezdin evvel küfri dilden qomadān

Qatremiz⁷⁷⁹ ‘ummāna irdi kesdik ol gavgāyı biz

Niceler t̄alib olupdur ol Hümā gölgesine

Ç̄in ilinden seyri derken bulduk ol ‘Anqāyı biz [78a]

Şāh H̄aṭāyi didi (t̄übā yarın aşul botına)

H̄azretiñ yüzinde gördük ol gül-i ra‘nāyı biz

⁷⁷⁶ geçdik ol gavgāyı biz

⁷⁷⁷ on

⁷⁷⁸ cān cānān bilmiş idik (kūgr ü dīn mi) edeb

⁷⁷⁹ qa‘re-i ‘ummāna taldıq geçdik ol deryāyı biz

ve daħi Őeyħ Őadre'ddīn yine suāl idüp eyitdi yā Őeyħ günāh kaç kısımdu anı daħi beyān eyle bilelim didi Őeyħ Seyyid Őafıyy raħmetu'llāhü 'aleyh ĥazretleri buyurdu ki Őarıķat içinde günāh üç kısımdu biri günāh-ı kebāirdür ve biri günāh-ı Őaĥāirdür ve bir günāh daħi vardur ki kebāirle Őaĥāir mābeynindedür ol günāh-ı (vestānidur) iki günāh arasındadır aña günāh-ı kebāire dirler ammā taħķīķ bilmek gerek ki ol günāh fārz ile sünnet arasındadır eger farzdan yana ĥālib olursa günāh-ı kebāirden⁷⁸⁰ Őayılır ve eger ki ikisine daħi ĥālibi yoĥise aña⁷⁸¹ (tussaťa) dirler aña göre erkān sürüp sitemin görmek gerekdür daħi bir günāh vardur ki ibtidādan Őādir olur anı ĥalife yurdında oturan kiři bilür gerçi günāh-ı kebāirdendir ammā ibtidā yol Őālibidür bilmezliginden ol günāhı iřledüĥi vaktin⁷⁸² gözci Őutup ānı ele virdikden⁷⁸³ sonra eger muŐı' olup yol içinde günāhına mu'teref olursa anıñ ĥaŐāsın günāh-ı Őaĥāirden Őayılır aña göre sitem sürüp erkān yürideler tercemānın daħi mümkün olduĥınca⁷⁸⁴ alalar Őarıķat içinde yol ehli ĥarındařlar aña ĥani göziyle baķup ĥāni' olalar ve ammā ki bir kimse intihā yurdında olsa ol kiři kāmil ve mükemmel olmuş olur kaçan ki ol kişiden bir günāh Őādir oldıysa gözci Őutup [78b] anı ele virmezden muķaddem kendüsi görüp biz sol günāhın Őaĥıbiyüz diyüp (peymānçe) yerine geĥüp maķām-ı inřāfa Őurıcaķ anıñ günāhına göre sitemin sürüp erkān yürideler eger ki ol günāhı kendü görmeyüp gözci görürse anı Őutup ele virdüĥi zamānda ol kiři günāhına muŐı' olmaduĥı⁷⁸⁵ taķdirce daħi günāhı Őaĥāir ise ol günāh kebāir olur sitemin sürüp erkānını gördükten sonra tercemānı anıñ (bir ĥurbāndur) eger ĥucet idüp ben bu günāhıñ Őaĥıbi degilim deyüp nezā' iderse rıķat içinde yola beyün virmiş olur ol kiři

⁷⁸⁰ kebāirdendür eger sünnetden yaña ĥālib olursa günāh-ı Őaĥāirdendür ve eger ikisine daħi

⁷⁸¹ aña günāh-ı mütevassıŐ dirler

⁷⁸² vaķt

⁷⁸³ virdikde eger

⁷⁸⁴ olduķça

⁷⁸⁵ olduĥı

sürün sürgün olur soñra mürüvvet deyüp dārına ırdukda gerekdür ki āniñ mālın ve rızqın ondalayup erkān yürideler sitemin sürüp erkān mūcibince ğāziler tercemānın alalar dañi⁷⁸⁶ buña göre her kimesne ki yoldan düşse günāhkār olursa ol kimseniñ günāhın fark eyleyüp ne günāhiñ şāhibi olduğın bilüp aña göre sitemin sürüp erkān yürüdüp tercemān almağ gerek **Nazm** :

Bu ‘ālemi seyrān eyleyüp gezerken
Uğradım gördüm⁷⁸⁷ bir bölük canları
Cümlesiniñ erkānı bir yolu bir
Mevlām bir nurdan yaratmış anları

ıuraqları ‘irfān bağ ile bostān
Salınmış āyinesi gümāndan⁷⁸⁸ pāsdan
Varınıñ derdi bir fiğānı dostdan
Arı gibi (sızlaşur) anları [79a]

Cümle bir mürşide demişler beli
Tesbiğleri Allāh Muğammed ‘Ali
Meşrebi Hüseyini ismi (mevāli)
Muğammed ‘Aliye çıkar (kānları)

Şırātı mizānı bunda geçmişler

⁷⁸⁶ dañi her kimseniñ buña göre günāhkār olup yoldan düşse ol kimseniñ günāhın fark idüp ne günāhiñ şāhibi olduğın fark idüp ve bilüb ana göre sitemin sürüb erkān yürüdüp tercemān alalar

⁷⁸⁷ buldum

⁷⁸⁸ gümāndan pasdan

Benlik varlık al‘asını yıkmışlar
Al geymişler yas tonından ıkmışlar
Giceleri adr bayram g nleri

Cennet istemezler ‘azm d d re
Ne korku ekerler amu ve n re
Secde ılmadan gemişler div re
Did re karşu utmuşlar bunları

Bir nefesden bir im ma uyulmuş
Biriniň niy zı biňe řayılmıř
aynamış birbiriyle oyulmuş⁷⁸⁹
H seyin ‘aşına kanları

ul Himmet dir gerekd r bu meyd n
 zin urtarmışlar zarar⁷⁹⁰ (ıssıd n)
Esirmişler kırlar id gi řudan⁷⁹¹
aber uymuş dost ilinden canları

ve dai řeyh Sadredd n yine su l id p eyitdi ki y  řeyh g n hiň keb iri ve řa iri
ankısıdur ve (t vessea⁷⁹²) neden fark olunur bize bir hoş bey n eyle bilelim didi
şeyh Seyyid şafiy rahmetu’ll hi ‘aleyh buyurdu ki bir kimesne m rebb  ve muş hib

⁷⁸⁹ oyulmuş

⁷⁹⁰ zarar (esiden)

⁷⁹¹ meyd n

ehli olsa tarīkat içinde erkāna düşmelü olsa müşāhibleriyle kucaklaşup yanaşı düşmek gerek daği bir t̄alib kazanç sāhibi olsa ol t̄alib tarīka düşmelü olduğa⁷⁹³ gerekdür ki kazanç şevkiyle⁷⁹⁴ anın üstüne düşe anınçün ki müşāhib birbiriyle çekindişdur⁷⁹⁵ t̄alib kazanç sāhibidür anınçün kazanç şöyle tutup soñra anıñ [79b] üstüne düşmek gerek ve hem bir dahi budur ki mürebbī farzdur müşāhib sünnetdür ya'ni mürebbīye irişmek Haq te'āla hazretiniñ buyuruğıdur Mūsā Peyğambere var bir mürşid bul deyu emr eylemişdür Mūsā 'aleyhi'sselām daği vardı Hızıra irdi bu söz meşhürdür Hızır ile Mūsāniñ hikāyetine meşgöl olursak maşsüddan kalavuz⁷⁹⁶ öyle ise mürebbī farz oldu her kişiye mürebbī etegin tutmak lazım geldi ve müşāhib tutmak hazreti⁷⁹⁷ Rasül şallallahü 'aleyhi vesellemden kaldı İmām 'Aliyyibni Ebī T̄alib kerrema'llāhü vecchü hazretiyle bir (yağadan) baş gösterüp müşāhib imāndur ve İmānın direği dindür bir kimesneniñ dīni muhkem olmayınca İmāni daği olmaz öyle ise mürebbīsiz bir kişi dinsiz imānsız olur imiş bundan soñra bir t̄alib ne günāh işlese anıñ farzın ve sünnetin ve kebāirin ve şağāirin bilmek gerek ana göre tāki ol kişi pāk ola işi temiz ola imdi günāh-ı şağāir budur ki bir t̄alib yol içinde tarīkat haberin söyleşirken bu gāzi tamarların kaldırmış olsa ya nuṭkunda yañlış kelām işlemiş⁷⁹⁸ olsa yāhūd rehberi izin virmeden destursuz iş itmiş olsa yā halkdan bir kimseye zebān derāzlık idüp dil (ölmüş) olmuş olsa ve yāhūd kezḅ idüp yalān söylemiş [80a] olsa ve yāhūd 'avam-ı halkdan bir söz irişmiş olsa ol kişi yol içinde günāh-ı şağāir itmiş olur eger kendi günāhın görüp⁷⁹⁹ gelürse mürüvvet deyüp

⁷⁹² ve mütevassıfī neden fark olunur didi Şeyh Seyyid Şafiyiyy hazretleri

⁷⁹³ olsa

⁷⁹⁴ şöyle

⁷⁹⁵ çekin dūsdur

⁷⁹⁶ kaluruz

⁷⁹⁷ hazreti Rasülden kaldı İmām 'Ali hazretleriyle

⁷⁹⁸ işidilmiş

⁷⁹⁹ gelüb görürse

peymānçe yerine tırdukdā aña birkaç naşīhat virüp cem‘iyyet erenleri günāhından geçeler ‘özü ve niyāzın kabūl ideler eger kendü görüp gelmezse gözci olan kişi tutup anı ele virirse günāhına muṭī‘ olup yola (beyūn) virirse mürüvvet deyüp peymānçe yerine tırdukdā gerekdür ki tarīkat mūcibince sitemin sürüp üç erkān yürüdeler zīrā ki günāh-ı şağāiriñ tarīkī üçdür ve tercemānı üçdür alup kabūl ideler daḥi⁸⁰⁰ bundan soñra geldik imdi ol günāh-ı mütevassaṭa didigimiz şağāirle kebāir mābeyninde olan günāhdur bir tālib yol içinde giderken nāgāh ayağına taş tıkoñsa ya‘ni şunıñ kebine bir kabāhat idüp halkın gözine dökmüş olsa ve halk içinde bir noḫsan eli degmiş olsa veyā kendü el kaldırmış olsa ve yāḥūd bir mazlūma el degirmiş olsa veyā bir kimesneye⁸⁰¹ göñlünden küdüret itmiş olsa yā intikāmla (ğazār⁸⁰²) bir iş işlemiş olsa yā eliyle koñmaduğı yerden bir nesne almış olsa veyā göziyle gördüğün fāş idüp göreyim dimiş olsa vayā bir kimseniñ ğıybetin ve mesāvīsini itmiş olsa veya bir kimseye ağırı yetirmiş olsa bu tarīk içinde [80b] mütevessaṭ günāh itmiş olur bu zıkr olınanlardan her kañğı günāhıñ şāḥibi ise ol tālib kendü günāhın bilüp inşāfa gelüp peymānçe yerine geçüp dāra durdukdā mürüvvet diyüp yola beyūn virürse ol kimseniñ sitemin sürüp beş tarīk ilzām idüp⁸⁰³ zīrā günāh-ı mütevessaṭıñ tarīkī başdīr ve tercemānı daḥi beşdür alup kabūl ideler amma bir kimesne günāh-ı kebāir işlese ne⁸⁰⁴ gerekdür ve günāh-ı kebāirin kañkısidir bilmek⁸⁰⁵ gerek imdi günāh-ı kebāir oldur ki bir kişi yol tālibi olup mürebbe ve muşāḥıb şāḥibi olsa daḥi mürebbeşinden destürsüz muḥabbete gizlenmiş olsa veyā bir iş işlese ki aña rehberi izin virmemiş

⁸⁰⁰ ve daḥi ol günāh-ı mütevessaṭ didigimiz şağāirk

⁸⁰¹ kimesneniñ göñlüne küdüret

⁸⁰² azār itmiş olsa yā eliyle

⁸⁰³ ideler zīrā

⁸⁰⁴ gerekdür ki günāh

⁸⁰⁵ bile imdi

olsa veyā şāhibinden⁸⁰⁶ habersiz bir iş itmiş⁸⁰⁷ olsa veyā muşāhibiniñ evine yā malına dest-derāzlık itmiş ya‘ni el uzunluğu itmiş olsa veyāhūd tarīkat içinde sırr açmış olsa yā bir rızāsız iş⁸⁰⁸ olsa veyā mürebbīsi gözinden düşmüş olsa veyāhūd müşāhibi gönline dönmiş olsa ve yāhūd bu yola gelmiş yine dönmiş olsa yine meydāna gelse ol kişi günāh-ı kebāir itmiş olur yola beyün virüp peymānçe yerine geçüp⁸⁰⁹ er maķām-ı insāfa tırıcak mürüvvet deyüp yüzün yere sürse aña gerekdür ki kırk tarīk ilzām zīrā günāh-ı kebāiriñ tarīki tamām kırkdur ve eger kırkdan geçerse on ikīdür ve on iki tamam anıñ haķķıdır hiç [81a] birin aña bağışlamak erkān degildür yürütmek gerek ve hem bu on iki tarīkin tercemānı bir ķurbāndur ğāzīler alup kabul ideler didi

Nazm :

‘Aliyi severim cāndan içeri

Yolını severim yoldan içeri

Baňa bende dimeñ bende degilem

Daħi bendeler var benden içeri

Dinin terk ideniñ işidir küfri

Ol ne küfrdür ĩmāndan içeri

Şerī‘at tarīkat ma‘rifet haķķdur

Haķīkat adı var andan içeri

⁸⁰⁶ musāhibinden

⁸⁰⁷ işlemiş

⁸⁰⁸ itmiş

⁸⁰⁹ o maķām-ı inşāfa mürüvvet deyü tütüb yüzün yere sürse gerekdür ki aña kırk tarīk

Süleymān kuş dilinden bilür didiler

Süleymān var Süleymāndan içeri

Hağ rehberi var Hağğa yetürür

Daği rehber var rehberden içeri

Şāh Hağāyī özini Hağğa yetürür

Kağuda kağul durur sulğāndan içeri

ve daği Şeyğ Sadreddīn suāl idüp eyitdi yā şeyğ erkān-ı tarīğat hağğında ne⁸¹⁰ buyurursın söyle işidelim biz daği ana göre iş idelim didi Şeyğ Seyyid Şafiy rahmetu'llāhi 'aleyh buyurdi ki yol oğlı olan kağındāşlar Hağ ehli tālible bir yere gelüp oturup hağğa-i şoğbet kağlup 'azīm cem'iyet olsalar ol cem'iyette goñul birliğıyle bir kimseniñ eline zū'lfikār virmelü olsa gerekdür ki goz urup nağar şalup ol cem'iyetiñ içinde bir merd-i 'ākıl ve ehl-i kāmil kimesne bulup ol zū'lfikāri anıñ eline virüp ve ol cem'iyet ehli kağındāşlar anı ol hıdmete mahall ve münāsib goçeler müsteğak olsa⁸¹¹ zīra ki bu cihānda [81b] Hağ sübhānehü ve te'āla hağzeti bunca pehlivanlar ve şāhib-i Kağr'ānlar ki var idi⁸¹² cümlesinden Hağzeti Emīra'l mü'minīn ve İmāme'l mütteğīn esede'llāhül gālib 'Aliyy İbni Tālīb kerrema'llāhü vechehü gürbüz er idi ve anda yüz biñ er kuvveti deñlü kuvvet var idi anınçün ki ol şāhibi zū'lfikār ve ehl-i vağar idi ya'ni vağar oldur ki zāhirde hağğ gozine bir⁸¹³ 'aceb

⁸¹⁰ ne buyurursuz didi Şeyğ Seyyid Şafiy hağzetleri

⁸¹¹ ola

⁸¹² eyledi cümlesinden Hağzeti 'Ali gürbüz idi

⁸¹³ bir 'ayib göstermemişdür ki

göstermişdir ki halk anı (müzimmet) itmege sebep ola ve kendü ve kemâl-i kereminden buyurmuşdur ki “ene noqtatün tahte’l bâ” ya’ni ben ol bâ altında olan noqtayım demek olur bir ma’sümü evvel oqumaq için mu’allime virseler üstâdı aña evvel elif bāyı okudur ve öğredür aña ta’līm ider pes cemī’ sözüñ ve cümle kelāmu’llāhīñ ibtidāsı elif be dür elif Allāh ismidür be altında olan noқта Hāzreti ‘Ali kerrema’llāhü vechehüdür dünyāda hic bir ‘ayb olacaq iş itmedi anıñün ‘aybı bir noқта ile ğayb olur ve daħi ol kāfirler ki bu dünyāda dīni ayru dīn düşmānları idi Rasūl hāzretine⁸¹⁴ muṭī’ olmadılar ve Qur‘ān-ı ‘azīme i’timād kılmadılar şā‘irdür⁸¹⁵ Muḥammed kendü söyler didiler başka (başlu başlar) yine putlar ve şanemler peyda idüp Muḥammed dīnine girmediler şerī’ate muḥālif ‘ayb işeyitdiler ol noқта zü’lfikārla anları ğayb eyledi küffāra ğazā kılamak için Hāq te‘ālāyā ve Rasūline muṭī’ olmayanların ḥaqqından [82a] gelmek için zü’lfikār aña nāzil oldu bunca pehlivanlar içinde Hāq te‘ālā zü’lfikārı Hāzreti ‘Aliye virdi bu ḥıdmete ‘Ali kerrema’llāhü vechehü mahall münāsib idi ve müsteḥaḥ idi aña revā gördi Cibrīl-i Emīn Hāzret-i rabbū’l ‘ālemin emriyle getürdi zü’lfikārı ‘Aliniñ beline bağladı tekbīr ile bu āyeti okudı “lāfetā illā ‘Ali lā seyfe illā zü’lfikār” didi ya’ni yigit degil illā Alidür ve hem kılıç degil illā zü’lfikārdur demek olur çok kişiler görürlerdi⁸¹⁶ zü’lfikārı zāhir göziyle kılıç şanurlardı ellerine alup ḳabzasına yapışurlardı ḳuvvet idüp çekerlerdi mişḳāl zerre kılıfından⁸¹⁷ çıkaramazlardı ḳaçan ki Hāzreti Şāh dīn ‘aşḳına kāfirlere ğaza kılırdı bir kerre heybetle na‘ra urup zü’lfikārın ḳabzasına yapışurdu çeküp ğılāfından çıkarırdı ol vaḳt eşhedü deyū ol zü’lfikārdan āvaz gelürdi

⁸¹⁴ hāzreti rasūle

⁸¹⁵ Muḥammed şā‘irdür

⁸¹⁶ zāhir göziyle görürlerdi zü’lfikārı kılıç sanurlardı

⁸¹⁷ ğılāfından

ya'ni kelime-i şehadet getürün halâş⁸¹⁸ olun ölmeden kurtulun demek olur kaçan ki zü'lfikârı şâh şalırdı beş on biñ kâfiri ikiye bölerdi Hâkķıñ kudretiyle yetmiş (ârış) uzanurdu ve hem iki çatal olurdu daħi cengden fâriğ olıcaķ zü'lfikârın ucın ğılâfına ururdu iki çatalı bir olurdu ve hem girü evvelki kararına gelürdi idi andan sonra [82b] kınına kordı ol vaķıt ki Hâzreti Rasûlüllah şallallahü 'aleyhi vesellem vaşıyyet idüp eyitdi yâ 'Ali ben bu dünyâdan âhrete geyitdikten soñra âyrık daħi kimseye zü'lfikâr çekmeyesin didi pes İmâm 'Ali kerrema'llâhü vechehü Peyğamberin vaşıyyetin tıtdı zü'lfikârı necef deryâsına atdı soñra elinde bir ağaç pâresi tıtarđı mitrâķ şeklinde anı dürlü dürlü şerħ iderler ba'zılar aña (dest-i cüb) dirler hâlâ tarıķat erenleri aña serdeste dirler bu isimle ma'rûf ve meşhûrdur şah-ı merdân 'Ali Zülfikârı necef deryâsına bıraķdıķdan soñra nice yüz biñ 'adüvleri anıñla⁸¹⁹ kırmış idi çok Hâricîlerin boynun urmuş idi ol Zülfikâr nice keserse öyle keserdi Hâzreti 'Aliden soñra bize yâdigâr kaldı ve ol serdesteniñ daħi ismi Zülfikâr oldu hâlâ bir kimseye Zülfikâr virmelü olsalar gerekdür ki cem'ıyyet erenleri aña⁸²⁰ idüp göreler bir 'Alî sıfatlı er ise eline Zülfikârı vireler bu dünyada bir 'Ali sıfatlı er kande bulunur ki şâhibi Zülfikâr ve ehl-i vaķâ ola hemân merd⁸²¹ olan oldur ki huyı halkı (halâķı) 'Aliye beñzeye 'ilm hilm merħamet şefķat 'izzet ħurmet ħidmet taķvâ kemâl edeb erkân fikr ferâset fütüvvet mürüvvet lütf kerem en'am ihsân iz'an fazîlet feşihat naşîhat sehâvet şecâ'at sa'âdet [83a] mühâbet şalâbet kuvvet kudret erlik dilâverlik hünerverlik serverlik nice ki zeker elinde bunlar Hâzret-i 'Aliyyibni Ebî Tâlib kerremallahü vechehüniñ vaşfidır ol kişide bu vaşıflar mevcud gerekdür ki şahîb-i

⁸¹⁸ ölümden halâş oluñ kurtuluñ demek olur

⁸¹⁹ olmaķlıĝa

⁸²⁰ nazar

⁸²¹ murâd

Zü'lfikār olmağa⁸²² lāyık ola zīrā ki her bir kiři üzerine dūřer hıdmet vardır dağı her kiři hıdmetiniñ eri olmak gerek ıarıkat içinde on iki hıdmet vardır on iki imām muķābelesindedir evvel mürşidlik hıdmetidir ki tālibi haķ yolına irřād idicidir řah-ı keremdür mürtezā 'Aliniñ sırrıdır fāfhem ol on iki hıdmet⁸²³ ki didik bunlardır mürşid pīr halīfe zākir çoraķçı gözci ıarıķçı cem'ıyyet başı naķīb saķā ferāř hādım bundan soñra her hıdmet ki var buña göredür bir kiři erenler nazarında bir hıdmete⁸²⁴ tālīb ise gerekdür ki cem'ıyyet başı olan kimesne zāhir ve bātın aña nazar idüp göre ol kimseniñ üzerine lāzım olan ne hımetdür bile ol hıdmetiñ eri olup haķķından geldigin bile ol istedügi hıdmetiaña vire cem'ıyyet ehli dağı mahal münāsib göreler hıdmetiñde ķāim ola ve dāim ola mübarek olsun diyeler řafā nazar-ı himmet ideler eger ol kiři hıdmetinde taķřırāt itmeyüp ķādir olduğı deñlü ğayret iderse ķullukdan uluđa⁸²⁵ irişür ve her kiři řan'atından yarlığanur ve hem hıdmetinden yarlığanur ve eger ol istedügi hıdmetiñ eri olmayup **[83b]** haķķından gelmeyüp⁸²⁶ ķādir olmazsa hıdmetinde ķuřuru bulunursa yol içinde lāzım gelür ki ol hıdmeti āniñ elinden alup bir haķķından gelen kişiye vireler ve aña bir ğayrı hıdmet vireler kendü üzerine dūřer ola zīrā ki bu řuřūřda üstād buyurmuşdur⁸²⁷ kemal-i kereminden ki **beyt** :

Haķāyi ģāl elinden

Yanmışım ķāl elinden

Gördün ki řāhibi⁸²⁸ degül

Virdügin āl elinden

⁸²² olmaklığa

⁸²³ hıdmet didigimiz bunlardır

⁸²⁴ bir hıdmet taleb itse

⁸²⁵ ululuğa

⁸²⁶ gelmeğe ķādir

⁸²⁷ kemāli kereminden buyurmuşdur beyt

ve yine bir ma‘ni daħi buyurmuşlar ki

İsteyene virmezüz

Biz kendü istedügimize virürüz

dimişler āniñçün ki her ĥidmetin bir müşkili⁸²⁹ vardır imdi müekkil olan kimesne ĥidmetine kâdir gerekdür her ne ĥidmet ki virilmişdür aña muķayyed olmak gerek ve aniñ her ķande gözlügünde olmaķ gerek ve her ne ũtarsa ‘aşk ile ũtmak gerek **beyt** :

Ne iş kim ũtarsız⁸³⁰ (tutunsiz)

‘aşk ile ũtgel

iki ũanmaķılıĝı ko ey cān

o ũekil süst ādemin yeri

Degildür bu meydān yukaru geldi

imdi Zülfikārı daħi bir kimseye virmek gerekdür ki ĥidmetinde süst ola süst olmaya ve ĥiķbir yeri diri ķalmaya külli hāl ölü gerekdür erenler meydānında pīrler nazārında loķması ĥora geķmiş cān gerekdür bu ĥidmet aniñ ĥaķķı ve naşibi ola ve bu ĥidmet her kişiyeye naşīb bir ķula ‘ināyet ve hidāyet irişe cān-ı gönülden ĥidmet eyleye ol ĥidmet mükābelesinde her ne cürmi var ise devgeli⁸³¹ ĥakdan maĝfūr olup ‘özr ü niyāzı maķbūl ola didiler **nażm** : [84a]

⁸²⁸ eyāsı iyāsi

⁸²⁹ bir müekkili

⁸³⁰ düşe

⁸³¹ dergāh-ı Ĥaķda

Gel gönül isteyelim bir kadem⁸³² bu kadem erkân ile

Gerçek oldur dost yolında vire baş u cân ile

Cânını terk itmeyen cānāna vāşıl olmadı

Çul gerekdūr ki maḥrem ola ḥazret-i şulṭān ile

Çahrına şükür eyleye tā kim Ḥaḳ saña raḥm eyleye

Çün çarīn olmuş ezelden küfr dīn imān eyleye

Öldüren sendir gören sen şaḳlayan sensin kim

Var mıdır bir senden özge ayet-i bürhān ile

Bu Ḥatāyi tā ezelden ‘aşkına yoldaşmış⁸³³

Göñlini şād eyleyübsin lütf idüb iḥsān ile

ve daḥi bundan soñra Şeyḫ Şadreddīn yine suāl idüp eyitdi yā Şeyḫ ḥidmetinde bir kişi nice taḳşīr ider didi Şeyḫ Seyyid Şafī raḥmetullāhi ‘aleyhi ḥazretleri buyurdu ki ṭālibler bir araya gelseler cem‘iyyet olsalar daḥi ol cem‘iyyetde ittifāḳla gönül birliḡiyle bir kimesneye zākirlik virseler zākir olsa ve bir kimesnenin eline erkān virseler ṭarīçci olsa ve bir daḥi bir kimse gözci olsa ol gözci olan kişi gerekdūr ki her kimde kim eksiklik görse ṭutup anı ele vire ḥidmetinde taḳşīrlik itmeye cem‘iyyet de oturan ṭāliblerin birinde bir günāḥ görse ol gördüḡi günāḥı ṭutup cem‘iyyete virmek gerekdūr ḥicāb idüb ol günāḥı cem‘iyyete virmezse yā anıñ ḥāṭırın gözedüp ihmāl

⁸³² biz ḳadīm

⁸³³ yanmış yaḳılmış

iderse yā kendüüne mūte‘allik kimesne olsa yaqīñ akrabalarından görünse ol günāhı gözci ol sebebden gördüğü günāhı görmeze ursa şaklasa cem‘iyyete virmese ol günāh ol gözciniñ [84b] boynında qalmış olur ve hem hıdmetinde taqşırlık kılmış olur hıdmetiniñ haqqından gelmemiş olur ve hıdmetiniñ eri olmamış olur ol⁸³⁴ günāh ol gözciniñ üzerinde qalmış olur gözci ol günāhıñ şahibi olur yola boyun virürse ol kiři günāhına mu‘terif olursa hoř eger muhālefet iderse sürgün olur kiři tutduğı yerin cellādı olmak gerek bu yolda yüz görmek olmaz řırātu’l mustaqimdür yol mürşid üstünden ařar halka-i şoşbetde ihtiyār olup halife yurdunda oturan kimesneye cem‘iyyet hālinden şoşbet sorsalar erkāndur amma bir kimse ibtidā⁸³⁵ olsa daři cem‘iyyete gelse ol cem‘iyyet hālinde ne şoşbet sorılursa gerekdür ki kulāk tutup diñleye ve her sözün ma‘nisiñ añlaya ibtidā tālīb olan kiři cem‘iyyet nazarında lāl olmak gerek ya‘ni lāl demek dilsüz dimekdür bir sözi kendüye suāl itmeyince cevāb virmeye söyledüğü vaqtin ‘özr niyāz idüp yapça yapça söyleye emr erenlerindir diye tālīb mürebbi katında dil olmak haqqı degildür zıraki ādābdur tālīb olan kiři bu ādābı gözetmek gerek tā ki ‘izzet ve hürmet bula edebsiz olmamak gerek her qande olsa issi⁸³⁶ olan kiřiniñ ‘izzeti ve hürmeti ve ri‘āyeti kendü elündedir ‘arifler böyle buyurmışlardır **beyt** :

‘Ali yāre sırrı söyler

Tālīb degil pır söyler [85a]

ehl-i ‘irfān meclisinde

biñ bir diñler bir söyler

⁸³⁴ gözci ol günāhın şahibi olur yola boyun virürse ol kişi günāhına mu‘terif olursa hoş

⁸³⁵ tālīb

ve ol ibtidā t̄alibler ki vardır bunları fark itmek gerek ve her ne işe mübāşeret iderse mürebbīden destur ālup icāzetile işlemek gerek tā ki t̄alib ḥaḳ ola ve ol iş rast gele mürşidin emriylen⁸³⁷ yūriyen t̄alibiñ yūzi aḳ işi şāḡ olur ne iş t̄utarsa ol iş kolay gelir dūnyāsı ve āḥireti ma‘mūr olur intiha yurdından olan t̄alibler daḥi‘irfān şöḥbetinde bir söz söylemelü olsalar gerekdür ki maḥallinde söyleye ve hem az⁸³⁸ ve ūş söyleye cem‘iyyet nazarında ödlü olmaya āniñçün ki çok söyleyen kişi sözinde çok yañılır t̄alib gerekdür ki ehl-i ḥāl ola daḥi bir t̄alib meydānda yükrek olsa ne kadar ki k̄abiliyyeti var ise t̄arīkat içinde mürebbī öñün kesmek erkān degildür zīrā ki mürebbī yaradıcudur ḥaḳīkatde t̄alib yaradılmışdur ya‘ni mürebbī terbiye edicidir t̄alib taleb⁸³⁹ idicidir pes t̄alib demek isteyici demek olur ādem ki terbiye olmadı ḥayvān olur terbiye ile ḥāmlar güynur veckeler pişer bevri yabantaşı l‘al olur āḡaçdaki yaprak atlas olur görmez misin ki taḡda biten yemiş ile şehirde biten yemişin adı birdir amma tadı bir degüldür ve bahāsı daḥi bir degüldür öyle olsa terbiyesiz ādem taḡ yemişi gibidür ve taḡ cānāvārı gibidür mürebbī terbiye ile anı kemāle iriştirür buña beñzer mişāl çokdur nihāyeti [85b] yokdur buña meşḡul olursaḳ maksūdımızdan ḳalavuz⁸⁴⁰ lākin t̄alib-i ḥaḳ olan kimesne bir pīr etegin t̄utub yola giden ḳarındaşlarla yoldāş olup bir kāmīl mürşid bulub merebbī idinüb anıñ ḳullıḡında şıdḳla bilüp⁸⁴¹ t̄ura ḳādir olduḡı denlü kimseniñ göñlün⁸⁴² aḡrıtmaya ve ḥāḫırın yıḳmaya pīriniñ emrin ve rızāsın gözleye didi **naẓm** :

⁸³⁶ devlet ve sa‘ādet issi ola

⁸³⁷ emriyle

⁸³⁸ az ve öz söyleye

⁸³⁹ deleb

⁸⁴⁰ kaluruz

⁸⁴¹ bel bağlayup

Gel ʔālīb pīrden rızāsız yürime
Şaķīn seni üstād ķabūl eylemez
Farķla ʔur otur mīzānla yūri
Şaķīn sulṡāñ ķapuda ķul eylemez

Ṣulūbun hande⁸⁴³ gōkden aşmayı gör
Degme ķişiye binden şaşmayı⁸⁴⁴ gör
Mürebḃī özinden sen düşmayı gör
Ḥaķ te‘āla ķalbine yol eylemez

Mürşid özinde olan Ḥaķķa yeter
İkiligi koyup birlige yeter
Hem mürüvvet gōñli gōñle ķatar
Şāğ olan ķişiye hiç sol eylemez

Ṣālīb oldur özinden gele fīrāķ
Mürebḃī gōzinden olmaya ırāķ
İlet varsın seni ‘irfāna bırak
Gōñlini hoş ʔut Ḥaķ melūl eylemez

Bu yol tā ezelden ķālū belīdūr
Benliginden geķen Ḥaķķıñ kulıdır
Şāh Ḥatāyi cümlemiziñ ḥālidūr

⁸⁴² başıñ

⁸⁴³ haddiñden aşmayı

Vefāsından cefāsın bol eylemez

ve daħi bundan soñra Şeyħ Şadreddīn yine suāl idüp eyitdi yā Şeyħ mü‘min da‘vasın kılan kişi nice gerekdür bize beyān eyle didi Şeyħ Seyyid Şafī raħmetullāhi ‘aleyhi hazretleri buyurdı ki bir kimesne mü‘minim deyüp ileri gelse erenler meydānında mü‘minlik da‘vāsın kılsa ol kişi ben [86a] mü‘minim demekle hemān mü‘min olmaz mü‘min ligin nişānı ve ālāmeti vardır ol nişānlar ve ol ‘alāmetler kimde ki bulunursa mü‘min müttekīdūr eger bulunmazsa münkirdür şaķīdūr itdügi da‘vā bī ma‘nidūr pes mü‘minligiñ evvel nişānı budur ki mü‘min olan kişi ikrārında dürüst olur va‘desine hilāf eylemez vefā eyler bir nişānı daħi budur ki toğru yürür ve toğru söyler dost göñlün ağrıtmaz şūfi olan kişi yalān sözlemez kimseniñ ğıybetin ve mesāvīsın eylemez ve bir ‘alāmeti daħi budur ki ehl-i hāl olur ehl-i kāl olmaz daħi zebānı ārī olup ağzından mālāya‘ni kelām çıkmaz daħi yüki ağır olup kulağı şāđır olmak gerek ki yarāmaz sözleri işitmeye ve hem diyeñi⁸⁴⁵ diñlemeye gözüyle gördüğü etegiyle örte settārlık eyleye ve bir ‘alāmeti daħi budur ki eliyle kōndügi yerden bir nesne getürmiye ve kimseye ağrı yetirmiye kimseye yamān şanı şanmaya kendüye her ne şanursa ayruğa daħi ānı şana Hāķdan kōrķa halkdan utana ve bir ‘alāmeti daħi budur ki mü‘min olan kişi cümle yarādılmış eşyāya bir göz ile baķa bu cihānda dürlü dürlü renk hemān yek renk ola zīrā yek renk olanıñ derdine dermān ‘Alidür şūfi olan kişi hiç nesneden ikrāh itmeye netekim Hāķ te‘ālā hazreti buyurmuşdur lā ikrāhe fiddīni bu ‘ālemde hiç ibrah olmaz bu dergāhdan ulu [86b] dergāh olmaz ve bir ‘alāmeti daħi budur ki mü‘min olan kişiniñ hırşı hālīm nefsi selīm gerekdür ve hulķı ziyāde vasi‘ ola farkla oturup mīzanla yürüye tā ki mü‘min derecesine lāyık ola ve bir ālāmeti

⁸⁴⁴ açmayı

⁸⁴⁵ diyeñü

daħi budur ki kâdir olduğı deñlü elinden gelen işi men‘ itmeye elden geldikçe iş bītürici ve güç götürici ola ħalkdan kendüye cefâ gelürse şabr ide teħammül kıla ve Ĥağdan ne belâ ki nâzil olursa ânı kendüne ğanîmet bile her dâim şükr kıla feryâd cezağ itmeye gönli incinüp țarılmaya kimseye şikâyet yüzün göstermeye ħatırına vesvese getürmeye kendü özine teselli vire ki Ĥağkıñ her işinde bir gizlü hikmeti vardur inşâallah şanı ħayırdur diye şükr eyleye kendüyi dağdağaya virmeye tesbîhin yañılmaya Ĥağ te‘âlinin ħahrı luțfuna mazħar düşmüşdür ol kâdir kün⁸⁴⁶ feñânıñ ħıkmət ve ħudretin göre ki dünya ahîret cennet cehennem issi şovuk kış yâz bahâr güz gice gündüz ğam şādî ağlamak gülmek țāğ şahrâ yoķuş iniş heb birbirine muķâbildür mü‘minlik oldur ki ħalkın cefasına teħammül ide Ĥağdan gelene incinmeye didi **Nazm** :

Ol yezîdler İbrâhimi nâra atdılar
İncinmedi Ĥağdan gelen cefâya
‘Abdürrezzâķ şâl geydi ħınzîr gördi
İncinmedi Ĥağdan gelen cefâya

Gör Ĥağ te‘âliniñ hikmet işini
Varak⁸⁴⁷ gülsen içün dökdi yaşını
Ferhâd dost yolına virdi başını
İncinmedi Ĥağdan gelen cefâya [87a]

Mihri vefâ bunda gelüben geyitdi

⁸⁴⁶ kevn-i mekânıñ

⁸⁴⁷ varaķa gülşâh

Leylā Mecnūn göñlinde mekān tutdı
İbrāhim İsmā‘īli hem qurbān eyitdi
İncinmedi Hāqdan gelen cefāya

Ādem atā uçmağından sürüldi
Sen günāh işledin deyü yerildi
Circīs yetmiş kerre öldi dirildi
İncinmedi Hāqdan gelen cefāya

Şems-i Tebrīz gezerken ‘aşğa ulaşdı
Munlār⁸⁴⁸ ve mi kitābını şuya şaçdı
Gör Eyyūbe nice bin kırdlar düşdi⁸⁴⁹
İncinmedi Hāqdan gelen cefāya

Mūsā nebi arzuladı pīrini
Hāqdan ğayrı kimse bilmez sırrını
Sultān Edhem terk eyitdi Belh şehri
İncinmedi Hāqdan gelen cefāya

Muhammed yaturdı Hāqkıñ nūrında
Mūsā biñ bir kelām söyler Tūrında
Manşūr ayrılmadı ene’l Hāq dārında
İncinmedi Hāqdan gelen cefāya

⁸⁴⁸ melā mulā

⁸⁴⁹ üşdi

Mihri vefâ birbirinden azdı
Behlül baykuşleyin virânda gezdi
Seyyîd Nesîmi zâhidler yüzdi
İncinmedi Hâkdan gelen cefâya

Bu işlerin cümlesini Hâk eyitdi
Tapduk bahri olup ‘ummâna batdı
Yûnus kırk gûn bâlîk karnında yatdı
İncinmedi Hâkdan gelen cefâya

Gel **Hâfâyi** bırak ‘âr u nâmusu
Sele virir seni ‘ârın gemüsi
Bunca gelen erenleriñ cem‘îsi
İncinmedi Hâkdan gelen cefâya

Şeyh Şadreddîn Hâzretlerine suâl idüp eyitdi yâ Şeyh bir t̄alib mürebbî gözinden düşse yola boyun virmeyüp münkir olsa ya‘ni ikrârından girü dönüp inkâr ehli olsa mürebbîsi dañi andan yüz döndürse [87b] h̄ali nice olur didi Şeyh Seyyid Şafî rahmetullâhi ‘aleyhi hâzretleri buyurdu ki bir t̄alib mürebbî gön̄linden düşmüş olsa sürgün olur t̄arîkat içinde ânınçûn ki gökden düşeniñ p̄aresi bulunmuş gön̄ülde düşeniñ p̄aresi bulunmmaış zîrâ p̄irinden dönmüşdür bir kişi p̄irinden dönmüş olsa evliyâyı ve on iki imâmı inkâr itmiş ola⁸⁵⁰ o kişi Hâkdan dönmüş olur evvel Hâk gördi Hâkka geldi belî belâ didi ikrâr virdi soñra ol ikrâr üzerine şâbit kadem olmadı

⁸⁵⁰ olur

girü döndi dergāh-ı haḳdanyüz döndürdi merdūd oldı ol kişinin pīri yoḳdur bir yerde yeri yoḳdur anıñ pīri ve mürebbīsi şeyṭāndur ol şeyṭānı ḳabūl itmişdür ve pīr idinmişdür dünyāda ve aḫiretde sürgündür anıñ şerī‘atde elī ṭarīḳatde yolu ma‘rifetde dili ḫakīkatde ḫālī yokdur ve’l ḫāşıl dōrt ḳapuda yayāndur cümlesinden maḫrūmdur kendü inşāfa gelüp erenler cem‘iyyetinde⁸⁵¹ düşerse anı ḳomayalar ol cem‘iyyet ehli ḳabūl itmeyeler yola boyun virdügi taḳdīrce daḫi ṭālibden aña dermān yoḳdur tāki ol kişi kendü özini mürşide iletmek gerek üstād eşiğine varup dergāhına yüzün sürmek gerek üstād ḳabūl iderse ṭālib⁸⁵² daḫi ḳabūl itmedüğüne⁸⁵³ ṭālib ḳabūl itmege ḳādir degüldür ammā bir ṭālibden mürebbīsi ḫoşnūd olsa ḫıdmetinde gerek ‘izzetinde her hāl [88a] üzerine rāzı ve şākir olsa ve her ḫuşūşla mürebbīniñ gönline gözine girse ve ol mürebbī aña şafā nażar-ı himmet eyleyüp bir kerre mübārek eliyle kerem lütfundan aña muḫabbet yüzün gösterüp başın sığasa ve arḳasın yapsa ol raḫmet ve şefḳat bereḳātından Ḥaḳ sübhānehü ve te‘ālā ḫazreti anıñ cemi‘ günāhlarnın yarlıgaya⁸⁵⁴ maḡrifet ve raḫmet eyleye zāhiren ve bāṭinen ol ṭālibiñ yetmiş dürlü ḫicābı ref‘ ola menzil ve merātib ḳaṭ‘ idüp erlik maḳāmına ḳadem basa Ḥaḳḳa lāyık mü‘minlerden ola ol mürebbīniñ eli altında olan ḳīl aded nece şevāb bula ve her ne iş ṭutarsa rast gele ṭopraḡa yapışursa altūn ola imdi gerekdür ki ṭālib olan kişi ḳādir olduğı denlü irādet getürüp pīriniñ ve mürebbīsiniñ gözine ve gönline girmege cehd eyleye gönül Ḥaḳḳıñ evidür gönle girmek gerekdür biline **naẓm** :

Dünyāyı şatdım ḫoş bāzergān oldum

Mışır dirler ben bir şehre uğradım

‘Ālem-i ‘Ādemden zuhūra geldim

⁸⁵¹ cem‘iyyetine

⁸⁵² ṭālibi

⁸⁵³ itmedigini

⁸⁵⁴ yarlıgayub

Vücūd dirler ben bir diyāra⁸⁵⁵ uğradım

Üstünde kurulmuş bir yeşil şayvān

Diledim ki anı eyleyem seyrān

Gördüm bir dervīş ‘aşk ile hayrān

Erkānda gezerken yāre uğradım

Biñ bir yamāsi var enginde şālī

Kırk başı var ānıñ hem yedi eli

Üç gözi var ağızı bir daħi dili

Ṭurmayup āh ider zāra uğradım

Dört kāt barūsı kudretten yapu

On iki burcı var on iki kapı [88b]

Hādimler sulṭāna kılurlar ṭāpu

Dest pūs eyitdim hangāra uğradım

Yedi yüz yetmiş yedi ḥanesi var

İçinde mescid meyhanesi var

‘Aқıllı uşlu dīvānesi var

Hem nişin oldum ġamhāra uğradım

Dört yüz kırk dört çarşu bāzārdur ‘ayān

Üç yüz altmış altı ırmaqlar revān

⁸⁵⁵ bir deryāya

Keremine āyetiñ kılurlar beyān
Sırrını bildim esrāra uğradım

İki hākimi var bu şehriñ ey cān
Birisi rahmānidür ol biri şeytān
Birbiriyle ıurmaz cenk ider her an
Bunları gördüm efkāra uğradım

Mü‘minler rahmān ıatına derilmiş
Münkir münāfik şeytāna virilmiş
Kimisi boş gezer bendi kırılmış
Şüret uğrısı mekkāra uğradım

Rahmān getürme yanına zālimi
Varub ‘arz eyledim ben de hālimi
Didi **Ƙul Mazlūm** sen aldı elimi
Bağ-ı cennetde gülzāra uğradım

ve dağı bundan soñra Şeyh Şadreddīn Hāzreti yine suāl idüp eyitdi yā Şeyh bir tālīb müşāhibinden düşse hālī nice olur⁸⁵⁶ luř ile eyle‘ bize beyān eyle bilelim didi Şeyh Seyyid Şafī rahmetullāhi ‘aleyhi buyurdı ki bu ıarıķ içinde bir tālīb müşāhibin terk eylese imāniñ terk itmiş olur⁸⁵⁷ dağı imāndur ve imān iki dürlüdür biri tađķīķidür ve biri tađlīdidir pes tađķīķ oldur ki bu yola şıdķla gelmiş ola mürebbīden el almış ola

⁸⁵⁶ din dağı imāndandur dağı imān iki dürlüdür biri

⁸⁵⁷ olur didi Şeyh Seyyid Şafī Hāzretleri

mürebî kim idügin bilmiş ola Hakkâ t̄alib ola⁸⁵⁸ yoldāşın ve h̄aldāşın bulmuş ola
bela beli deyüb ikrār virdükten soñra ayrık girü dönmeye z̄irā ki buyurmuşlardır
beyt:[89a]

Belî dimek belādur Belā⁸⁵⁹ burc qalādur

Belīsine⁸⁶⁰ cān viren Şehid-i Kerbelādur

bu qarār üzerine tā bu dünyandan āhirete gidince tura ve āhiretde dañi mürebî ve
muşāhibiyle evliyā qatārında Hakk huzūrına varınca tura tā ki Hakk cemālin göre imānı
taḥkīk olmuş olur ammā taqlīd oldur ki bu yola gümānla gelmiş ola mürebîsine el
virmiş gönül virmiş ola mürebîniñ müşāhibiñ dürlü h̄alin göricek derḥāl yüz
döndüre ikrārına inkār ola mürebînin ve müşāhibin ve erenler cem‘iyyetin terk
eyleye imānı taqlīd olur dīnin terk itmiş olur din Muhammed dīnidir bir kişi dinsiz
olsa kāfir olmuş olur şerī‘atde kāfirin qanı⁸⁶¹ helādür bunu dañi kendüzine fikr idüp
inşāfa gelmiş olsa yola boyun virdüğü taqdirce buña dañi t̄alibden dermān yoqdur
meger ki üstād eşigine vara dergāh-ı ‘āliye yüzün süre tā ki işi temīz ola üstād qabūl
iderse t̄alib dañi qabūl ide üstādıñ qabūl itmedügin t̄alib dañi qabūl itmez şöyle
ma‘lūm olına⁸⁶² ve beyān olına **nazm** :

Hakk nefesin inkār eyleyen t̄alib

İblisdür bu cihāndan sürülsün gitsün

Hakkıñ dīvānında yüzi qaradur

Esfeldür ol yerden sürünsün gitsün

⁸⁵⁸ Olmuş ola h̄aldāşın yoldāşın bulmuş ola

⁸⁵⁹ Belāburcı

⁸⁶⁰ belāsına

⁸⁶¹ qanı helādür bu dañi kendüzini fikr

Yok⁸⁶³ ise albinde muhabbet sevi

Yııkdur gnlinde Allhın evi

zinden haberi olmayan divi

alvir yabana gorulsun gitsin

Yalınız kafesde akla bir kuı

Kiminle syleir olmasa ei [89b]

Gunhın meydana virmeyen kii

Yuzini eksende ayrılısın gitsun

Cnını cellda teslim itmeyen

Rehberin gitdugi yola gitmeyen

Murid iqrarın kamil itmeyen

urukdur yulari kırılısın gitsun

udret eline iridi elim

‘Ayn oldu Haa sercumle halim

Biz olalım lelim ul Mazlum olanlar lenler zalim

‘Ali divnında orulsun gitsun

dai bundan sora ey adreddin Hazreti yine sul idup eyitdi ya ey talib nice kiilerle muahib olsun⁸⁶⁴ luf ile buyur ki iidelim ve bilelim didi ey Seyyid afi

⁸⁶² ola nazm

⁸⁶³ yogise

rahmetullāhi ‘aleyhi buyurdu ki ṭalib-i Ḥaḫ olan kimseler gerekdür ki bu ṭarīḫ içinde kendü ḫarifin⁸⁶⁵ ve müṣāḫibin bile Ḥaḫḫa yaḫīn kimesnelerle hemniṣīn ve müṣāḫib ola ṣālīḫ kişiler ṣoḫbetin iḫtiyār eyleye ki ‘amel-i⁸⁶⁶ ṣālīḫlardan aña daḫi ulaṣa meṣelā bir miḫdāk miṣḫ⁸⁶⁷ veyā ‘anber veya gül ile bir avuḫ ṭopraḫı bir yere getürseñ müṣāḫib itdürseñ ḫoḫıṣı ol ṭopraḫa ḫıḫar ve ol ṭoprak daḫi gül gibi ḫayrı bir miṣāl daḫi vardur ki bir ḫurı aḫaç Mūsā Peyḫambere ‘aṣā olup⁸⁶⁸ muḫārin olmaḫla ejderhā olurdu⁸⁶⁹ sāḫirlerin siḫrin yuddı ve nice dürlü mü‘cizātlar andan zuḫūr eyitdi ve daḫi ‘İsā⁸⁷⁰ Peyḫambere bir demür igne yoldāṣ olduḫıçün dördünci ḫat göge bile geyitdi pes imdi balı sirke ile ḫarıṣdırsañ ṭadı [90a] ve lezzeti ayrıḫıṣı olur bülbül ile hemniṣīn olanıñ maḫāmı gül gülistān ve bāḫ bostāndur⁸⁷¹ bayḫuṣ ile ḫarīf olanın yeri vīrānelerdür ṭūṭī ile yoldāṣ olanıñ ḫıdası sekkerdür ve ḫarḫa ile müṣāḫib olanıñ ḫıdası murdārdur imdi ‘āḫil olan ḫiṣi bir kelāmın⁸⁷² aṣlıñ iṣeyitdi dünleyen bilür nuṭḫa⁸⁷³ bile iḫtiyāc olmaz ceḫd idüp bir ṭalib kendü mertebesinden a‘lā mertebe olan kimesnelerle yoldāṣ ve müṣāḫib olmaḫ gerekdür amma ṣuyuñ yoldāṣı ṭaṣ olsa ne ḫadar ki dokerse dönerse ol ṣu anı yumṣādmaz öyle olsa ḫiṣide ḫābiliyyet gerek nāḫābil ḫiṣilerle yoldāṣ olup ve müṣāḫib olmaḫdan ṣāḫınmak gerekdür ‘ārifler böyle buyurmıṣlar **beyt** :

Gevher ṭopraḫda ṭursa paslanur mı

⁸⁶⁴ olsun didi Şeyḫ Seyyid Şaffıy Ḥazretleri

⁸⁶⁵ ḫarifin

⁸⁶⁶ ṣālīḫ ‘amellerden aña daḫi ulaṣa

⁸⁶⁷ miṣḫ

⁸⁶⁸ oldu

⁸⁶⁹ oldu

⁸⁷⁰ İdrīs

⁸⁷¹ olur

⁸⁷² bir kelām ki aṣl iṣeyitdi

⁸⁷³ taṭvīle iḫtiyāc

Balık kafes içinde şulanur⁸⁷⁴ mı

Ma'rifetsiz âdemler taş a beñzer

Taş a yüz biñ ş u koysañ ış lanur mı

Pes ma'rifetsiz âdemiñ soñbeti kişinin i'tikâdına halel virir netekim bir pâre bulut gelürse şol 'azemetlü güneşin yüzün kaplar nurın mañv ider imdi bir kişiniñ hemdemi ve müşâhib⁸⁷⁵ kâmil olmasa şerî'atde ve tarîkatde muhâlif olsa dînini yıkmış olur zîrâ dört kapu vardur şerî'at tarîkat ma'rifet haqîkat cehâr 'anāsır muqabelesinde insaniñ terkîbidür şerî'at yel hükmünde tarîkat âteş hükmünde ma'rifet ş u hükmünde haqîkat toprak hükmündedir [90b] bunların birisi eksik olsa terkîb bozulur ten dürüst olmaz didi **naẓm** :

Gerçek 'âşık deyu aña dirim ben

Tükeleye⁸⁷⁶ fark eyleye özini

Rızâ loğması aña helâldür

Yürü nice belirtmeye izini

"Dost yolına aqup⁸⁷⁷ vara âb gibi

Döşene yeryüzüne türâb gibi

Gice gündüz döne çün dolab gibi

Bakduğı yerden ayırmaya gözini

⁸⁷⁴ beslenür mi

⁸⁷⁵ ve müşâhibi kemâl ehli olmasa şerî'at ve tarîkata muhâlif

⁸⁷⁶ tükineye

⁸⁷⁷ varub aqa âb gibi

Erenlerdür ‘aşk küresin taşuran
Mürebbedür t̄alibini bişirān
Varlığını H̄aḫḫa teslim düşürān
Ol⁸⁷⁸ ḫabūl itdürmüştür niyāzını

Erenler meydānında hem yidim içdim
Gerçek nazarında müşgilim seçdim
Şerī‘atden tarīḫate ton biçdim
Ma‘rifetdür ḫaḫīḫatūñ ḫāzīni

Baḫri oldur gele ki ‘ummāna ḫala
Gerçek oldur andan bir gevher ala
Bir ḫardeş kim sefīl yurdunda öle
Çoḫa şaymaḫ gerek anıñ azını

H̄aḫāyī dir o ḫannāslar⁸⁷⁹ şād olmaz
Gizlū sırlar şu ‘ālemde yād olmaz
Seven seveniñdür seven yād olmaz
H̄üb ekmişler muhabbetiñ tozını

vedaḫi bundan soñra Şeyḫ Şadreddīn ḫazretleri yine suāl idüp eyitdi ki yā Şeyḫ bir
t̄alib rızādan yüz döndürse ḫāli nice olur didi ol meḫhare’sşüleḫāi ve’ssālihīn ve
‘umdetü’l fuḫarāi ve’l vāşilīn Şeyḫü’l muḫaḫḫıḫīn kutbu’l ‘arifīn Seyyid Şafīyyiddīn

⁸⁷⁸ ḫabūl itdürmüştür ol niyāzını

⁸⁷⁹ imānsızlar

rahmetullāhi ‘aleyhi ḥazretleri buyurdı ki ehl-i ṭarīkat ve bizimle mūnīs-i refīk olan
ḫarındaşlara ma‘lūm ola ki bir kimesne rızādan yüz⁸⁸⁰ döndürmüş [91a] olsa ṭarīkat
evliyānıñ erkānında inkār itmiş gibidür yüzi ḫaradur Ḥaḫ ḫuzūrunda evliyā
naẓarında erenler cem‘iyyetinde yeri yoḫdur vesvās-ı⁸⁸¹ şeyṭāna uymuşdur iblisiñ
sözün ḫulaḡına koymışdır bu daḫi inşāfa gelse peymānçe yerine geḫüp bin kerre ‘özr
niyāz iderse daḫi anıñ ‘özr niyāzı cūmlesi hebā’ menşūr olur yedigi ve içdügi külli
ḫarām olur ehl-i ṭarīk olan ḫarındaşlar anıñla ṭurup oturmayalar anıñ günāhın
getürmeyeler bu daḫi özin meşāyihā yetürmek gerek tā ki işi şāḡ ola yüzi aḫ ola
ṭutduḡı rast gele yedügi ḫelāl ola didi **nazm** :

Dostlar muḫabbetiñ şuyı
Cūmle ‘āleme⁸⁸² şaçılur
Bu ‘ārifler oyunıdur
Aḫmaḫlar bundan ḫaçınur

Beş vaḫti bir yerden beñle
‘Ārif iseñ otur diñle
Aḫmaḫ isen işit tıñla
Bundan çoḫ ma‘ni seḫilür

Gel dimediler⁸⁸³ yalāna
Yalān da‘vāyı ḫılana
Rıza içinde olana

⁸⁸⁰ yüz döndürse ṭarīkatı evliyā erkānında inkār itmiş gibidür
yüz döndürse ṭarīkat içinde evliyā erkānıñ inkār itmiş gibidür

⁸⁸¹ vesvesei

⁸⁸² ālemlere

Kefeni hulle biçilür

Yüri var ‘irfān olagör

Kāmil insān olagör

Ḥaḫḫa yarar cān olagör

İRte fenādan geçülür

Seni sen taşdıḫ it yola

İş ıssı seniñle bile

Ḥaḫ nazar itse bir ḫula

Lebinden kevşer içilür

temmet kitābı Ḳubbetü‘1 Ḥazarāt bi‘avnillahil meliki‘rraūf

⁸⁸³ dimeyeler

SONUÇ

Tekke ve Tasavvuf edebiyatı içerisinde yayılma sahası bulan Alevî-Bektaşî öğretisi, yaklaşık 13.yüzyıldan itibaren Anadolu'da milyonlarca insanı peşinden sürüklemiştir. Bu anlayışın önemli isimleri Anadolu'da irşad vazifelerini yerine getirerek halkın bu konuda bilgilenmelerini sağlamışlardır. Böylelikle Anadolu'nun -bir bakıma- Türkleşmesinde önemli bir rol oynamışlardır.

Çalışma yapılan bu eser de Alevî-Bektaşî öğretisinin adab ve erkânını anlatması açısından önemli bir eserdir. *Ferişteoğlu Abdülmecid* tarafından oluşturulan “Kubbetü'l Hazarat” adlı eser, yukarıda bahsettiğimiz anlayış çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bu eserin en dikkat çeken yönü ise eserin adının kayıtlarda geçmemesidir. Bu çalışmayla böyle bir eser ilim âlemine tanıtılmış olacaktır. Bunun dışında 13.yüzyılda *Şeyh Safiyüddin* tarafından oluşturulan “Buyruk” adlı eserle benzerlik göstermesidir. Çalışılan eserde yer alan soru ve cevapların aynısı “Buyruk” adlı eserde de yer almaktadır. Buyruk'tan tek farkı soru ve cevapların arasına Alevî-Bektaşî anlayışının önemli şairlerinin şiirlerinin serpiştirilmesidir.

Eserin oluşturulduğu yüzyıl, 15. yüzyıl olarak düşünülmektedir. Ancak eserin aralarında yer alan şairlerin yüzyıllarıyla eserin yüzyılı tutmamaktadır. Örnek verilirse; kaynaklarda *Pir Sultan Abdal*'ın yaşadığı yüzyıl olarak 16.yüzyıldır. Böyle bir durumda eserin istinsah tarihi 19.yüzyıldır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta da metnin bir halk metni olmasıdır. Halk metinleri istinsah edilirken klâsik edebiyat alanında istinsah edilen metinler kadar istinsaha konusunda titiz davranılmamasıdır. Bu metnin yazarı 15. yüzyılda yaşamış, eseri 19.yüzyılda istinsah edilmiş ve esere ilaveler yapılmıştır.

Eser, Alevî-Bektaşî öğretisinin adab ve erkânını ele alması açısından önemli bir eserdir. Bu öğretinin hemen hemen bütün kuralları eserde yer almaktadır. Bu yönüyle eser, “erkân-name” tarzında bir eser olarak da adlandırılabilir. Eser, bu kuralları ele alışı açısından değerlendirilirse diğer tarikat anlayışlarıyla benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak eserin kayıtlarda yer almaması, “Buyruk” adlı eserle benzerlik göstermesi ve Alevî-Bektaşî adab ve erkânını en güzel şekilde ele alan bir eser

olması yönüyle araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. Bu özellikleriyle zengin bir malzemeye sahip olması nedeniyle eser, bilim alanında değerlendirilmeye alınacak ve Türk kùltür ve edebiyatı içinde önemli bir konumda yer alacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

21 Kasım 1979 Malatya Hekimhan doğumluyum. 1981 yılından beri Gebze’de ikamet etmekteyim. İlkokulu Cumhuriyet İlkokulu’nda, ortaokulu 60.Yıl Ortaokulu’nda, liseyi Neşet Yalçın Lisesi’nde okudum. Lisans eğitimimi Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde 2003 yılında tamamladım. Aynı yıl tezsiz yüksek lisans eğitimime başladım ve 2004 yılında bu eğitimi bitirdim. 2003 yılında başladığım tezli yüksek lisans eğitimimi tamamlayamadan bu eğitimden ayrıldım. 2006-2008 yılları arasında çeşitli dershanelerde çalıştıktan sonra 2008 Kasım ayında Milli Eğitime öğretmen olarak atandım. Bu arada çıkan yükseköğrenim affından yararlanarak tezli yüksek lisans eğitimime geri döndüm. Evliyim ve 5 beş yaşında bir oğlum var.

KAYNAKÇA

Birdoğan, Nejat, **Anadolu'nun Gizli Kùltürü Alevîlik**, Berfin Yayınları, 2.Basım, İstanbul 1994.

Bozkurt, Fuat, **Alevîliğin Toplumsal Boyutları**, Yön Yayıncılık, İstanbul 1990.

Çınar, Erdoğan, **Alevîliğin Gizli Tarihi**, Chiviyazıları Yayın Evi, 4.Baskı, İstanbul 2004.

Dierl, Anton Josef, **Anadolu Alevîliği**, çev. Fahrettin Yiğit, Ant Yayınları, İstanbul, 1991.

Duran, Hamiye, "Yunus'ta Sùlùk Sistemi", **Hacı Bektař Veli Dergisi**, S.2(Ağustos 1997) s.12-13.

Ergin, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Minnetoğlu Yayınları, İstanbul 1977.

Fığlalı, Ethem Ruhi, **Türkiye'de Alevîlik Bektaşilik**, Selçuk Yayınları, Ankara 1990.

Genç, İlhan, **Hoca Neş'et Hayâtı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni**, İzmir 2005.

Gùlřen, Hasan, **Anadolu Alevîliği Müslùmanlıđı**, Can Yayınları, İstanbul 2001.

Gümüşoğlu, Hasan, **İslam Mezhepleri Tarihi**, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2008.

Gürel, şevket, **İslamda İki Facia On İki İmam, Ehl-İ Beytin Faziletleri**, Sağlam Yayın Evi, İstanbul 2000.

Güzel, Abdurrahman, Ali Torun, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2003.

Hüsamettin Aksu, "Firiřteođlu Abdùlmecid", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.13, İstanbul, s.134-135.

İlhan, Hüseyin, **Alevîlik İnanç ve Kùltürü**, Barış Matbaası, İstanbul 2005.

Kabaklı, Ahmet, **Türk Edebiyatı**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, C.2, 6. Baskı, İstanbul 1985.

Kaleli, Lütfi, **Alevîlik Aklidir, Ahlaki ve İnsanidir**, Can Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2004.

Kaleli, Lütfi, **Binbir Çiçek Mozaiği Alevîlik**, Can Yayınları, 2.Baskı, İstanbul 1995.

Kaplan, Mehmet, **Tanpınar'ın şiir Dünüyası**, İstanbul 1963.

Kaya, Haydar, **Alevî-Bektaşî Erkânı, Evradı ve Edebiyatı**, Engin Yayıncılık,1. Basım, İstanbul 1993.

Kocatürk, Vasfî Mahir, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Edebiyat Yayın Evi, Ankara 1970.

Koçak, Aynur, **Ahmet Bican'ın Eserleri Üzerine Bir İnceleme**, Üçdal Neşriyat, İstanbul 2003.

Kudret, Cevdet, **Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basım Evi, 1.Baskı, Ankara 1995.

Korkmaz, Esat, **Yorumlu İmam Cafer Buyruğu**, Anahtar Kitaplar Yayın Evi 3.Basım, 2007.

Kutlu, Haşim, **Kızılbaş Alevîlikte Yol Erkân Meydanı**, Yurt Kitap Yayınları, Ankara 2007.

Kutlu, Sönmez, Nizamettin Parlak, **Makalat Şeyh Safi Buyruğu**, Horasan Yayınları, İstanbul 2008.

Mengi, Mine, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.

Necefzade, Yakup K., **Ehl-i Beyt ve On İki İmam**, Neşriyat Yurdu, 1966.

Noyan, Bedri, **Bektaşîlik Alevîlik Nedir**, Sanat Kitap Evi, Genişletilmiş 2.Baskı, Ankara 1987.

Odyakmaz, A.Nevzad, **Bektaşîlik, Mevlevilik, Masonluk**, Mephisto Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 2005.

Onatça, Neşe Ayışit, **Alevî-Bektaşî Kültüründe Kırklar Semahı**, Bağlam Yayınları, 1.Basım, İstanbul 2007.

Öz, Baki, **Bektaşîlik Nedir?**, Der Yayınları, İstanbul 1997.

Öz, Gülağ, **İslamiyet, Türkler ve Alevîlik**, Uyum Yayınları, 2.Baskı, İstanbul 1997.

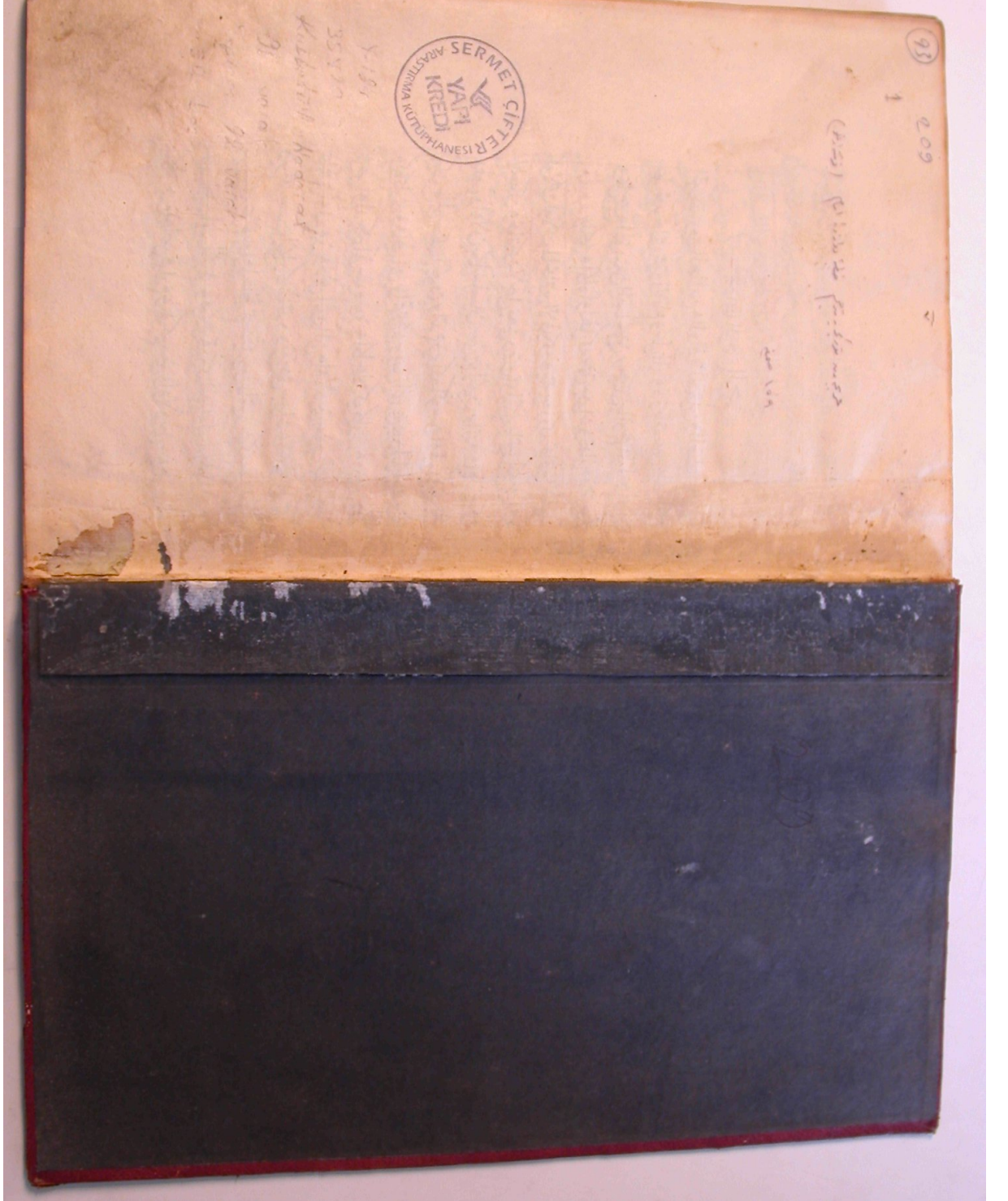
Özcan, Hüseyin, **Alevî Bektaşî İnancına Bakışlar**, Fatih Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

Özcan, Hüseyin, **Alevî-Bektaşî Kültürüne Bakışlar**, Horasan Yayınları, İstanbul 2003.

Özcan, Hüseyin, "Alevî Bektaşî Şiirinde Adap ve Erkân" ,**Uluslar Arası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,28-30 Ekim 2005 Isparta

- Öztürk, Yaşar Nuri, **Tarihi Boyunca Alevîlik**, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1998.
- Temren, Belkıs, **Bektaşîliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu**, TTK Basım Evi, 2.Baskı, Ankara 1995.
- Türk Ansiklopedisi, **MEB**, C. 32, Ankara 1983.
- Türk, Cumali, **İnançsal Bazda Alevîlik**, Can Yayınları, İstanbul 2004.
- Türkdoğan, Orhan, **Alevî Bektaşî Kimliği**, İstanbul 1995.
- Türkmani, Kutbeddin, **Alevîlik**, Sakarya Basım Evi, Ankara 1948.
- Uğurlu, Ali Rıza, **Aşk-ı Muhabbet**, Der Yayınları, İstanbul 2006.
- Uluçay, Ö., **Alevîlikte Toplu İbadet Cem Erkânı**, Hakan Ofset,1.Baskı, Adana 1997.
- Uluçay, Ö., **Şah Hatayi ve Alevîlik**, Hakan Ofset, 1.Baskı, Adana 1993.
- Üçer, Cenksu, “Geleneksel Alevîlikte İbadet Telakkileri”, **Uluslar Arası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 28-30 Ekim 2005 Isparta.
- Üzüm, İlyas, **Günümüz Alevîliği**, İsam Yayınları, İstanbul 1997.
- Üzüm, İlyas, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik**, İsam Yayınları, İstanbul 2007.
- Yaman, Ali, **Alevîlik ve Kızılbaşlık Tarihi**, Nokta Kitap Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 2007.
- Yaman, Mehmet, **Alevîlikte Cem**, Ufuk Matbaacılık, İstanbul 1998.
- Yıldırım, Ahmet, “Alevî-Bektaşîlerin Dinin Temel Kaynaklarından Kur’an ve Sünnete Bakışı”, **Uluslar Arası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 28-30 Ekim 2005 Isparta.
- Yıldırım, Ali, **Alevî Bektaşî Deyişleri**, Ankara 1995.
- Zavotçu, Gencay, **Eski Türk Edebiyatı Yüzyıllara Göre Nazım ve Nesir**, Aydın Kitap Evi, Ankara 2005.
- Zelyut, Rıza, **Türk Alevîliği Anadolu Alevîliğinin Kültürel Kökeni**, Kripto Yayınları Ankara 2009.

EK-2- Eserin dış kapağında bir görüntü

یوں و کو کل قدر و صیانت ایتیش اولور سه ده آنک یوں طایفوں
 ابدی بچقیه دیدی آندن رسول حضرت بیور و عدد شریفه
 من شتیخ شیخ من خیر اولادی فقد شیخ کشف الشیطان
 یعنی بوجده شریفه شریک معناسی بود که اولاد رسولدن
 خیری بر کسینه کند و بی تسلیم ایلمسه آنک مشرفی حضرت
 رسول چقمه حدیث شریف موجب بر اول کشف شتیخ شیطان اولاد
 نغوز با الله من ذلک قوا و اخبار یله ثابت اولشد که
 موسی پیغمبر علیه السلام اولد مده تا بورت نظر قیلدی ارواح
 انبیای و اولاد رسول الاهی کوردی بیون موسی پیغمبر علیه السلام
 بقوی اتمت محبتک ارواحلر بین کوردیک حقیق بیان و تقا
 حضرتنه مناجات ایدوب ایتدی یا الله العالمین دایم کمال
 کونگدن که آنلری بکار و بره سین دیدی الله تبارک و تعالی
 حضرتلرندن خطاب مستطاب ایرشدیکه یا موسی اولم
 بنم حسین محمد کند رسکار و بریز دیدی آندن موسی پیغمبر علیه السلام
 ایتدی یا رب العالمین آی ایچنده بر آی کورددم آنی بکار و بریز
 حضرت رب العزت خطاب ایلدیکه اول مبارک و مضانی ایدر
 بنم رسول محمد کند رسکار و بریز و انما اهل موسی پیغمبر علیه السلام
 حقی تعالی حضرتندن قدر کیه سین و بیها کونک استدی
 حقی سبحانه و تعالی حضرت خطاب و عتاب ایدوب ایتدی

فاعلموا ان الله اعلم
 بالذات و الصفات
 و الصفات

هذا کتاب قیمة الحفوات

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمین و العاقبة للمتقين و الصلوة و السلام
 علی خیر خلقه محمد الانام و علی آله و ذریته عین کامل الکرم
 و علی جمیع المؤمنین الصالحین برحمتک یا ارحم الراحمین
انما بهد سبیلک و اکاه اولکل که حقی سبحانه و تعالی حضرت بیور
اولای اولاک لما خلقت الافکری وینه بیور که خلقت الاشیاء
لا جلت و خلقتک لا بجلی یعنی دیکت اولور که یا محمد ایکی بهبانه
مقصود اولان بکاسنین سنی بنم ایچون بر اتم و ارون سکون
بیک عالی سکت ایچون بر اتم ذیراکه اکوسن اولیدیکه بر اولی
و کو کلری و ما فیها پی بر اتم ذیریس ایددی بود لیل ایله بزه
فرض اولدیکیم آنی سوه و ذ و اکاجان کو کلدن و درون دلان
عاشق اوله و ذ و ذی آنک الین و اولاد دین سوب حجت ایددی و
ذیراکه سبب ایچار کاشاند ددی حقی سبحانه و تعالی حضرت بیور
بیور که عزیم جلالم عظیم حقیقین یا محمد حقیم سنی و اولاد دینی
سوب حجت ایلمک یولی و کو کل قدر کنای اولسه بغشالدم
و اکاد حجت خاص قیلدم و حقیم سنی و اولاد دینی سوب من سه
 برک

EK-3-Eserin ilk varagından bir görüntü

اولسه طریقت اولیا کائنات ادا کننده انکار پیش کسید یوزنی قاره در ^{۲۱}
حق حضورند اولیا نظرند از لریج می بینند بوی یوقدر و سوسه
شیطان را می بینند را بلیسک سوزن قوی غده تو می بندد یوزنی
انصافه کلمه بیجا بیه کجوب کین گوه عذر نیازاید سر
دخی آنک عذر نیازی مقبول در کله اول زمانه در بین آید روی
خدمت عورت عذر نیازی در جملده سی صعبه استوار اولور
یدوی و ایچدی وی کلی حرام اولور اولی اولان قوشا نذر
آنکله طریقت اولور و میله آنک کتا هین توریه لریج اولور
مشایخه پیو دمک کوئی تا کما پیشی صاخ اولور یوزنی آق اوله
طریقتی راست کله یدوی صلا اولور ^{۲۲}
دوستلر محبت صوری حاله صلا اولور یوزنی اولور
بشرفی بروردن بکرا ایسک اولور و کرا ایسک ایست طریقت
کل یدک لریج اولور و دعوی قیل نه رضا ایچیده اولور کفی صلا اولور
سنی سن قصد برقی ایت بولله ایلیق استی سیکله بولله
حق نظر ایشسه بر قوله لبندن کوشرا ایچلور
تحت کتاب قسب الکضرات
بعون الله الملك الرؤف
۲۱

تولین بری اکتله ترکیب یوزن یوزن در دست اولان دیدی ^{۲۳}
کوچک عاشق دیو اکا دیرم بن ^{۲۴} توکلیه فرق ایلیله اولور
رضا القه سی اکا حاصل لدر ^{۲۵} یوز و نیجه بلور تیه ایز نی
دوست یولنده اقری واره آجی ^{۲۶} دو سینه یوزنی تیه تریج
کیجه کو نند و در سچون در و لکوبی ^{۲۷} بقدرنی بردن ایرمیه کوزنی
از ندر عشق کوره سین طا شون ^{۲۸} مرتبه و طالعنی پیشون
و از لغنی حقه تسلیم در شون ^{۲۹} اول قبول آید در شون نیازی
ادله میداند ^{۳۰} ایچدم ^{۳۱} کوچک نظر نده مشکلم ایچدم
شر یومدن طریقه طون ایچدم ^{۳۲} مهر فند حقیقتک طان بینی
بجی اولور کله عاز طاله ^{۳۳} کوچک اولدر آندن بر کوه اول
بر قوراشکی سقیم سیل یوزنده اولور ^{۳۴} کیز لوسر شو عالده بر یاد اولور
سون سو کدر سون یاد اولور ^{۳۵} خوب اگشدر محبت طون بینی
یونند نصیحه ^{۳۶} شیخ صدر الدین حضرتی نینه سوال ایچوب ایچدی
یا شیخ بر طالب رضاد یوزند و ندر صالحی نیجه اولور دیردی
اول مدغنی الصالحه و الصالحین و عده الفقراء و الواصلین ^{۳۷}
شیخ الحقیقین کقطب العارفین حضرت شیخ سید صغی
رحمه الله علیه یوزدی به اهل طریق و بر نملد مونس رفیق
اولیا اراکام اولان قوندا نذر معلوم اولور که بر کسنه رضاد یوزند و نذر
اولسه

EK-4 Eserin son varagından görüntü